

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

117 112
İSLAM HUKUKUNA GÖRE
EVLİLİKTE DENKLİK

117112

HAZIRLAYAN
İSMAİL HAKKI ÇATLI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. HASAN TANRIVERDİ

DİYARBAKIR
2002

ÖZET

Evlenecek çiftin birbirine layık, uygun ve denk olması genel çizgileriyle hemen bütün toplumlarda aranan, gerekli görülen bir husustur. Denklik düşüncesi her yanı ile toplumlara mahsus değer hükümlerine, diğer yanıyla da evlenmenin maksadına dayanmaktadır.

İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnet'te evleneceklerin, herhangi bir ölçüye göre birbirlerine denk olmaları gerektiğini ifade eden bir nass yoktur. Müçtehitler yaşadıkları devirlerde hakim olan örf adetler ile sosyal değer hükümlerine bakarak evlilikte denkliğin yerini tespiti çalışmışlardır.

Denkliği evliliğin mutluluk sigortasıdır. Bu konu eş seçimi safhasında dikkate alınmıyor ama çok geçmeden problemler başlayınca her şey anlaşılıyor. Denklik dine, iktisada, sosyal seviyeye, örf ve adete, tarafların bilgi ve kültür seviyelerine, gördükleri eğitime, benimsedikleri değerler sistemine göre vb. bir çok değişiklik tablolar meydana getirmektedir. Bu tablolar içerisinde şüphesiz en önemlisi din ve ahlak noktasında olanıdır. Bütün mezheplerde bu noktada ittifak etmişlerdir.

Kadın daha çok kocasının bakım ve himayesine muhtaç olduğu, erkeğe vakar ve onur kazandırdığı için denklik erkekte aranır. Buna rağmen eşler arasındaki denklik ortak özelliklerinin fazlalığı ne kadar kuvvetliyse evlilik o kadar sağlıklı yürür.

Günümüz açısından daha birçok şartları eklemek mümkündür.

ABSTRACT

In all societies, being worthy and matching together of pairs who will marry is visible necessary matter with general stripes. Idea of matching with everyside relies on the valves of societies and purposive of marriage.

In Qur'an and Sunne, that are the basic valves of Islam, the proof that explain necessary of matching to one valve of pairs who will marry isn't found. Theachers of Islam had worked to fixing by examing traditional laws and societal valves for them selves period.

Matching is insvrance of happiness for marriage. This subject isn't taking into consideration at the stage of choosing partner. But everything is agreing when the problems begin in the future. According to religion, economy, social staty, tradition, the culturel knowledge of partners and valves that are adopted by partners; is forming different stages. All sects had agreed in this point.

For the women's need to attention and protection of her husband and causing to win dignity and honour for her husband, matching is researched for men..However, marriage continves with none-problem by the power of common points.

A lot of conditions can be joined in this day.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalında İslam Huku
ku YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: ...Yrd. Doç. Dr. Havan TANRIVERDİ

Üye: ...Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Ünal

Üye: ...Doç. Dr. Abdurrahman Acar

Onay

Yukarıdaki İmzaların, adı geçen Öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

ÖNSÖZ

Evlenmek ve yuva kurmak insanın hayatını değiştiren, ömrün dönüm noktası sayılan çok önemli bir adımdır. Evlilik için uygun ve denk aday bulma, kişinin hayatındaki en zor ve hassas meselelerinden biridir. İnsanlık kadar eski olan evlilik müessesesi kuruluşunda bulunan tarafların birbirlerine göre durumlarını tez konusu olarak seçtim. Çünkü aileyi kuran taraflar birbirlerine denk değillerse, soyut sevgi duygusu mutlu bir ailenin kurulmasında yeterli olmamaktadır.

Toplumbilimde ele alınan evlilik, başarılı ve mutlu olma açısından ele alınmışsa da denklik açısından yeterince ele alınmadığı kanaatindeyim. Buna karşın İslam hukuku müçtehitleri bu konu üzerinde araştırmalar yapmışlar ve çeşitli ilke ve prensipler ortaya koymuşlardır.

İnsanlığın ortaya çıkışından bu yana denklik konusu; milletlere, toplumlara, dinlere, yaşantılara ve zamana göre her ne kadar farklılık arz etmişse de bu konu tazeliğini hep korumuştur.

Konuyu araştırırken; konunun az ve sınırlı işlenmesinden dolayı genellikle ikinci kaynaklara başvurmak zorunda kaldık. Bu kitaplar ise genellikle psikolojik ve sosyolojik içerikli kitaplardı. Yine bu kitaplardan farklı olarak; biz sadece konuyu ve konunun hususlarını vermeye çalıştım ki, kişi bu çalışmamızı okuduğu zaman kendisine göre bir değerlendirme yapabilsin. Oysa ikinci kaynaklar konuyu en ideal kişilik özelliklerini, bir kişide bulunması gereken vasıfları detaylı bir şekilde anlatarak kişileri, bu ideal özellikleri ve vasıfları aramaya itmiş bu da evliliği ya zorlaştırmış veya çok geciktirmiştir.

Denklik hususlarında mezheplerin belirtmiş oldukları şart ve görüşleri konular içerisinde vermeye çalıştım. Malikiler, sadece Peygamber (s.a.v.)'in uygulamalarından çıkarmış oldukları denklik şartlarının yetersiz olduğu kanaatindeyim. Bunun en iyi örneği: Peygamber (s.a.v.)'in evlendirdiği Hz. Zeyd ile Hz. Zeyneb'in arasındaki evlilik durumudur. Diğer üç mezhebe göre ise; Malikilerin ileri sürmüş oldukları denklik şartlarında eksiklikler vardır. Bundan dolayı bu şartlara farklı şartlar eklemektedirler. Çünkü bu şartlar yeterli olsaydı aralarında boşanma meydana gelmezdi.

Denklik hususlarında; milletlere, toplumlara, zamana, mekana, yaşantıya ve psikolojik duruma göre en isabetli hususları Hanefiler ileri sürmüşlerdir. Ancak günümüz şartlarına ve toplumlarına göre, bu hususlara daha birçok hususları eklemek mümkündür. Nitekim biz de bu çalışmada bunu yapmaya çalıştık.

Hemen belirtelim ki, denklik (küfüv, kefaet) şer'an genellikle erkekte aranır. Bunun sebebi, erkeğin aile reisi olmasıdır. çünkü kadın daha çok kocasının himayesine ve bakımına muhtaç görülmüştür. Bu durum aile reisine vakar ve onur kazandırır. Evlenecek olan erkek çalışmamızda belirtmiş olduğumuz denklik hususlarında kadına denk olmalı veya kadından

daha üstün durumda bulunmalıdır. Nasıl ki, şehirli bir erkek köylü bir kıza denk olduğu halde, köylü bir erkek şehirli bir kıza denk olamadığı gibi.

Denkliği, evliliğin saadet sigortası kabul ediliyoruz. Bu konu eş seçimi safhasında ciddi şekilde dikkate alınmıyor ama çok geçmeden problemler başlayınca her şey anlaşılıyor. Denklik örf ve adete, tarafların bilgi ve kültür seviyelerine, gördükleri eğitime, benimsedikleri değerler sistemine göre vb. değişik tablolar meydana getirmektedir.

Şüphesiz denkliğin en önemlisi, din ve ahlak noktasında olanıdır. Enteresandır, dinimize göre dindarlık hususunda diğer denklik konularının aksine erkek kadından geri olmamalıdır. Çünkü aile hayatında erkeğin etkisi daha fazladır ve erkek karısını bu konuda etkileyip kendi yaşadığı hayata doğru çekecektir. Eğer dindarlıkta karısından aşağıdaysa ona zarar vermiş; yukarıdaysa ona faydası dokunmuş ve iyilik etmiş olacaktır.

Yanlış bir tercih, insanın dünya ve ahretini cehenneme çevirebilir. Çünkü Peygamber efendimiz (s.a.v.)'in ikazı kesin ve net: "Kadınların en hayırlılarıyla evlenmeye bakın! Denginiz olan kadınlarla evlenin ve emsaliniz olan kızları isteyin!" Mühim olan, kişinin fevkalade üstün özellikleri bulunan bir eşle değil; denk birisiyle evlenmesidir. Seçilen eşin okul birincisi, dünya ve hatta ahret noktasında meşhur bir zatın çocuğu, herkesin hayran kaldığı birisi olması mutluluk için yetmez; ancak evlendiği kişiyle uyumu ve denkliği gerçek ve daimi bir huzuru saadeti temin edebilir. Evlilik hayatına başladıktan sonra geri dönüşü çok zordur. Bu yüzden dinimizde boşanma en sevimsiz helal kabul edilmiş; huzurlu bir aile hayatının devamının önemi vurgulanmıştır. Sadece dış görünüme aldanıp karar vererek kötü huylu birisiyle evlenen kişinin, eşini düzeltmesi imkansız denecek kadar zordur. Aile, tarafların birbirlerini cehenneme değil; cennete yönlendirmeleri düşüncesiyle kurulur. Sağlıklı bir yuva için ilk adım, doğru ve denk olan bir eş seçimidir. Gençlerin evlenmeden önce hayallerinde yaşattıkları, olağanüstü özelliklere sahip bir kız veya erkek vardır. Bu yüzden karşılarındaki adayın gerçek karakterini görmek yerine onu kendi hayallerindeki şekilde algırlar. Evlilik öncesi nezaket kurallarının çok yoğun işlemesi de adayların olumsuz yanlarını birbirinden gizlemelerine yol açar.

Halbuki müstakbel çiftler, takva, asalet, karakter, mizaç, tahsil, sosyal seviye, ekonomik değerler, kültür seviyesi, hayat görüşü, gelenek ve görenek gibi çalışmamızda belirtmiş olduğumuz benzeri bir çok denklik hususlarını göz önünde bulundurmalıdırlar; birbirlerine objektif bir bakış açısıyla tanımaya çalışmalıdırlar. Ayrıca dengini aramak ayrı bir şey, kusursuz eş bulmaya çalışmak ise daha farklı bir şeydir. Evliliğin kendisi için gerekli olduğuna inanan kişi, mevcut adaylar içerisinde kendisine denk olan ile evlenmeye bakmalıdır. Mükemmel eş arayan daha çok aramak zorunda kalır. Çünkü mükemmel bir eş bulmak her zaman kolay olmaz.

Eş seçimiyle ilgili görüş beyan eden uzmanların ortak kanaatleri şudur: Temelde anlaşabilen çiftler, zevk ve ilgi alanları konusundaki farklılıklarda zamanla uyumu

yakalayabilmektir. Çünkü iki insan her ne kadar uyumlu görünseler de, her birinin iç alemlerinin unutulmamalıdır. Uzlaşıp anlaşabilecekleri alanlar da olacaktır, uzlaşamayacakları alanlar da...

Mutlu bir evlilik için sadece kendi dengini bulmuş olmak yeterli değildir. Yani “Ben tam bana göre aradığımı buldum, o halde ömür boyu mutlu ve huzurlu yaşayacağım!” fikri eksiktir. Dengini bulmada isabet kaydetmek önemlidir ama asıl ondan sonra önem arz eden hoşgörü, anlayış, nezaket, sevgi ve saygı, uyum, yumuşaklık, fedakarlık, hüsnü zan, olgunluk vb. her zaman devrede olmalıdırlar. Eşlerin kendilerini birbirlerinin yerine koyabilmeleri, duygularını ve hassasiyetlerini kavrayıp birbirlerine yardımcı olmaya çalışmalıdırlar. Yani ailelerin denkliği, geleneklerin benzemesi, yaş, fiziki özellikler vb. ne kadar denklik olursa ileride problem çıkma ihtimali de o kadar az olur. Ama denklik var diye uyumsuzluk olamaz mı? Olabilir. Bunun için duygusal yakınlık ihmal edilmemeli.

Bir de şu iki problem var:

1. Kendine denk bir eş bulamamak
2. Denk zannettiği birini bulup onun hakkında yeterli bilgiye sahip olamamak

Eskiden evlilik çağına gelen kişiyi, ana-baba ya da eş-dost denk biriyle evlendirirlerdi. Son zamanlarda “bireysel özgürlük” tabiri çok kullanılmaktadır. Toplumumuzda , 30-35’ine geldiği halde kendine uygun bir eş bulamayan gençler çoğaldı. Kanaatimce bu tabirin etkisi çok olmuştur. Bu mağdur gençlerin büyük kısmı maalesef psikolojileri bozuk olduğundan kendilerine ve çevrelerine zarar verir duruma sürüklenmektedirler.

Eşler arasında denklik ortak özelliklerin fazlalığı ve duygusal yakınlık ne kadar kuvvetliyse, evlilik o kadar sağlıklı yürür.

Buna mukabil eşlerin ve ailelerinin örf ve adetlerinin, hayata bakış açılarının farklı olması bazı problemlerin çıkmasına yol açar ve aile huzurunu zedeler.

Bir yanda “En mutlu aileler Türkiye’de” haberleri okunuyor, Türkiye’nin “boşanma hadisesinin en az görüldüğü ülke” istatistiklerine şahit oluyoruz ama Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre –ki, biz bu istatistik ve verileri ek bölümünde vermeye çalıştık- Türkiye’de yılda ortalama 100 bin çift boşanıyor. Maalesef rakamlar gittikçe katlanarak artmaktadır. İşte denk bir eş bulmanın önemi!

Dinimiz ideal, yani dört dörtlük bir evliliği değil, asgari veya ortalama şartları taşıyan, fonksiyonlarını yerine getiren, hedefe ulaştıran evliliği öngörmüş ve bununla iktifa etmiştir. Denklik şartlarını ararken bu husus dikkate alınmalıdır. Aksi halde kendisine denk bir eş bulamayan için dinimiz “Öyleyse evlenmeyin!” yasaklamasının bulunması gerekirdi ki, İslâmiyet’te böyle bir şey kesinlikle söz konusu değildir.

Kişi, müstakbel eşinde hassasiyetle ve kılı kırk yararçasına bir titizlikle aradığı her özelliğın kişinin kendisinde bulunup bulunmadığını çok iyi düşünmesi gerekir. Kişinin aradığı veya hayal ettiğini bulabilmesi için kendisinin de aranan veya hayal edilen birisi olması gerekmez mi? İyi bir evlilik iki şeye bağılıdır: birincisi denklik hususlarını üzerinde aradığımız insanı bulmak, ikincisi ise ona bu denklik hususlarının bizde de olmasının gerektiğı. Çoğu kere ikincisi göz ardı edilir.

Bütün eş olacak adaylara, hayatlarının bu önemli dönüm noktalarında kendilerine denk birini veya dengi olabilecekleri kişileri bulabilmelerini diliyor; Kendi denklerini bulduktan sonra da Allah'tan iki dünya saadetleri diliyorum.

Tezin bu aşamaya gelmesinde her türlü yardımını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan TANRIVERDİ ve kıymetli vakitlerinden ferağat ederek tezi okuyan hocalarım Doç.Dr. Abdulkerim ÜNALAN , Doç.Dr. Abdurrahman ACAR ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet KELEŞ hocalarıma, ayrıca tezin oluşmasında bana maddi manevi yardımlarını esirgemeyen diğerkıymetli hocalarıma teşekkürlerimi burada sunmayı bir borç addediyorum.

İSMAİL HAKKI ÇATLI
Diyarbakır-2002

ÖZET	II
ÖNSÖZ	V
TUTANAK	IV
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1
I) NİKAH	1
A) Nikahın Tanımı	1
B) Nikahın Önemi	1
C) Nikahın Meşruiyeti	
II) AİLE	2
III) TALAK (BOŞANMA)	4
A) Talakın Tanımı	4
B) Talakın Meşruiyeti	5
C) Talakın Eşler Üzerindeki Psikolojik Etkileri	6
D) Talakın Sosyolojik Sonuçları	6
IV) KEFAET	8
BİRİNCİ BÖLÜM	
KEFAET, KÜFÜV (EVLİLİKTE DENKLİK)	
I.KEFAETİN TANIMI	9
A) Lugatteki Tanımı	9
B) İstilahtaki Tanımı	9
II. TARİHTE DENKLİK	12
A) Avcı Ve Toplayıcı Toplumlarda Denklik	12
B) Eski Mısır Hukukuna Göre Denklik	12
C) Eski Hint Hukukuna Göre Denklik	13
D) Eski Çin Hukukuna Göre Denklik	13
E) Eski Yunan Hukukuna Göre Denklik	13
F) Eski İran Hukukuna Göre Denklik	14
G) Eski Türk Hukukuna Göre Denklik	14
H) Peygamberlerin Evlilikleri (Yahudi Ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Denklik)17	
J) Hz. Peygamber'in Evlilikleri (Hz. Peygamber'in Evliliklerindeki Denklik)18	
K) Hz. Peygamber'in Eşleri	20
1) Hz. Hatice bint-i Huveylid	20
2) Sevde bint Zem'a	21
3) Aişe bint-i Ebubekir	21
4) Hafsa bint-i Ömer	22

5) Zeynep bint-i Huzeyme	22
6) Ümmü Seleme	23
7) Zeyneb bint-i Cahş	23
8) Cuveyriyye bint-i el-Haris	23
9) Ümmü Habibe bint-i Ebi Süfyan	24
10) Safiyye bint-i Huyey	24
11) Meymune bint-i el-Haris	24
L) Hz. Peygamber'in Hanımlarıyla Geçimi	25
M) Tanzimat Devrinde Denklik Meselesi	28
N) Modern İslam Aile Hukuku Metinlerinde Kefaet	30
O) Atasözlerinde Denklik	31
III. DONKTİRİNDE KEFAET VEYA KÜFÜV	36
A) Müctehitlerin Kefaet Hakkındaki Görüşleri	36
1) Kefaetin Şart Olmadığını Savunan Görüş	36
a) Kur'an-ı Kerim	37
b) Hadisler	37
2) Kefaetin Şart Olduğunu Savunan Görüş	38
a) Sünnetteki Deliller	39
b) Akli Delil	40
B) Kefaetin Şart Oluş Keyfiyeti	41
1) Cumhurun Görüşü	41
2) Hanefilerin Görüşü	41
a) Denkliğin Evliliğin Sıhhat Şartı Olduğu Durumlar	41
b) Denkliğin Evliliğin İfa Şartı Olduğu Durumlar	42
c) Denkliğin Evliliğin Lüzum Şartı Olduğu Durumlar	42
IV. DENKLİKTE HAK SAHİPLERİ ARASINDAKİ SIRALAMA VE İHTİLAF LARI	
DURUMU	43
A) Denklikte Hak Sahipleri	43
B) Denklikte Hak Sahipleri Arasındaki Sıralama	43
1) Hanefiler	43
2) Malikiler	43
3) Şafiiler	44
4) Hanbeliler	44
C) Veliler Arasında İhtilaf Durumu	44
1) İmam-ı Ebu Hanife ve İmam-ı Ebu Muhammed'in Görüşü	44
2) Cumhurun Görüşü	45

İKİNCİ BÖLÜM

DENKLİĞİN ARANDIĞI ŞAHISLAR VE KONULAR

I.	DENKLİĞİN ARANDIĞI ŞAHISLAR	46
II.	DENKLİĞİN ARANDIĞI KONULAR	46
	A) MEZHEPLERİN GÖRÜŞLERİ	46
	1) Malikiler	46
	2) Hanefiler	47
	3) Şafiiler	47
	4) Hanbeliler	48
	B) DENKLİĞİN ARANDIĞI KONULARIN AÇIKLAMASI	48
	1) İslam	48
	a) Ehl-i Kitapla Evlenme	50
	b) Diğer Ğayr-i Müslimlerle Evlenme	52
	c) Müslüman Kadının Ğayr-i Müslim ile Evlenmesi	52
	2) Takva ve Güzel Ahlak	54
	Bazı Sosyologların Görüşü	57
	3) Hürriyet	58
	a)Cumhurun (Hanefi, Şafii, Hanbeli) Görüşü	58
	b) Malikilerin Görüşü	59
	4) Nesep (Soy)	60
	5) Mal veya Zenginlik	63
	a) Hanefiler ve Hanbelilerin Görüşü	63
	b) Malikiler ve Şafiilerin Görüşü	64
	6) İş, Meslek veya Sanat	66
	a) İslam Hukukçuları Tarafından Belirlenen iş, meslek ve sanatlar sınıfları	66
	aa) Şerefli Sayılan Sanatlar	66
	bb) Orta Seviyede Sanatlar	66
	cc) Hasis ve Düşük Kaliteli Sanatlar	66
	b) Bu Konuda Değişik Görüşler Vardır.	66
	aa) Cumhurun Görüşü	66
	bb) Malikilerin Görüşü	67
	7) Muhayyerliğı Gerektiren Kusurlardan Salim Olmak	67
	a) Ayıpların Kısımları	67
	aa) Bedeni Hastalıklar	67
	bb) Zihinsel Hastalıklar	69

b) Bu Konuda Mezheplerin Görüşleri	70
aa) Malikiler ve Şafiilerin görüşleri	70
bb) Hanefiler ve Hanbelilerin Görüşü	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE DENKLİĞİN ARANIP ARANMADIĞI TARTIŞILAN KONULAR VE DENKLİĞE UYULMAMASININ SONUÇLARI

I. GÜNÜMÜZDE DENKLİĞİN ARANIP ARANMADIĞI TARTIŞILAN KONULAR72

A) TARAFLARIN YAŞLARI	72
Yaş Farkının Boşanmaya Etkisi	74
B) EĞİTİM VE KÜLTÜR	76
C) DULLUK	77
D) MEZHEP FARKLILIĞI	78
E) EVLİLİK ŞUUR VE OLGUNLUĞUNDA DENKLİK	81

II. DENKLİĞE UYULMAMASININ SONUÇLARI 81

A) AKİT AÇISINDAN	83
B) EVLİLİĞİN DEVAMI AÇISINDAN	84
1) Sevgi Denksizliği Ortadan Kaldırır mı?	85
2) Flörtün Denksizliği Örtmedeki Etkisi	88
3) Yakın Akraba ile Evlenmenin Denklikte ve Devamına Etkisi	89

III.GÜNÜMÜZDE DENKLİĞİN DURUMU 91

SONUÇ 97

BİBLİYOGRAFYA 100

EK (BOŞANMA İSTATİSTİKLERİ)

KISALTMALAR

- AAK : Aile Araştırma Kurumu
a.g.b : Adı geçen Bildiri
a.g.d : Adı geçen Dergi
a.g.e : Adı geçen eser
a.g.m : Adı geçen makale
A.K : Anayasa Kanunu
b : Bin
b.b.y : Belirtilen yayın yok
bk. : Bakınız
C : Cilt
c.c : Celle celaluhu
DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
hz. : Hazret-i
hk : Hakkında
İTS : İslâmi Terimler Sözlüğü
M. : Miladi
Mad. : Madde
M.Ö. : Milattan Önce
No : Numara
r.a : Radıyallahu Anh.
s.a.v : Sallallahu Aleyhi ve Sellem
s : Sayfa
S : Sayı
ss : Sayfa sayısı
SMK : Suriye Medeni Kanunu
Terc. : Tercüme
TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı
ty. : Tarihsiz
vb : Ve benzeri
yy : Baskı yeri yok

GİRİŞ

Asıl konumuz kefaet olmasına rağmen, kefaetin arandığı müessese olan aile, kuruluşu (nikah) ve sona ermesi (boşanma) konuları üzerinde durmak ve açıklamak yerinde olacaktır.

1) NİKAH (EVLENME)

A) NİKAHIN TANIMI

Nikah sözlükte, bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, nikah sırasında erkeğin kadına borçlandığı para dır¹⁴ Şer'i ıstılahta ise: kadınla erkeğin, hayatlarını birleştirme akdidir. Birbirine haram olan kadın ve erkek, bu akitle birbirlerine helal olurlar.¹⁵

B) NİKAHIN ÖNEMİ

Amacı sağlam bir toplum kurmak olan İslâmiyet, aileye çok önem vermiştir. Çünkü aile, toplumun temel taşıdır. Toplumlar ailelerden oluşurlar. Toplumunu oluşturan aile sağlam olursa toplum da sağlam olur. Aile de evlenme ile kurulur.

Evlilik, her iki tarafı haram olan zinayı işlemekten koruduğu gibi, insan neslini de doğurma ve çoğalma yoluyla korunmasını sağlar. Nesli koruyucu, toplum nizamını tamamlayıcı bir unsur olan ailenin kurulması ve bireyler arasında yardımlaşma ruhunun geliştirilmesi evlilikle mümkün olur. Bundan dolayı Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de; "Allah, size kendilerinizden zevceler verdi ve zevcelerinizden de, sizin için, oğullarla torunlar yarattı, sizi güzel ve pak nimetlerden rızıklandırdı."(En-Nahl, 72) "Bir de içinizden bekarları ve kölelerinizle cariyelerinizden salihleri (evlenme durumunda olanları) evlendirin. Eğer fukara iseler, Allah onlara fazlından rızık ihtiyaçlarını giderir"(En-Nur, 32) gibi ayetlerle insanları evlenmeye teşvik etmiştir.¹⁶

C) NİKAHIN MEŞRUIYETİ

Evliliğin hükmü kitap ve sünnet ile sabittir. Hanefilere göre; evlenmediği takdirde zinaya düşeceğine kesin kanaat getiren kişinin, evlilik masraflarını karşılayacak kadar mali imkanlara sahip olması durumunda evlenmesi vaciptir. Cumhura göre farz ve vacip ayrımı yapılmadığı için evliliğin hükmü farz olarak kabul edilmiştir. Yine

---

¹⁴ Türkçe Sözlük, TDK, II/882

¹⁵ Soysaldı, Mehmet, *Evlenme ve Boşanma*, s. 15

cumhura göre bu durumlar dışında kişi evlenmediği takdirde zinaya girmekten kormaz ve evlendiği takdirde karısına zulüm etme korkusu olmazsa evlilik o kişi için sünnet olur. Şafilere göre ise böyle bir kişinin evlenmesi mübah olur.¹⁷

Evlenme gücü ve imkanı olan herkes, evlenmeye teşvik edilmiştir. Aynı zamanda evliliğe ilişkin temel esaslar da kitap ve sünnette belirtilmiş olup konuya ilişkin deliller aşağıya çıkarılmıştır.

Cenab-ı Hak: “Eğer, velisi olduğunuz mal sahibi yetim kızlarla evlenmekte onlara haksızlık yapmaktan korkarsanız, onlarla değil, hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz; şayet aralarında adeletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane almalısınız veya sahip olduğunuzla yetinmelisiniz. Doğru yoldan sapmamanız için en uygunu budur.”(Nisa, 3) Bu ayet bir yandan evliliği caiz gösterirken, bir yandan da evlenmekteki sınırı çizmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v): “Ey gençler, sizden nikaha gücü yetenler evlensinler. Gücü yetmeyenler oruç tutsunlar. Zira oruç, nefsanî arzuları kırar.”¹⁸ İfadeleriyle evliliği teşvik etmektedir.

Ayet ve hadis meallerinden anlaşıldığı gibi evlenmeye gücü yetenler, evliliğe teşvik edilmişlerdir. Evlenmeye güç yetiremeyenlerin durumu ise, “Evlenemeyenler, Allah kendilerini lutfu ile zenginleştirene kadar iffetli kalsınlar.”(Nur, 33) Şeklinde ifade edilmektedir.

II) AİLE

Aslı Arapça olan “aile” kelimesi Türkçe’ye mal olmuştur, bugün Araplar aile yerine “üsret” kelimesini kullanmaktadırlar. İslâm’i kaynaklarda aile için “al, ehl, ehlü’l-beyt” gibi tabirler de kullanılmaktadır. Fıkıh kitaplarında aile hukuku “zevac, nikah, münakehat-müfarakat” başlıkları altında incelenmiş, son asırda bunların yerini “el-ahvalu’ş-şahsiyye” terkibi almıştır.¹⁹

Aile ismini verdiğimiz sosyal kurum, tarih boyunca gelişme ve değişmeler geçirmiş, totem vasıtasıyla birbirine bağlanan binlerce üyeli aileler, zamanımızda karı, koca ve küçük çocuklardan ibaret olarak çekirdek kadar küçülmüştür. İslâm’da aile bağı “neseb” dir. Baba ve anne ile çocukları arasındaki bağı ifade eden nesebin ölçüsü ise meşru evliliktir; neseb ancak meşru evlilik içinde meydana gelen doğum ile gerçekleşir. Evlilik manileri ile miras ilişkisini de göz önüne alırsak aileyi, “doğum, evlilik ve süt

¹⁷ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-u İslâmiyye ve Islahatı Fıkhiyye Kamusu*, II/15

¹⁸ Müslim, *el-Camiu’s-Sahih*, en-Nikah 5

¹⁹ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm. Hukuku*, II/59; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/223

bağı ile birbirine bağlı bulunan fertlerin meydana getirdiği sosyal kurum” olarak tarif edilebilir.²⁰

Çocuğun terbiyesinde en önemli ve en yakın çevre ailedir. İnsan topluluklarını millet ve ümmet yapan manevi değerlerin nesilden nesile intikalini sağlayacak olan kurum ailedir. Bütün fonksiyonlarında ailenin yerine başka kurum ve kuruluşu koymak tabiata aykırıdır, böylesine teşebbüsler yeni yetişenlerin ruh ve beden sağlığını bozmakta, toplumun çözülme ve çökmesine yol açmaktadır. Ailenin böylesine önemli olduğunu takdir eden İslâm, ana kaynağı Kur’an-ı Kerim’de ona yüz civarında ayet tahsis etmiş, Sünnet kaynağı ise aileyi başlı başına bir kitap (bölüm) konusu edinmiştir.²¹

Milli varlık ve ahlakın bekası sağlam bir aile yapısına bağlıdır. Örf, adet, an’ane, ahlak gibi milli haslet ve değerlerin muhafaza ve intikalinde en büyük rolü aile müessesesi oynamaktadır. İşte bu sebeple diğer sistemlerde olduğu gibi İslâm Hukuku da aileye büyük bir önem vermiş, ailevi münasebetleri tanzim eden birçok hüküm ve kaide vazetmiştir.²²

İnsanlık tarihinde gelişmiş en büyük kavram, aile kavramıdır. İlahi ilkelerle korunan ve çağlar boyu gelişen aile hayatı İslâmiyet ile kemal bulmuş ve aile, insanlık hayatının en yüce erdemi haline gelmesinin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

İslâm dini aile çevresini çizmiş ve haklarla sorumluluklar kazuistik bir metodla tespit ve tayin edilmiştir.

Aile fertlerinin karşılıklı hak ve mesuliyetleri belirlenmiştir

1. Aile, dış etkilere karşı korunmuş ve aile bireylerine yapması ve yapmaması gereken emirler hududullah sınırları içerisinde verilirken, hoşgörü ve sınırsız hürriyete kapılar kapanmıştır.

2. Aile fertleri arasında sınırsız bir sevgi ve adalet anlayışı hakim kılınırken hiyerarşiye önem verilmiş saygı, terbiye ve haya özel bir konuma getirilmiştir.

3. Kadın kutsallaştırılmıştır.

4. Aile yaşamında hürriyet ve eşitlik edep ve ahlak gibi sınırlar bellidir.

5. Aile hayatı, kişi hakları üstünde bir değer kazanmış; her şey o hayatın huzurlu, güvenli ve sağlıklı olması koşuluna endekslenmiştir.

²⁰ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/59

²¹ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/60

²² Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/223

6. Aile hayatında kadın ve çocuklar her şeyden üstün tutulmuş; onların korunması ve yetişmesi için her türlü imkan kapısı açılmıştır.

7. Aile yaşamı: adalet, sevgi, saygı, dayanışma, sadakat, doğruluk ilkeleriyle güçlendirilmiş; ihanet, affedilmez bir suç olarak kabul edilmiştir.²³

İslâm aileyi “karı ile kocanın devamlı olarak beraber yaşama, dayanışma, çoluk çocuk sahibi olma konusunda karşılıklı rızasına dayanan basit ve medeni bir akitle vücut bulmuş, ahlak ve hukuk bakımlarından çocuklar ve yakın akrabaya kadar uzanan karşılıklı hak ve vazifelerin ördüğü içtimai ve hukuki bir müessesese” şeklinde açıklamıştır.²⁴

Aile, tarihin her öneminde toplumların vazgeçilmez temel müesseselerinden biri olmuştur. Bu müessesese, insanlığın tanıdığı bütün dinler ve felsefi görüşlerce de kutsal sayılmıştır. Ailenin önemi ve kutsallığı; toplum hayatına düzeni, disiplini, huzur ve devamlılığı sağlamasından ileri gelmektedir.²⁵

Aile toplumun ana direği ve sosyal hayatın başladığı yerdir.²⁶ Toplumun huzurlu ve uzun ömürlü olması, aile kurumunun yapısına bağlıdır. Aileler ne kadar sağlam kurulur ve huzurlu olurlarsa, toplumlar da o derece sağlam ve huzurlu olurlar. Çünkü toplumların kültürel değerleri aile kurumu sayesinde nesilden nesile aktarılır. Aile içinde sosyalleşen bireyler, toplumsal hayata daha aktif ve faydalı bir şekilde atılmaktadırlar. Böylece toplum, daha huzurlu ve devamlı bir toplum haline gelir.

Aile toplum için faydalı bireyler yetiştiren bir bahçe gibidir. Toplumun yapısına uygun bireyler hep bu bahçeden elde edilir. Bu yönüyle toplum, aileden çok şeyler bekler ve onu adeta gözbebeği gibi korur, ona kutsiyet atfeder. Emerson, “Aile, kralların bile giremediği kaledir.”²⁷ Sözüyle bu gerçeği gayet veciz bir şekilde dile getirmiştir.

III) TALAK (BOŞANMA)

A) TALAKIN TANIMI

Talak, Arapça lügatte “bağ ve esaretten kurtulmak, eşinden ayrılmak, boşanmak” anlamlarına gelir.²⁸ Salınmış, bağısız deveye de bu manadan alınarak

²³ İnan, Yusuf Ziya, *İnsanın Davranış Biçimleri*, s.70-71

²⁴ Karaman, Hayrettin,; *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/233

²⁵ Ağca, Hüseyin, *Ailede Eğitim*, s. 12

²⁶ Ertuğrul, Halit, *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*, s. 15

²⁷ Eren, Bilal, *Güzel sözler Antolojisi*, I/47

²⁸ Topaloğlu, Bekir ; Karaman, Hayrettin, *Yeni Kamus*, Talak mad.

“nekatün talik” denilir. Bağları çözülmüş, serbest bırakılmış esire de “esirün mutlak” denilir. Talakın İslâm hukukundaki anlamı ise; nikahla sabit olan bağı çözümlenmesi demektir.²⁹ Türkçe de ise talak; boşanma kelimesiyle ifade edilmektedir. Diğer yeminlerde olduğu gibi talakta da dönme veya vazgeçme muteber değildir. Nitekim Resulullah (s.a.v.) “talakta ikale (cayma) yoktur” buyurmuştur.³⁰

B) TALAKIN MEŞRUIYETİ

Aile birliğinin kurulmasını teşvik eden İslâm dini, bu birliğin devamının mümkün olamayacağı durumlarda boşanmayı bir ruhsat olarak ön görmüştür. Boşanmayı asla teşvik etmemiştir. İslâm, kadından ayrılmayı mübah kılmış; helal şeyler içerisinde en çirkin olan şeyin de boşanma olduğunu beyan etmiştir.³¹

Allah (c.c): “Boşanma iki defadır. Ya iyilikle tutma ya da iyilik yaparak bırakmadır. İkisi Allah’ın yasalarını koruyamamaktan korkmadıkça kadınlara verdiklerinizden bir şey almak size helal değildir. Eğer Allah’ın yasalarını ikisi koruyamayacaklar diye korkarsanız, o zaman kadının fidye vermesinde, ikisine de günah yoktur. Bunlar Allah’ın yasalarıdır, onları bozmayın. Allah’ın yasalarını bozanlar ancak zalimlerdir.”(Bakara, 229)

Ayeti, evlilik sürdürülemez hale gelince boşanmayı ve boşanmada takınılacak tavrı ortaya koymaktadır. Eğer karı koca evliliği sürdürmekte adil davranmayı aşmaktan korkarlarsa muhalaa ederek boşanabilirler. İki talakla boşansalar evliliğe devam edebilirler. Üçüncü talaktan sonra evliliği sürdüremezler. Anlaşma dışında kadından bir şey almak Allah’ın hududunu aşmadır.³²

Boşama yetkisini belli sözlerle erkeğe tanıyan İslâm dini, kadına da bedel karşılığında boşanma talebinde bulunma hakkı tanımıştır. Ancak, kocanın bunu istismar edebilme endişesi karşısında, Allah (c.c) iyilikle salıverme tabirini kullanmıştır. Razi, iyilikle salıvermeyi şu şekilde yorumlamıştır: “Yani boşanmada mehri ve daha önce hibe ettiği, hediyeye ettiği şeyleri kısmamaktır. Karısını muhalaa yapmak zorunda bırakmamaktır.”³³

²⁹ İbni Abidin, Muhammed Emin, *Reddül Muhtar ala'd-Dürri'l Muhtar*, II/570; eş-Şirbini, el-Hatip, *Muğni'l-Muhtaç*, III/279;

³⁰ eş-Şevkani, *Neylü'l-Evtar*, VI/238

³¹ Sabuni, Muhammed Ali, *Kur'an-ı Kerim'in Ahkam Tefsiri* (terc. Mazhar Taşkesenlioğlu), I, 281

³² Beyzavi, *Envaru't-Tenzil*, I, 146

³³ Razi, *Tefsiru'l-Kebir*, XXX, 47

Boşanmanın dini açıdan sevimsizliğini Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle dile getirmektedir: “Allah katında en sevilmeyen helal boşanmadır.”³⁴

Gelişigüzel boşanmanın dinen hoş görülmediği, ancak evlilik hayatının adeta zehire dönüştüğü durumlarda boşanmanın meşruiyeti bir gerçektir.

C) TALAKIN EŞLER ÜZERİNDEKİ PSİKOLOJİK ETKİLERİ

Büyük ümitler ve samimi duygular ile kurulan aile yuvasının boşanma ile dağılması, kadın ve erkekte hayal kırıklığı, kin ve nefrete yol açar.

Ayrılık döneminde kadın ve erkek bunalım sürecine girer. Öncelikle taraflar, ayrılığın duygusallık zemini içinde kendilerini bu ayrılığa inandırmaya çalışırlar. Gerçeği reddederler. Kendilerini insanlardan ayırma ve kaybedilenleri geri alma pazarlığı içine girerler. Öfkeli olurlar. Hatta depresyon bile geçirebilirler. Eşler boşanmanın bu menfi sonuçlarından sonra, ancak gerçekleri kabul edip yeni yaşamlarına uyum sağlayabilirler.³⁵

Aile birliği kurulmadan önce eşler birbirlerini tanıyabilseler belki de olumsuz sonuçlar yaşanmayabilir. Bu konuda Psikanalist Carl Rogers şu tespiti yapmıştır: “Evlilik çok heybetli bir laboratuvar olmasına karşın, üyeleri çoğu kez ortaklık işlevine dayanılmaz düzeyde hazırlıksız oluyorlar. Bu ortaklığa girmeden önce hiç olmazsa kendi ilişkilerini analiz etmiş olsalar, yaşanan pek çok acı, pişmanlık ve başarısızlık önlenebilirdi.”³⁶

Boşanmanın çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri de oldukça ürkütücüdür. Ailenin sıcak ortamından ayrıldığı için, çocuğun duygusal, bedensel ve zihinsel gelişimi etkilenir, içe dönük, bencil bir kişiliği oluşur.³⁷

D) TALAKIN SOSYOLOJİK SONUÇLARI

Boşanma, eşleri ve çocukları etkilediği kadar, toplumu da bir o kadar etkilemektedir. Boşanma ile dağılan aile ocakları, toplumun yapı taşlarının eksilmesine yol açarak, toplum karşısına problemlili insanların çıkmasına sebep olur. Bu durum bir çok yönden toplumu olumsuz etkiler.

³⁴ Ebu Davud, *Sünen*, I, 146

³⁵ Yavuzer, Haluk, *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, s. 80

³⁶ Öz, İlkin, *Çocuk ve Aile*, s. 12

³⁷ Ertuğrul, Halit, *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*, s. 174

Boşanma, her şeyden önce toplum psikolojisini bozarak; insanların aile kurumuna karşı olan güvenlerinin sarsılmasına yol açacaktır. İnsanlarda; evlenme, aile birliğini kurma düşüncesi geliştiği zaman; “Eğer sonumuz böyle olacaksa niye evleniyoruz? Acaba biz de boşanır mıyız? Evlilikte istediğimiz mutluluğu yakalayabilir miyiz?” endişesi de boşanmalar nedeniyle bu düşünceye paralel olarak gelişecektir. Böyle bir endişenin, geleceğini aile temeline oturtan bir toplum için son derece zedeleyeci olacağı da açıktır.

Boşanma ekonomik kayıpları da beraberinde getirir. Binbir güçlükte kurulan aile, boşanma sonrası dağılan görüntüsü ile evlilik için yapılan masrafların bir çırpıda yok olmasına sebep olur. Yeni bir evlilik yeni bir maliyeti beraberinde getirerek toplumsal açıdan maddi bir zafiyet ortaya çıkarır. Ayrıca boşanma sonrası eşlerin veya eşlerden birinin boşanma sebebiyle göreceği psikolojik tedaviler ve iş kayıpları da göz önüne alınırsa; istihdamın azalması, sağlık giderlerinin artması, iş veriminin düşmesi gibi pek çok faktör; sosyo-ekonomik yapı üzerinde derin yaralar açacaktır.

Çocuk için adete bir okul işlevi gören aile, boşanmanın etkisiyle bu işlevini yitirir. Çocuk bu ortamdan mahrum kaldığı için yeterince sosyalleşemez. Bu durum çocuk ile toplum arasında iletişimsizliğe yol açar.

Evlilik devam ederken karşılıklı sorumlulukları olan eşlerin, boşanmadan sonra bu sorumlulukları ortadan kalkmış olur. Böylece sosyal kontrolün en önemli paylarından biri olan karşılıklı sorumluluk bilinci ciddi bir yara almış olur. Bunun etkisiyle oto-kontrol sisteminde de yozlaşmalar olur. Çünkü boşanan eşler birbirlerine karşı sorumluluk duymayacakları için davranışlarını kontrol etme gereği de duymayacaklardır. Bireylerin bağ ve bağlantıları nedeniyle sahip oldukları sorumluluk gereği, kendilerine uyguladıkları sınırlamaların, toplumsal hayat için vazgeçilmezliği göz önüne alındığında, boşanmalar nedeniyle kaybedilen kendini sınırlama bilinç ve arzusunun toplumda meydana getireceği tahribatı algılamak ve değerlendirmek daha kolay olacaktır.

Boşanma, toplum ahlakında da yozlaşmalara yol açar. Evlilik devam ederken cinsel arzularını meşru bir şekilde karşılayanlar, boşanmadan sonra böyle bir imkanları kalmadığı için gayri meşru yollara tevessül edebilirler. Bu da toplumsal ahlakın yozlaşmasına yol açıcı bir faktör olarak, toplumun uğraşacağı sorunlar yumağına bir sorun eklemiştir.

Toplumun oluşturucusu bireylerin, toplumsal yaşamın güvenilirliği ve huzuru için çabalamaları gerekirken, kendilerinin sorun doğurucu bir pozisyonda bulunmaları

üzüntü verici bir durumdur. Kuşkusuz toplumların gelecek kaygıları, yapılarını sağlamlaştırıcı ve güvenceye alıcı önlemler almaya yönelmelerini de beraberinde getirir. Aile kurumunun, bu güvenceyi toplumlara bağışlayan en önemli kurum olması hasebiyle; aile kurumuna boşanmayla verilecek zararın, güven duygusunu sarsacağı gibi toplumu gelecek endişelerini arttıracacağı da kaçınılmazdır.³⁸

IV) KEFAET

Evlilik konusunda İslâm'ın denk olmaya verdiği önemi, bazıları yanlış yorumlayarak; bazı insanların üstün, bazılarının da aşağı kabul edildiği, bunlar arasında evlilere itiraz edildiği iddia edilmektedir. Fakat bu, temelden yanlış bir düşüncedir. İslâm hukukuna göre her müslüman erkek her müslüman kadın ile evlenebilir. Fakat evlilikteki aile hayatının başarısı eşler arasındaki adetlere, özelliklere, huylara, hayat tarzına dayanmaktadır. Eşlerin ailelerinin durumları, ekonomik durumları, içtimai seviyelerinin uygunluk göstermesi, birbirine uyum sağlayıp saygılı olmasını sağlamaktır.³⁹ İnsanların kendi kendilerine koydukları üstünlük ve aşağılık ölçüsü Allah katında geçersizdir. Bu bakımdan insanlar, daima Allah nazarında fazilet kazandıran gerçek özellikleri benimseme düşüncesinde olmalıdırlar.⁴⁰

Araştırmacılar, birlikte yaşayan yada evli gençlerin veya evlilikleri mutlu süren kişilerin eşlerini aynı toplumsal çevereden, hatta kendileriyle aynı coğrafi bölgeden seçtiklerini saptadılar. Ayrıca araştırmacılar, bu mutlu çiftler arasında coğrafi köken, yerleşim yeri, ebeveynlerin aynı meslek gurubundan olması, din, eğitim düzeyi, meslek yaşamı, yaş, kültür, gibi ortak özellikleri barındırdıklarını saptadılar.⁴¹

Kısaca belirtmek gerekirse, denklikle eşler arasındaki muhabbeti, sevgiyi ve bağlılığı arttırmak ve mutlu bir yuva kurmak; aşağılayıcı, onur kırıcı durumları ortadan kaldırmak ve boşanmaları önlemektir.

³⁸ Aydın, Faruk, *İslâm Hukukunda Hidane*(Yüksek Lisans Tez Çalışması), s. 11-12

³⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, V/462

⁴⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an* .,V/462

⁴¹ COLLANGE, *Christiane, Boşanma Salgını*(terc. Sevim Akten), s.49

Buraya kadar kefaetin arandığı müessese olan aile ve onun kuruluşu ve sona ermesi anlamında olan nikah ve talakı ele almaya çalıştık. Asıl konumuz olan kefaeti (denkliği) bölümler halinde detaylı olarak açıklamaya çalışacağız

BİRİNCİ BÖLÜM

KEFAET, KÜFÜV(EVLİLİKTE DENKLİK)

I) KEFAETİN TANIMI

A) LUGATTA TANIMI

Mastar olarak, gösteriş ve şerefte denklik demektir. “Evlilikte denklik” bundan alınmadır. Ayrıca “İşte denklik” anlamında kullanılır.⁴² Küfüv ise denk, eşit,⁴³ güçlü;⁴⁴ bir şeye yeter ve benzeri olma⁴⁵, gibi anlamlara gelir.

B) ISTILAHTAKİ TANIMI

Terim anlamı ise:evlenecek çiftler arasında dini, iktisadi, sosyal seviye⁴⁶ gibi belirli bakımlardan biri birilerine; layık, uygun ve denk⁴⁷ olmalarına kefaet denir.

Fıkıh alimlerinin ıstılahında ; hususi durumlarda ayıbın olmaması için eşler arasında ben-zerlik olması manasınadır.⁴⁸“Fılan falana denktir”denildiğinde onunla eşittir (onunla aynıdır) demektir.⁴⁹ (السالمون تكافأ وماؤهم⁵⁰ Müslümanların kanları denktir. Yani eşittir. Onlardan düşük seviyeli olanınki gibidir.⁵¹ Ayette şöyle buyurulmaktadır (ولم يكن له كفواً أحد),“Hiçbir şey ona denk değildir.” (İhlas, 4)

Denklik kadının erkekte arayacağı bir şey olup nikahın gerekliliği için dikkate alınır.⁵²Yani evlenmede denklik erkek tarafında aranır. Erkeğin alacağı kadına Müslümanlık, nesep, hürriyet, meslek, zenginlik vb. hususlar bakımından denk bulunması⁵³ gerekir. Erkek dilediği kadını kendisine nikahlayabilir ve kadının onun

⁴² Enis, İbrahim, *Mu'cemu'l-Vasit*, II/791

⁴³ İbn-i Manzur, *Lisan'ül -Arab*,1,139; Enis, İbrahim, *Mu'cemu'l-Vasit*, II/791

⁴⁴ Enis, İbrahim, *Mu'cemu'l-Vasit*, II/791

⁴⁵ Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 15

⁴⁶ Komisyon, *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, Kefaet Maddesi, IV/296

⁴⁷ Akay, Hasan, *İslâmi Terimler Sözlüğü(İTS)*, s.269

⁴⁸ Şirbini, *Muğni 'l-Muhtaç*, III/164

⁴⁹ Zuhayli, Vehbe, *el-Fıkhu'l İslâmi*, VII/229

⁵⁰ Ali (r.a)dan ,Ebu Davud, Nesai ve Ahmet rivayet etmişlerdir.

⁵¹ Vehbe Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmi* , VII/226

⁵² Zihni Efendi, Mehmet, *Nimet-i İslâm*, s.788

⁵³ Erdoğan , Mehmet, *Fıkhi ve Hukuki Terimler Sözlüğü*, Kefaet Maddesi ,s.238; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-u İslâmiye ve İstılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, II, 70-71

dengi olmaması şerefini zedelemes. halbuki şerefli bir kadın kendinin değer ve seviyesine uygun olmayan bir erkekle evlenmesi onu soy bakımından utandırabilir.⁵⁴

Evlilik hayatında istikrarın⁵⁵ ve maslahatın olması eşlerin karşılıklı huzur ve sükun bulmaları, evlilik birliğinin bulunması karı-kocanın birbirine denk olmasıyla kolaylaşır⁵⁶ ve bu kolaylık kocanın örfi olarak ayıplanmasını ortadan kaldırır.

Kefaet genel çizgileriyle hemen bütün toplumlarda aranan , gerekli görülen bir husustur. Bu düşünce bir yanı ile toplumlara mahsus değer hükümlerine , diğer yanıyla da evlenmenin maksadına dayanmaktadır.⁵⁷

Denklik mutlaktır; diyanette, içtimai şartlarda , zenginlikte ve hatta yaşta bile aranabilir. Olması gereken özellikler ise; Malikilere göre, din ve haldir.⁵⁸(vücut ve organların selameti⁵⁹) Cumhura göre ise; din, soy, hürriyet, meslek ve sanattır. Hanefiler ve Hanbeliler bunlara varlıklı olup-olmamayı yani mal ve mülkü eklemişlerdir.⁶⁰ Aslında kefaetin esaslarını hanefi mezhebi tespit etmiş erkeğin soy bakımından kadından dün (aşağı) olmamasını şart koşmuşlardır. Ayrıca erkeğin , kadının mehrini verebilecek ve onun altı aylık veya bir yıllık nafakasını bulundurabilecek derecede mali kudrete sahip olması, meslek bakımından da içinde yaşadıkları toplumun telakkilerine göre kadını rencide edecek bir durumda bulunmaması gerekir.⁶¹ Şafiilere göre ise, erkeğin kadından dindarlık, nesep, meslek, ve hürriyet (köle olmamak) yönlerinden dün olmaması icap eder.⁶²

İslâm'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnet'te; evleneceklerin, herhangi bir ölçüye göre birbirlerine denk olmaları gerektiğini ifade eden bir nas yoktur. Müctehidler yaşadıkları devirlerde hakim olan örf ve adetler ile sosyal değer hükümlerine bakarak evlilikte denkliğin yerini tespitte çalışmışlardır.⁶³ İslâm hukukuna göre kefaeti açıklamadan önce denkliğin tarihi seyrini incelemeye çalışacağız.

⁵⁴ Zihni Efendi, *Nimet-i İslâm*, s.788

⁵⁵ Zuhayli, Vehbe, *Fıkhü'l-İslami*, VII/229

⁵⁶ Erdoğan, *Fıkhî ve Hukukî Terimler Sözlüğü*, Kefaet Maddesi. s.238

⁵⁷ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/77

⁵⁸ Not: Yani kadına muhayyerlik hakkı veren ayıplardan salim olmaktır

⁵⁹ Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, s.56

⁶⁰ Zuhayli, el-fıkhü'l-İslami, VII/229

⁶¹ Topaloğlu, *İslâm'da Kadın*, s.56

⁶² Topaloğlu, *İslâm'da Kadın*, s.56

⁶³ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, s. 77; Kadıhan, *Fetava'l-Haniyye*, I/351.

II) TARİHTE DENKLİK

A) AVCI VE TOPLAYICI TOPLUMLARDA DENKLİK :

Avcı-toplayıcı toplumlarda erkeğin avcılığının ekonomik önemi büyüktür. Erkeğin kendi mıntıkası hakkındaki bilgisi de oldukça önemlidir. En kıymetli avı yakalamsını bilen ve gözü pek olması gerekir. Böyle toplumlarda aşk söz konusu olamaz. Evlenecek çiftler daha önce birbirlerini hiç görmezler. Anne-baba tarafından bu iş hallolur. Veya kadın erkeğe hediye olarak verilir.⁶⁴

Kız da erkek de kendi ana-baba, ailesine bağımlı bir fazlalık ve yüküdür. Evlilik bunlar için ekonomik zorunluluktur. Bu zorunluluğun yanında evlenecek kişiler, toplum içinde kendilerini yetişkin olarak görmek istemektedir.⁶⁵

Andemer adasındaki yerliler de evlilik şartı, evliliğin gurup içerisinde olmasıdır. A.B.D'nin güneybatısındaki Poiute yerlilerinde ise aynı kuşakta olanlar arasında sadece cinsiyet ayrımı yapılırdı. Bunun için evlilik grup içi değil de, yerel guruplar arasında yapılırdı.⁶⁶

Eskimo köylerinde ise, aileler çekirdek aileyi temsil ettiğiden, aile dışından yerli veya yabancı ile evlilik yapılırdı.⁶⁷

B) ESKİ MISIR HUKUKUNA GÖRE DENKLİK

Eskiden Mısırda, evlenme sözleşmesi gereğince erkek kadının sözüne baş eğmekle yükümlüydü. Bunun içi denklik arama veya denk olma gibi bir şey yoktu. Kadın erkeğin sözüne boyun eğmiş olduğu için erkek onu dilediğine verir veya dileğince onu satardı. asıl olan ise kardeşler arası evliliğin geçerli olmasıydı. Firavunun karıları, onun aynı zamanda hem kız kardeşi hem de karısı olmakla övünürlerdi. Firavun soylarını yıkılıp yok olmaya götüren bu adettir.⁶⁸

⁶⁴ Elman R. Servize, "Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık", Alındığı yer: Antropoloji dergisi,(1985), s.223, ss. 1-14

⁶⁵ Elman R. Servize, "Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık", Alındığı yer: Antropoloji dergisi,(1985), s.223, ss. 1-14

⁶⁶ Elman R. Servize, "Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık", Alındığı yer: Antropoloji dergisi,(1985), s.223, ss. 1-14

⁶⁷ Elman R. Servize, "Avcı-Toplayıcı Toplumlarda Evlilik ve Akrabalık", Alındığı yer: Antropoloji dergisi,(1985), s.223, ss. 1-14

⁶⁸ Nuri, Celal, *Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın* , s.7

C) ESKİ HİNT HUKUKUNA GÖRE DENKLİK

Manu yasası gereğince brahmanlar , değişik sınıf ya da katmanlardan dört kadın alabilirlerdi. Bir kız, bir kadın, yaşlı bir hanım, evlerinin içinde bile olsa, dilek ve isteklerine göre hiçbir şey yapmamalıdır. Kadın çocukluğunda babasının, evliliğinde kocasının, dulluğunda oğullarının çocukları yoksa kocasının en yakınının buyruğu altındadır. Bir kadın hiçbir zaman kendi dilek ve isteğine göre kendisini yönetemez. Hindistan'da kızlar sekiz ile on yaş arasında evlendirilirler. Erkek için ise yaş şartı aranmazdı. Kadınlar çoğunlukla pek küçük yaşta çok yaşlı adamlara verilirlerdi. Bir brahma kadın ergenlik yaşına gelmeden evlenmezse namusunu yitirmiş olur. Kısacası Hint hukukuna göre, hint halkı dört sınıfa ayrıldığından, alt tabakalar, üst tabakalarla evlenemezlerdi.⁶⁹

D) ESKİ ÇİN HUKUKUNA GÖRE DENKLİK

En eski çağlarda Çin'de, çinin gelenek ve görenekleri, Moğol ve Tatar gelenek ve göreneklerinin incelmış bir haliydi. Bu gelenek ve göreneklere göre ana-babalar, hiç kızlarına başvurulmaksızın, kızlarını pazarlıkla satar ya da evlendirirlerdi. Yapılan sözleşme imzalanıp tasdik edildikten sonra, başlık karşılığı olan koyunlar, sığırlar, atlar ve tahıl babaya teslim olunur. O da kızını teslim ederdi. Kısacası Çin'de kızların hiç kişilikleri yoktu.⁷⁰

Çin hukukuna göre baba tarafından akraba olanlar birbirleriyle evlenmedikleri halde anne tarafından olan hısımlıkta buna riayet edilmezdi.⁷¹

E) ESKİ YUNAN HUKUKUNA GÖRE DENKLİK

Solon yasası gereğince, Atina'da bir genç erkek bir yaşlı kadınla evlenemezdi. Kızlar, önceleri birçok yerlerde olduğu gibi babalarının malı idiler. Bu, Manu yasasınca baba kızını ödünç verebilirdi. Poter familias hukukuna göre bir kızın yaşamı babasının elinde bulunuyordu kızlar yedi yaşına vardıklarında nişanlanmaları bir ödevdi. Evlilik oniki yaşında yapılırdı. Yirmi yaşına girip de evlenmeyen kadınlar Augustus yasası gereğince cezaya çarptırılırlar, ya da Hindistan'da olduğu gibi babaları cezalandırılırdı.⁷²

⁶⁹ Nuri, Celal, *Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın*, s.7-9 ; Erdem, Sabri, *Aile Hukuku*, s.13

⁷⁰ Nuri, Celal, *Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın*, s.9-10

⁷¹ M. Es'ad, *Tarih İlm-i Hukuk*, s.96

⁷² Nuri, Celal, *Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın*, s. 19

Demosten, eski Atina'daki nikahı şöyle tarif eder : “zevce, bizim yalnız meşru çocuk sahibi olmak için değil aynı zamanda evimizdeki bütün mallarımızın da bekçileri olmak için aldığımız bir kadındır.” Eski Atina'da bugün orijinal sayılan epiklerlik müessesesi vardı. Bunun manası şudur : Babanın yalnız kız çocuğu var ise kıza bu isim verilmişti. Bu durumda olan bir kız mutlaka en yakın akrabasından birisiyle evlenmek mecburiyetinde olduğu gibi bu yakın akraba da aynı şekilde bu kız ile evlenmeğe mecbur idi.⁷³

Isparta'da evlenme mecburi idi. Otuz yaşını dolduran erkeğin ve yirmi yaşını dolduran kız evlenmezse cezalandırılırdı.⁷⁴

Cumhuriyet devrinde Roma'da patrisyenlerin dengi olabilmek için plebyenler uzun zaman mücadele etmişlerdir.⁷⁵

Roma Hukuku'na göre zina eden, aktrislik yapan ve mahkum olan kadınla evlenmek yasaktı. Ayan azasının ve çocuklarının da azatlılarla veya tiyatro aktörlerinin çocukları ile evlenmeleri yasaktı.⁷⁶

F) ESKİ İRAN HUKUKUNDA DENKLİK

Eski İran Sasaniyan (Sasaniler) devletinde bir erkeğin bir çok kadınla evlenmesi caizdi. Kan hısımlılığı nikaha mani olmuyordu. Bir iranlı kendi kardeşi ile evlenebilirdi. Kız, kendisi için koca seçme veya koca beğenme hakkına sahip değildi.⁷⁷

Eski İran hukukunda evlenme manilerine dikkat edilmez , kardeşler arasında bile evlenme tavsiye edilirdi. İran hukuku yakın akraba arasındaki cinsi ilişkileri yasaklamamıştı.⁷⁸ Eski Mısır hukukunda da durum aynı idi.⁷⁹

G) ESKİ TÜRK HUKUKUNDA DENKLİK

Akrabalık hisleri kuvvetli olduğu halde, kan karabetinin evlenmeğe mani olduğu, evlenmek için muayyen bir yaş aranmadığını, oğullarının sevdiği bir kızla evlenmesine babalarının nadiren mani olduğu görülmüş. Delikanlı kızı beğendiği zaman

⁷³ Nuri, Celal, Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın, s.19

⁷⁴ Erdem, Sabri, *Aile Hukuku*, s.14

⁷⁵ R. Honig, *Roma Hukuku*, s.164-165

⁷⁶ R. Honig, *Roma Hukuku*, s.164-165

⁷⁷ Erdem, Sabri, *Aile Hukuku*, s. 13

⁷⁸ Es'ad, Muhmud, *Tarih İlm-i Hukuk*, s.173,175

⁷⁹ Es'ad, M., *Tarih İlm-i Hukuk*, s. 45

babası, kızı bizzat istediği Uygur-Altay'larda, dul kadınlarla evlenmenin sevilmemekle beraber onlara karşı merhametli davranmamanın tavsiye olunduğu görülmüştür.⁸⁰

Yusuf Has Hacip ‚Kutadgu Bilig’de denklik hakkında : “İnsan zevcesini temiz bir aileden seçmeli, kendi ailesinden yüksek bir aileden kız almamalı, zira mağrur olur. Yüz güzelliğine hiç ehemmiyet vermemeli, fazla güzellik tehlikesiz değildir. Mühim olan ahlak ve karakter güzelliğidir. Zevcede servette arama. Bilhassa kız çocukları evde terbiye görmelidir...” şeklinde şart ve tavsiyelerde bulunmuştur.⁸¹ bu kısa açıklamadan sonra Yusuf Has Hacip, Kutadgu Bilig’de eş adayları için de şunları söylemektedir⁸²:

Eğer evlenmek istersen, çok dikkatli ol ve iyi bir kız ara!

Alacağın kimsenin soyu soppu ve ailesi iyi olsun; kendisinin de haya ve takva sahibi, temiz olmasına dikkat et!

Alacaksan, el değmemiş ve senden başka erkek yüzü görmemiş bir aile kızını almaya çalış!

Evleneceksen, kendinden aşağı derecede biriyle evlen; kendinden yüksek ailelere yaklaşma, sonra onun esiri olursun!

Evlenmek isteyen kimseler şu dört çeşit hanımla evlenirler, ey erkeklerin ileri geleni!

Biri zengin kadınla evlenmek ister, biri güzel olmasını ister ve ona dikkat eder.

Bir başkası soy soppunun asil olmasını ister ve bu asalet payesiyle iftihar eder.

Başka biri de takva sahibi olmasını arzular, bulunca kendisini ona derhal kaptırır.

Bunlardan hangisinin daha iyi olduğunu sana söyleyeyim, evlenmek istersen bana kulak ver.

Ey seçkin ve bilgili insan! Sen zengin bir kadınla evlenmek isteyerek kendini onun esiri durumuna sokma!

O, malına güvenerek dilini uzatır, birçok şey ister ve onun bütün bu arzularını yerine getirmek icap eder.

Ey güzellik arayan insanların iyisi! Kadında sadece güzellik arama, aleme maskara olursun!

Kadının güzelini herkes arzular fakat onu ancak Allah’ın fazlı koruyabilir.

⁸⁰ Erdem, Sabri, *Aile Hukuku*, s.11-12

⁸¹ Erdem, Sabri, *Aile Hukuku*, s.11-12

⁸² Akgündüz, Abdulkadir, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s. 139-140

Ey asalet ve büyüklük arayan insan! Bu asil aile içinde küçük mevkiye düşme!

Soyu sopp büyük kimseler yüksekten konuşurlar, sen kadın esiri olma!

Ey alacağı hanımın takva sahibi olmasını isteyen beyzade! Böylesine rastlarsan her şeyi bir arada elde etmiş olursun!

Eğer iyi ve takva sahibi bir hanım bulursan, bu fırsatı kaçıрма, derhal evlen!

Arzun zenginlikse, o tasarruf ederek seni zenginleştirir ve yüzünü güldürür.

Ahlakı güzel kimse güzel görünür, kadının güzelliği onun tavır ve hareketidir, bunu bilen bilir.

Kadın takva sahibi ve temiz olursa asil demektir ve diğer üç şey de onda birleşir.

Ey hakim insan! Takva sahibi olan kadın iste, takva sahibi biri bulunursa her dört şey onda birleşmiş olur.

Böyle bir kadın bulursan çabuk davran, fırsatı kaçıрма ey mert yiğit!

Türkmenlerde evlenme, çoğunlukla denklige bakılmaksızın zorla alma veya kaçıрма biçiminde olurdu.

Cermenlerde babanın, öküz ve silah verene kızlarını satması addetmiştir.

İrlanda'da erkekler hiç ayırım gözetmeden anne ve kız kardeşleriyle evlenirlerdi. Bunun aksine Çerkezler'de aynı oymaktan kız almak yasaktı.

Eski zamanlarda Avustralya ve Arnavutlukta kızları kaçırmak yoluyla evlenirdi. Pek eski yüzyıllarda evlenme bir alış-veriş pazarlığından başka bir şey değildi.⁸³

Eski hukuk sistemlerinde evlenecek çiftler arasında sınıf farkının bulunmamasına dikkat edilirdi. Kadın brahman hukukunda, önceleri, bir erkek kendinden aşağı sınıftan bir kadınla evlenebildiği halde, sonraları muhtelif kastlardan olan şahıslar arasındaki evlenme örfen reddedilmiştir.⁸⁴ Roma hukukunda kanuni evlenme ancak roma vatandaşı erkekle kadın arasında yapılabilirdi. Taraflardan biri herhangi bir şekilde roma vatandaşlığını kaybederse evlenme bozulurdu.⁸⁵

Bazı devletlerde yabancı teb'adan olanlar ile evlenilmezdi(mesela eski yunanda). Kuzey Amerika'da Birleşik Devletlerin birçoğunda beyazlar; zencilerle, melezlerle, moğollarla, kırmızı derililerle ve bunların üçüncü dereceye kadar fûruyle (torunlarıyla) evlenemezlerdi.

⁸³ Nuri, Celal, Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın, s.5-6

⁸⁴ Es'ad, Mahmud, *Tarih İlm-i Hukuk*, s.139; Şelebi, *Mukarenetü'l-edyan-Edyanü'l-Hind el-Kübra*, s.56

⁸⁵ R. Honig, *Roma Hukuku*, s.163

Amca, hala, dayı ve teyze ile yeğenler arasındaki evlenme mevzuunda ise değişik hal şekilleri görülmektedir : Roma, Fransız ve bunlara yakın hukuklarda böyle bir memnuniyet vardır. Alman hukukuna ve şimal devletlerin hukukuna böyle bir memnuniyet girmemiştir. Macaristan'da kardeş çocukları da evlenemez. Katolik kilise hukukunda eskiden, yedinci dereceye kadar bütün kan hısımları arasında evlenme yasak idi ; sonra bu üçüncü dereceye kadar indirilmiştir. Buna göre ancak kardeş torunlarının çocukları birbirileriyle evlenebilecektir.⁸⁶ Musevilerde bir kimsenin yeğeni ve yeğen çocukları ile evlenmesi yasak değildir.⁸⁷ Roma Katolik kilisesinin hukukunda hıristiyanlarla vaftiz edilmemiş şahıslar arasında olduğu gibi katoliklerle protestanlar arasında da evlilik memnudur.⁸⁸

Almanya'da 15 eylül 1935 tarihli kanuna göre Alman kanunundan olan vatandaşlar, yabancı ırka mensup şahıslarla evlenemezler.⁸⁹

Bu anlatımlarda; çağlar boyunca kız, oluru alınmadan evlendirilirdi. Daha sonraları gitgide bağımsızlığı artmıştır. Daha sonraları mal sahibi olma düzeyine bile çıkmıştır. Bu yolda İslâm dini ölçüsünde ileri giden bir din, bir millet ve medeniyet yoktur.

H) PEYGAMBERLERİN EVLİLİKLERİ (YAHUDİ VE HIRİSTİYAN KUTSAL METİNLERİNDE DENKLİK)

Hız. Musa'dan önce, eş seçimi aile reisine aitti. Özellikle peygamberler kendi çocukları için eş seçerken dindarlık ve nesep yönlerini araştırmış ve bu iki yöne dikkat etmişlerdir. Nitekim, oğlu İshak'ın eşini Hız. İbrahim,⁹⁰ Yakup'un eşini babası İshak seçmiş,⁹¹ Hız. İsmail'in eşini annesi Hacer bulmuş,⁹² bazen de kızın fikri sorulmuş⁹³ Diğer taraftan, az da olsa, eşlerin birbirlerini görüp beğenmeleri neticesinde de evlenmeler söz konusuydu.⁹⁴

⁸⁶ Schwarz, Andreas, *Aile Hukuku* (terc. Bülent Davran), s.79-80

⁸⁷ A.K. mad.22, Zikreden Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, 1/259

⁸⁸ A.K. mad. 26, Zikreden; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*,1,261, not 90; ayrıca vaftiz edilen çocuk vaftiz eden ile ve vaftiz babasıyla da evlenemez.

⁸⁹ Schwarz, Andreas, *Aile Hukuku* (terc. Bülent Davran), s.75

⁹⁰ Tekvin, 2/3-8.

⁹¹ Tekvin, 38/6

⁹² Tekvin, 21/21

⁹³ Tekvin, 24/58

⁹⁴ Tekvin, 29/11,20

Yabancı kadınlarla evlilik yasak olmamakla beraber,⁹⁵ gerek kabilenin himayesini sürdürebilmek,⁹⁶ gerekse kabilenin mamelekenin (mal varlığı) bozulup dağılmaması için iç evliliğin daha yaygın olduğunu görüyoruz. Mesala Hz. İbrahim, üvey kız kardeşiyle,⁹⁷ İshak, amcasının torunu ile,⁹⁸ Yakub, dayısının torunu ile⁹⁹ evlenmişlerdir. Musa'nın, anne ve babası da birbiriyle hala ve yeğen idi.¹⁰⁰

Kendisiyle evlenilmesi yasak olanların sayısı da sınırlıydı. Anne ile, kız ile, anabir, baba ayrı kızkardeşlerle ilişki yasaktı. Bununla birlikte; baba bir, ana ayrı kardeşler arasında evlilik olabiliyordu.¹⁰¹ Putperestliğe düşme tehlikesi sebebiyle, yabancı kadınlarla evlilik yasaklanır.¹⁰² Köle ile ilgili olarak da: Eğer bir adam, kızını cariye olarak satarsa, efendisi onu istemediğinde geri satacaktır. Eğer, efendisi onu oğluna verirse, ona, kızlar hakkındaki usüle göre davranacaktır.¹⁰³

J) HZ. PEYGAMBER'İN EVLİLİKLERİNDEKİ DENKLİK

Peygamberimizin çok evliliğinde denklik veya evleneceği her bir kadın ile kendisi arasında denklik aramalı mıyız? veya Hz. Peygamber evlenmeden önce denkliğe dikkat etmiş midir? Eğer hepsi denk ise, evlilikten sonra evlilikleri ile kendisi arasında denkliğe aykırı problem veya problemler çıkmış mıdır? evleneceği her bir kadın ile önceden evlenmiş olduğu kadın ve kadınlar arasında denkliği etkileyecek problem-problemler ortaya çıkmış mıdır? Veya gerçekten Hz. Peygamber'in evli veya evliliklerinde denklik aranmalı mıdır? Veya Hz. Peygamber zamanında denklik diye bir şeye dikkat ediliyor muydu? Gibi sorulara Hz. Peygamber'in evliliklerini genel itibariyle bahsederek bu sorulara cevap bulmaya çalışacağız.

el-Ferra, daha o devirde yahudilerin, bu konuyu dillerine doladıklarını ve :

“Yoksa onlar, Allah'ın lutfundan verdiği şeyler için insanlara haset mi ediyorlar?....”(En-Nisa, 54) ayetinin bununla ilgili olduğunu kaydeder.¹⁰⁴ diğer taraftan :

⁹⁵ Tekvin, 26/34

⁹⁶ Tekvin, 29/19

⁹⁷ Tekvin, 20/12

⁹⁸ Tekvin, 24/15

⁹⁹ Tekvin, 24/19

¹⁰⁰ Çıkış, 6/16

¹⁰¹ Tekvin, 20/12

¹⁰² Çıkış, 34/16

¹⁰³ Çıkış, 21/7-11

¹⁰⁴ el-Ferra, *Maani'l-Kur'an*, 1/275

“And olsun senden önce de peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik...”(Rad, 38) ayetinin yahudilere, daha önceki peygamberlerden de çok kadınla evli olanların bulunduğunu hatırlattığı ifade edilmektedir.¹⁰⁵Yine, ilk müfessirlerden ilk müfessirlerden olan Mukatil, önceki peygamberlerden, çok kadınla evli olanlara Hz. Davud ve Hz. Süleyman’ı zikreder.¹⁰⁶

Çok kadınla evliliğin, Arabistan’da normal olarak yaşanan bir hayat tarzı olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber devri toplumunda çok kadınla evlenmeye dayanan akrabalık bağları ve ilişkiler, değişik insan toplulukları arasında dostluk ve ittifak bağlarının oluşması için en etkili vasıta olarak mütalâa edilmiştir. Doğup gelişmekte olan İslâm’ın yayılması ve düşmanlıkların ortadan kaldırılması gayesiyle Hz. Peygamber bazı kadınlarla evlenir ve bunu ashabına da tavsiye eder. Nitekim Hz. Peygamber, hicri 6. senede Abdurrahman b. Avf’ı bir seriyyenin komutanı olarak Dümetu’l-Cendel’e gönderdiği zaman ona: “Eğer sana itaat ederlerse, onların başkanlarının kızıyla evlen.”der. Abdurrahman, başında bulunduğu askeri birlikle Dümetu’l-Cendel’e gelir ve halkı¹⁰⁷İslâm’ı kabul ettiği için başkanlarının kızı olan Tumadır bint el-Esbağ ile evlenir.¹⁰⁸

Hz. Peygamber’in kadınlarla ilgili pek çok İslâmi kaide ve esasların öğretiminde, o günün şartları içinde kadınlardan yardım almasının en iyi yolunun çok kadınla evlenme olduğudur. Hz. Peygamber’in, çok kadınla evliliklerini Medine devrinde gerçekleştirmesi, bu fikri desteklemektedir. Hz. Peygamberin eşleri, müslüman kadınların başvurdukları birer danışman olmuşlardır. Onlar bu danışmanlığı en yetkili otoriteler olarak, Hz. Peygamber bu dünyadan ayrıldıktan sonra da uzun yıllar sürdürürler. Halifelerin, valilerin ve ihtiyaç duyan herkesin, kendilerine başvurarak bilgiler aldıkları dikkate alınırsa onların ilmi sahada yaptıklarının önemi anlaşılır.¹⁰⁹

Bütün bu sebeplerden dolayı Hz. Peygamber’in eşleri hakkında Kur’an’da özel emirler ve yasaklar bulunmaktadır. Ayetlerin bazıları şunlardır :

“Mü’minlerin, peygamberi kendi nefislerinden çok sevmeleri gerekir. Onun eşleri, onların anneleridir...”(el-Ahzab, 6)

“Ey inananlar, peygamberlerin evlerine yemeğe çağrılmaksızın vakitli vakitsiz girmeyin, fakat davet edilerseniz girin veyemeği yiyince dağılın...Peygamberin eşlerinden bir şey isteyeceğiniz zaman, onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin

¹⁰⁵ el-Vahidi, *Esbabu'n-Nuzül*, s.185

¹⁰⁶ Mukatil b. Süleyman, *Tefsir*, s.73

¹⁰⁷ el-Vakidi, *el-Megazi*, II/561-562

¹⁰⁸ el-Belazuri, *el-Ensab*, I/378 ;et-Taberi, *Tarih*, II/642.

¹⁰⁹ Savaş, Rıza, *Kadın*, s.188

gönülleriniz de daha temiz kalır. Bundan sonra ne Allah'ın peygamberini üzmeniz ve ne de onun eşlerini nikahlamamız caiz olmaz..." (el-Ahzab, 53)

"Ey peygamber, eşlerine de ki: şayet sizin istediğiniz dünya hayatı ve onun ziynet ve süsleri ise, o halde gelin ben size bunlardan vereyim ve size güzel bir yol verme ile yol vereyim. Şayet Allah'ı, Rasülünü ve ahiret yurdunu isterseniz, bu halde Allah sizin aranızdan iyi huylu ve iyilik sevenlere çok büyük mükafatlar hazırlamış bulunuyor. Ey peygamber hanımları, eğer sizlerden birinden apaçık utanç verici bir fiil ortaya çıkacak olursa, onun cezası, iki kere katlanarak kendisine verilecektir ve bu, Allah için gayet kolay iştir. Allah'a ve Rasülüne candan bağlı kalıpta aranızdan iyi ve güzel işler işleyenlerin mükafatlarını biz iki misli vereceğiz ve ona asil ve seçkin bir rızık da hazırlamış bulunuyoruz. Ey peygamber hanımları, sizler diğer kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'tan çekiniyorsanız edalı konuşmayın, çünkü kalbinde kötülük bulunan bir erkek size göz dikebilir. O halde sözlerinizi, herkes için iyi ve makbul karşılanan bir biçimde söyleyiniz. Evlerinizde vakarınızla oturun, eski cahiliye devri kadınlarının kendilerini ortaya attıkları tarz ve biçimlerde siz de insanlar arasında kendinizi göstermeyiniz. Namazınızı kılınız, zekatınızı veriniz, Allah ve Rasülüne itaat ediniz... Aile ocaklarınızda okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti (Hz. Peygamber'in açıklamaları) hatırda tutun..."(el-Ahzab, 28-34)

Bu özel emirler, yasaklar ve özellikle meailini vermiş olduğumuz ayetlerin sonunda işaret edildiği üzere kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in onu tefsirinin öğrenilip muhafaza edilmesine teşvik edilmeleri Hz. Peygamber'in eşlerini toplumda insanlara faydalı oldukları ve İslâm'ın doğru anlatılıp aktarılması görevlerini yaptıkları, önemli bir yere getirmiştir¹¹⁰. Hz. Peygamber devrinde İslâm'a hizmet eden müslüman kadınlardan bazılarının Hz. Peygamberle evlenmek istedikleri Kur'an'da yer alan ayetlerden anlaşılmaktadır. (El-Ahzab, 50)

Şimdi bu açıklamalar çerçevesinde, Hz. Peygamber'in evliliklerini kısaca vermek istiyoruz :

K) HZ. PEYGAMBER'İN EŞLERİ

1)Hz. Hatice Bint-i Huveylid

Tarihçilerin bildirdiğine göre, Hz. Hatice, henüz yirmi beş yaşında olan Hz. Peygamberle evlenirken, yirmi sekiz veya kırk yaşlarında bir dul olup, iki çocuk annesidir. Hz. Peygamber, nübüvvetin onuncu senesinde (yaklaşık M.620) Hz. Hatice'nin vefatına kadar yirmi beş yıl onunla evli kalmış ve ondan el-Kasım ve

¹¹⁰ Savaş, Rıza, *Kadın*, s. 190.

Abdullah adlarında iki oğlu ; Zeynep, Rukkiye, Fatıma ve Ümmü Gülsüm adlarında dört kızı olmuştur.¹¹¹

Denklikle ilgili olarak yaş farkı ve dulluk dikkate alınmıyor.

2) Sevde Bint Zem'a

Hız. Hatice öldüğü zaman Mekke devrinin çilekeş müslümanlarından olan Havle bint-i Hakim isimli bir kadın, Hız. Peygamber'e gelir ve ona : "çocuklarına anne ve evi idare edecek bir kadınla evlenmesi gerektiğini söyler. Havle bu özelliklerde bir kadın araştırır ve Sevde'yi Hız. Peygamber'e ister.¹¹² Mekke devrinin ilk yıllarında müslüman olan Sevde ve kocası Habeşistan'a hicret etmiş ve et-Taberi'nin kaydına göre kocası orada hıristiyan olmuş ve ölmüştür.¹¹³ Dul kadın Sevde'nin, Mekke'ye döndüğü ve İslâmı kabul etmeyen babası ve kardeşi Abd ile yaşamaya mecbur olduğu anlaşılmaktadır.¹¹⁴ Hız. Peygamber'le nübüvvetin onuncu yılında (yaklaşık M.620) evlenen Sevde, bu olumsuz ortamdan kurtulduğu gibi onun çocuklarının da yetiştiricisi olur.¹¹⁵

3) Aişe Bint-i Ebubekir

Sevde'de olduğu gibi Havle bint Hakim, Aişe'yi de ailesinden, Hız. Peygamber'e ister.¹¹⁶ Yaklaşık olarak hicretten iki yıl evvel nikah kıyılmasına rağmen, düğün Medine döneminde gerçekleştirilir. İslâm'ı kabul eden birkaç kişiden biri olan ve bu uğurda malıyla canıyla çalışan Hız. Ebubekir'le Hız. Peygamber arasındaki dostluk ve yakınlık bu evlilikle daha da artar. Yukarıda da yer vermiş olduğumuza göre, Hız. Aişe'nin İslâm'ı doğru anlayıp ve doğru aktarmadaki başarısına bakarak, Hız. Peygamber'in onunla evlenmekle ne kadar isabetli bir karar verdiğini kolayca görebiliriz. Hız. Aişe'nin ikinci hicri yılda düğünü yapıldığı zaman, dokuz yaşında olduğu rivayet edilmiştir. Genel kanaat budur. Ancak yaygın olmamasına rağmen şöyle bir rivayet da bulunmaktadır : Esmâ bint-i Ebubekir, kızkardeşi Aişe'den on yaş büyüktür ve yüz yaşında hicri 73 yılında vefat etmiştir. Buna göre, Esmâ, hicret esnasında yirmi yedi, Aişe ise on yedi yaşındadır.¹¹⁷

¹¹¹ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, I/13, VII/14-19; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/730

¹¹² İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VII/57.

¹¹³ et-Taberi, *Tarih*, III/161.

¹¹⁴ İbn Hanbel, *Müsned*, VI/211.

¹¹⁵ İbn-i Habib, *el-Muhabbar*, s. 80; İbn Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/53

¹¹⁶ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/53

¹¹⁷ el-Mes'udi, *Murücu'z-Zeheb*, II/309; et-Tebrizi, *el-İkmal*, III/610.

4) Hafsa Bint-i Ömer

Hafsa'nın kocası üçüncü hicri yılda cereyan eden uhud savaşında aldığı yaradan şehid olur.¹¹⁸ Hz. Ömer, kızını ileri gelen müslümanlardan biriyle evlendirmek için, Hz. Peygamber'in kızı olan eşi Rukkiye'yi henüz kaybetmiş bulunan Hz. Osman'a teklif eder. Hz. Osman, Hafsa ile evlenmeyi kabul etmeyince Hz. Ömer, aynı teklifi bu defa Hz. Ebubekir'e yapar. Fakat ondan da müsbet cevap alamayınca çok üzülür. Bütün bunları öğrenen Hz. Peygamber, Hafsam ile evlenmek istediğini Hz. Ömer'e haber verir. Bu evlilik sayesinde, Hz. Peygamber'den sonra, hilafet makamına geçecek olan ilk üç halifesinin dostlukları bozulmak üzere iken düzelir ve Hz. Ömer'le Hz. Peygamber arasındaki yakınlık daha da artar. O devirde okuma yazma bilen pek ender kültürlü kadınlardan biri olan Hafsa, üçüncü hicri yılda Hz. Peygamber ailesine katılır.¹¹⁹

5) Zeynep Bint-i Huzeyme

Necd bölgesinde yaşayan ve Arabistan'ın en güçlü kabilelerinden biri olan Amir b. Sa'sa'a kabilesine mensub olan Zeynep, kocası bedir savaşında şehit olduğu için dul kalır.¹²⁰ Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra , Mekkeli düşmanlarının kuzeye geçiş yıllarını kontrol altına almak ve İslâm'ın yayılmasını sağlamak gibi gayelerle Medine'nin güneybatı bölgelerine seriye ve gazveler düzenler ve bölgedeki bazı kabilelerle antlaşmalar yapmayı bile başarır.¹²¹ Müslümanların bu çalışmalarından ve bedir savaşını kazanmalarından sonra mekkeliler, Medine'nin doğusundaki bölgelerden kuzeye geçme yolunu seçerler. Hz. Peygamber de faaliyetlerini doğuya kaydırır.¹²² Fakat üçüncü hicri yılda bölgeye İslâmı anlatmak için gönderilen bir birliğin haince pusuya düşürülüp kılıçtan geçirilmeleri, sebebiyle Amir b. Sa'sa'a kabilesiyle müslümanların arası bozulur ve kılıçtan geçirilen birlikten canını kurtaran bir müslümanın, Medine'ye dönerken yanlışlıkla Amir b. Sa'sa'a kabilesine mensub iki müslümanı öldürmesi üzerine ilişkiler daha da çıkmaza girer.¹²³ Hz. Peygamber, İslâm'dan önce de iyilik sever bir kadın olup "Ummu'l-Mesakin" (ihtiyaç sahiplerinin annesi) adını alan ve bu sebeple , kabilesi arasında önemli bir nüfûza sahip olduğunu söyleyebileceğimiz Zeynep bint-i Huzeyme ile evlenir. Hz. Peygamber'in bu evliliği, Amir b. Sa'sa'a kabilesiyle ilişkileri düzeltmek için bu evliliği yapmıştır.

¹¹⁸ İbnü'l-Esir, *Usdu'l-Ğabe* , II/147; İbn-i İshak, *Siret*, s. 207

¹¹⁹ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/81-86; el-Buhari, *Sahih-i Buhari*, VI/130 (Nikah, 33)

¹²⁰ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/115

¹²¹ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, II/6-11.

¹²² İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, II/36

¹²³ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, II/52-54; İbn Hazm, *Cemheretu'l-Ensab*, s.261; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/733-734

6) Ummu Seleme

İlk müslümanlar arasında yer alan Ummu Seleme'nin, İslâm uğrunda sıkıntı ve eziyetlere katlanmıştır. Medine'de bu sıkıntılarını tam unutmuşken, kocasını kaybeden Ummu Seleme, tekrar üzüntüye düşer. Hz. Peygamber, onunla evlenerek üzüntülerine son verir. Ummu Seleme, mahzum kabilesine mensub olduğu için, bu kabileden olan meşhur komutan Halit b. Velid'in İslâm'a bu evlilikten sonra girmesi bu fikri desteklemektedir.¹²⁴

7) Zeyneb Bint-i Cahş

Hz. Peygamber'in halası Umeyme bint-i Abdilmuttalib'in kızı olan Zeyneb, evlilik konusunda fikir sorunca, azatlı kölesi ve evlatlık edindiği Zeyd b. Harise ile evlenmesini tavsiye eder.¹²⁵

Azatlı köle Zeyd, hür ve ileri gelen bir aileden olan Zeyneb'le evlenir, fakat bu evlilik yürümez. Zeyd, Hz. Peygamber'e gelerek Zeyneb'le geçinemediklerini söyler. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona : "Allah'tan kork. Hanımını boşama....."(Ahzab, 37) der. Muhtemelen bu geçimsizliğin sebeplerini iyice öğrenmek için Hz. Peygamber Zeyd'in evine gider, fakat Zeyd evde bulunmadığı veya Zeynep uygun durumda bulunmadığı için içeri girmez ve geri dönerken "Kalpleri bir halden diğer bir hale çeviren Allah ne yücedir."der.¹²⁶Acaba bununla Hz. Peygamber, bu kadar güzel ve soylu bir kadınla Zeyd'in niçin geçinemediği, Zeyd'in ondan nefret etmesi ise ancak onun kalbini Allah'ın, bir halden başka bir hale çevirmesiyle mümkün olabileceğini kast etmiş olabilir mi?

Hz. Peygamber istemesine rağmen bu evlilik yürümez ve Zeyd, Zeyneb'ten ayrılır. İddetini bekledikten sonra hicri beşinci yılda Hz. Peygamber'in Zeyneb'le evlenmesini emreden ayet nazil olur. Arap örf ve adetine göre bu kimsenin, evlatlığının dul kalan eşi ile evlenmesi bu yasağı fiili olarak ortadan kaldırır.(El-Ahzab, 36-40) Bu sebeple "Muhammed oğlunun karısı ile evlendi" diyenlerin bulunduğu ve "Muhammed, sizlerden hiçbirinizin babası değildir..."(El-Ahzab, 40) ayetinin bu konuda nazil olduğu rivayet edilmektedir.¹²⁷

8) Cuveyriyye Bint-i el- Haris

Hendek savaşı için düşmanların harekete geçtiği bir devrede, el-Mustalik oğulları da müslümanlara karşı savaşmak için hazırlıklara başlar. Bunu haber alan Hz.

¹²⁴ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/86-96; el-Belazuri, *Futühu'l-Buldan* (Türkçe Terc. 693) s. 458; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/734-735

¹²⁵ Ebu Nuaym, *Hilyetu'l-Evliya*, II/52

¹²⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/101

¹²⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, III/42-43, VIII/114.

Peygamber, hicri beşinci yılda onlara ani bir baskın yapar ve çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu yüzlerce esir alır. Esirler savaşa katılan müslümanlara dağıtılır. Kabile başkanının kızı olan Cuveyriyye, Hz. Peygamber'in huzuruna girerek ondan esirlikten kurtulmak için ödeyeceği fidye için yardım ister ve bu arada müslüman olduğunu da söyler. Hz. Peygamber, onun fidyesini öder ve ona evlilik teklifinde bulunur. Cuveyriyye bu teklifi kabul edip Hz. Peygamberle evlenince müslüman askerler, ellerindeki Hz. Peygamber'in Cuveyriyye tarafından olan yeni akrabalarını, yani el-Mustalik oğullarının esirlerini serbest bırakırlar. Bu evlilik, müslümanlarla el-Mustalik oğulları arasındaki düşmanlığı dostluğa dönüştürür.¹²⁸

9) Ümmü Habibe Bint-i Ebi Süfyan

Bedir savaşından sonra, Mekke başkanlığını ele geçiren Ebu Sufyanın kızı olan Ummu Habibe'nin, kocası Ubeydullah b.Cahş'la beraber Mekke devrinde İslâm'ı kabul ettiği ve Habeşistan'a sığındığı rivayet edilmektedir. Ubeydullah, orada hıristiyanlığa girer ve Habeşistan'da ölür. Hz. Peygamber, dininde sebat eden Ümmü Habibe ile evlenmek için hicri yedinci yılda bir elçi gönderir. Ummu Habibe bu teklifi kabul edince nikah kıyılır. İbn-i Abbas,

“Olabilir ki Allah, aranızda düşmanlık bulunan kimseler ile sizin aranızda dostluk meydana getirir.”(El-Mümtehine, 7) Ayetinin Hz. peygamber'le Ümmü Habibe'nin evliliği ile ilgili olduğunu söyler.¹²⁹ Esasen tarihçiler de bu evliliğin basedilen yakınlığın sağladığını ifade ederler.¹³⁰

10) Safiyye Bint-i Huyey

Hicri yedinci yılda Hayber'i feth eden müslümanlar oradan ayrılmadan, Hz. Peygamber yahudilerin başkanlarının kızı olan Safiyye ile evlenir. El-Mustalik oğullarından olduğu gibi Hz. Peygamber'in bu evlilikle, yahudilerle dostluk kurmak niyetinde olduğu söylenebilir.¹³¹ ayrıca Safiyye'nin, Kureyza ve Nadir yahudilerinin efendisinin kızı olduğu için onun diğer esirler gibi kabul edilip bir şahsa verilmesinin uygun olmadığı ileri sürülmektedir.¹³²

11) Meymune Bint-i el Haris

Yukarıda zikrettiğimiz Hz. Peygamber'in eşlerinden olan Zeyneb bint-i Huzeyme'nin üvey kız kardeşi olan Meymune'nin, hepsi değişik kabilelerin ileri

¹²⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, II/63-65, VIII/116-117; İbn-i Habib, *el-Muhabbar*, s.89-90

¹²⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/99; el-Beyhaki, *Delalilu'n-Nubuvve*, I/459

¹³⁰ el-Ferra, *Maani'l-Kur'an*, III/150 ; el-Belazuri, *el-Ensab*, I/439.

¹³¹ et-Taberi, *Tarih'u-Taberi*, III/18

¹³² el-Buhari, *Sahih-i Buhari*, I/98 (Salat,12).

gelenleriyle evli sekiz kız kardeşi bulunduğu rivayet edilmektedir.¹³³ Hicri yedinci yılda umre yapmak için Mekke'ye giden Hz. Peygamber, yaptığı antlaşmaya göre orada üç gün kalma hakkına sahiptir. Hz. Peygamber'in Meymune ile evlenerek, hem Mekkeliler hem de Meymune'nin değişik kabilelerden olan akrabalarıyla yakınlık ve dostluk kurmak istediği söylenebilir.¹³⁴

Hz. Peygamber'in on bir eşinden ikisi daha önce vefat ettiği için, o bu dünyadan ayrılırken dokuz hanımını geride bırakmıştı. Zaten Hz. Peygamber'in aynı anda en çok dokuz hanımı birlikte nikahı altında bulundurduğu rivayet edilmektedir.¹³⁵

L) HZ. PEYGAMBER'İN HANIMLARIYLA GEÇİMİ

Hz. Peygamber'in hanımlarına adil davrandığı,¹³⁶ onların giyimleri, kalacakları ev ve anlarla beraber bulunma konularında adaleti yerine getirdiği¹³⁷ fakat sevgi konusunda hepsinin eşit olarak tutulmasının mümkün olmadığı açıklanmaktadır.¹³⁸

Hz. Peygamber'in hanımları arasında kıskançlık olduğu¹³⁹ ve bunun ailede bazı problemler çıkardığı anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in, hanımları arasında en çok Hz. Aişe'yi sevdiğini¹⁴⁰ bilen Medinelilerin, onun Hz. Peygamber'le beraber bulunduğu sırada hediyeler getirdikleri rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber'in insanlarla konuşup hediyelerini sadece o günde getirmemelerini söylemesi için, onun Hz. Aişe'yi kıskanan diğer hanımlarından bazıları, Ümmü Seleme'yi birkaç defa Hz. Peygamber'e gönderip sonuç alamayınca, bu defa kızını Hz. Fatıma'yı gönderirler. İsteklerine ulaşamayan muhalifler, daha sonra da Zeyneb bint-i Cahş'ı Hz. Aişe'nin dairesinde bulunan Hz. Peygamber'e gönderirler. Zeyneb, Hz. Peygamber'in huzurunda Hz. Aişe ile tartışır, fakat hazır cevap olan Hz. Aişe onu susturur.¹⁴¹

Hz. Peygamber'in diğer hanımlarına göre Hz. Peygamber'le evlenen tek bakire kadın olması, Hz. Peygamber'e onun evinde vahiy gelmesi, ifk olayında suçsuzluğunu

¹³³ İbn-i Habib, *et-Tabakat*, s. 91

¹³⁴ İbn-i Hişam, *es-Sire*, IV/14; et-Taberi, *Tarih'u-Taberi*, III/25.

¹³⁵ İbn-i Hişam, *es-Sire*, IV/297

¹³⁶ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/168-173

¹³⁷ el-Vakidi, *el-Megazi*, III/927.

¹³⁸ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, II/158,231; Nisa, 4/129

¹³⁹ Bir defasında, itikafa girmek istediği yerde eşlerinden üçünün çadırını gören Hz. Peygamber itikaftan vazgeçer. Bkz. Malik b. Enes, *el-Muvatta*, s. 210 (itikaf,19/4)

¹⁴⁰ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/67

¹⁴¹ Hz. Peygamber'in hanımlarının 1. Aişe, Sevde, Hafsa ve Safiyye; 2. Ümmü Seleme ve diğerleri olmak üzere iki guruba ayrıldığı kaydedilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/163,171-172; el-Buhari, *Sahih-i Buhari*, III/132(Hibe,8).

bildiren ayetlerin gelmesi ve Cebrail'in, evlenmeden önce onun resmini Hz. Peygamber'e iki defa göstermesi,¹⁴² şeklinde üstün tarafları olan Hz. Aişe'nin daha çok kıskanç olduğu anlaşılmaktadır. O, Hz. Hatice'yi sık sık hayırla anan Hz. Peygamber'e : "onun ihtiyar bir kadın" olduğunu söyleyerek kıskançlığını açığa vurur. Hz. Peygamber, buna çok kızar ve onun İslâm'a yaptığı hizmetleri anlatmasının yanında mükemmel bir eş olduğunu da söyler.¹⁴³

Hz. Hatice'yi kıskanmasının, Hz. Aişe'nin, Hz. Fatıma ve Hz. Ali ile olan ilişkilerini de etkilediğini söyleyebiliriz. Hz. Aişe, bir gün Hz. Ali'yi savunan Hz. Peygamber'e kızarak ve sesini yükselterek konuşurken Hz. Ebu Bekir içeri girer ve kızının bu tavrını beğenmeyerek yanlış hareket ettiğini söyler.¹⁴⁴

Hz. Peygamber'in hanımları arasındaki tartışmalara, onların akrabalarının da katıldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple Esma bint-i Ebubekir'in Safiyye ile çekiştiği¹⁴⁵ (Hatta Safiyye bir defasında Hz. Peygamber'i hoşnut etmek için kendisine ait bir günü Hz. Aişe ile geçirmesi için verir.¹⁴⁶) vekız kardeşi zeyneb bint-i Cahş'ın Hz. Peygamber yanında sevgide birinci sıraya geçmesini sağlamak için Hanne bint-i Cahş'ın, Hz. Aişe'ye yapılan iftira olayına katıldığı ve ceza aldığı rivayet edilmektedir.¹⁴⁷ Ayrıca yahudilerin de Hz. Peygamber'le hanımlarının arasını açmak için çalıştıkları zikredilmektedir.¹⁴⁸

Hz. Peygamber, hanımları arasında çıkan tartışmaları önlemek için değişik metotları izler. Safiyye'yi korur. Bir gün Hz. Aişe, ona yahudi deyince, Hz. Peygamber, ona böyle konuşmamasını; çünkü onun artık müslüman olduğu söyler ve Safiyye'ye de kendisini savunmak için akıl verir¹⁴⁹; haksız olduğu zamanlarda da onu uyandır.¹⁵⁰

Bir yolculuk sırasında Safiyye'nin devesi hastalanır. Zeyneb bint-i Cahş'ın fazla devesi bulunduğu için Hz. Peygamber ona: "Safiyye'ye bir deve ver" deyince Zeyneb: "bu yahudi kadına mı deve vereyim?" der. buna çok kızan Hz. Peygamber, Zeyneb'i iki veya üç ay terk eder.¹⁵¹

¹⁴² İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/163 ; Buhari, , *Sahih-i Buhari*, VIII/75 (Ta'bir); İbn-i Kayyim, *Zadü'l-Mead*, I/105-106

¹⁴³ İbnü'l-Esir, *Usdu'l-Ğabe*, VII/85

¹⁴⁴ İbn-i Hanbel, *Fezail*, I/175

¹⁴⁵ İbn-i Asakir, *Tetacimu'n-Nisa*, s.17-18

¹⁴⁶ İbn Hanhel. *Müsned*. VI/95

Hız. Peygamber'in hanımlarından her birinin, onun kendi yanlarında kalması gereken gün ve gecelerde başka bir hanımı ile beraber olmasından rahatsız oldukları ve buna asla razı olmadıkları anlaşılmaktadır. Hatta Hız. Peygamber'in ihtiyacı için dışarı çıkmasından huzursuz olan hanımları bulunduğu rivayet edilmektedir.¹⁵²

Mısır meliki Mukavkıs'ın Hız. Peygamber'e hicri yedinci yılda gönderdiği Mariye isimli cariye'nin evi mescide yakın olduğu için Hız. Peygamber, onun yanına sık sık gider. Hız. Peygamber'in diğer eşleri onu kıskandıkları için Mariye'ye hakaret etmeye etmeye ve onu horlamamaya başlayınca Hız. Peygamber, onun evini Medine'nin güneyindeki el-Aliye bölgesine taşır.¹⁵³

Hız. Peygamber'in hanımlarından birinin yanında bir müddet fazla kalmasını engellemek için diğerlerinin büyük çabalar harcadıkları anlaşılmaktadır.¹⁵⁴ Hız. Peygamber'in, hanımlarının kıskançlığını ortadan kaldırmak için bazan yapmasında sakınca bulunmayan bir şeyi nefesine haram kıldığı ve bu sebeple et-Tahrim süresinin ilk ayetlerinin nazil olduğu açıklanmaktadır.¹⁵⁵

Hız. Peygamber'in hanımlarından bir ay süresince ayrı yaşamaya yemin ettiği kaydedilmektedir.¹⁵⁶ Ümmü Seleme ise, onun bu yemini hanımlarından sadece biri hakkında yaptığı rivayet eder.¹⁵⁷ Bu olayın en önemli sebebinin, Hız. Peygamber'in hanımlarının ondan alamayacağı şeyler istemeleri ve bunda ısrar etmeleri olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁸

Hız. Peygamber'in hanımlarının ona karşı kıskançlığı üzerine, Hız. Ömer'in Hız. Peygamber'i desteklediği ve yine bu sebeple "Eğer o, (Hız. Peygamber) sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi, kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan dul ve bakire eşler verebilir."¹⁵⁹ ayetinin nazil olduğu rivayet edilmektedir.¹⁶⁰

Hız. Peygamber'in boşamak isteyip sonra vazgeçtiği eşlerinden Sevide, Hafsa ve Reyhane (Beni Kureyza esirleri arasında bulunan, Reyhane bint-i Zeyd'i Hız. Peygamber, azat eder. Bunun üzerine müslüman olan Reyhane, Hız. Peygamber'le hicri

¹⁵² İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/138

¹⁵³ es-Semhudi, *Vefau'l-Vefa*, III/826.

¹⁵⁴ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/85.

¹⁵⁵ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/170

¹⁵⁶ el-Buhari, *Sahih*, I/105 (Salat,32), II/229 (Savm,11)

¹⁵⁷ İbn-i Hanbel, *Müsned*, VI/315.

¹⁵⁸ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/68-69.

¹⁵⁹ Tahrim, 66/5.

¹⁶⁰ Buhari, *Sahih*, I/105 (Salat,32)

altıncı yılda evlenir. Fakat Hz. Peygamber'in veda haccından dönüşünde onuncu yılda, Reyhane vefat eder. Reyhane'nin yahudilikten dönmediği ve Hz. Peygamber'in cariyesi olarak onunla yaşadığını söyleyen raviler de bulunmaktadır.¹⁶¹)olduğu rivayet edilmektedir¹⁶²

“Ey Peygamber, eşlerine söyle de: eğer dünya hayatını ve süslerini istiyorsanız gelin size bağıшта bulunayım ve güzellikle salıvereyim.”(El-Ahzab, 28) emri ile Hz. Peygamber, hanımlarına isterlerse onlardan ayrılabilceğini söyleyince, hepsi onunla kalmayı tercih eder. Bundan sonra evlenmemesi de Hz. Peygamber'e “bu zevcelerden sonra, başka kadınlar sana helal olmaz. Bunlardan boşayıp da yerlerine başkalarını almak da olmaz; güzellikleri hoşuna gitse bile...”(el-Ahzab, 52) ayeti ile bildirilmiştir.

“(Ey Muhammed) eşlerinden istediğini bırakır, istediğini yanına alabilirsin. Kendilerinden uzak durduğun kadınlarından arzu ettiğini tekrar yanına almanda, senin üzerine bir günah yoktur. Bu, onların gözlerin aydın olmasını, üzülmemelerini ve hepsine verdiği şeylere razı olmalarını daha iyi sağlar...”(el-Ahzab, 51) ayetinin tefsirinde İbn-i İshak, Hz. Peygamber'in, Sevde, Ümmü Habibe ve Meymune'den ayrılmak istediğini fakat onların: “bizden ayrılma, bizi bu halimizde bırak, malından ve canından istediğin kadar bize ayır” dediklerini ve onun da buna uyduğunu ifade ederek, Aişe, Ümmü Seleme, Zeyneb ve Hafsa'yı yanına aldığını gösteren rivayeti nakletmektedir.¹⁶³

Muhammed Hamidullah, “Kur'an içine girilen düğümü çözüp atmıştır. Resulullah, bundan böyle bu dokuz zevceden dört hanımı ile zevci ilişkiler içinde bir aile hayatı sürdürecekti” diyerek yukarıda zikrettiğimiz el-Ahzab 51. ayetinin konuya açıklık getirdiğini ve Hz. Peygamber'in hanımlarından sadece dördü ile zevci ilişki içinde olmasına müsaade edildiğini açıklar.¹⁶⁴

Yukarıda zikredilen Peygamberimizin eşleriyle olan problemleri ve eşlerin kendi aralarında olan sorunları ile denklik arasında ilgili herhangi bir münasebeti yoktur.

M) TANZİMAT DEVRİNDE DENKLİK MESELESİ

Yaklaşık olarak bundan 155 yıl önceki vereceğimiz bir vesika evlenmeler için tedbiri ifade etmektedir.

¹⁶¹ İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/129-131; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/745.

¹⁶² İbn-i Sa'd, *et-Tabakat*, VIII/84,130 ; İbn-i İshak,, *Siret* ., s.238 ;İbnu'l Esir, *Usdu'l-Ğabe*, VII/66

¹⁶³ İbn-i İshak,, *Siret* , 249.

¹⁶⁴ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/743.

Hala devam etmekte olan bir gelenek icabı, evlenme çağına erişen kızlar, ancak velilerinin uygun gördükleri taliplere evlilik yapabilmektedirler. Lakin bazı veliler ve akrabalar, 30 yaşına gelmeden kızların evlenmelerine mani oluyorlardı. Genç dul kadınlar da yine velilerin isteği olmadığı için yeniden evlenemiyorlardı. “Koca ili” meclisi, neslin kısıtlanmasına sebebiyet veren bu olumsuz durumu İstanbul’a arz ediyor. Tanzimat adını alan geniş bir ıslahat devrinin temelini atmış olan genç padişah Abdülmecid, bu endişe verici halin şer’i icabını önce fetvahaneden sormuş, oradan aldığı cevap üzerine mesele Meclis’i Ahkam-ı Adliye’de müzakere edilmiş ve varılan karar bir ferman ile mülhakata tebliğ edilmiştir.

Bu ferman’ın göze çarpan en büyük hususiyeti, baliğ kızların ve dul kadınların, velilerinin izni olmasa bile, şer’an bir mani yoksa, kadınların izni ile aktedilen nikahlar sahih ve muteber sayılmıştır. O kadar ki, veliler bunu feshe kadir değillerdir. Hatta kızlarının evlenmelerine müsaade etmeyen ebeveynleri azarlanacak, cezalandırılacaklardır. Ancak, taliplerin evlenecek kızla denk olması şarttır. Aksi takdirde veliler, kızlarını evlenmesi için zorlamayacaktır¹⁶⁵.

Metni şöyledir:

“...Mirimiran-ı kiramından¹⁶⁶ Ankara Eyaleti Mutasarrıfı İsmet Paşa...ve, rical-i devle-i aliyemden Ankara Defterdarı Mehmet Raif... eyalet-i merkume dahilinde kain, elviye kaymakamları... kaza müdürleri ve aza-ı meclis ve sair iş yerleri...tevki ref’i hümayunum vasıl olacak malum ola ki. Beyandan müstağni olduğu üzere tenkih ve tenasül (nikahlanma ve neslin çoğalması), emr-i meşru ve mesnün (teessüs etmiş) olarak, fevaid-i dünyeviye ve uhreviyesi layeti ve layehsa¹⁶⁷ (sayılmayacak ve hesap edilemeyecek derecede çok) ve icra-ı mukteza-ı şer’i şerif ve itba-ı sünnet-i seniye hususlarına itina, şiar-ı İslâmiyeye layık ve seza ve neüzubillah betaat(ağır hareket etme, yani evlenme ve doğumların azalması) müraviyet olduğuna göre memalik-i muhresei şahanemin bazı kasabat ve kariyesinde, bakire kızları baba ve akrabaları otuz yaşına kadar tezvic etmeyip, zevci vefat etmiş hatunlar dahi bilamucib durmakta ve bu keyfiyet tezlil-i tenasül(neslin çoğalmasının azalması) mevaddı olmakta bulunmuş olarak, hatta bu keyfiyet bu defa koca ili meclisinden bana mazbata beyan ve inha olunmuş olduğuna ve her hal bu uygunsuzluğun ref’i lazım gelmiş idüğüne mebni, keyfiyetin evvel emirde iktiza-i şer’iyesi fetvahaneden ledessual(soruldukda); velisi mevcut olan baliğa kız...Küfüvvi (dengi) olan bir kimseye tezvic murad idüp.. Velisinden izn taleb ettikte, garezi faside bir güne icra-i nefsanîyetine binaen izinden iba

¹⁶⁵ Zikreden: Turan, Şerafeddin, “Tanzimat devrinde evlenme meselesi”, Alındığı yer: Aile yazıları-IV/55-57, ss, 1-3

¹⁶⁶ “Kiramından” yazılması daha uygun olur kanısındayım.

¹⁶⁷ “la yuad ve la yuhsa” yazılması kanısındayım.

(sakinme) ve imtina eylese, bila izn ve la kaziyetin izn ve icazetiyle akd idüp, badelkasd hücced iznim bulunmadan deyu veli-i mezbür, fesh-i nikaha kadir olmadığı...Ve izn-i kadı ile olan nikahın sıhhati, müttelik-i aleniye-i cumhur olduğu ve bundan böyle mani-i şer'i yoğiken, tezviç hususuna bi-ğayri vech-i şer'i mümanaat eden baba ve sair velilere... ta'zir lazım geldiği ve husus-u mezkûru -ifa- ederken izn ve ruhsat i'tası zımmında irtikaba mebni-i ser (başvuran) kadı ve memur-u sair'in müstahak-ı ta'zir olacağı fetvahane-i mezkûrdan... Tasrih ve beyan kılınmış olup, o misillü kız ve hatunların tezvicine velisi ve akrabası tarafından mümanaat olduğu halde mari'fet-i şer'i şerif ve meclis-i müfti ile kendüleri celb ve sebej-i mümamanaatları sual ve iktiza edenlerden dahi tahkik ve tetkik birle, mevani-i şer'iyesi olmadığı adaleten tahakkuk ve tebeyyün ederse, marifet'i talib-i küfüv'üne akd-ı tenkih olunması ve fakat hakk-ı mümanaat, taliplerin küfüv olmadığından dolayı ise o makulelerin taziri lazım gelmeyeceği misillü; bazı memleketlerin adetleri üzere mesnun olan derece ve ziyade masrafı muhtaç olarak zaruret cihetiyle tezviç hususu tehir ediliyor ise veli-i ebkar(kızların velisi) mazur bulunduğundan ve zabitan taraflarından, o makule adet bulunan teklifat-ı zaidenin terk itdirilmesi ve ber minval-i meşru bila mani sarf-ı inad ve ısrar edenlerin behemhal mücazat-ı icabiyeleri icra olunması iktiza edeceğinden, keyfiyetin evamir-i şerifem ısdar tıseyar ile(çıkması ve gönderilmesi) memalik-i mahsure-i şahanenin her bir mahaline ilan...Kılınması hususu Meclis-i Vala-ı Ahkam-ı Adliye'mde ittifakı umumi ile tensib ve tasvip kılınmış...sen ki paşa-ı müşarunleyhsin...İrade-i seniye mi zir-i idarende kain mahaller ahalisine bal etraf (tafsilatla) ilan ve işaret birle...hilafında bulunanların müstahak-ı mücazat olacakların mebni...izn ve ruhsat zımmında kuzat (kadılar) ve saire taraflarından zinhar ve zinhar akçe mutalebesi (istenmesi, yani rüşvet alınması)...vuku gelmesin, lazım gelür ise o makulelerin, iktiza-i tedipleri icra olunmak üzere derhal derbar-ı şevketkarar mülükaname arz ve inha - olunması - ... ve işbu ferman-ı alişanım sicillat-ı muhakemeye kayd olarak aleddevam mucib ve muktezasının infaz ve icrasına bilittifak ihtimam ve dikkat...idesin, şöyle bilesin, alamet-i şerife itimat kılın. "Tahiren fi evail-i şehri Cemaziyülevvel sene sittun ve mieteyn ve elf" (H. 1260 Cemaziyülevvel başları=M. 1884 Mayıs sonları)¹⁶⁸

N) MODERN İSLAM AİLE HUKUKU METİNLERİNDE KEFAET

20. Yüzyılda muhtelif İslam ülkelerinde çıkarılan aile hukuku metinleri, kefaeti tanzim etmekle beraber, ona verilen önemi azaltmışlardır. 1917 tarihli Osmanlı Hukuk-i

¹⁶⁸ Turan, Şerafeddin, "Tanzimat devrinde evlenme meselesi", Alındığı yer: *Aile yazıları*-IV/55-57, ss, 1-3

Aile Kararnamesi kefaetin neticelerini teferruatlı bir şekilde tesbit etmesine rağmen¹⁶⁹ sadece iki hususta kefaeti gerekli bulmuştur. Gerçekten kararnamenin 45. maddesi “mal hırfet gibi hususta erkeğin kadına küfüv olması nikahın lüzumunda şarttır” hükmüyle, servet ve meslekte kocanın karıya denk olması gerektiğini hükme bağlamıştır.

1951 tarihli Ürdün kanunu 23-27. maddelerinde, 1917 osmanlı kararnamesinin tanzim tarzını aynen kabul etmiş fakat kefaet yokluğuna sebep olan haller arasında sadece “servet”i zikretmiştir.

1953 tarihli Suriye kanunu, 28. maddesinde eşler arasında kefaetin tayinini “mahalli örf ve adete” bırakmıştır.

1959 tarihli Irak kanunu ise kefaete hiç yer vermemiştir.¹⁷⁰

Mailiki mezhebinin önem vermemesine rağmen, malikilerin yoğun bulunduğu Fas'ta Fas aile kanunu kefaetin akit anında nazara alınacağı ve yerleşmiş adetlere göre tayin edileceği hükmünü koymuştur.¹⁷¹

Klasik İslâm hukukunda farklı olarak 1951 tarihli Ürdün ve 1953 tarihli Suriye kanunları, eşler arasında yaşça kefaet bulunmasını öngörmüşlerdir. Ürdün kanunu, eşler arasında 20 yaştan fazla bir yaş farkı bulunmas halinde, evlenmeyi iki şartla tecviz etmektedir. Hakim, eşlerden yaşça küçük olanın rızasında ve böyle bir evlenmeden elde edeceği faydadan emin olmalıdır.¹⁷²

1953 tarihli Suriye kanunu ise, eşler arasında mevcut yaş farkının kefaete mani olup olmadığı hususunun takdirini teamüle bırakmaktadır.¹⁷³

O) ATASÖZLERİNDE DENKLİK

Aile, dünyaya geldiğinde sosyal bir varlık olmayan ferdi zamanla kendisine benzetmeye, kendisini fertte temsil ettirmeye çalışan bir çevredir.¹⁷⁴ Bunun için aile yapısına uygunluk açısından evlilik öncesi denklik önemlidir. Bu durum atasözlerine yansımıştır. “Anaları ne ki danaları ne olsun”, “Aslı ne ise nesli de odur.”, “Her şey

¹⁶⁹ Bk. 1917 Tarihli HAK mad. 45-50 Zikreden; Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 158

¹⁷⁰ Cin, Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 158

¹⁷¹ Bk. La Maudawwana, art. 14, Zikreden; Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 158

¹⁷² Bk. Lecomte jordanien du statut personnel, art. 6, Zikreden; Cin, Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 158

¹⁷³ Bk. Le code syrien du statut personnel, art. 19, Zikreden; Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 158

¹⁷⁴ DPT, “Türk Aile Yapısı”, s.6

aslına döner”, “Arabanın ön tekerleği nereden geçerse arka tekerleği de oradan geçer.”
“Atanın(babanın) sanatı oğula mirastır.”¹⁷⁵

Bu atasözlerinde ailenin yapısında ve kuruluşunda soyaçekim inkar edilmemektir. Ancak “Atanın(babanın) sanatı oğula mirastır.” , “Arabanın ön tekerleği nereden geçerse arka tekerleği de oradan geçer.” Gibi atasözlerinde ailenin bir başka yönü dile getirilmektedir. Bu iki atasözünde : fertlerin öğrenimi, mesleki statüsü ve geliri üzerinde, soyaçekimle geçen faktörlerden ziyade ailevi kökeni tesiri¹⁷⁶ olduğu daha belirgin olarak vurgulanmaktadır. Bu durum da ailenin kültür taşıyıcılığını ortaya çıkarır. Çünkü çocukların öğrenimi, mesleki statüsü üzerinde ailenin kültürel yapısı büyük oranda etki eder. Aileyi kültür taşıyıcılığı bakımından daha çok kültürlenme ve kültürlenme ilgilendirmektedir. Kültürleme, ferdin içinde yaşadığı toplumun, aynı zamanda ailenin değer yargılarını yani kültürünü kazanmasıdır.¹⁷⁷ Yani aile yapısı kişinin kültür yapısı yansıttığında dolayı denklikte ailelerin kültür yapıları önem arz etmektedir. Günümüzde, kültürle ilişkisi bakımından aileyi ilgilendiren problemlerden birisi, kültürün nesilden nesile naklidir.¹⁷⁸ Bu kültür nakli artık nesiller arasında farklı olmaya başlamıştır. Bu da kişiyi az-çok aile yapısından uzaklaştırmıştır. “Kızını dövmeven dizini döver”, “Baskısız yoncayı yel alır, yel almazsa el alır.” Gibi atasözleri ise sosyal değişimden doğabilecek ve ailenin bozulmasını hızlandırabilecek etkilere karşı tedbir almayı vurguluyor¹⁷⁹ sa da bu atasözlerinin uygulaması birçok problemleri doğuruyor.

“Anasına bak kızını al, astarına bak bezini al”, “soyundan olan tırnağında getirir”, “Kız anasından öğrenir sokak gezmeyi”, “Analılar koç olur, anasızlar hiç olur”, “Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar”, “Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz”, “Analı kuzu kınalı kuzu”, “Analının babasıyım, anasızın nesiyim”, “Anası yalancı olanın babası dilenci olur”¹⁸⁰ “Armut dibine düşer.”

Bu atasözlerinde, bir aile kurmada çok hassas davranılması, kızın ailesinin çok iyi bilinmesi gerektiğine işaret edilmektedir. “Bez alırsan Musul’dan , kız alırsan asıldan” şeklinde ifade edilen atasözü ; aile kurarken sağlam temele, soya önem verildiğini, verilmesi gerektiğini belirtir. Evlenirken, evlenecek kızın nasıl seçilmesi gerektiği de şu atasözlerinde gösterilmektedir; “Kız alan gözle bakmasın, kulak ile işitsin”, “Ergen gözü ile kız alma, gece gözü ile bez alma”, “Bekar gözü kör gözü”,

¹⁷⁵ Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler*, s.17

¹⁷⁶ Celkan,H. Yıldırım, “*Beşeri Kültürde Temel Öğe Aile*”, I. Aile Şurası Bildirileri, s.135

¹⁷⁷ Celkan, “*Beşeri Kültürde Temel Öğe Aile*”, I. Aile Şurası Bildirileri, s.135

¹⁷⁸ Kurt, İhsan, “*Atasözlerinde Aile*”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, s.630, ss.1-24

¹⁷⁹ Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler*, s.17.

¹⁸⁰ Uğur, Ahmet, “*Tarihi Seyri İçinde Türk Aile Yapısından Örnekler*”,I. Aile Şurası Bildirileri, s.7

“Bekar gözü ile kız alınmaz”¹⁸¹ Aile kurmanın zorluğunu, sorumluluğunu ancak evlenmiş olanlar, aile kuranlar iyi bilir. Evlenmemiş olanlar ise bunu anlayamazlar. Bunun için “Ergene(bekara) karı boşamak kolaydır” atasözünden bu hüküm vardır.¹⁸²

Evlenirken “kız alma” konusunda toplumun belli dönemlerinde bazı ihtiyaçlardan kaynaklandığı intibamı uyandıran atasözleri de vardır. “Tarlanın taşlısı kızın kardaşlısı”, “Komşu kızını almak kalaylı kaptan su içmek gibidir”¹⁸³

Dul konusunda ise, ne olursa olsun aile kuracakların evleneceklerin dul almalarına karşı çıkılmıştır. “Kıtlık olsa buğday, avrat ölse kız al”, “Tarlayı düz al, kadını kız al” atasözleri örnek gösterilebilir.¹⁸⁴

Kız almak kadar, kız vermek de atasözlerinde hassasiyet konusudur. Mesela ; “Kızı kendi keyfine bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya”, “Çobana verme kızını, ya koyun güttürür ya kuzu”, “Kendinden küçükten kız al, kendinden büyüğe kız verme”¹⁸⁵Burada ekonomik seviye ifade ediliyor. Evlenmek isteyen kız da dengini bulamayınca evlilikte acele etmemesi gerekir. Çünkü ;“İvez kız ere varmaz, varsa dahi baht bulmaz”¹⁸⁶

Dengini bulunca evlenmeyi teşvik edici şeklinde hükümler de yer almaktadır. “Evlenenle ev yapanın Allah yardımcısıdır” sözü, bu yargılardan birisidir. Denklik olmadığı zaman evlenmenin, bir aileyi kurup devam ettirmenin zor olduğu; “Evlenmesi bir alaca kuş, geçinmesi bora ile kış” sözünde dile getirilmektedir. Evlenmeden önce; kişinin eş seçiminde dengini tam olarak bulamayacağı da kabul edilir. Seçilecek “yar” ın kusurları ve güzellikleriyle birlikte seçilmesi gerektiği, “Ayıpsız yar isteyen yarsız kalır” sözünde ifade edilmektedir.

Aile kuruluşunda dengini bulma “ince eleyip sık dokumayı” gerektirir. Özellikle kadın olacak eş için bazı ölçüler getirilmiştir. Bu atasözlere göre : “Gül dalında odun, beslemeden (çingenden) kadın olmaz”, “İhlamurdan odun olmaz, beslemeden kadın olmaz” Hatta dengini ararken kadının ailesi çok önemlidir. Bu duruma da çok dikkat etmek gerekir. Çünkü eş olarak seçilecek kadın, içinde yetiştiği ailenin, kültürünün verdiklerini de kişiliğinde yansıtır. Eğer bu durum, olumsuz, olarak tespit edilmişse, sonucun olumlu pek ihtimal dahilinde değildir. Çünkü “çerçi kızını boncuğa aşiktir.” Atasözlerinde ortaya konan yargılara ve değerlendirmelere göre kadın, “Avrat” olarak,

¹⁸¹ Kurt, “Atasözlerinde Aile”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, s.629.

¹⁸² Kurt, “Atasözlerinde Aile”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, s. 627-630

¹⁸³ Kurt, “Atasözlerinde Aile”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, s. 631-633

¹⁸⁴ Kurt, İhsan, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım*, s.10

¹⁸⁵ Kurt, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım.*, s. 11

¹⁸⁶ Kurt, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım*, s.10

“Anne” olarak aileni kuruluşunda birinci sırada rol oynar. “Eve gerek iken mescide haram” olarak sıfatlandırılan kadın, aile içindeki davranış ve tutumuyla olumlu ya da olumsuz rolü oynama durumundadır. “Evi yapan da, yıkan da anne”, “Avrat var ev yapar, avrat var ev yıkar”, “Avradın yıkmadığı ev bin yıl dikili kalır.”, “Avrat düzdüğü evi Tanrı yıkmaz, avrat bozduğu evi tanrı yapmaz” Ancak “Kadını eve bağlayan altın şıkırtısı değil, beşik gıcirtısıdır.” Yani , çocuk kadının aile içindeki tutum ve davranışında belirleyici durumu her zaman korur.¹⁸⁷

“Kesmez bıçak ele, iş bilmeyen avrat dile” gelebileceği gibi “Avradı bed (kötü,çirkin) olanın sakalı tez ağarır.” Gibi atasözleri de alınacak kadın çalışkan olmalı.

“Çocuk belden olmaz, elden olur” atasözünden sadece kalıtım yoluyla kişilik oluşmaz. Ancak eğitimle sağlıklı bir kişilik gelişimi sağlanabilir. Bunun için eş seçimine dikkat edilmeli.

“Ana kızına taht kurmuş, baht kuramamış” sözünden ifade edildiği gibi onun ancak “Aile çatısı” altında kişilik gelişmesinde katkısı olduğu vurgulanır ancak ona örnek davranışı ile çocuğunun kişiliğini etkiler. Atasözlerinden anlaşıldığı gibi kıza çocuk yazgısını annesi ile paylaşır onun sırdaşı, yandaşı, gerçekleştirmemiş amaçlarının beklentilerinin, düşlerinin aracıdır. “Ana ile kız, helva ile koz”, “Ananın bahtı kızına” sözlerine uygun olarak, annesinin hayatının benzerini yeniden yaşamaya hazırlanır.¹⁸⁸ Bunun için “anasına bak, kızını al” sözünde ananın gerek hayatındaki, gerek davranışlarındaki tutum ve yargılar özellikle kız çocuğunu etkilemektedir. Eğer sağlıklı davranışlar sergileyemeyen çocukların anaları için; “Anaları ne ki danaları ne olsun” denir. Bunun için; “Ana var kat kat , ana var yalın kat” sözünde işaret edilmektedir. Günümüzde bu atasözleri ne kadar geçerli bilmiyorum. Herkes için tutarlı mı, Değil mi? Tartışılabilir. Kadının nitelikleri arasında alçak gönüllülük, çekingenlik, duygululuk, fedakarlık, sevecenlik, sıcaklık, şefkat, yardımseverlik,zerafet sayılmış, bunlar kadına yakışır durumlar olarak belirtilmiştir. Kadının erkeklere oranla daha durgun ve yumuşak olduğunu belirterek “Erkek sel, kadın göl” gibi atasözünün yanında “kadın şeytana pabuç diker”, “Kadının fendi erkeği yendi” gibi, kadının becerikliliğine, kurnazlığına ve zekasına, işaret ettiğini belirtenler de vardır.¹⁸⁹ “Yuvayı yapan dişi kuştur” atasözünde kadının bir eş olarak sağlam bir aile yapma ve oluşturmada çok önemli görevi üstlenmiş olduğu belirtilir. “Kadın eli kaşık sapından karalı”, “Kadını hamarat eden ateştir” gibi atasözleriyle bu güvence hazır olması gerektiğini bu atasözlerinden anlıyoruz : “Avradı ar zapt eder, er değil” bu atasözünde namuslu olmayan kadının hafifliklerini eşinin baskısıyla ortadan kaldırmayı düşünmek boş yere uğraşmak demektir. Çünkü evine

¹⁸⁷ Kurt, “Atasözlerinde Aile”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, s.629-633

¹⁸⁸ Köknel, Özcan, *İnsanı Anlamak*, s.293.

¹⁸⁹ Işınsoy, Emine, “Aile Birliğinde Erkeğin Rolü”, I. Aile Şurası Bildirileri, ,s.57

bağlı olmaya bir kadını, kocası hiçbir zaman baskı altına alamaz. Kadını baskı altına alan onu kötülöklere süröklmekten alıkoyan evine bağlayan kocası değil, kadının namusu¹⁹⁰ dur. Evlendikten sonra düzelir gibi laflar büyük olasılıkla boşunadır. Kadının namuslu olmasına dikkat edilmeli. Kadın için kişilik ve temizlik de önemlidir. “kadının temizi sütünden yoğurdundan bellidir” buna karşılık “Avrat var arpa unundan aş yapar, avrat var buğday unundan keş yapar” bu atasözleri becerikli olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Kadın zengin diye alınacak ise “Kadın malı hamam tokmağıdır.” Sözünde, kadını malı mülkü için değerlendirme kabul görmez. Aynı zamanda kadınla evlendikten sonra : “onu değiştiririm, farklı bir şekilde sokarım, dengim yaparım” diye söylenenler “Kadını sırdaş olan tellal aramaz”, “Kadının kırk çırası var, biri sönsen biri yanar”, “kadından uşak olamaz, keçeden döşek olmaz.” Gibi atasözleri kendi anlamları içerisinde düşünülebilir. Çocuk sahibi de olabilmeli (doğurgan); “Çocuksuz kadın, meyvesiz ağaca benzer”, “Evladı olmayanda merhamet yoktur.”¹⁹¹

Erkek aslan (da), dişi aslan değil mi? Gibi sözler de günümüzde çok söylenir olmuştur. “Felaketin büyüğü yangın değil, çok bilmiş kadına düşmektir.”¹⁹² Çok bilmiş kadınsa kendinden dün bir erkeğe düştüğü zaman erkeğin halinin perişan olacağı aşikardır.

Kültürümüzde arkadaşlık, kahramanlık, mertlik, yapıcılık, yöneticilik, düzenleyicilik, savaşçılık, sözünde durma erkeklik nitelikleri arasında sayılmıştır.¹⁹³ Erkekte bulunması gereken özellikler ise; “Erkek vefakar, kadın cefakar olmalıdır.”, “Er cimri (olunca), avrat yüzşüz (olur)”, “Erim er olsun yerim çalı gibi (dibi) olsun”, “Er olan ekmeğini taştan çıkarır.”¹⁹⁴ Bazen de evdeki huzursuzluktan kurtulmak için ilk çıkan kısımete evet diyen kızlarımızın çok yanlış seçimler yaptıkları ve daha büyük sıkıntılara düştükleri de yine çok gördüğüm bir örnektir “Yağmurdan kaçan doluya tutulur.”

Erkek ve kadının bazı kişilik yönlerini iyi olup-olmadıkları kullandıkları eşyalarına göre de karşılaştırılırlar. “erkeğin iyisi eşeğinden¹⁹⁵ kadının iyisi döşeginden belli olur”

Kız için, “kız evde tanınır, ipek tezgahta” hamarat ve çalışkanlığını ifade eder. Kız için model annedir; “kız anadan öğrenir sokak gezmeyi”, “Kız anasını görmeyince

¹⁹⁰ Gözler, Fethi, *Atasözleri ve Seçilmiş Güzel Sözler*, s.76

¹⁹¹ Meriç, Ümit, *İslâm 'da Aile*, s.191

¹⁹² Kırıcı, Ali, *Boşanma Ayrılma*, s.131

¹⁹³ Köknel, Özcan., *İnsanı Anlamak*, s.349

¹⁹⁴ Gözler, Fethi, *Atasözleri ve Seçilmiş Güzel Sözler*, s.77

¹⁹⁵ Kurt, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım*, s.34

sofra toplamaz”, “Ana kızına taht kurar, kız bahtı kocada arar”, “Ana ile kız helva ile koz”, “kız anadan görmeyince öğüt almaz”

Bir kişi başkalarına kendi dengini aratırsa, “Bir çocuğun kırk ebesi olunca kadar ya kör olur, ya topal” denmiştir.¹⁹⁶

Bu atasözleri çoğunluğundaki hüküm ve yargı günümüzde geçerliliğini korumasına rağmen, bir kısmı ise geçerliliğini yitirmiştir. Bunun sebepleri arasında ise; evlenme ve boşanma ile ilgili davranışlarda sanayi ve teknoloji de gelişme, şehirleşme, aile tiplerinin değişmesi vb. faktörler bir kısım atasözlerinin geçerliliğini yitirdiğini gösterir.

Değişme, kadın ve erkeğin eğitim durumu, evlenme yaşı ve şekli, eşler arasındaki yaş farkı, evlilik süresi; yerleşim yeri (kırsal-kentsel) gibi faktörlere göre farklılık gösterir.¹⁹⁷ Bu değişmedeki faktörler günümüzde esneklik kazanmıştır. Kısacası atasözlerindeki düşüncelerin destek gördüğü veya görebildiği şeklindeki söylem geçerliliğini kısmen de olsa yitirmiştir

III) DONKTRİNDE KEFAET VEYA KÜFÜV

A) MÜCTEHİDLERİN KEFAET HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Fıkıh alimleri kefaetin, şart olup-olmaması hakkında iki görüşe sahiptirler.¹⁹⁸:

1) Kefaetin şart olmadığını savunan görüş ;

Hasan el-Basri¹⁹⁹, İmam-ı Malik, Sevri , Kerhi, bir rivayete nazaran Şafii, Amr bin Mes’ud, Tabiiinden Muhammed bin Sirin ve Ömer bin Abdül-Aziz gibi müctehidlere göre evleneceklerin birbirine denk olmaları evliliğin şartlarından değildir. İnsanların birbirine eşit olduklarını, üstünlüğün ancak dindarlık ve ahlak bakımından söz konusu olabileceğini ifade eden naslar birbirleri ile haram olanların dışında²⁰⁰ denklik aslında şart değildir. Denklik evliliğin ne sıhhatinin ne de lüzumunun şartıdır. Koca, kadına ister denk olsun ister olmasın evlilik sahih ve bağlayıcı olur.²⁰¹ Aynı zamanda bu hukukçular, diğer denkli ölçülerinin müctehidlerin yaşadıkları

¹⁹⁶ Kurt, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım*, s.99

¹⁹⁷ Kurt, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım*, s.100

¹⁹⁸ İbnu’l - Humam, *Feth’ül – Kadir*, II/417

¹⁹⁹ Sem’ani, *Sübülü’s-Selam*, III/274, / İbnu’l – Humam, *Feth’ül – Kadir*, II/ 418

²⁰⁰ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/77; İbnu’l-Humam, *Feth’ül – Kadir*, II/419-425; el-Ceziri, *el Fıkh Ale’l-Mezahibi’l-Erbaa*, IV/54-61

²⁰¹ Zuhayli, *el-fikhu’l-İslâmi*, VII/230

asırların telakkilerine bağı olduğunu ve çeşitli asırlar , cemiyet ve toplumlara göre değişebileceğini ileri sürmektedirler.²⁰²

Bu müctehitler şu delillere dayanmışlardır:

a) Kur'an-ı Kerim

Kur'an-ı Kerim'de: "Allah katında en şerefliiniz takva bakımından üstün olanınızdır."²⁰³ buyurulmuştur.

b) Hadisler

Resulullah(a.s)'ın hadisinde şöyle buyurulmuştur:

"İnsanlar tarak dişleri gibi eşittirler. Arab'ın, Arap olmayana üstünlüğü yoktur . Üstünlük ancak takva iledir."²⁰⁴ Aslında hadisin işareti denkliğin şart olmadığıdır.

"Arabın takva dışında arab olmayana bir üstünlüğü yoktur."²⁰⁵veya "Arab'ın Acem'e üstünlüğü takva iledir."

Bu ayet ve hadislerden anlaşılacağı gibi İnsanlar hak ve görev yönünden eşittirler ancak takva ile birbirinden üstün olabilirler. İnsan fitratının gereği insanlar ahlaki durum ve toplumdaki yerleri itibariyle farklıdır. Hak, görev ve takva dışında kalan ve insanların örf ve adetlerine dayalı olan şahsi ölçülerde şüphesiz insanlar birbirinden farklıdır.

Ancak neseb ile övünmeyi kötüleyen ve Allah katında şerefin yalnız takva ile olacağını ifade eden ayet ve hadisler denklikte muteber olanın yalnız takva olduğunu , başka bakımlardan denkliğe gerek olmadığını göstermektedir. Gerçekten Hz. Peygamber devrinde denkliğin gözetilmediğine dair uygulamalar da vardır.²⁰⁶ buna bir örnek verelim:

"Bilal (r.a.) ensardan olan bir kavimden evlenme isteğinde bulundu. Onlar da onu evlendirmeyi reddettiler . Resulullah (s.a.v.)'da ona şöyle dedi: "onlara deki: Resulullah size beni evlendirmeyi emrediyor" Denklik olmadığı halde Resulullah (s.a.v.) onlara Bilal'i evlendirmelerini emretmiştir. Yine Ebu Taybe , Beyada Oğullarından kız istedi. Onlar da denklik olmadığı için kızı vermek istemediler. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ebu Taybe'yi nikahlayın .Eğer bunu yapmazsanız yeryüzünde büyük bir fitne ve fesat olur" Ebu Huzeyfe (r.a.)'nin ensardan bir kadının

²⁰² Kadıhan, *Fetava'l-Haniyye*, I/315

²⁰³ Hucurat, 49/13

²⁰⁴ Sem'ani, *Sübülü's-Selam*, III/274

²⁰⁵ Heysemi, *Mecmua'z-Zevaid*, III/266

²⁰⁶ Komisyon, *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, Kefaet maddesi (Açıklayan :Saffet Köse), IV/296

kölesi olan Salim'i kardeşinin kızı Hind binti'l- velid b. Utbe b. Rabia²⁰⁷ ile evlendirmesi bu görüşü güçlendirmektedir. Görüldüğü gibi denkliği gözetmek gerekseydi önce Allah'ın Resülü buna uyardı.²⁰⁸

Kefaete karşı olanlara göre, evlenmede kefaet şart olsaydı bu, kısasta aranırdı. Halbuki kısasta denklik aranmaz.²⁰⁹ Cinayetlerde kanlar eşittir. Yüksek seviyeli, şerefli olan düşük seviyeli, alim olan da cahil olan karşılığında öldürülebilir. Evlilikte denkliğin olmayışı da buna kıyas edilir. Eğer denklik cinayetlerde muteber değilse, evlilikte daha öncelikli olarak muteber kabul edilmez.²¹⁰ Aslında evlilikte denkliğin aranmaması cinayet ve kısas gerektiren suçlardaki denklik aranmaması ile kıyas yapılması hatalı olmuştur. Çünkü; Cinayet meselelerindeki kısas eşitliği yaşama hakkını koruma ve insanların yararına yönelik bir uygulama olup, asıl uygulanış sebebi oluşacak suçlara ibret olup onları engellemektir. Böyle olmasaydı, mevki sahibi veya soylu birinin kendisinden alt seviyede birisini öldürme cesaretinde bulunması gerekirdi. Oysa evlilikteki denklik, eşler arasında uyum ve sevgi içinde beraberliğin sürekliliği gibi eşler arasında maslahatın gerçekleşmesi içindir.²¹¹ denklik şart koşulmadıkça bu maslahatın gerçekleşebileceğini sanmıyorum.

Kefaete karşı olanlar, bütün insanları, Adem'in çocukları olarak kabul edip aralarında herhangi bir fark görülmesine taraftar değillerdir.²¹²

2) Kefaetin şart olduğunu savunan görüş;

Evlenmede eşlerin birbirlerine denk olmasını isteyenler önce Kur'an'ın Bakara Süresinin 183/187. ayetinde mevcut "karlarınız sizler için sizlerde kadınlarınız için bir elbisesiniz" hükmü eşler arasında tam bir denklik lehine tefsir ederler. Eşler arasında aile, kültür ve sosyal muhit bakımından çok fark varsa, ideal olan bu denkliği sağlamağa imkan yoktur. Fakat kefaete taraftar olanlar, dayandıkları ayetin her iki eşe de şamil hükmünü sadece kadın bakımından ele almaktadırlar.²¹³

İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre; akıl ve sünnet delillerine nazaran kefaet evliliğin luzumunun şartıdır, sıhhatinin şartı değildir.²¹⁴ bu konuda İslam hukukçuları sünnetten deliller getirdikleri gibi akli deliller de sürmüşlerdir:

²⁰⁷ Buhari, Nesai, Ebu Davud, Aişe(r.a.) 'dan rivayet etmişlerdir., Şevkani, *Neylü'l-Evtar*, VI/128

²⁰⁸ el-Kasani, *Bedayiu's- Sanayi*, II/317

²⁰⁹ Komisyon, *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, Kefaet maddesi (Açıklayan :Saffet Köse), IV/296

²¹⁰ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslâmi*, VII/231

²¹¹ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslâmi*, VII/231

²¹² D'ohsson,?, IV-V, s. 158, Zikreden; Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Aile Hukukunda Evlenme*, s. 160

²¹³ Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 160-161

²¹⁴ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslâmi*, VII/232

a) Sünnetteki Deliller : Bu konuda bazı hadisler delil olarak gösterilmiştir. Hz. Ali (r.a)dan rivayet edildiğine göre :

“Hz. Peygamber (a.s) ona dedi ki: Üç şey geciktirilmez. Vakti gelmiş namaz, hazır bulunan cenaze , dengini bulan bekar kadın.”²¹⁵

Cabir (r.a) dan rivayet edildiğine göre Peygamberimiz: “dengi olanlardan başkasıyla kadınları nikahlamayınız, velilerinden başkası onları evlendirmesin , on dirhemden az mehir yoktur.”²¹⁶ buyurmuştur.

Aişe (r.a) dan rivayet edildiğine göre Peygamberimiz: “Nutfeleriniz için seçim yapın (evleneceğiniz kadını iyi seçin) , denk olanları nikahlayınız.”²¹⁷buyurmuştur.

İbn-i Ömer Peygamberimizin şu hadisini rivayet etmektedir : “Araplar’ın bazıları bazılarına denktir,kabile kabileye ,adam adama. Mevalilerin de bazıları bazılarına denktir, kabile kabileye , adam adama yalnız dokumacı ya da hacamatçılar-bunun dışındalar-“²¹⁸

Hz. Ömer ve Hz. Aişe’den Peygamberimizin : “Soylu kadınlar denk olanlardan başkasıyla evlenmelerine mani olurum.”²¹⁹dediği rivayet edilmiştir.

Ebu Hatim el-Müzeni’den rivayet edildiğine göre : “Dinini ve ahlakını beğendiğiniz biri size gelirse, onu evlendiriniz. Eğer bunu yapmazsanız, yeryüzünde büyük fitne ve fesat çıkar.”²²⁰ buyurmuştur.

“Alimler peygamberlerin varisleridir.”²²¹ hadisi ve “İnsanlar altın gümüş madenleri gibi madendirler , cahiliye döneminde hayırlı olanlar eğer dinde bilgi ve anlayışları ilerlemiş (fakih vb.) olurlarsa İslâm’da da hayırlıdırlar.”²²² Hadisi İslâm müctehitleri tarafından değerlendirilmiştir.

İbü’l-Humam; bu konudaki hadislerin zayıf olduklarını ancak çeşitli yollardan birbirlerini destekleyerek kuvvetlendirdiklerini ve hasen mertebesine ulaştıklarını,

²¹⁵ Tirmizi ve Hakim , Ali’den rivayet etmişlerdir. Şevkani, *Neylü’l – Evtar*, VI/128

²¹⁶ Darakutni ve Beyhaki , Cabir b. Abdullah’tan rivayet etmişlerdir. Mübeşşir b. Abdullah’ta zikredilmiştir., *Nasbu’r-Raye* ,III/196 ,Zikreden; Zuhayli, *el-fikhu’l-İslami*, VII/232

²¹⁷ Aişe’nin hadisinden ,Enes’in hadisinden, Ömer b. Hattab’ın hadisinden , zayıf olan bir çok yolla rivayet edilmiştir.*Nasbu’r – Raye*, III/197, Zikreden; Zuhayli, *el-fikhu’l-İslami*, VII/232

²¹⁸ el-Hakim, Abdullah İbni Ömer’den rivayet etmiştir,munkati bir hadistir, Şevkani, *Neylü’l – Evtar*, VI/128

²¹⁹ Darekutni rivayet etmiştir, Şevkani, *Neylü’l – Evtar* ,VI/127

²²⁰ Tirmizi rivayet etmiştir hasen – garip bir hadis olduğunu söylemiştir , Şevkani, *Neylü’l – Evtar*, VI/127

²²¹ Ahmed ,Ebu Davud , Tirmizi , İbn-i Hibban; Ebu Derdanın hadisinden çıkarmışlardır.Şevkani, *Neylü’l – Evtar*, VI/128

²²²en-Nevevi, *Riyazü’s-Salihin*, (terc. Hüsnü Erdem), s. 164

mananın sübutu konusunda zann-ı yakın teşkil edip bu kadarı da yeterli delil teşkil etmiştir.²²³

İmam Malik'in görüşü o günün şartlarına göre en uygun görüş olarak görülmektedir. Daha önce açıklamış olduğumuz gibi, ona göre din ve bedenen ayıplardan salim olma konularında aranmaktadır. Yani evlilikte kadına tercih hakkı verilmesini gerekli kılan ayıplardan salim olmaktır, yoksa neseb anlamındaki hal değildir. Neseb bakımından denklik sadece menduptur.²²⁴ Oysa cumhurun hadisleri zayıftır, en kuvvetli delili ise örfe dayalı olan akli delildir. Eğer insanlar arasındaki örf zamanımızda olduğu gibi denkliğin göz önünde bulundurulmaması ise ve eşler arasında eşitlik ise ilişkinin temel unsurunu oluşturuyorsa; kabilecilik, milliyetçilik ve varlıklı olma anlamını yitirip sınıf ayrımı ortadan kalkmışsa, o zaman bu yönden denkliğin de değeri kalmamış demektir.²²⁵

Evlilik birliğinde tam bir anlaşma sağlanmasının gerçekten eşler arasında sosyal ve kültürel yönden büyük farklar bulunmaması vakıasına bağlı olması da kefaete taraftar olanlara hak veren delillerden biridir.²²⁶

İslâmiyet'in doğuşundaki ilk zamanlardaki denklik ölçülerinin zamanımızda bulunmayışı günümüzde geçerli bir değer değildir anlamına gelmez. Oysa günümüzde denklik ölçüleri şartlara göre daha çok değer kazanmıştır. Çünkü denklik eşler arasında uyum sağlaması için ortaya konmuş bir ölçüdür ve bu da her zamanın kendisine has şartları içinde aranmalıdır.

b) Akli Delil: aralarında denklik bulunmadıkça eşler arasında maslahat gerçekleşmez. Çünkü soylu olan kadın soylu olmayan erkekle yaşamayı istemez . Bu nedenle kadın açısından değil erkek açısından denkliği göz önünde bulundurmak gereklidir.²²⁷ Denklik kadının erkekte arayacağı bir şey olup , nikahın gerekliliği için dikkate alınır.²²⁸ Burada esas itibariyle erkeğin kadına denk olması aranır da bazı istisnai durumlarda kadının da erkeğe denk olması gerekir.²²⁹ Nikah akdinden sonra denklik durumunun ortadan kalkması nikaha zarar vermez. Erkek, akit zamanında hanımına denk olduğu halde, sonra denklik zail olsa dahi.²³⁰ Erkek için kadında böyle

²²³ İbnu'l-Humam, *Feth'ül – Kadir*, II/417

²²⁴ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslami* , VII , 234; Abdurrahman el-Ceziri, *el-Fıkh-Ale'l-Mezahibi'l-Erbaa*, IV/54-61; İbnu'l-Humam, *Feth'ül – Kadir*, II/419-425

²²⁵ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslami*, VII/234

²²⁶ Cin, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 161

²²⁷ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslami*, VII/233

²²⁸ Zihni Efendi , *Nimet-i İslâm* , s.788

²²⁹ Kubeysi, *el-Ahvalü's-Şahsiye*, s. 87-88, Zikreden; Aydın, M. Akif, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, s. 27

²³⁰ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-u İslâmiyye ve Islahatı Fikhiyye Kamusu*, II/70-71

bir şey aranmaz.²³¹ Çünkü koca denkliğin olmayışından etkilenmez. Genellikle gelenek ve göreneklerin kadınlar üzerinde önemli etkisi olur. Kocasını kendisine denk olmazsa evlilik sürdürülemez ve aralarındaki sevgi bağları çözülür. Aile başkanı olan kocanın takdir ve önemi kalmaz . Aynı zamanda kadının velileri soylarında ,saygınlıklarında ve dinlerinde kendilerine uygun olmayanla akraba olmayı istemezler ve ondan dolayı ayıplanırlar. Böylelikle akrabalık bağları çözülür ya da zayıflar. Evliliğin toplum hayatındaki amacı gerçekleştirilemez ve beklenen sonuçlar elde edilemez.²³²

B) KEFAETİN ŞART OLUŞ KEYFİYETİ

Denklik, nikah akdinin lüzum şartı mı, yoksa sıhhat şartı mıdır ? Bu konuda değişik görüşler ileri sürülmüştür.

1) Cumhurun Görüşü

İslâm hukukçularının çoğuna göre ; denkliğin nikahın sıhhatinin şartı değil de evliliğin lüzumunun şartı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Eğer kadın, denk olmayan biriyle evlenmişse akit sahih ve geçerlidir, fakat velilerin akde itiraz ve onu iptal etme hakları vardır. Böyle olmasa veliler başkaları tarafından hem ayıplanıp hem de küçük düşürüleceklerdir. Ancak veliler; itiraz ve iptal istemlerinden vazgeçerlerse nikah kesinleşir. Denklik sıhhat şartı olsaydı veliler ,itiraz etme haklarından vazgeçmiş olsalar dahi nikah sahih olmazdı. Çünkü sıhhat şartı velinin itiraz ve iptal isteminden vazgeçmesiyle ortadan kalkmaz.²³³

2) Hanefilerin Görüşü:

Hanefilere göre,daha önceki açıklamalarımızda da anlattığımız gibi ; denklik nikah akdinde lüzum şartıdır. Ancak daha sonra gelen Hanefi fukahasının fetvalarına göre; denklik , bazı hallerde evliliğin sıhhat şartı , bazı hallerde yerine getirilmesi yani ifa şartı , bazı hallerde de lüzum şartı olmuştur.²³⁴

a) Denkliğin, Evliliğin Sıhhat Şartı Olduğu Durumlar

1) Akıllı ve buluğa ermiş kadın kendini denk olmayan biriyle evlendirirse ve kendisine asabe olan bir velisi nikah akdinden önce bu evliliğe itiraz etse nikah akdi sahih olmaz.²³⁵

²³¹ Keskiöğlü, Osman, *Hukuk Tarihi ve İslâm Hukuku* , s.238

²³² Zuhayli, el-fikhu 'l-İslami, VII/233

²³³ Şirbini, *Muğni'l-Muhtaç.*, III/164 ; İbnu'l-Humam, *Feth'ül – Kadir*, III/419

²³⁴ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/437

²³⁵ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/418-430

2) Eğer, Asıl veya fer' dışında birisi ehliyeti bulunmayan veya ehliyeti eksik olanı, yani deli erkekle deli kadını veya küçük erkekle küçük kızı, denk olmayanla evlendirirse evlilik fasittir. Çünkü deli ve küçükler için velayet, bunların aleyhine olmayan ve bunların faydası maslahat ve çıkarları içindir. Bu durumda denkleri ile olmayanlarla evlendirilince bu evlilikte herhangi bir maslahat yoktur.²³⁶

3) Eğer kötüyü tercih etmesiyle bilinen baba veya oğul ehliyeti bulunmayan veya eksik ehliyetli olanı denk olmayanla veya fahiş bir aldatma ile evlendirirse, ittifakla bu nikah geçerli değildir. Sarhoş olup kadını; fasık , şerli, fakir veya kötü meslekli biriyle evlendirirse yanlış tercihinin ortaya çıkışı ve bu evlilikte maslahatın olmayışından dolayı durum aynıdır.²³⁷

b) Denkliğin, Evliliğin İfa Şartı Olduğu Durumlar

Eğer akıllı ve baliğ kadın biri, kişiyi kendini evlendirmesi için vekil kılarsa, vekil de kadını dengi olmayan biriyle evlendirirse, bu durumda akit kadının iznine bağlı olur. Çünkü, denklik kadının ve velilerinin hakkıdır. Eğer koca kadına denk olmazsa; kadının rızası olmadan akit gerçekleşmez.²³⁸ Eğer akıllı ve baliğ olan kadın kendini denk olan biriyle evlendirirse , evliliği lüzumlu olur velisinin artık itiraz ve iptal hakkı olmaz. Eğer kendini dengi olmayan biriyle evlendirirse baba tarafından olan yani asabeden olan akrabalarının itiraz etme hakkı doğar.²³⁹

Hanefilerde evlilikteki denklikle evlilikteki velayet birbirine benzer. Bazı hallerde hallerde velayet, evliliğin sıhhatinin, bazı durumlarda infazının, bazen da lüzumunun şartıdır.²⁴⁰

c) Denkliğin Evliliğin Lüzum Şartı

Nikahın bağlayıcı olması için kocanın kadına denk olması gerekir. Eğer kadın kendini denk olmayan biriyle evlendirirse velilerin itiraz etmeye hakları vardır. İtirazları durumunda eğer hakim tarafından kocanın kadına denk olmadığı tespit edilirse bu ayıbı ortadan kaldırmak için hakim akdi fesih eder. Dört mezhep de bu konu üzerinde ittifak etmişlerdir.²⁴¹

²³⁶ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/436

²³⁷ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/418

²³⁸ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/436

²³⁹ İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/436; el-Kasani, *Bedayiu's- Sanayi*, s.317,318

²⁴⁰ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslâmi*, VII/236

²⁴¹ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslami*, IX/237

IV) DENKLİKTE HAK SAHİPLERİ ARALARINDAKİ SIRALAMA VE İHTİLAFLARI DURUMU

A) DENKLİKTE HAK SAHİPLERİ

Denkliğin kadının ve velilerin hakkı olduğuna fakihler ittifak etmişlerdir.²⁴² Eğer kadın denk olmayan biriyle evlenirse, velilerin feshetmeyi istemeye hakları vardır. Veli de kadını denk olmayan biriyle evlendirirse kadının feshetme hakkı vardır; çünkü bu üzerine akit yapılan şeyde bir noksandan kaynaklanan bir tercih hakkıdır, bu da alış verişteki muhayyerlik hakkına benzemektedir. Abdullah b. Büreyde babasının şöyle dediğini rivayet etmektedir : bir gün genç bir kız Resülullah 'a geldi : "Babam kendine bir şeref payı çıkarmak için beni kardeşinin oğluyla evlendirdi" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz bu konudaki yetki ve son sözün kızda olduğunu söyledi.²⁴³

Kısacası ,kadın denklığı terk ederse velinin itiraz ve akdi feshetme hakkı durur, bunun zıddı da geçerlidir.²⁴⁴

B) DENKLİKTE HAK SAHİPLERİ ARASINDA SIRALAMA

Bu konuda fıkıh mezhepleri değişik görüşlere sahiptirler:

1) Hanefiler

Hanefilere göre bu hak babadan taraf akraba olan velilerin sırayla en yakın olanlarıdır. Mezhebin bilinen görüşüne göre; kadın, açık şekilde hamile olmadıkça ya da doğum yapmadıkça veliler, eğer razı değillerse karı kocayı ayırma hakkına sahiptirler. Eğer veli, kadını onu rızasıyla dengi olmayanla evlendirirse nikah bağlayıcıdır. Veliler razı olmaları halinde kendiliğinden itiraz ve fesih haklarını düşürmüş olurlar.²⁴⁵

2) Malikiler

Malikilere göre; erkek, kadınla zifafı bulunmamış ise velilerin fesih hakkının olduğunu söylerler. Eğer zifaf olmuşsa fesih durumu yoktur. İtiraz bütün veliler arasında müşterek bir haktır. Velilerden biri kadını dengi olmayanla öteki velilerin rızası olmaksızın sadece kadının rızası ile evlendirirse nikah bağlayıcı olmaz. Bu husus hanefiler ve şafiilerin tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁶

²⁴² el-Kasani, *el-Bedayi*, II/318; İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/436,443; İbnü'l-Humam, *Feth'ül – Kadir*, II/424; Behuti, *Keşşafü'l-Kına*, V/73; Şirbini, *Muğni'l-Muhtaç*, III/164

²⁴³ Şevkani, *Neylü'l – Evtar*, VI/127

²⁴⁴ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/237

²⁴⁵ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/238

²⁴⁶ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/239

3) Şafiiler

Şafiilere göre : en yakın veli, kadını kendi rızasıyla evlendirirse daha uzak olan velinin itiraz hakkı olamaz. Çünkü onun zaten evlendirme hakkı da yoktur. Eğer veliler derece bakımından eşit iseler ve onlardan biri kadını rızasıyla, ama öteki velilerin rızası olmaksızın evlendirirse evlilik sahih olmaz. Çünkü denklikte onların da bir hakkı vardır. Onların rızasının bulunup bulunmadığını kadının rızası gibi itibar edilir. Eğer kadını kendi rızasıyla evlendirirse velisi dengi olmayan biriyle veya derece bakımında birbirlerine eşit velilerden biri kadını rızasıyla ve öteki velilerin de rızasıyla evlendirirse evlilik sahih olur.²⁴⁷

4) Hanbeliler

Hanbelilere göre; uzak velinin daha yakın velinin rızasına rağmen evliliği itiraz ve fesh hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Kadının rızası dahi olsa kendisine bulaşacak olan ar , iffet ve namus sebebiyle buna hakkı vardır. Denklik kadın ve bütün veliler için bir haktır. Eğer baba kızını dengi olmayanla evlendirirse rızasıyla da olsa kızın kardeşlerinin bu evliliği feshetme hakları vardır. Çünkü dengi olmayanla evliliğin getireceği utanç hepsi için söz konusudur.²⁴⁸

Aslında dört mezhebe göre; denkliğin akitten sonra bozulması halinde artık evliliği feshetmek velilerinin değil de kadının hakkıdır. Çünkü velilerin hakkı akdin başlangıcında söz konusudur, bu hak akdin devamında yani akitten sonra düşer. Bu görüş de diğer mezheplerin aksine olan bir görüştür. Oysa cumhura göre denkliğe akdin başlangıcında itibar edilir. Akitten sonra bozulmasında bir zarar yoktur. Eğer erkek akit sırasında denk olup, akit sonrası bu denklik ortadan kalksa dahi akit fesh edilmez.²⁴⁹

C) VELİLER ARASINDA İHTİLAF DURUMU

Veliler arasında ihtilaf durumunda fıkıh müctehitleri arasında değişik görüşler ileri sürülmüştür.

1) İmam-ı Ebu Hanife ve İmam-ı Muhammed'in Görüşü

Eğer yakın veliler, mesela öz kardeşler gibi birden fazla olursa ve bazıları evliliğe razı olurken bazıları da olmazsa, bazılarının razı olması İmam-ı Ebu Hanife ve İmam-ı Muhammed'e göre ötekilerin hakkını düşürür. Çünkü bu bir tek haktır parçalanamaz ; bu hakkın sebebi akrabalık olup parçalanma kabul etmez. Genel kaideye göre: "parçalanamayan bir şeyin bazısının düşürülmesi bütünü düşürülmesi demektir." Eğer velilerden biri hakkını düşürürse ötekilerin de hakkı düşer. Bu hususta bir topluluk için sabit olan kısas hakkına kı-

²⁴⁷ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/238

²⁴⁸ Behuti, *Keşşafü'l-Kına*, V/73

²⁴⁹ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/239

yas edilir. Çünkü bu hak parçalanma kabul etmeyen bir haktır. Eğer bazısı affederse ötekilerin hakkı düşer. buna şöyle cevap verilmiştir. Kıyas velilerden her biri için tam olarak sabit değildir. Bazısı düşerse tam olarak kıyas hakkının alınması mümkün olmaz.²⁵⁰

2) Cumhurun Görüşü

Cumhur(Maliki,Şafii ve Hanbeliler, Ebu Yusuf ve Züfer), bazı eşit veliler razı olursa ötekilerin itiraz hakkı düşmez, demişlerdir. Çünkü denklik hepsi için sabit olan müşterek bir haktır. Bu, ortak bir borçta ortaklardan biri hakkından vazgeçerse bu ötekilerin hakkını düşürmemesi olayına benzemektedir.²⁵¹ Buna da denkliğin müşterek borçla kıyas edilmesi, farklı bir kıyastır. Şeklinde cevap verilmiştir. Çünkü borç ortaklar arasında parçalanmayı kabul eden bir haktır. Denklik hakkı ise bölünmeyi kabul etmez.²⁵²

Hanbelilere göre, velilerin eşit ya da farklı derecelerde olmaları arasında bir fark yoktur. Çünkü denklik onlara göre hepsinin hakkıdır.²⁵³

---

²⁵⁰ Zuhayli, *Fikhu'l-İslami*, IX/238-239

²⁵¹ Zuhayli, *Fikhu'l-İslami*, IX/239

²⁵² Zuhayli, *Fikhu'l-İslami*, IX/238-239

²⁵³ Zuhayli, *Fikhu'l-İslami*, IX/239

İKİNCİ BÖLÜM

DENKLİĞİN ARANDIĞI ŞAHISLAR VE KONULAR

I) DENKLİĞİN ARANDIĞI TARAF

Fakihlerin cumhuruna göre denklik, erkekler için değil de kadınlar için istenir. Bunun manası şudur: denklik kadınlar için erkeklerde aranır. Bu , erkeğin değil, kadının menfaatine bir haktır ve erkeğin kadınla eşit veya denklik bakımından ona yakın olması şart koşulur. Kadının ise erkeğe eşit ya da yakın olması şart koşulmaz. Bilakis kadının denklikte erkekten daha aşağı bir konumda olması sahih olur. Çünkü erkek kendisinden daha aşağı konumda olan kadın d-sebebiyle ayıplanmaz ama kadın ve onun akrabaları kendilerinden daha aşağı bir konumda olan erkek sebebiyle arlanırlar.²⁵⁴ Ancak bu asıldan iki mesele iki hususta kadın denk olması şart aranır.

1) Baba ve dededen başkasının ehliyeti bulunmayan veya eksik ehliyetli olanı evlendirmesi yahut bu durumdaki bir erkeği daha akit yapmadan önce dahi kötü tercih yapmasıyla tanınan baba veya dedenin evlendirmesi. Bu evliliğin sıhhati için kadının erkeğe denk olması şarttır. Bu şart, evliliğin sıhhati için bir tedbirdir yoksa evlilik sahih olmaz.²⁵⁵

2) Erkeğin, kendini evlendirsün diye başkasına mutlak vekalet vermesi, akdin geçerli olabilmesi için, Malikiler ile Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre; kadının kocaya denk olması şarttır.²⁵⁶

II. DENKLİĞİN ARANDIĞI KONULAR

Fakihler, denkliğin arandığı konularda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.²⁵⁷

A) MEZHEPLERİN GÖRÜŞLERİ

1) Malikiler

Malikiler şu konularda denkliği aramışlardır:

1) Takva ve güzel ahlak

2) Ayıplardan salim olmak²⁵⁸

²⁵⁴ el-Kasani, *el-Bedayi*, II/320; Şirbini, *Muğni'l-Muhtaç.*, III/164; Behuti, *Keşşafü'l-Kına*, V/72

²⁵⁵ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/240

²⁵⁶ Zuhayli, *Fıkhu'l-İslami*, IX/240

²⁵⁷ Bekir Topaloğlu, *İslâmda Kadın*, s.56

²⁵⁸ el-Kasani, *el-Bedayi*, II/317-318; İbnü'l-Humam, *Feth'ül – Kadir*, II/417-424; Düsüki, *Hasiye ala Şerhi'd-Derdir*, II/248 ; Şirbini, *Muğni'l-Muhtaç*, III/164-167; Behuti, *Keşşafü'l-Kına*, V/67; İbn Kudame, *el-Muğni*, VI/480; Muhammed Ebu Zehra, *el-Ahvalü's-Şahsiye*, s.136 ;İbn-i Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, II/447-445 ,

Eşin bir takım ayıplardan yani fiziki ve ruhi durumunu ilgilendiren hastalıklardan ve kusurlardan beri olması gerekir.²⁵⁹

Malikiler bu şartlar dışında herhangi bir şart aramamışlardır. Aşağıda açıklanacağı gibi diğer mezhepler bu şartlara başka şartlar da eklemişlerdir.

2) Hanefiler

Hanefilere göre denklik altı konuda aranır:

- a) İslâm²⁶⁰
- b) Takva ve güzel ahlak
- c) Hürriyet²⁶¹
- d) Nesep
- e) Zenginlik ve mal
- f) Meslek ve iş

Hanefilere göre bu altı hususta, tarafların birbirine denk olma şart aranmıştır. Onlara göre denklik, alış-verişin iptaline sebep olan cüzzam, delilik, alaca hastalığı ve kötü kokmak gibi ayıplardan salim olmak değildir. İmam-ı Muhammed'e göre ise denklik sadece ilk üçünde aranır.

3) Şafililer

Şafilere göre ise denklik, şu konularda aranır ;

- a) Takva ve güzel ahlak
- b) Hürriyet
- c) Nesep
- d) Muhayyerliği gerektiren kusurlardan salim olmak.
- e) Meslek ve iş

Not: Bu şart özellikle erkekte aranmıştır

²⁵⁹ Cin, Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 164

²⁶⁰ Dini, İslâm olması yanında "ailenin İslâm'a giriş tarihi" de önemlidir.

²⁶¹ Hürriyette " ailenin hürriyete kavuşma tarihi" de önemlidir.

4) Hanbeliler

Hanbelilere göre denkliğin arandığı konular:

- a) Takva
- b) Hürriyet
- c) Nesep
- d) Zenginlik ve mal
- e) Meslek veya sanat

Verilen açıklamalara göre göre mezhep imamların tümü takva yönünden denkliğin aranması hususunda ittifak etmişlerdir. Malikilerin dışındakiler hürriyet, nesep ve meslekte ittifak etmişlerdir. Malikiler ve Şafiiler tercih hakkı için tespit edilen ayıplardan salim olmada ittifak etmişlerdir. Hanefiler ve Hanbeliler zenginlik ve mal da ittifak etmişlerdir. Hanefiler ise usulün ana babanın müslüman olması gerektiği görüşünde diğerlerinden tamamen ayrılmışlardır.²⁶²

Aslında fıkra denklik konusunu güzel bir şekilde vurgulamaktadır. Biz denklik konusundan bahs etmeye çalışacağız ama önce kendimizde bu sıfatlardan kaçısı var? Yani önce kendimize bakmalıyız. Daha sonrasında ise bütün sıfatları bir kişide aramak gerçekten çok zor ve olanaksızdır. Bunun için bazen eksiklere karşı yumuşak ve anlayış göstermemiz gerekir.

B) DENKLİĞİN ARANDIĞI KONULARIN AÇIKLAMASI

Mezhebler tarafından denkliğin arandığı konuları ayrı ayrı ele almaya çalışalım;

1) İslam

Hanefiler, Arap olmayanlar için, denklik için İslam şartını aramışlardır. İmam-ı Ebu Hanife ve İmam-ı Ebu Muhammed, bundan kast edilen usulün, yani babalarının müslüman olmasıdır. Baba ve dedesi Müslüman olan babası müslüman olana denktir. Ama Sadece Müslüman olan babası ve dedesi Müslüman olana denk değildir; çünkü nesebin tamamı baba ve dede iledir. Ebu Yusuf göre ise sadece babası müslüman olan da hem babası hem dedesi müslüman olana denktir.²⁶³

Sadece kendisi Müslüman olan, bir babası Müslüman olana denk değildir; çünkü mevali (arab olmayan) ler arasında iftihar edilecek bir şey varsa o da İslâmdır.

Hanefilerin bu özellik için ileri sürdükleri delil şudur : kişinin tanınması baba ve dede ile tam olur. Eğer baba ve dede Müslüman olursa kişinin İslâm'a nispeti de tamdır demektir.

²⁶² İbnu'l-Humam, *Feth'ül – Kadir*, II/409-425 ; Abdurrahman el-Ceziri, *Ale'l-Mezahibi'l-Erbaa*, IV/54-61.

²⁶³ Ebu Zehra, *el-Ahvalü's-Şahsiye*, s.138

Bu özellik Arap olmayanlarda muteber değildir. Çünkü Müslüman olduktan sonra onların iftihar sebepleri Müslümanlıklarıdır. İslâm onlarda soyun yerini almış onlar için şeref kaynağı olmuştur. Fakat Araplarda babaların Müslüman olmasından dolayı denk olmak muteber değildir. Çünkü Araplar soylarıyla övünürler. Babalarının Müslüman olmasıyla övünmezler. Babası Müslüman olmayan Müslüman bir Arap kadına denktir.²⁶⁴

Bir Müslüman kız ve dul kadın, Müslüman olmayan bir erkeğe denk değildir. Erkek Müslüman olmadıkça evlenemez.

“Ve müşrik erkekler de, iman etmedikçe Müslüman kadınları nikah ettirmeyiniz. Elbette bir Mü’min köle, bir müşrikten hayırlıdır; Velew ki, o müşrik hoşunuza gitse bile...”(Bakara, 221)

Görülüyor ki, Müslüman kadın hiçbir gayr-i müslime nikah edilemediği gibi, görünürde Müslüman olan, fakat itikadı, küfrünü gerektirecek şekilde bozuk bulunan ile de evlendirilemez.²⁶⁵Böylece bir evlenme gerçekleştiği takdirde evliliğe son verilir. Nikah akdini yapan her iki taraf ve hatta arada vasıta olanlarda münasib bir şekilde cezalandırılırlar.²⁶⁶

“Mü’min kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz şartıyla, namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helaldir.”(Maide, 5)

Müslüman erkeklere diğer vahy edilmiş dinlere mensub olan kadınlarla evlenme izni verildiği halde müslüman kadınlar gayri müslim erkeklerle evlenemezler sebebi ise: İslâm’ın bütün peygamberlere saygıyı emretmesine rağmen diğer dinlerin mensublarının bir kısım peygamberleri-mesala, Muhammed(a.s.)’i veya yahudilerde olduğu gibi, hem Muhammed(a.s.)’i hem de İsa’yı reddetmeleridir. Böylece bir müslüman ile evlenen gayr-i müslim bir kadın,-bütün itikadi farklılıklara rağmen- kendi inandığı peygamberlerin İslâmi çevrede tam bir saygı ile anılacaklarına emin olduğu halde, bir gayr-i müslim ile evlenen Müslüman bir kadın, Allah’ın elçisi olarak gördüğü kimsenin tahkire uğraması ile her zaman karşılaşabilir.²⁶⁷

Zamanımızdaki Müslüman kızlara İslâm ve din için iyi bir örnek;

Hz. Ebu Talha (r.a) Müslüman olmadan evvel bir gün Ümmü Süleym (Rumeysa)’ya evlenme teklifinde bulunur.

²⁶⁴ Zuhayli, el-fikhu 'l-İslâmi. ,IX, 242

²⁶⁵ Zihni Efendi, *Nimetü'l İslâm-Münakehat ve Müfarakat*, s.41

²⁶⁶ Zihni efendi, *Nimetü'l İslâm-Münakehat ve Müfarakat*, s.94, not:4.

²⁶⁷ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, 1,185

Ümmü Süleym(Rumeysa)(r.a.):

Doğrusu bende sana hevesliyim, senin gibisi kaçırılmaz. Fakat sen bir kakir adamsın, bense Müslüman bir kadını, seninle evlenmem doğru olmaz....! der

Bunun üzerine aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Ebu Talha (r.a.):

- Sana ne oldu, Rumeysa?

- Ne olmuş bana.

- Sarı ve kırmızı(altın ve gümüşten ne haber?

- Ben altın ve gümüş aramıyorum. Sen bir adamsın ki işitmeyen, görmeyen, sana faydası olmayan şeye tapıyorsun. Falanların siyah kölesinin dağdan sürükleyip getirdiği, yerden biten bir odun parçasına tapmaktan hiç sıkılmıyor musun? Eğer sen Müslüman olursan,işte o benim mihrim olsun. Evlenelim, başka bir şey talep etmeyeceğim.

Ebu Talha (r.a.):

- Bana Müslümanlığı kim telkin eder?

Rumeysa (r.a.):

- Resulullah(s.a.v.) telkin eder. O'na git.

Bunun üzerine Ebu Talha (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v)'e doğru ilerlemeye başlar.Resulullah(s.a.v), ashab içerisinde otururken onu görür ve:

“Ebu Talha,İslâm'ın nuru iki gözü arasında parlayarak geliyor!”buyurdu.

Ebu Talha(r.a.) Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimizin huzurunda iman eder ve Rumeysa'nın şartı üzerine nikahlarını kıyar.²⁶⁸ İşte Rumeysa(r.a.) için Hz. Peygamber: “Gördüm ki cennete girmişim, önümde bir ayak sesi; bir de baktım ki, Rumeysa...”buyurdu.²⁶⁹

a) Ehl-i Kitapla Evlenme

İslâm hukukuna göre, evlenecek kişiler arasındaki din farkı, prensip olarak evlenme engeli olarak kabul edilir. Bu genel hükmün istisnası, müslüman erkeklerle evlenecek olan ehl-i kitap kadındır. Sonradan bozulmuş da olsa bir kitabın aslı ilahi ve semavi ise, bu kitaba bağlı bulunan dindarlara ehl-i kitap denir; günümüzde bunlar “semavi dinlere iman edenler” şeklinde anılmaktadır.²⁷⁰ Böyle kadınların müslüman erkeklerle evlenebileceklerini ifade eden ayet şöyle demektedir.

²⁶⁸ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l Evliya*, IV/42

²⁶⁹ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l Evliya*, IV/42

²⁷⁰ Mevdudi, *İslâmi Meseleler*, s.165-167

“Bugün size temiz ve iyi şeyler helal kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helaldir. Mü’min kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz şartıyla...size helaldir.”²⁷¹

Müçtehitlerin çoğu, bu ayete ve Hz. Osman, Talha gibi İslâm büyüklerinin uygulamalarına dayanarak ehl-i kitap kadınlarla evlenmenin caiz olduğunu, bu manada din farkının evlenmeye engel teşkil etmediğini ileri sürmüşlerdir.²⁷²

Bazı müçtehitler ise:

“İman etmedikçe Allah’a ortak koşan (müşrik) kadınlarla evlenmeyin. Hoşunuza gitse bile müşrik bir kadından, imanlı bir cariye kesinlikle daha hayırlıdır...” (Bakara, 2/221) mealindeki ayete ve bazı sahabe müçtehitlerinin görüşlerine dayanmış, din farkını istinasız olarak evlenme engeli saymışlardır. Çoğunlukla bu görüşü şu delillerle çürütmüşlerdir.

Kur’an-ı Kerim’de “müşrik” kelimesi başka bir vasıf eklemekten zikredilirse bunun manası “putperesttir” bir çok ayette kafirler “ehl-i kitap ve müşrikler” şeklinde ayrıma tabi tutularak zikredilmiştir. Müşrik kelimesinin ehl-i kitabı da içine aldığı iddia edilirse buna karşılık olarak Maide süresindeki ayet ileri sürülür; çünkü bu ayet, genel manalı Bakara ayetini tahsis etmiş olan görüş de müslüman erkeğin, ehl-i kitap ehl-i kadınla evlenmesinin caiz olduğudur.²⁷³

Müslüman olamayan bir erkekle müslüman kadının evlenememesine mukabil, İslâm hukukunda müslüman bir erkek gayr-i müslim bir kadınla evlenebilir. Ancak bu kadının kitaplı (yahudi veya hıristiyan) olması şarttır. Ateşe, güneşe, yıldızlara putlara tapan kadınla evlenilemez. Müslüman görüldüğü halde dinin emir ve yasaklarını hiçe sayan, kesin delillerle sabit olan hükümlerden birini inkar eden kadınlarla da evlenilmez.²⁷⁴

İslâm hukukuna göre din ayrılığı verasete manidir. Bu sebeple gayr-i müslim bir kadın müslüman kocasından miras alamaz. Bu yüzden de onunla evlenmek ekonomik imkanlar açısından sakıncalıdır.²⁷⁵

Memleketimizde son yıllarda yabancılarla evlenme çoğalmıştır. Gerçi yabancı kızlar, usulüne uyarak, müftülük dairelerinde müslüman olduklarını ilan ediyorlar. Fakat benim müşahedelerime göre, bu, ekseriya bir formaliteden ibaret kalıyor.

²⁷¹ Maide, 5/5

²⁷² Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, III/374

²⁷³ İbn-i Kudame, el-Muğni, VII/129-133; Cessas, *Ahkamu'l-Kur'an*, II/324,332

²⁷⁴ Bakara , 2/221; İbnü'l- Hümmam, *Fethu'l-Kadir*, II/373

²⁷⁵ Zihni Efendi, *Nimet-i İslâm-Münakehat ve Müfarekat*, s.40

Hakikatte onlar bir İslâm ailesi kurmuyor, İslâm'ın potasında erimiyorlar. Evlerinde kendi zihniyetlerini sürdürüyor, hatta bazen çocuklarına türkçe bile öğretmiyorlar. Müslüman koca da milliyeti ve dini ile beraber erimekte.

b) Diğer Gayr-i Müslimlerle

Diğer gayr-i müslim kadınların müslüman erkek ile aralarındaki din farkı, prensip olarak evlenme engelidir. İslâm hukukçuları sabii, mecüsi, samiri, Tevrat ve İncil dışındaki semavi kitaplara bağlı kadınlar ile müslüman erkeğin evlenmesinin caiz olup olmadığını tartışmışlar ve bir kısmı, bu kadınların da “bir semavi dine bağlı bulduklarını” ileri sürerek evlenmenin caiz olduğu sonucuna varmışlardır. Ekseriyet aksi görüşü savunurken bunların ehl-i kitap olmadığı (semavi bir kitapları bulunmadığı) gerekçesine dayanmışlardır.²⁷⁶

c) Müslüman Kadının Gayr-i Müslim İle Evlenmesi

Allah'a ortak koşan erkeklere de kızlarınızı vermeyin; mümin bir köle-beğenseniz bile- müşrik bir kişiden daha hayırlıdır.” (Bakara, 2/221) mealindeki ayet, gerçek Allah'tan başkasına tapınanlar ve Allah'a ortak koşanlar ile müslüman kadınların evlenemeyeceklerini ifade etmektedir. Gayr-i müslim kadınlarla evlenmeyi caiz kılan ayet onları bundan istisna eden bir ayet veya hadis yoktur. Evlenmenin müslüman erkek için caiz iken, müslüman kadın için caiz olmaması, genellikle baskı ve tesirin erkekte kadına doğru yönelişinden, bunun aksinin daha nadir oluşundan ileri gelmektedir. Bu konuda İslâm hukukçuları arasında bir görüş farkı mevcut değildir.²⁷⁷

Konu ile ilgili olarak yapılmış olan anket şöyledir:

“Yabancılar ile evlenmede güçlük çıkaran en önemli faktör, aşağıdakilerden hangisi olabilir? Sorusuna verilen yanıtların oranları şöyledir:

1. Milliyet (311 kişi / %19.486)
1. Dil (177 kişi / %11.090)
2. Din (373 kişi / %23.370)
3. Kültür (249 kişi / %15.601)
4. Irk (35 kişi / %2.192)
5. Gelenek (447 kişi / %28.007)
6. Yanıtsız: (4 kişi / %0.250)²⁷⁸

²⁷⁶ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, III/374

²⁷⁷ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, III/375

²⁷⁸ Tütengil, Cavit Orhan, “Aile ve Evlilik Araştırması sonuçları”, Aile Yazıları-IV/357, ss.1-16

Bu ankette açıkça gösterildiği gibi gelenek, din ve kültür evlenmede dikkate alınması gereken önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika gibi milyonlarca zenci nüfusu bulunan bir ülkede zenci-beyaz evlenmesi bir sorunsu da ülkemizde çoğunlukla din ve milliyet yönünden karışık evlenmeler olmaktadır. Alışılmış olan, dış ülkelere öğrenci veya işçi olarak giden ve özellikle dindar bir çevreden olup, kız-erkek arkadaşlığını dinen sakıncalı olduğunu bilen ve kız-erkek arkadaşlığı yapmayan bu gençlerin dinsel ve ahlaki kuralları bakımından bizden farklı; ve kız erkek arasındaki arkadaşlığı çok geniş anlamıyla sakıncasız gören bir ülkede arkadaş olduğu yabancı kızdan ayrılamayıp evlenerek Türkiye'ye getirmesiydi. Son yıllarda ise dış ilişkiler artmış ve Türk kızlarından da yabancı ile evlenenler ve yurdunu bile bırakıp eşyle gidenler çoğalmıştır. Bu durumda iki ayrı ulus ve ayrı dinden olan kimselerin pek çeşitli yönlerden başlıkları ve fikir ayrılıkları olması çok doğaldır. Böyle evlenmelerin sonu çoğunlukla karanlıktır. Yalnız bu tip evlenmelerde mutluluk özellikle evlenilen kızın bulunduğu çevreye kolayca uyan ve herkesin sevdiği bir kimse olup olmamasına göre değişmektedir. Bu tip karışık evlenmelerde milliyet ayrılığı ile birlikte eşlerin gencin kendi ülkelerindeki yaşayışları ve sosyo-ekonomik durumlarının benzer olmadığı da önemlidir.²⁷⁹

Konuyu örneklerle açıklayalım: Üniversitenin herhangi bir fakültesinde asistan olan bir Türk genci doktora yapmak üzere Almanya'ya gittiği sırada bir Alman kıızı ile tanışmış ve evlenerek Türkiye'ye getirmiştir. Alman kıızı İstanbul'un hareketli yaşamını Berlin'dekinden pek farklı bulmamış ve sevmiş. Ayrıca profesör olan kocasının sık sık Avrupa'ya yaptığı seyahatlerde ona refakat ederek ailesini ziyaret olanağını da bulmuştur. Bu çiftin evlilik yönünde mutluluğunda milliyet farkı hiçbir belirli etki yapmamaktadır.

Başka bir örnek verecek olursak : Adanalı zengin bir çiftçinin oğlu Amerika'da tarım öğrenimine gitmiş ve orada okurken tanıştığı bir Amerikalı kızla evlenip yurduna dönmüştür. Kentten uzak ve ailesiyle bir evde yaşayan gencin aile görgüsü paranın bol olmasına karşın kıtır. Kadın-erkek eşitliğini aklı almamakta, çoğunlukla ev dışı eğlencelerden hoşlanmaktadır. Çevresindeki kimselerle Türkçe bilmediği için anlaşamayan, her Pazar kiliseye gidemeyen Amerikan kıızı ise kısa bir zamanda sıla hastası olmuş ve kocasına : "Ya birlikte Amerika'ya dönmelerini veya kendisinden boşanarak ülkesine gideceğini" söylemiştir.²⁸⁰

²⁷⁹ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s.52-53

²⁸⁰ Şahinkaya, *Aile ilişkileri*, s.53

2) Takva ve Güzel Ahlak

Ahlaksız, dinin emirlerine lakayt veya fasık bir erkek, kötü hallerle meşgul, mesela içkiye, kumara düşkün, namazdan uzak bir erkek, iyi ahlaklı, dindar iffetli ve salih bir kadına veya salih bir babanın salih ve dürüst olan kızına veya kendisi ve ailesi dindar ve iyi ahlaklı olan kadına denk değildir. Çünkü böyle bir kadın, erkeğin kötü halli olmasından arlanır. Buna “hasebte kefaet” denir.²⁸¹ Adam, ister fiskını açıkça ortaya koyan ya da gizleyen biri olsun hüküm aynıdır. Yalnız fisk amellerinden şunu yaptı diye hakkında şهادette bulunulması gerekir; çünkü fasık şahitliği ve rivayeti kabul edilmeyendir, bu onun insanlığının bir eksikliğidir. Çünkü kadın kocasının nesebinin düşüklüğünden daha çok onun fasık olmasıyla ayıplanır. Fasık koca, adalet sıfatına sahip kadına denk olamaz. Bunun delili ise :

“Öyle ya! Mü’min olan, yoldan çıkmış kimse gibi midir? Bunlar elbette bir olamazlar.”(Secde, 18)

“Zina eden bir erkek, zina eden veya müşrik olan bir kadından başkası ile evlenmez.”(Nur, 3) ayetleridir. bu iki ayetin delil olarak ileri sürülmesi tenkit edilmiştir. Birinci ayet mü’min ve kafir hakkındadır, ikinci ayet ise neshedilmiştir. En doğrusu Ebu Hatim el-Müzeni’nin hadisini delil kabul etmek gerekir bu hadis ise :

“Dinini ve ahlakını kabullendiğiniz biri size gelirse onu nikahlayınız. Bunu yapmazsanız yeryüzünde büyük fitne ve fesat meydana gelir.”²⁸² Bu hadis: “Sizden birisi kızını veya bir yakınınızı isterse ...” demektedir. Hadis diyanet ve ahlak yönüyle takdir edilip beğenileni tercih etmeyi tavsiye etmektedir. Nitekim hadisin sonunda “Böyle yapmazsanız...” ifadesiyle “kızı diyanet ve ahlak yönüyle beğendiğinize vermeyip para, mal ve mevki yönüyle hoşunuza giden birini beklerseniz...” demek istenmiştir. Bu bekleyişten hasıl olacak fitne fesat çeşitlidir. Gayr-ı meşru ilişkiler ve zina yaygınlaşır, bekar kızların sayısı artar, evlenme yaşı gecikir, yaşlı evlenmenin bir kısım mahsurları vardır; geçimsizlik, daha az sayıda çocuk yapma gibi...²⁸³

Takva şartını İmam Ebu Hanife ve Ebu Yusuf şart koymuşlardır. Oysa İmam Muhammed, takva ve güzel ahlakın ahireti ilgilendiren bir konu olduğu fikrinden hareket ederek kefaette takva ve güzel ahlaka itibar edilmeyeceği ve fasık olan adam; insanlar tarafından tokatlanan, kendisiyle alay edilen veya çarşılara sarhoş çıkan biri olmadığı müddetçe fisk denklige engel değildir.²⁸⁴ görüşündedir.

²⁸¹ Serahsi, *el-Mebsut*, V , 25; Haseb ,asalet (soyluluk) demektir.

²⁸² Tirmizi, Nikah 3, (1084)

²⁸³ Canan, İbrahim *Hadis Ansiklopedisi* (Kütüb-i Sitte) , XV, 480,

²⁸⁴ el-Kasani, *el-Bedayi*, II/320 ; İbnü’l-Hümmam, *Feth’ül – Kadir*, II/422-423; Ebu Zehra, *el-Ahvalü’s-Şahsiye*, s.140

Fasık erkek, babası salih olan fasık bir kadına denk olur mu? Bazı hanefiler bu konuda şöyle dediler : Fasık adam ona denk olmaz . İbn-i Abidin der ki: İmamlarımızın sözlerinden anlaşılan hepsinin, yani kızın ve babanın salah ve takva halinin göz önünde bulundurulmasıdır. Çünkü kadının salih oluğu ve babalarının salah ve takva ile maruf kişiler olması yönüne ağırlık veren , genellikle baba ve çocuklarının iyi halli oluşlarının birbirleriyle ilişkili, bağlantılı oluşu yönünü göz önüne almış demektir. Buna göre fasık adam, salih olan babanın salih olan kızına denk olamaz. Ancak fasık olan bir babanın fasık olan kızına denk olabilir. salih bir babanın fasık olan kızı da böyledir. Çünkü kızıyla kendisine gelecek olan ayıp, damadından gelecek olan ayıptan daha büyüktür. Eğer kadın fasık olan babanın salih olan kızı ise ve kendini bir fasık ile evlendirirse , babanın itiraz etmeye hakkı yoktur. Çünkü baba da o fasık kimse gibidir. Ve kadın da fasığı kabul etmiştir.²⁸⁵

İffetli bir kadının, facir bir erkekle ve müslüman kadının inanmayan biriyle evlenmesine Kur'an'ın karşı olduğunu , bunun dışında denklik aranmaması gereğine işaret eden İbn Kayyim, Ebu Hanife başta olmak üzere ünlü bazı hukukçuların bile denkliğin , neseb ve din olduğunu söylediğini nakleder. Halbuki Hz. Peygamber devri uygulamalarında nesebin önemli olmadığını müslüman olmanın yeterli olduğu anlaşılmaktadır.²⁸⁶ Abdullah bin Revaha siyahi bir cariyesini hürriyete kavuşturup onunla evlenir. Cariye şeref bakımından Abdullah b. Revaha'dan aşağı olduğu için müslümanlar onu kınamaya başlayınca ,

“İman edinceye kadar putperest kadınlarla evlenmeyin. İman etmiş bir cariye, beğenseniz bile putperest bir kadından kesinlikle daha iyidir...”(Bakara, 221) Ayetinin nazil olduğu rivayet edilmektedir.²⁸⁷

“Dünya bir geçimden ibarettir. Şu geçim dünyasının en güzel nimeti de salih (takvalı) kadındır.”²⁸⁸

Evlenecek kişi, alacağı kadının güzelliğini, nesebini veya onun çeşitli özelliklerini sorup araştırarak özellikle takvalı ve güzel ahlaklı olduğuna kanaat getirmeli ve buna göre bir karara varmalıdır. Hz. Osman, Küfe valisi Said b. el-As'ın, Hind bint el-Ferfise ile evlendiğini haber alınca , onun kız kardeşinin olup olmadığını, varsa nesebini ve güzelliğini yazmasını ister. Vali müspet cevap yazınca Hz. Osman Hind'in kız kardeşi naile ile evlenir.²⁸⁹

²⁸⁵ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslâmi* , IX, 241

²⁸⁶ İbn Kayyim, *Zadu'l-Mead*, V , 158-161

²⁸⁷ et-Taberi, *Tefsir*, II, 378-379

²⁸⁸ Müslim, *Rada*, s.17

²⁸⁹ el-İsfehani, *el- Eğani*, XVI/322, zikreden; Savaş, Rıza, *Kadın*, s.160.

Ebu'l-Esved ed-Düeli, çocuklarına şöyle deyip övünürmüş: “Küçüklüğünüzde, büyüklüğünüzde ve doğumunuzdan önce size iyilik ettim.” Doğumlarından önce kendilerine iyilik ettiğini soran çocuklarına : “Size, sövülmeyecek bir anne seçtim” demiştir.²⁹⁰

Takva ve iyi ahlak dışındaki denklik ölçüleri müçtehitlerin yaşadıkları asırların telakkilerine bağlıdır; çeşitli asırlar ve çeşitli cemiyetlere göre değişebilir.²⁹¹

Eş seçimi konusunda , kadın da erkek gibi aynı haklara sahiptir. Kadın istemediği biriyle evlenemez. Kadın istemezse zorla evlendirilemez. Nitekim Hz. Ömer'in kızı Aişe'nin hiç evlenmediği anlaşılmaktadır.²⁹² Eğer kız aday için sesini çıkarmazsa ve bu işi babasına veya velisine bırakırsa o zaman kızın babasının veya velisinin , onu evlendirirken çok dikkatli olmasına ve hayat boyu beraber olacağı erkeği seçerken ona yardım etmesine , erkeğin de takvalı olmasına dikkat edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hz. Fatıma'ya, Hz. Ali'den önce isteyenlere olumlu cevap vermeyen Hz. Peygamber, Hz. Ali isteyince müsbet cevap verir.²⁹³

Takvalı ve güzel ahlaklı kızlar, zenginlik ve servet sebebiyle inanç ve yaşayışlarına uymayan biriyle evlendikler taktirde, zenginliğin faydasını değil, ona meyletmenin cezasını çekmektedirler. Halbuki: “Size dindarlığını ve huyunu beğendiğiniz bir adam gelince, kızınızı evlendiriniz...”²⁹⁴ buyurulmaktadır.

“Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara yaraşır. temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır. Bu sonuncular,(iftiracıların) söylediklerinden çok uzaktırlar. Kendileri için bağışlanma ve güzel bir rızık vardır. (Nur, 24/26)

Kadın erkek arasında içtimai ahlaki ve kültürel bir yakınlık, bir seviyeye uygunluğu aile hayatında saadetin şartıdır. İşte bu ayet bu gerçeği açıklamaktadır. Bal arısı çiçeğe konar, amma bok böceğinin güle geleceğine kimse akıl erdiremez. O, güle giderse ölür ; bülbül de bir ciğveye düşerse muhakkak ki boğulacaktır. O halde ahlaken kötü kadın, ahlaken kötü erkeğe gitmelidir, eğer aksi olursa iki tarafta mesut olma imkanını kaybedecektir.²⁹⁵

²⁹⁰ el-Gandur, Ahmet, *el-Ahvalu's-Şahsiyye fi't-Teşri'i'l-İslâmiyye*, s.27

²⁹¹ Kadıhan, *Fetava'l-Haniyye*, 1/351.

²⁹² ez-Zübeyri, *Nesebu Kureys* , s.356.

²⁹³ İmam el- Bakır, *Tezvicu Fatıma* ,s. 52; İbn Abdirabbih, *el-İkdu'l-Ferid* , VII, 76; zikreden; Savaş, Rıza, *Kadın*, s.162

²⁹⁴ Tirmizi, *Nikah* 3, (1084)

²⁹⁵ İnan, Yusuf ziya, *İslâm'da Aile Münasebetleri*, s.86

“Zina eden erkek, zina eden veya müşrik olan kadından başkası evlenmez. Zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan bir erkek evlenir. Bu suretle evlenmek mü’minler üzerine haram kılınmıştır.” (Nur, 24/3)

Bu ayet üzerinde hukukçular çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Zina eden bir kadınla bir müslüman evlenebilir mi? Çoğunluk , zina etmiş olan bir kadın nikah edilebilir, kanaatindedir. Hz. Ali, Bera’ ve İbn-i Mes’ud’dan gelen bir rivayete göre bu caiz değildir.²⁹⁶ İbn-i Kayyum ikinci görüşü müdafaa eder. Diyor ki: Mü’min, Kur’an-ı Kerim’de iffetli kadınla evlenmekle emrolunmuş Nisa, (4/3, 24; Maide, 5/5) ve evlenmek ancak bu şartla (iffet şartıyla) mubah kılınmıştır. Bu şart bulunmayınca evlenmek de mümkün değildir. Evlenecek kimse ya Allah’ın bu hükmünü kabul eder ya da etmez. Kabul etmezse, kafirdir, müşriktir. Kabul eder fakat tatbik etmezse, yani zaniye ile evlenirse bu sefer de nikahı sahih olmaz, kendisi de zani sayılır. İşte ayetin manası da budur. İbn-i Kayyum bu konuda başka açıklamalar da yapar.²⁹⁷

Zina eden her kadın aynı nitelikte değildir. Kimisi tevbe etmiştir. Kimi bu felakete istemeyerek sürüklenmiş, bir kurtararı bulursa memnun olacaktır. Böylesini kurtarmak herhalde iyi bir şeydir. Kimi de gönlü ancak fuhuşta rahat eden türündendir ki evlense bile gözü yabancıdadır. İşte bununla evlenmek fuhşa rıza göstermek, Kur’an’da “habis=kirli” diye vasıflandırılan bir mahlukla yaşamak demektir ki bu mü’mine yakışmayan bir davranıştır.²⁹⁸

Bazı Sosyologların Görüşü

Sosyologlara göre; evlilikler ictimai, siyasi, ve iktisadi uygunluğun yanı sıra aynı dini inanç ve yaşayışı paylaşan kişiler arasında yapılmalıdır. Eşlerin fikir, zeka, huy, ahlak ve mizaçları ile karakter yapıları da birbirine uymalıdır. Bu noktalara dikkat eden ve iyi bir eş seçen kişiler evlilik hayatlarında genellikle mutlu olurlar. Şayet isabetli karar veremez, kendisine münasip olmayan bir eş seçerlerse istikbalde kendilerini kötü bir evlilik hayatı bekliyor demektir.²⁹⁹ Kimi gençler de dindar bir ailenin kızının mutlaka dindar olacağını savunuyor. Oysa dinini tam yaşayamayan bir ailenin çocuğu mutlaka dine ilgisiz olmayacağı gibi, tam dindar bir ailenin çocuğu da her bakımdan dindar olmayabiliyor.³⁰⁰ Bazen anne-babanın dindar olması, insanları peşin hükme götürüyor. “Nasıl olsa çocukarı da dindardır” deniliyor. Ancak acı gerçek sonradan fark ediliyor. Maalesef iş işten geçiyor.³⁰¹ Aile ve çevresi mutlaka önemlidir

²⁹⁶ Cessas, *Ahkamü'l-Kur'an*, III/264

²⁹⁷ İbn-i Kayyum, *İğasetü'l-lehfan min mesayidi's-şeytan*, I/80-83

²⁹⁸ Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, s.70

²⁹⁹ Atasoy, Gülay, *Aile Huzuru*, s.23-24

³⁰⁰ Tokpınar , Cemil, *Gençlik ve Aşk* , s. 115

³⁰¹ Tokpınar, *Gençlik ve Aşk*, s. 115-117

ve bir ipucu verir. Ama kesinlikle “tek ölçü” olamaz. İnsanları çevreleriyle değil, dindarlıkları , kendi değerleri, ahlaki yaşayış ve faziletleriyle değerlendirmeli.³⁰² Nihayetle iyi huylu kişi huyları övgüye layık olanıdır.³⁰³ Konu ile ilgili çarpıcı bir örnek:

“Ben İslâmi hayatı yaşayan bir gencim. Evlenirken müstakbel eşimin de benim gibi olmasına dikkat etmedim. İleride nasıl olsa onu da İslâmi hayata girmeye ikna ederim düşüncesiyle hareket ettim. Nihayet evlendik. Ne yazık ki, geçen günler yanıldığımı ortaya koydu. Eşimin üzerinde müspet tesir meydana getiremediğim gibi, kendi yaşayışımın da tadı tuzu kalmadı. Çocuğumuz olmasaydı boşanmayı bile göz önüne alabilirdim. Manevi dünyamda , yabancı bir kadınla yaşamanın ağır yükü altında azdırap çekiyorum.”³⁰⁴

Amerika’da her iki evlilikten biri boşanmayla sonuçlanıyor. Amerikan aileleri arasında yapılan bir araştırma, boşananlar arasında ibadethaneye sık gidenlerin daha az yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Dindarlığın evliliğin devamına olan etkisini araştıran uzmanlar evlilikleri istikrarlı ve mutlu olanlar arasında dindarların daha ağırlıklı bir yer tuttuğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmalar ibadetleri yerine getirme dini kaideleri kabul etme ve eşler arasındaki dini denklikle evliliğe intibak ve evlilikten memnun olma arasındaki kuvvetli ilişkiyi belirlediler. Araştırmayı yapan uzmanlar eş adaylarına şu tavsiyede bulundular: “Dindar olmayan bir eş, dindar eşiyile denklik kazanıncaya kadar bir birlerini seven ve mutluluğu yakalayan eşler oluncaya kadar imanlarını kuvvetlendirmeye, maneviyatta denklik kazanmaya teşvik edilmelidirler.”³⁰⁵

3) Hürriyet

a) Cumhuriyet (Hanefi, Şafii ve Hanbeliler) Görüşü

Cumhuriyet (Hanefi, şafii, ve Hanbeliler)’a göre denklik şartlarından birisidir. Bir köle-kısmen olsa bile-özgür bir kadına, sonradan hür olmuş olsa bile denk değildir. Çünkü kölelik kişi için bir noksanlıktır. Kendi kazancında tasarruf hakkına sahip değildir ve ona malik değildir. Çünkü hür olanlar kendilerinden mevki ve soy bakımından düşük olanlarla akraba olmakla ayıplandıkları gibi, kölelerle akraba olmakla da ayıplanırlar.³⁰⁶

³⁰² Tokpınar, *Gençlik ve Aşk*, s. 117

³⁰³ İbnü'l-Cevzi, *Kadınlar Kitabı*(terc. Yusuf Ziyaoğlu), s.14-15

³⁰⁴ Atasoy, *Aile Huzuru*, s. 23-24

³⁰⁵ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar.*, s. 56-57

³⁰⁶ el- Kasani, *el-Bedayi*, II/319.

Hanefiler ve Şafiiler aynı zamanda aslın (baba ve dede) hür olmasını, şart koşmuşlardır. Babalarından biri köle olan babası hür olan veya babası önce köle olup sonradan hür olan birine denk değildir. İki babası hür olan da bir babası hür olana denk değildir.³⁰⁷

Hanefiler ve Şafiiler şunu da eklemişlerdir : aslen hür olan bir kadına sonradan hür olan (azat edilmiş köle) denk değildir. Çünkü hür olanlar, kölelerin akrabalığıyla ayıplandıkları gibi, sonradan hür olanların akrabalığıyla da ayıplanırlar. Hanbeliler ise: Sonradan hür olan erkeğin tamamı, hür olan kadına denktir.

b) Malikilerin Görüşü

Malikiler ise hürriyeti denklik için şart koşmamışlardır. Kölenin hür olan kadına denk olup olmamasında iki görüş vardır. Malikilerin tercih edilen görüşüne göre denk değildir.

Malikilerin fıkıh alimlerinden Desukiye göre ise : Meseleyi biraz tafsilatlı olarak ele almak lazımdır. Beyaz cinsten olanlar denktir, çünkü ona olan rağbet hürlerden daha çoktur. Ülkemizin örfüne göre bunda şeref vardır. Siyah cinsten olan ise denk değildir. Çünkü çoğunluk İbnu'l-Kasım'ın ifadesine göre, ondan hoşlanmamaktadır ve ondan dolayı zevce ayıplanır.³⁰⁸

Aslında bu görüş Desuki'nin kendisine hastır. İslam Hukukunun esasları bu görüşe ters düşmektedir. Çünkü İslâm hukukunun hükümlerinde insanlar arasında renkten dolayı ayırım yapmak yoktur. Ülke örfü diye dayandığı şey, İslam hukukunun esaslarına aykırı olduğundan ya da şeriatın kabullenmediği nefsi arzu ve özel eğilimlere dayalı olduğundan fasit bir öftür.³⁰⁹

Aslında; bir müslümanı diğer müslümandan ayıran fark takva derecesidir ve bu da toplumun üst sınıflarının tekelinde değildir. Müslüman bir cariye'nin ahlak ve iman yönünden üst seviyeye mensup bir aileden gelme bir kadından daha üstün olması mümkündür.³¹⁰ Bu ise Malikilerin görüşünü ve haklılıklarını ortaya koymaktadır.

Denklik konusu olarak ele alınan hürriyet, kölelik sistemi mevcut olduğu eski sistemlerde tartışılmış ve değerlendirilmiş ise de çağımızda kölelik sistemi dünyada ortadan kalktığı için bu konuyu ele alıp değerlendirmenin önemi kalmadığı kanaatindeyim.

³⁰⁷ Zuhayli, el-fikhu 'l-İslami, IX/242

³⁰⁸ Ed-Desuki, *Haşiye ala Şerhi'd-Derdri*, 129

³⁰⁹ Zuhayli, el-fikhu 'l-İslami.,IX/243

³¹⁰ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 1/348-349

4) Nesep (Soy)

Soydan kastedilen, insanın baba ve dedelerden oluşan usulü (ataları) ile olan bağlantıdır. Hasep (şan, şeref) ise, ataların sahip oldukları övgüye değer özellikler veya dedelerin gurur duydukları şeylerdir. İlim, cesaret, cömertlik ve takva gibi. Soylu olmak hasebi(şeref ve hürmeti) gerektirmez. Fakat haseb soyluluğu gerektirir. Soydan kasıt kişinin babasının belli olmasıdır. Belli bir soyu olmayan sokakta bulunmuş bir kişi veya köle soylu kabul edilmez. Ancak Malikiler bu konuda denkliği kabul etmezler. Ancak cumhur (Hanefi, Şafii, Hanbeliler) denklikte soyu kabul etmektedirler. Ayrıca cumhurun içerisinde bulunan Hanefiler Hanefiler soyu sadece Araplarla evliliğe mahsus kılmışlardır. Çünkü soylarını muhafaza etmeye onlar özen göstermiş, onunla övünmüş, onunla birbirlilerini yermişlerdir.³¹¹

Ancak acem(Arap olmayan)ler soylarını muhafazaya önem vermemiş ve onu iftihar vesilesi saymamışlardır. Bu nedenle onlarda hürriyet ve İslâm'a itibar edilmiştir. Hanefilere göre en doğru olan; yabancı (acem) erkek isterse alim, isterse sultan olsun Arap kadına denk olmadığıdır.³¹²

Bu görüşe göre : Hz. Ömer'in, "Hasep sahibi olan kadınların denk olanlarından başkasıyla evlenmesine mani olurum" sözü gereği yabancı olan adam arab kadına denk değildir. Çünkü Allah Arapları diğerlerine seçkin kılmıştır ve Araplar diğer ümmetlerden aralarından Resulullah (s.a.v.) çıktığı için üstün olmuşlardır.³¹³

Hanefilere ve İmam Ahmed'den bir rivayete göre Kureyşliler birbirine denktir. Geriye kalan Araplar da birbirlerine denktirler. Kureyş, Peygamber(s.a.v) Efendimizin on ikinci dedeleri olan Nadr b. Kinane'nin çocuklarıdır. Temimoğulları, Ümeyyeoğulları, Haşimoğulları...Kureyş kabilelerindedir. Dört büyük halifeden Hz. Ebu Bekir (r.a.) Kureyş'in Temimi kolundan, Hz. Ömer (r.a.) Adevi kolundan, Hz. Osman (r.a.) Emevi kolunda, Hz. Ali (r.a.) de Haşimi kolundandır. Denilmiştir ki: "Kureyş denizde yaşayan bir balıktır. Onun adıyla Kureyş kabilesi adlandırılmıştır."³¹⁴Bazıları ise Beni Bahile'yi kötü geleneklerinden³¹⁵ dolayı bunun

³¹¹ Zihni Efendi, *Nimet-İslâm*, s.788, Not:165

³¹² Zihni Efendi, *Nimet-İslâm*, s.788, Not:165

³¹³ Zihni Efendi, *Nimet-İslâm*, s.788, Not:165

³¹⁴ Zihni Efendi, *Nimet-İslâm*, s.788, Not:165

³¹⁵ Bu hususta Medineliler (Ensar) ile Medine'ye gelenler (Muhacirler) eşittirler. Bazı kitaplarda, çok adı oldukları için Bahileoğulları bunun dışında bırakılmıştır. Bunlar hakkında şöyle denilmiştir :

"Soy Haşim'den de olsa fayda vermez. Eğer kişi Bahile'den olursa...."

"Köpeğe: "Ya Bahili!" denilecek olsa, bu sülalenin uğursuzluğundan köpek havlamaya başlar."

Doğru olan bu hükmün genel olmasıdır. Çünkü delil açık değildir. Her Bahili ayrı otu değildir. İçlerinde iyiler ve çömertler de vardır.(dürr ve redd,??) Okçuzade de beytinde şu mısraları söylemiştir: <<

dışında tutmuşlardır. Bu konudaki delilleri ise İbn-i Abbas'ın : “Kureyslilerin bazıları bazalarına denktir”. Sözüdür.

Şafilere ve İmam-ı Ahmed'in diğer bir rivayetine göre: Haşim ve Muttalip oğullarından başkası Kureyş'in geriye kalanına- Beni Abdu Şems ve Nevfel gibi Haşimin iki kardeşi olmalarına rağmen-denk değildir. Bu görüş şu hadise dayanmaktadır:”

“Allah Araplar içinde Kinane'yi seçti.Kinane'den de Kureyş'i seçti, Kureyş'ten de Haşim oğullarını seçti, Haşim oğullarından da beni seçti ben seçkinlerden, seçilmiş bir seçkinim.” Cumhuriyet, Nadr b. Kinane'nin evladı olan Kureyş'in soy bakımından diğer Araplardan üstün olduklarından ittifak etmişlerdir. Kureyşli bir kadına ancak kendisi gibi Kureyşli olan bir erkek denk olabilir. Kureyşli erkek ise her Arap kadına denktir. Kureyşli olmayan Arap kadınına ise herhangi bir kabileden olan bir Arap denktir. Yalnız Arap olmayan yani yabancı olan ona denk değildir.³¹⁶

Kanaatimce nesebi denklikte muteber bir konu olarak görmeyen Malikilerin görüşü tercihe şayandır. Çünkü İslâm'ın ana özelliği insanların eşitliğine davet etmek, ırk veya soy ayırımına ve cahilliye döneminin kabilecilik ve soy davalarına karşı savaş olmuştur. Çünkü İslâm'ın Arap olmayan insanlar arasında yayılması bu ana meziyet ve üstünlüğe dayanması sebebiyledir. Veda haccının ilan ettiği gerçek de açıktır ;

“İnsanların hepsi Hz. Adem'in oğludur. Arab'ın Acem'e takvadan başka bir üstünlüğü yoktur.”

Cumhuriyetin dayandığı hadis zayıftır. Kureyşli diğer Araplara üstün saymak, sonra Arapları Acemlere üstün sayma anlayışı doğru değildir ve sünnetten hiçbir şey de buna delalet etmemektedir. Tam bunun aksi sünnette bulunmaktadır. Çünkü Peygamber(s.a.) iki kızını Osman'la; diğer kızını Zeynep'i Ebu'l-As İbn-i Rabi' ile evlendirdi; her ikisi de Abdu Şems oğullarındandı. Hz. Ali, kızını Ümmü Gülsüm'ü Hz. Ömer'le evlendirdi. Hz. Peygamber (s.a.) halası kızını Zeyneb'i, ki Kureyşlidir, Zeyd b. Harise ile evlendirdi. Zeyd ise azat edilmiş kölelerden idi. Usame b. Zeyd, Kureyş'ten Fatıma bint-i Kays ile evlendi.³¹⁷ Hatta Fatıma bint-i Kays, önce Resulullah(s.a.)'ın bu tavsiyesini hoş karşılamamış; ancak Resulullah(s.a.)'ın ısrarı üzerine evlenmiştir. Fakat sonradan da bu

---

“Dindir o kim iffeti terk edip tefahür ider kesret-i bah ile,

Soy Haşim'den de olsa fayda vermez, eğer kişi Bahile'den olursa.....”(alındığı yer: M zihni efendi, Nimet-i İslâm, s.788, Not:166)

“Bahili adamın karısı çocuk doğurunca, alçakların sayısında artma olur.”(alındığı yer: M.Zihni Efendi, Mişahiru'n-nisa, s.381)

³¹⁶ Sem'ani, *Sübülü's-Selam*, III/128.

³¹⁷ İbnu'l-Hacer, *el-İsabe*, IV/373

evlilikten son derece mes'ut olduğunu bizzat ifade etmiştir.³¹⁸ Ebu Huzeyfe, kardeşinin kızı Fatıma'yı kendi kölesi Salim'e nikahlamıştır. Peygamber(a.s.) bunların bir kısmını kendisi yapmış, diğerine de vakıf olup kabul etmiştir.³¹⁹ Kocası Ebu Amr b. Hafs b. el – Muğira onu boşadıktan sonra bu kadın Resulullah'a Muaviye ve Ebu Cehm'in kendisini istediklerini haber vermişti. Resulullah(s.a.) de şöyle dedi:

“Fakat Ebu Cehm sopasını omuzundan indirmez, Muaviye ise gözü başkasının malında olan bir kişidir, sen Usame b. Zeyd ile evlen”³²⁰

Abdullah b. Amr b. Osman ise Hz. Ali'nin torunu Fatıma ile evlendi. Mus'ab b. Zubejr onun (Fatıma'nın) kız kardeşi Sekine ile evlendi. Daha sonra onunla Abdullah b. Osman b. Hakim b. Hizam da evlendi. el-Mikdad b. el Esved, Resulullah(a.s.)'in amcası Zubejr b. Abdü'l-Muttalib'in kızı Dubaa ile evlendi³²¹. Hz. Ebu Bekir de kız kardeşi Ümmü Ferve'yi el-Eş'as b. Kays ile evlendirdi. Her ikisi de Kinde oğullarından idiler.³²²

Acemler ve Mevaliler birbirinden üstün ve daha şerefli olsalar bile birbirilerine nikahta denk(küfüv) sayılırlar. Araplar da öyledirler.

Araplar soya önem verip bununla övündükleri gibi Arap olmayanlar da soylarına önem verir, onlarda da kadın, soy ve şeref bakımından eşit olmayanla evlendiğinde ayıplanırdı.³²³

Peygamberimiz (s.a.v.) insanların madenler gibi farklılıklar arz ettiğine dikkat çekerek şöyle buyurmuştur:

“İnsanlar hayır ve şerde madenler gibidir. Cahiliyette ahlaklı olanlar, dinlerini bildikleri takdirde İslâmiyette de ahlaklıdır.”³²⁴

İşte bunun içindir ki, Resülullah (s.a.v) evlenecek olanlara; hayat arkadaşlarını seçerlerken takva ve güzel ahlak esasına dayalı olarak tercih yapmalarını tavsiye etmiştir. Bu konuda yine Resülullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur :

- “Hadra'id-dimen”den³²⁵ sakınınız!

³¹⁸ Müslim, *Sahih* (terc. M. Fuad Abdülbaki), IV/445

³¹⁹ İbnü'l-Hümmam, *Fethü'l-Kadir*, II/418

³²⁰ Sem'ani, *Sübülü's-Selam*, III/129

³²¹ Buhari, *Sahih*(terc. Mehmet Sofuoğlu), VI/123

³²² İbn-i Kudame, *el-Muğni*, VI/483

³²³ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslami*, IX/244

³²⁴ Bu Hadisi Teyalisi, İbn Meni' ve Askeri rivayet etmişlerdir. Zikreden: Ulvan, Abdullah, *Kız İsteme, Düğün Adabı ve Cinsel Eğitim*(terc. Yasin Kahyaoğlu), s.31

³²⁵ “Hadra'id-Dimen” çöplükte yetişen ot demektir.

Bunun üzerine sahabe sordu:

- Hadra'id-dimen nedir ya Resülullah?

Resülullah (s.a.v.):

- "Çöplükte yetişen güzel kadın" diye cevap verdi.

Başka bir hadiste: *"İyi ve sağlam bir ortamda yetişen kadınlarla evlenin. Çünkü ırk ve soy çok aldatıcı ve yanıltıcıdır."*³²⁶ Hadisle ilgili olarak es-Sekafi çocuklarına şu tavsiyede bulunmuştur:

"Ey oğullarım! Evlenecek olan fidan diken mesabesindedir.

Öyle ise kişi fidanını nereye dikecekse oraya dikkat etsin.

Zira asaletten uzak kötü soy pek az erdemli doğurur.

O halde bir süre sonra da olsa arayın araştırın"³²⁷

Denklikte şu sonucu çıkarabiliriz: Denklikte takva ve güzel ahlak önemlidir. Bunun için takva ve güzel ahlak dikkate alınmalıdır. Takva ve güzel ahlaktan kastın varlıklı, şan ve şöhret sahibi, popüler kimse olmak manasına gelmediği unutulmamalıdır.

5) Mal veya Zenginlik

Bundan murat zevcenin nafakasını sağlama ve mehri vermeye gücü yetmektir; zenginlik ve servet değildir. Eli dar olan erkek, hali vakti yerinde olan kadına denk değildir. Meseleyi, Hanefilerin bazısı bir aylık nafakaya gücü yetmekle sınırlı tutmuştur. Bazıları da nafakayı kazanabilmeye gücünün yetmesini yeterli bulmuşlardır.

Mal varlığında denkliğin aranıp aranmadığı hususunda İslam hukukçuları arasında değişik görüşler mevcuttur.

a) Hanefiler ve Hanbelilerin Görüşü

Hanefiler ve Hanbeliler denklikte mal varlığını şart koşmuşlardır; çünkü Peygamber(a.s.) geçen hadiste Fatıma binti Kays'a dedi ki: "Muaviye ise malı olmayıp, malı olmadığı gibi gözü başkasının malında olan bir kişidir." Çünkü insanlar soy ile övündüklerinden daha çok mallarıyla övünürler. Çünkü varlıklı olan kadın, nafakasını ve çocuklarının geçimini karşılayamayacak kocanın fakirliğinden zarar görür. Bu yüzden nafakayı karşılayamaması halinde feshetme hakkına maliktir. Çünkü mali

³²⁶ Bu hadisi İbn Adiy ve İbni Asakir rivayet etmişlerdir. Zikreden: Ulvan, Abdullah, *Kız İsteme, Düğün Adabı ve Cinsel Eğitim* (terc. Yasin Kahyaoğlu), s.32

³²⁷ Ulvan, Abdullah, *Kız İsteme, Düğün Adabı ve Cinsel Eğitim*(terc. Yasin Kahyaoğlu), s.33

bakımından halinin iyi olmayışı insanların örfünde bir eksiklik, soyda birbirine farklı oldukları gibi malda da birbirlerinden farklı olurlar.³²⁸

b) Malikiler ve Şafiilerin Görüşü

Malikiler ve Şafiiler ise şöyle demişlerdir: varlıklı olmak denkleğin özelliklerinden sayılmaz; çünkü mal geçici bir gölgedir, devamlı olmayan bir haldir, elden çıkabilecek bir şeydir. Şahsiyetli kişiler ve basiret ehli malla övünmez.

Zuhayli, en doğru görüşün bu görüş olduğunu söylüyor. Ona göre zenginliğin devamlılığı yoktur. Mal gider, gelir. Rızık taksim edilmiştir ve çalışmaya bağlıdır.³²⁹

Nafaka temini kocanın vazifesidir. Kadının da hakkıdır. Koca nafakayı temin etmezse, Ebu Hanife ve Sevri'ye göre kadın boşama davası açamaz. Ama diğer üç mezhep imamına göre kadın boşama davası açabilir.³³⁰ Fakirlik yani nafakayı temin edememe ağırlıklı olarak boşama sebebi olduğuna göre denklikte bu önem arz etmektedir. Yani koca geçim ve nafakayı temin edebilme gücüne sahip olacak

Gülay Atasoy'a gönderilmiş olan bir mektup konunun haklılığını ve gerçek yüzünü ortaya koymaktadır. Mektup aynen şöyledir:

Öteden beri ailemin tesiriyle dinime bağlı olarak yetiştim. Fakat evlenirken yakınlarımın da tesiriyle bir hatanın içine sürüklendiğimi anlayamadım. “Zengindir, hali vakti yerindedir, rahat edersin, her isteğine ulaşırsın.” Dediler. Fakat evlendiğimde beyimin inançlarına uygun olmayan istekleriyle karşılaştım. Her şeyi anlamıştım, ama iş işten geçmişti. Zenginliğin aile saadeti için yegane çare olduğunu telkin edenlerin beni yanılttıklarını anlamıştım. Tabii çok geç kalmıştım.³³¹

Evlilik sadece birlikte olup mutluluk şarkıları söylemek değildir.³³² Yaşadığımız şu dünyada, madde ile mana, beden ile ruh birlikte götürülmelidir. hiç kimseyi insani değerlerinin dışında yüceltmeye veya aşağılamaya hakkımız yok. Fakat fakirle zenginin yetişme tarzı, harcama mantığı, tasarruf anlayışı çok farklıdır. Zengine göre normal sayılan bir harcama, fakire göre israftır. Bazen fakirin sıradan gördüğünü, zengin cimrilik olarak algılayabilir.³³³ Evlilik öncesi, bunlar hep basit engellermiş ve kolayca aşılacakmış gibi görülür. Ama evlilik sonrası bir çok problemler, hatta bu yüzden yıkılan birçok yuvalar var.

³²⁸ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslami*, IX/244-245

³²⁹ İraki, *Tahrir ehadisi'l-Ahyal*, IV/167

³³⁰ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/314 –315; Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/123-124

³³¹ Atasoy, *Aile Huzuru*, s.23-24.

³³² Tokpınar, *Cemil Gençlik ve Aşk*, s.128

³³³ Tokpınar, *Cemil, Gençlik ve Aşk*, s.128

Evlilikte maddi yönden düzenli bir yaşamı en önde gelen bir etmen eden bir kız, parayı kullanmasını bilmeyen, tutumsuz, bugün milyoner yarın on paraya muhtaç olabilecek tipten bir gençle evlenmemelidir. İnsanlarla olan ilişkilerinde tartışmadan ve anlaşmazlıklardan her zaman kaçan bir genç münakaşacı bir kızla hayatını birleştirmemelidir.³³⁴

Son yıllarda mutlu olmak için zenginliğin şart sayıldığı, mutlulukla zengin olmanın ayrılmaz bir bütün olduğu şeklinde bir inanın yaygınlaştığı görülüyor. Yani zengin olunca mutlu olunur, mutluluk için zenginlik gerekir gibi bir düşünce toplumu sarmış durumda. Halbuki gerçek bu değil.³³⁵

Fakir bir fabrika işçisinin güzel kızının yüksek sosyeteden bir milyonerin oğlu ile evlendiğini düşünelim. Önce haber gazete sütununda büyük puntolarla yer alacaktır. Bu iki genç birbirini üniversite sıralarında görüp beğenmiş olsalar, eğitimleri birbirine denk olsa bile aile görgüleri başka başka olacaktır. Böylece aile yaşantısı konusunda başka başka standartları, gezme, eğlenme konularında fikir ayrılıkları bulunması ve mutluluklarının gölgelenmesi kuvvetle olasıdır. Ayrıca her iki tarafın aileleri de birbirleriyle sıkı ilgiler kuramayacaklardır. Bu tip evlenmeler sonunda, çoğunlukla görülen durum fakir çevreden gelen kızın eski arkadaş, akraba ve ailesini bile tümünden reddedip; yeni karıştığı yüksek sosyetenin gereklerine uyması şeklindedir.³³⁶ Bazen salt babanın görüşü ve seçimi olduğunda, baba mutlak olarak evladının saadetini, mutlu olacağı bir kimse ile evlenmesini isteyecekse de bazı durumlarda yarar, çıkar gözünü bürüyüp işi tek yanlı düşünenler de olur. Büyük bir tüccarın mal mülk düşünerek kızını yaşlı ortağına vermesi gibi....³³⁷

Ekonomik faktör saadetle mutlak olarak değil; fakat bazı hallerle ilgilidir. Çok fakirlik veya çok zenginlik saadeti gölgelemektedir. İstenilen ideal şekil; ailenin geçimini temin edecek kadar kafi derecede bir kazanç, ekonomik emniyet, yüksek tahsile dayanmaktadır.³³⁸

Cenab-ı Allah şöyle buyurmuştur:

“Eğer fakirseler Allah onları (evlenmeleri sayesinde) fazlıyla zengin yapar.”
(Nur, 24/32)

³³⁴ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s.48

³³⁵ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.64

³³⁶ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s.52

³³⁷ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s.43

³³⁸ Şahinkaya, *Evlilikte Saadet*, s.141

6) İş, Meslek veya Sanat

a) İslâm hukukçuları tarafından iş, meslek ve sanat sınıfları

İş meslek ve kasıt, kişinin rızkını ve geçimini sağlamak için yaptığı işdir. Hükümet işlerinde vazifeli olmak (memuriyet) da aynıdır.

İslam hukukçuları meslek ve sanatları üçe ayırırlar

aa) Şerefli sayılan sanatlar; bu sanatlar üçe ayrılır:

aaa) Memleket idaresiyle ve umumun menfaatine olan hizmetlerle ilgili olanlar. idarecilik gibi.

bbb) Fazilet ve edep, belağat ve söz parlaklığı, tıp, yıldızlar(astronomi) ve hesaplama ilgili olanlar: Ediplik, yazarlık, filozofluk, tabiplik v.b.

ccc)Kuvvet, şecaat, güzellik ve fesahatle ilgili olanlar. Askerlik gibi.

bb) Orta seviyede sanatlar: bunlar da ikiye ayrılır:

aaa) Halk için zaruri olanlar, ziraat gibi.

bbb) Zaruri olmayanlar: Kuyumculuk gibi.

cc) Hasis ve düşük kaliteli sanatlar: bular da üçe ayrılır.

aaa) Halka menfaatli ve faydalı olmayan, bilakis zararlı olanlar: Muhtekirlik, karaborsacılık gibi.

bbb) Halka zararlı olmayan, fakat kişinin fazilet ve şahsiyetini düşüren sanatlar: Maskaralık, palyaçuluk, halkı eğlendiricilik gibi.

ccc) Bu iki sınıfa da girmeyen, fakat insanın fitraten kerih göreceği sanatlar: Debbahlık(dericilik), çöpçülük gibi.³³⁹

Bu meslek ve sınıflar kendi aralarındaki evlilikleri denkliği oluşturur. Ama farklı sınıflar aralarındaki evlilikte birbirlerine denk değiller.

Mesleklerin sıralamasında esas olan örfdür. Bu da zamana ve mekana göre değişir. Bir meslek bir zamanda düşük diğer bir zamanda ise şerefli bir meslek halini alabilir. Bir meslek memleketin birinde kıymetsiz öbüründe ise saygın olabilir.

b) Bu Konuda Değişik Görüşler Vardır

aa) Cumhuriyetin Görüşü

Malikiler dışında cumhuriyet, mesleği denkliğin özelliklerinden saymıştır. Kocanın veya ailesinin mesleği kadının veya ailesinin mesleğine denk olmalıdır. Düşük bir

³³⁹ Kınalızade, *Devlet ve Aile Ahlakı*, s.25-26

meslek sahibi olan (hacamatçı, dokumacı, temizlikçi(çöpçü), hayvan pisliği taşıyan bekçi, çoban gibi) yüksek bir meslek sahibi olan adamın (tacir, kumaşçı(kumaş ticareti yapan) ve terzi gibi) kızına denk değildir. Örf'e göre tüccar ve kumaşçının kızı alim ve hakimin kızına denk değildir. Zalimlerin tebası ve adamları olan ise herkesten düşüktürler. Küfür ehli ise birbirine denktirler; çünkü denkliğin göz önünde bulundurulması eksikliği ortadan kaldırmak içindir. Küfürden de daha büyük bir eksiklik yoktur.³⁴⁰

bb) Malikilerin Görüşü

Malikiler mesleği denkliğin özelliğinden saymazlar. Çünkü bu, dinde bir eksiklik değildir. Mal gibi bağlayıcı bir özellik de değildir. Bunlar her biri zayıflık, hastalık, canlılık ve sıhate benzer.

Konuya açıklık getirmeye çalışırsak: Disiplinli, planlarına ve prensiplerine milimetrik tarzda uymayı gerektiren bir meslekle meşgul olan ailelerin kızlarını seçme hususuna dikkat edilmelidir. Şayet bizim de ailemiz bu aile gibi değilse veya biz bu aileye ters düşüyorsak dikkat etmeliyiz.³⁴¹

7) Muhayyerliği Gerektiren Ayıplardan Salim Olmak

Bu ayıplar konusunda mezheplerin görüşlerini zikretmeden önce fıkıh kitaplarında ayıpların kısımlarını inceleyelim.

a) Ayıpların Kısımları

aa) Bedeni Hastalık

Evlilikte her iki çiftin sağlığı ile evliliğin yürümesi ve mutluluk arasında yakın ilişkiler vardır. Zaten çoğunlukla hayatın her çağında sıhhatli insanlar, sıhhatçe iyi olmayanlardan daha mesut olurlar. Evlilik ise vücutça, duygusal ve zihinsel uğraşça sağlam iki kimsenin varlığını isteyen bir girişimdir. Bir ev kurmak, çocuklar doğurmak, yetiştirmek ve bütün aileyi geçindirecek para gibi evliliğin gerektirdiği temel çabalar hep vücutça ve hisçe sağlam, kararlı iki kişinin varlığını gerektirir.³⁴²

Hastalık, sakatlık ve kusur iki nevidir.

Birincisi cinsi hayatla ilgili olup, erkek veya kadında cinsi birleşmeyi engelleyen kusur ve hastalıklardır.

İkincisi ise tiksinti ve nefret veren, yahut bulaşıcı olan hastalıklardır.

³⁴⁰ Zuhayli, *el-fikhu'l-İslâmi*, VII/246

³⁴¹ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s.23

³⁴² Şahinkaya, Rezan, *Aile İlişkileri*, s. 42

Erkeğin iktidarsız olması, tenasül organının kesik veya sakat olması, kadının organında birleşmeyi engelleyen bir sakatlık veya anormalliğin bulunması. Birincisine; cüzzam, çiçek, frengi; saçkıran, akıl hastalığı....ikincisine örnektir.³⁴³

Öncelikle bu konuyu boşanma sebebi olarak ele alırsak, evlilik öncesi hastalık veya sakatlığın veya kusurun bulunmasının aileleri nasıl yıktığını veya aileleri nasıl bir bunalıma sürüklediği sonucu olarak bu konu evlilik öncesi denklik şartları içinde yerini almıştır.

Bu hastalık, kusur ve sakatlıkların ayırma sebebi olması konusundaki farklı görüşler, evliliğin gayesi üzerindeki farklı anlayışlar ile ilk devir uygulamalarına ve bunların yorumlarına dayanmakta, bazı müçtehitler, İslâm hukukunda kabul edilmiş bulunan “zararın giderilmesi” prensibi de dayanak olarak kullanılmaktadır³⁴⁴.

Menfi görüşlerin ucunda zahiriyye mezhebi vardır ; bunlara göre yukarıdaki durumların hiçbiri ayrılık sebebi olamaz. Müsbet görüşlerin ucunda “evlendikten sonra meydana gelen bu gibi durumların tamamı ayırma sebebi olur.” Diyen Zühri ve Ebu Sevr ile <<zarar, yahut nefret doğuran her hastalık ve kusur ayırma sebebi olabilir>> diyen İbnu'l Kayyim yer almaktadır.³⁴⁵

Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre ancak erkeklik uzvunun kesik, husye yumurtalarının çıkarılmış olması ile erkeğin iktidarsız olması yalnızca kadın için hakime başvurma sebebi olabilir. İmam Muhammed sebeplerin çerçevesini genişleterek “kadın, hasta veya kusurlu ve sakat olan erkekle beraber yaşadığı takdirde zarar göreceği her sebeple hakime başvurabilir” demiştir.³⁴⁶

Şafii, Ahmed ve Malik gibi müctehidlere göre taraflardan hangisi diğerinde, cinsi hayatı önleyen, yahut tiksinti veren bir hastalık ve kusur tespit ederse ayrılmak için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.³⁴⁷

Günümüzde tıbbın gelişmesiyle, hemen fark edilemeyen bazı hastalıklar vardır. Protez olabilir veya bu protez iyi kamufle edilmiş olabilir. Bir gözünde görme azlığı veya her iki gözündeki görme azlığından lens kullanılması, bir veya her iki kulağında işitme azlığı olabilir. Belki kalp rahatsızlığı var ve kalp pili taşıyordur. Belki de haftada birkaç kez diyaliz makinesine girmesi gereken bir böbrek hastasıdır. Veya sarılık hastalığı, menenjit gibi hasta olunabilir. Bunun gibi bir çok gizli hastalıkları gizlemek için birçok teknik ve aletler kullanılabilir.

³⁴³ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/314; Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/121

³⁴⁴ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/121

³⁴⁵ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/314

³⁴⁶ Karaman, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, II/121

³⁴⁷ Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, I/314

Eksik, yalan ve yanlış bilgiler o gün için gizli tutularak bir yuvanın temeli atılmış olabilir. Fakat eşler baş başa kalınca her şey su yüzüne çıkmaya başlar. Belki saç boyamak, parmaklardan birinin eksik olması, daha önce anlattığımız gibi vücutta herhangi bir şekli bozukluğun bulunması ya da herhangi küçük bir rahatsızlık teferruat gibi gelebilir, “söylemese de olur!” denebilir. Halbuki Hz. Aişe’den rivayet edilen bir hadise göre, Peygamber efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyorlar:

“Biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde saçını siyaha boyuyorsa bunu ona haber versin.” İşte bu hadis, her şeyin taraflarca bilinmesi gerektiğine önemli bir işarettir.³⁴⁸

Anne babalar bu konuda dikkatli davranmalıdırlar. Gerek kız ve gerekse oğlanın sıhhatli olması, zayıf, sıksa, bulaşıcı ve tedavisi mümkün olmayan hastalıklı bir kimse ile evlenmek dünya hayatının sönmesine sebeptir. Onun için her Müslüman anne ve baba, gerek oğlan gerekse kız çocuklarını evlendirirken son derece titiz davranarak, tefekkürle düşünerek, itina ile, dikkat ederek, hareket etmeli ve aldatmamalıdır.³⁴⁹

Ayrıca erkeğin kadına göre kısa olması da bana göre bir kusurdur. Kadın erkekten uzun olmamalı aksi olursa erkek için onur kırıcı bir durum olabilir.

Kanaatimce eşlerin toplumda birbirlerine karşı rahat olabilmeleri için güzellik ve çirkinlikte birbirlerine karşı uç noktaları oluşturmamalıdırlar.

Bütün özür, kusur, ve hastalıklar için her şey baştan bilinmeli ve her şey baştan açığa çıkarılmalı; bu konuda dürüst olunmalıdır.

Ülkemiz başta olmak üzere bir çok ülkede ve bugün bizde de bazı çiftler kanunen zorunlu görülenin dışında çok daha geniş, tam bir muayeneyi gerekli bulurlar. Bu muayeneler başlıca şunlardır :

1 – Tam bir sıhhi heyet raporu : (Bu rapor kadının normal çocuk doğurabilecek, vücut yapısına sahip olup olmadığını gösteren rapor ve benzerleri)

2 – Kalıtsal olabilecek hastalık veya vücut kusurlarını ortaya çıkaran muayane ve inceleme.

Zaman geçtikçe bu tür muayane ve tahlillerin toplumda yaygınlaşacağı kanaatindeyim.

bb) Zihinsel Hastalıklar

Tıpkı vücut sağlamlığı gibi zihinsel sağlamlık bakımından da aileden aileye fark vardır. Kimi ailelerin zihinsel bakımından karakteristik yetersizlikleri kuşaktan kuşağa

³⁴⁸ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar.*, s.46

³⁴⁹ Karabulut, Osman, *İslâm'da Evlilik ve Mahremiyetleri*, s.22.

sürer gider. Zihnen sağlam olmayan birtakım kimseler olaylarla yüz yüze geldikleri zaman korkarlar. Bir kısmı ise güçlükten kaçmak için hastalık uydurur, kendini alkol, morfin, vb. kötü alışkanlıklara kaptırırlar. Bazıları her güçlükte kabahati başkalarına yükler ve her türlü sorumluluktan her vesile ile kaçınırlar. Diğerleri, tıpkı küçük bir çocuğun sokakta arkadaşları ile oynarken oyun istediği şekilde olmayınca küsüp eve dönmesi gibi olaylar karşısında çabucak kızar, sinirlenir ve işten vazgeçerler. Zihnen sağlam kimseler ise hayatta karşılaştıkları sorunları yapıcı yoldan inceleme ve çözmeyi alışkanlık edinmişlerdir.

Eşlerin mutlu olabilmeleri için elbette zihinsel sağlık açısından da denk olmaları gerekir, zihinsel özürle ile zihinsel sağlamlığı olan birinin evlilikleri ne derece doğrudur? Zihinsel sağlamlık, vücut sağlamlığından önce gelir. Ashında evliliğe karar verirken ilk önce kişi kendi ailesi hakkında bir düşünmeli: bizler zihnen sağlam kimseler miyiz? Herhangi bir olay daha doğrusu kriz karşısında kişinin kendi ailesinde herkes birbirinde kabahat mı bulur, yoksa herkes bir araya gelip kafa kafaya vererek hep birlikte bu krizi atlama yollarını mı kararlaştırır.

Yine kişinin kendi ailesi içinde güçlükler karşısında kendi kabuğuna çekilip dünyaya küsenler veya kederini içki vb. ile dağıtanlar mı var? Yoksa eliş, resim, müzik, ibadet vb. şeylere mi başvururlar. Bütün bu konuları kişi kendi ailesinde düşündüğü gibi evleneceği kimsenin ailesinde de düşünmesi gerekir.³⁵⁰ Çünkü aileler arasındaki fark boşanma riskini arttıracaktır.

Dünyanın birçok ülkelerinde kalıtsal hastalıkları olanlarla kalıtsal dengeleri bozuk kimselerin evlenmeleri yasak edilmiştir. Genel olarak bunda amaç, toplum için baş belası olacak hastalıklı ve akılsız çocukların doğumunu önlemektir. Bu nedenle dünyada, aptal kimselerin ancak kısırlaştırıldıktan sonra evlenmelerine izin veren ülkeler de vardır. Türk Medeni Kanununun 89'uncu maddesi: "Evlenmeye, yalnız mümeyyiz olanlar ehildir. Akıl hastalıklarından birine müptela olan kimse asla evlenemez." Der. Ayrıca evlenecek kimselerin kanlarında sifilis (frenge) olmaması koşulu da vardır.³⁵¹

b) Bu Konuda Mezheplerin Görüşleri

Bu konuda fıkıh mezhepleri değişik görüşler ileri sürmüşlerdir.

aa) Malikiler ve Şafiiler

bu mezheplere göre muhayyerlik hakkını veren delilik, cüzzam ve alaca hastalığı gibi ayıpları denkliğin arandığı konulardan kabul ederler. Kendisinde bu ayıplardan biri

³⁵⁰ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s.42

³⁵¹ Şahinkaya, *Evlilikte Saadet*, s.85

bulunan kimse ister kadın ister erkek olsun ayıpsız olana denk değildir; çünkü nefis böyle ayıpların kendisinde bulunduğu kişiyle birlikte olmak istemez, böylelikle nikahın amacı gerçekleşmez.³⁵²

bb) Hanefiler ve Hanbeliler

bu mezhepler ise ayıplardan salim olmayı denkleğin arandığı konulardan saymazlar. Fakat velilere değil kadına tercih, seçme hakkını tanırlar; çünkü ayıbın zararı sadece onunla ilgilidir. Velisi de kadının cüzzamlı, alacalı ve deli olan biriyle evlenmesine mani olabilir. Çünkü denkleğin özellikleri kadın ve velilerin ortaklaşa hakkıdır.³⁵³ Bu konu ileride hastalık bölümünde detaylı olarak işlenecektir.

---

³⁵² Zuhayli, el-fikhu 'l-İslami, IX/246

³⁵³ Zuhayli, el-fikhu 'l-İslâmi, IX/245-246

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE DENKLİĞİN ARANIP ARANMADIĞI TARTIŞILAN KONULAR VE DENKLİĞE UYULMAMASININ SONUÇLARI

I. GÜNÜMÜZDE DENKLİĞİN ARANIP ARANMADIĞI TARTIŞILAN KONULAR

A. TARAFLARIN YAŞLARI

Modern kanunlarda evlenmek için yaşla ilgili bir sınırlama getirilmediği gibi İslam hukukunda da böyle bir sınırlanma öngörülmemiştir. Eşler arasında yaş farkının denkliğin konularından olup olmadığı hep tartışılmıştır. İki taraf birbirlerini seviyorlarsa aralarındaki yaş farkının bir engel olarak görülmesi doğru olur mu? Sorusu hep sorulmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendisinden yaşça oldukça daha büyük olan Hz. Hatice ile evlendiği gibi çok daha genç olan Hz. Aişe ile de evlenmiştir. Bu konuyu Peygamber Efendimiz(s.a.v.)'in evlilikleri bahsinde ele almıştık. Sevgili kızı Hz. Fatıma'yı (r.a.) Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir istiyor oysa kızını bunlara değil de kendisine yaşça denk olan Hz. Ali'ye veriyor.

Çok küçük yaşta evlenenler evliliğe uyum sağlamakta zorlanmaktadırlar. Kritik hayat kararları vermek için çok genç, iyi bir evlilik için neyin gerekli olduğunu kavramak açısından çok tecrübesiz, iyi bir eşin niteliklerini taşımak bakımından çok toydurlar.

Burada eskiden evliliklerin bugüne oranla çok küçük yaşlarda yapılabildiği konusu akla gelirse de, bugün ailelerin geniş geleneksel tip değil çekirdek yani karı-koca ve varsa çocuklardan oluştuğunu göz önüne almak gerekir. Tamamen bağımsız olmaları gereken ailelerde küçük yaş problem olur. Sonra ailenin geçimi de fertlerinin gelirine bağlı olmalıdır. Bu durum da küçük yaşta evlenmeye uygun değildir.³⁵⁴

Küçük yaşta evlilikte riskli diğer bir ihtimal ise yanlış kararlardır. Buluş yaşını henüz aşmış çok genç bir kimse, ateşli şehvet hislerinin tesiriyle aklı başında olmayarak, rastladığı ilk kadınla (veya kendisini isteyen erkekle) evlenmeye kalkışabilir. Bu gençlerin çoğu gençlik fırtınasını ve bu devredeki fizyolojik ihtiyacın sıkıntısını atlatamayan kimselerdir. Kabaran cinsel çekim, onların akli dengelerini sarsmış haldedir. Fakat bu akli muvazenesizlik kısa bir zaman devam eder ve geçer. Bu devrede sanki tek uygun kişinin o şahıs olduğunu ve başkası ile evlenmelerinin

³⁵⁴ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.13

mümkün olamayacağını sanabilirler. Eğer evlenme geciktirilir de o kimseye sevdiği şahsı tetkik etme fırsatı ve zamanı verilirse evleneceği insanı hiç olmazsa kendi arkadaşları kadar anlamasına meydan verilmiş olur

Sefa Saygılı konu ile ilgili olarak şöyle bir örnek verir:

Aliye 25 yaşındaydı ve iyi gitmeyen evliliği için şunları anlatmıştı: “Doktor bey, kocamla evlendiğimde 16 yaşındaydım. Bir hevesti benimki, ailem karşı çıktı ama mutluluğu bulduğumu sanıyordum. Çocukluk işte”³⁵⁵

Gerçekten , evlilik sorumluluğunu kaldıramayacak yaşta karı-koca olanları, çeşitli zorluklar, hatta bazen mutsuzlukları ve uyumsuzlukları beklemektedir.³⁵⁶

Köylerde, evlenme çağına gelen gençler hemen evlendirilirler. Evlendirilecekleri eşleri de zaten önceden belirlidir. Evlenme yaşı da, evlenmelerde askerliğini bitirmek ve eşine ayrı bir ev açabilecek kadar gelir sağlayan bir işe sahip olmak şartı yaygın olarak aranmakta olduğundan, erkekler için 20 yaşın üzerine çıkmıştır.³⁵⁷

Araştırmacılar 19 yaşından aşağı gençlerin evliliklerinde cinsel uyumun iyi, ruhen anlaşmanın ise zayıf olduğunu göstermiştir. Çok geç evlenenler ise cinsel yönden tam uyumu sağlayamamış, ancak ruhen iyi anlaşmışlardır. Hagen adlı ilim adamı erkeğin 25, kadının ise daha küçük yaşta evlenmesinin ideal olduğunu savunmuştur³⁵⁸.

Ege üniversitesi Ziraat Fakültesi 3-4’üncü sınıf kız öğrencileri arasında Rezan Şahinkaya’nın yaptığı bir ankete 26 öğrenci yanıt vermiştir. Bu yanıtlardan öğrencilerin babalarının annelerinden ortalama 8 yaş kadar büyük olduğu ve bu yaş farkının 0 ile 18 arasında değiştiği; ancak öğrencilerin kendilerinden ortalama 6 yaş kadar büyük erkekle evlenmek istedikleri ve bunun da 2-15 yaş arasında değiştiği görülmüştür. 26 öğrencinin yarısı kendinden 5 yaş büyük bir erkekle evlenmek isterim demişler, bir öğrenci de 15 yaş büyükle evlenmek istediklerini açıklamışlardır.³⁵⁹

Yalnız yaş farkı büyük boyutlara varmamalıdır. Yaş itibariyle birbirine uymayan çiftlere cemiyet eleştirici bir nazarla bakar. Bunlar dedikodudan uzaklaşmak için تنها bir muhite gitmek isterler. Karşılaştıkları kişiler (otel katipleri, satıcılar, şoförler v.b.) çok genç zevceye veya kocaya “babanız”, “ananız” diye hitap ettiklerinde keyifleri kaçır. Bu çeşit hitaplar tekrar ettikçe ayıplanma ve küçük düşme hissi, onların içlerinde

³⁵⁵ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.13

³⁵⁶ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.13

³⁵⁷ Çelebi, Nilgün, “*Köy Gençlerinin Sorunları*”, Aile Yazıları-III/176

³⁵⁸ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.15

³⁵⁹ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s.51

yerleşmeye yüz tutar. Şahsın benliği, sevginin ortaya koyduğu uygunsuz durum yüzünden rencide olur. Sevgi azalmaya hatta nefrete dönüşmeye yüz tutar.

Sefa Saygılı konu ile ilgili olarak şöyle bir örnek verir:

Nazife Hanım yaşlı bir erkekle evlenmişti. Çevresinin dikkatini, bu yaş farkı çok çekiyordu. Öyle ki Nazife Hanımı sıkıntılı görseler “Kocan yaşlı” diye yorum getiriyorlardı. Komşuları bunu tekrarlaya tekrarlaya sonunda Nazife Hanım, bir psikiyatri doktoruna gitmeye karar vermiş ve şikayetlerini anlattıktan sonra sebebini de söyleyivermiştir:

“Kocam, benden 18 yaş büyük. Derdim, bundan herhalde.”

Bu yüzden aradaki yaşın makul ve kabul edilebilir olmasında fayda vardır.³⁶⁰

Halit Ertuğrul ise şöyle bir örnek vermektedir:

Posta dağıtıcısı bir yakınım, bir eve taahhütlü bir mektup götürdüğünü anlatmıştı. Mektup taahhütlü olduğu için elden verilmesi gerekiyormuş. Zile basmış, genç bir bayan çıkmış. Bayanı, evin kızı olduğunu düşünerek : “Buyrun!” demiş : “Bu mektup babanıza gelmiş.” O esnada sesi duyan evin beyi kapıya gelmiş ki, orta yaşın üzerinde bir adam:

“Evladım!” demiş. “Sözlerine dikkat et. O benim kızım değil, benim eşimdir”

Postacı çok mahcup olmuş, özür dilemiş.

Yaş Farkının Boşanmaya Etkisi

Çoğunlukla ülkemizde ve diğer birçok yerlerde evlenirken alışlagelen, erkeğin kadından yaşça büyük olmasıdır. Amerika’da 4000 çift üzerinde yapılan bir araştırmada boşanmanın en az olduğu grubun karısı kocasından büyük olan grup olduğu ve boşanmanın en çok olduğu grubun da kocaları karılarından 13 yaş ve daha fazla büyük olanlardan bulunduğu saptanmıştır. Şurası da tespit edilmiştir ki, karı-koca arasında 15-20 yaş farkı mutluluğu baltalayan bir durum olabilir. Çünkü böyle hallerde evlenen iki kişi arasında aşağı yukarı bir kuşak farkı var demektir. Zamanımızda ise ilerleyen her ulusta kuşaktan kuşağa düşünce ve yaşayış farkları belirgindir.³⁶¹

Ülkemizde de yapılan 1991-99 yılları arası boşanma istatistiklerine göre (Bu istatistikler tezimizin sonuna eklenmiştir.) boşanmanın en fazla olduğu grup erkeğin yaşı kadının yaşından büyük olan gruptur. Bu grubun diğer diğer gruplar arasında

³⁶⁰ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.15-16

³⁶¹ Şahinkaya, Rezan, *Aile İlişkileri*, s.51

boşanma oranı ise %75-76'yı bulmaktadır. Kadının erkeğin yaşından büyük olduğu grubun boşanma oranı ise ortalama %17'yi bulmaktadır. Yaşları eşit olan grup ise yüzdeler dilim içerisinde en az olan ortalama %7'lik dilim içerisinde yer almaktadır.

Bütün bu istatistiklere göre kadının boşanma üzerinde etken olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu etkenin sebebini ise kadının erkeğe göre daha çok duygusal olması ve bu duygusallığın toplumda boşanma üzerinde büyük etken olduğu gözlenmektedir. Bu duygusallığın nedenini bizzat kadında mı yoksa kadının bulunduğu konumu itibari ile toplumda mı aramalıyız? Kadının duygusallığının erkeğe göre çok fazla olması kadının yaratılışında böyle bir fitratın olduğunu hepimiz biliyoruz. Ancak bu boşanmanın etkenini tamamen kadının duygusallığında aramak hatalı olur. Çünkü bir duygunun ortaya çıkması için, bu duyguyu etkileyen etken veya etkenlerin olması gerekir. Bu etkenleri, kısmen de olsa ortaya çıkararak toplumdur. Bu duyguya toplum çeşitli şekillerde etki etmektedir.

Özellikle kocası ile kendisi arasında yaş farkı fazla olan genç kadın, cemiyetin ona eleştirici gözle bakmasına maruz kalır. Kadın, genç olmasından dolayı toplum onun her hareketini “dışarda gözü var” imajı veriyormuş gibi düşünüyor. Bu ise kadında gizli dost şüphesini meydana getirmektedir. İşte toplum da bu tür hareketlerinden dolayı birçok aileyi yıkmıştır.

Kadının genç olması, hem kadın için hem de yaşlı olan kocası için çeşitli sıkıntılar meydana getirir. Genç kadının, genç erkeklerle karşılaşması, kocasının da karısının genç olmasından dolayı onu kıskanması gibi sebepler, çeşitli istenmeyen durumlara izin vermiş olur.

Genç kadının, yaşlı olan kocasından dolayı, ayıplanma ve hor görülme düşüncesi içerisinde olması, tecrübesizliği, henüz evlilik olgunluğuna erişememesi veya ideal bir eşin niteliklerine henüz ulaşamaması, onu evlilikte hayal kırıklığına uğratar. Genç kadının bütün bu aşağılık duyguları içerisinde olması ondaki aşk beklentisi ve erkeğin buna cevap verememesi, kadının yaşından dolayı erkeğin ebeveynlerinin müdahalesi ve erkeğe göre kadının dış müdahaleye daha çok maruz kalması kadını iyice zayıflatmıştır. Kadın ise bu zayıflık içerisinde “boşanma” denen acizlikte çözümünü bulmaya çalışıyor.

Ama toplum, karısı kendisinden büyük olan koca için aynı şeyleri düşünmekte, düşünse dahi erkekteki duygusallık kadına göre çok az olduğu için boşanma önlenmektedir.

Aslında kadının duygusallığı boşanmayı arttırmışsa da bu duygusallık, kadını, bir çok yerde de himaye etmiştir. Türkiye’de yapılan silah atıcılığında genelde kadınlar birinci olmasına rağmen , katillerin kadınlar arasından değil de daha çok erkekler

arasından çıktığını görmekteyiz. Hapishanelerde, kadınların erkeklere göre daha az olmasında yine kadının duygusallığı vardır.

Günümüzde kadınlar da erkekler kadar eğitimden istifade etmektedirler. Bu eğitimden, her ne kadar kadının duygusallığı giderilmeye çalışılıyorsa da, fitri olan bu özellik kanaatimce hiçbir zaman giderilemeyecektir. Ama azaltılabilecektir.

Kadının duygusallığı kimi yerlerde, kimi konularda kadının korumuştur. İslâm hukuku da onun bu duygusallığı yüzünden onu koruma altına almıştır. Mesela kadınlara, hakimlik vb. gibi görevlere kısmi de olsa izin verilmemesi, kadının uygulanması ve bu duygunun kadını etkileyip yanlış karara yöneltmesi düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Bütün bunların aksine evlilikte, kadının duygusallığı yaş farkı durumunda aile için yıkıcı olabilmiştir. Bu konuda onun duygusallığı onu korumamış hatta ona zarar vermiştir.

Aslında din, kadının ; sevgi, şefkat ve merhamet duygularının fazla olması sebebi ile daha çok kadını toplum içerisinde rol almaya değil onu toplumu oluşturmaya itmiştir.

B) EĞİTİM VE KÜLTÜR

Evlenecek kişiler arasında eğitim ve kültür seviyesi bakımından da denklik bulunması gerektiği günümüzde çoğunlukla kabul edilmektedir. Ayrıca eğitim önemli olduğu kadar kültürel birikim de önemlidir.

Evlenecek olan kişiler aralarındaki eğitim ve kültür durumu mutlaka dikkate alınmalıdır.

Çoğunlukla alışılmış olan, erkeğin öğrenim bakımından kadından ileri olmasıdır. Ancak yine yapılan bir araştırmada karıları kocalarından daha tahsilli olan çiftlerin de kocaları karılarından daha çok öğrenim görmüş olanlar derecesinde mutlu olabildikleri saptanmıştır. Amerikalı gençlere: “Evlilikte erkek mi, kadın mı, daha okumuş olmalıdır?” sorusu sorulunca : “Eğer çiftler arasında öğrenim yönünden illaki bir farklılık olacaksa, farkın erkek lehine olması gereklidir.” Şeklinde yanıt alınmıştır.³⁶²

Yukarıdaki aynı soruyu Bahçelievler Deneme Lisesi öğrencilerinden 20 kişilik bir grup(19 kız) a soran Rezan Şahinkaya aşağı yukarı aynı cevabı almıştır. Çünkü, bu öğrencilerin %75'inin babası annesinden daha tahsilli, %15'inin babası ve annesi aynı

³⁶² Şahinkaya, Rezan, *Aile İlişkileri*, s.52

öğrenim düzeyinde, %10'unun ise annesi babasından daha çok okumuş bulunmuştur.³⁶³, “Evlilikte erkeğin kadından daha tahsilli olması gerekir.” Yargısı daha güçlülük kazanmıştır.

Japonya'nın sınai gelişme ve büyük şehir haline gelme gibi hususlarda dünyanın ön safta ilerlemekte olan milletleri arasında bulunduğu malumdur. Bu memleketin merkezi Tokyo, dünyanın en kalabalık nüfusu barındıran bir şehri haline gelmiştir. Tabiidir ki, bu durum topluluğun her tabakası ve zümresinde bir takım zihni değişiklikler meydana getirmiştir. Tokyo gibi büyük sanayi merkezinde oturan ve çalışan genç kızların zihniyeti ve hayat görüşünde bir takım değişikliklerin vuku bulduğunda da şüphe yoktur. İşte bu zihni istihaleyi gören Tokyo'nun genç erkeklerinin eşlerini bunlar arasından değil, uzak kasaba ve köylerdeki eski Japon aile ve münasebet telakisine daha uygun düşüncede olacağını kabul ettikleri kızlarla tercih ettikleri anlaşılmaktadır.³⁶⁴

Birkaç sene önce Amerika'da yapılan güzellik müsabakasını kazanmış olan Japon kızının kendisine yapılan son derece cazip teklifleri reddetmesi karşısında ne yapmak istediği sorulunca “doğruca memleketime gitmek ve annemin seçeceği bir erkekle evlenmek istiyorum.” demesi son derece dikkat çekici ve öğretici mahiyet taşımaktadır.³⁶⁵

12 yıldan beri eş seçimi konusunda araştırmalar yapan Connel Cowan ve Melvyn isimli iki doktorun sonucu ibretle aktarıyoruz:

- Bir hanım ne kadar akıllı ve kültürlü olursa, yaptığı seçimde o kadar akılsızca oluyor. Pek çok kadının yanlış seçimler yapması, günün birinde “beyaz atlı prens”lerini bulacaklarına şuuraltılarında gizli ve ısrarlı bir inanişin yatmasından kaynaklanıyor.³⁶⁶

Bu onların duygusal olma nitelikleriyle bağdaşıyorsa da konunun tartışmaya açık olduğu kanaatindeyim.

C) DULLUK

Bir gencin dul bir kadınla evlenmesi pek tavsiye edilmez. Gerçi dinimizde dullarla evlenmeyi hoş görmeyen bir hüküm yok. Peygamber (a.s.) bile, kendisi yirmi

³⁶³ Şahinkaya, Rezan, *Aile İlişkileri*, s.52

³⁶⁴ Çağatay, Tahir, “*Evlü Çiftler Arası Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Aile Yazıları-IV/140-141, ss.1-14

³⁶⁵ Çağatay, Tahir, “*Evlü Çiftler Arası Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Aile Yazıları-IV/140-141, ss.1-14

³⁶⁶ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar.*, s.66

beş yaşında iken kırk yaşında, bir dul olan Hz. Hatice ile evlenmişti. Fakat bir iffet ve haya sembolü olan Hz. Hatice'nin sonraki hayatı göstermiştir ki, bu evlilikte büyük hayırlar ve hikmetler vardır.

Bununla beraber Peygamber(a.s.) bekarların genel olarak bakirelerle evlenmesini tavsiye etmiştir. Bununla mutlaka önemli sebepleri vardır. Öncelikle bekar kişinin mazisi yoktur. Ama önceden evlenmiş, sonra boşanmış bir erkek veya kadın, eski eşinden bahsedecek bu da hoş olmayan durumlar doğurabilecektir. Muhtemelen çocuğu olacak, diğer çocuklarla sorun çıkaracaktır. Çevrenin ve ailenin hoşnutsuzluğu da buna eklenecektir.³⁶⁷

Nikah yaparken çok düşünmek gerek. Yalnız içtimai, ahlaki, kültürel seviye kafi değildir. Mü'minler için iman eden bir eş, iman etmeyenlerden daha hayırlıdır. Er kişi görmemiş bakir bir kızla evlenmek, dul ile evlenmekten daha efdaldır.³⁶⁸

Aişe (r.a.)'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur. Bir kere Resülallah (s.a.v.)'e : Ya Resülallah lütfen bana bildirir misin? Sen bir vadiye insen de orada iki nevi ağaç bulsan. Biri üzerindeki mahsülü yenilmiş, diğeri mahsülü yenilmemiş olsa. Deveni hangisine yayar, otlatırsın? Diye sordum. Resulullah : başkası tarafından otlatılmayan ağaçta dedi (Aişe : işte ben o ağacım dedi). Hz. Aişe bu sorusu ile Resulullah'ın kendisinden başka bakir kız olarak kimseyi tezevvüç etmediğini kastediyordu.³⁶⁹

Bu rivayetten anlaşıldığı gibi, bakirelerin tercih edilmesi doğal görülse bile Peygamberimizin yaptığı evliliklerde dulların çoğunlukta olması düşündürücü ve değerlendirilmesi gereken bir konu olması gerektiği kanaatindeyim.

D) MEZHEB FARKLILIĞI

İslâm hukukunda İslâm mezhepleri arasında hiçbir fark gözetilmemiş ve hepsi de birbirine denktir. Ülkemizde daha çok Sünni ve Aleviler arasındaki evlilik ilişkilerinde problem çıkmaktadır. Eğer kendilerini Alevi olarak tanımlayanlar Caferiler gibi namaz, oruç gibi dini farzları yerine getirenler ise, problem fazla çıkmayabiliyor. En azından ortak noktalar bulunmakta. Ama ülkemizde kendilerine Alevi dedikleri halde bunu folklorik kültür olarak algılayan, ancak herhangi bir dini yaşayışı olmayan, hatta inançlarda bile ciddi eksikleri bulunanlar var. İşte bu kesimden biriyle Sünni olan bir gencin evlilik ilişkilerinden bazı sorunlar ortaya çıkabiliyor.

Cemil Tokpınar'a gönderilmiş olan bir mektupta:

³⁶⁷ Beşer, Faruk, *Hanımlara Özel Fetvalar*, II/118; Tokpınar, Cemil, *Gençlik ve Aşk*, s.118-119

³⁶⁸ İnan, Yusuf Ziya, *İslâm'da Aile Münasebetleri*, s. 86

³⁶⁹ Buhari, *Sahih*, Hadis No:1789,.11/294

Ben üniversite öğrencisiyim. Şimdiye kadar herhangi bir bayanla bir münasebetim olmadı. Sınıfımızdaki bayanlarla bile ihtiyaç hasıl olduğunda kısaca konuşmaktan başka onlarla ayrıca bir konuşma bile yapmadım.....Sınıfımızda inançsız bir bayan arkadaşımız vardı.....Arkadaşımız bir gün benden bilgisayar kullanımı ve internet ile ilgili birkaç şey öğrenmek üzere yanıma geldi. Ben de kendisine yardımcı oldum ve birkaç gün sonra evinden internete bağlanabildiğini öğrendim. Nette karşılaştık. Bu arkadaşla biraz sohbet ettik. Dört yıldır aynı sınıfı paylaştığımız bir kişi olmasına rağmen kendisini tanımıyordum bile. Konuyu daha ciddi olması için inanç meselesine çektim. Biraz konuştuktan sonra kendisinin etkilendiğini, benden bu konuyla ilgili bazı şeyler öğrenmek istediğini söyledi. Sonra okulda yüz yüze konuştuk ve bu süreç bir müddet devam etti..... Arkadaşımız iyice inançlı bir insan haline geldi. Ramazan orucunun tamamını tuttu, beş vakit namaza başladı, kitap okuyor ve güzel şeylerle ilgileniyor..... Arkadaşımız Alevi bir ailenin kızı. Eskiden inançsız olması ve böyle bir ailede yetişmesi sebebiyle birçok kötü fiile batıp çıkmış, erkek arkadaşı olmuş, çok ileri düzeyde..... Asıl sorun ise, iki ay önce bana, beni çok sevdiğini ve benimle evlenmek istediğini söyleyince ortaya çıktı..... Alevi olduğu için ailesi onu dışladı. Ailesi onu dini yaşayışıyla ileri gitmekle suçladı. Aileme bu kızı anlattığımda Aleviliği için kesinlikle razı olmadılar. Kız ise ailesine bu konuyu açamıyor. Aleviler, Sünnilere kız vermezmiş.³⁷⁰

Bu gençler, samimi olsalar da birinci çevreden olan çevreleri onları etkilediği için evlenemediler. Görüldüğü gibi bir dizi sorun. Bunları daha önceden hesaplamak gerekiyordu.³⁷¹

Bazen dindar olmayan taraf, geçici bir süre dindar gözüküyor, evlenince işin rengi değişiyor. Ve tek başına verilen kararlar da hatalı olabiliyor.

Sefa Saygılı konu ile ilgili olarak şöyle bir örnek vermektedir:

Aslı ile Hasan birbirlerini sevdiler. İkisi de Müslüman'dı. Ancak mezhepleri farklıydı. Hasan'ın ailesi bu evliliği önlemek için çeşitli yollara başvurduysa da evlendiler ve evliliklerinin ilk yıllarında her şey yolunda gitti.

Hasan, ailesi ve akrabaları tarafından tamamen reddedildiğinden artık onlarla görüşemiyordu. Sonra ailesi ile görüşmeye başladı, ancak aile Aslı'yı eleştiriyor ve gelinleri olarak kabullenemiyorlardı.

Haliyle Aslı kendini aşağılanmış hissederek, kocasının ailesi ile yakınlaşmasını kendisine ihanet olarak hissetti. İlişkileri iki yıl öncesine göre acıklı hale gelirken evlilikleri sarsılmaya başladı.³⁷²

³⁷⁰ Cemil Tokpınar, *Gençlik ve Aşk*, s. 120-123

³⁷¹ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.20

Genç yaşlar için mezhep farklılığı küçük bir engel gibi görülebilir. Bazen saldırılara rağmen ayakta kalıp gelişebilir, ama çoğu zaman ileriki yıllarda sıkıntılar doğar ve eşler problemleri göğüslemekte zorlanabilir.³⁷³

Mahallemizde iki genç bir birilerini görüp beğenmiş ve evlenmek istemişlerdi. Ancak erkek alevi, kız ise sünni idi. Evlilikleri konusu ailelerine açılınca her iki aile de bu farklılıktan dolayı bu evliliğe karşı çıktılar. Bunu üzerine kız, evlenebilmeleri için erkeğe namaz kılmayı ve kötü huylarını terk etmeyi şart koymuştu. Erkeğin bu şartları kabul etmesine rağmen bir türlü aileler ikna olunamıyordu. Sonunda büyüklerin ve saygın kişilerin araya girmesiyle iş tatlıya bağlanmıştı. Nihayet evlendiler; erkek sözünde durmadı ve aileler arasındaki farklılıkta herhangi bir anlayış da belirmedi ve bu gençlerin evlilikleri ancak iki ay sürdü.

Mezhep farklılığı evliliğin devamında etkili olabileceği gibi farklı cemaat mensubu olmaları da eşleri etkilemektedir. Günümüzde denklikte önemli unsurlardan birisi de, dindar insanların aynı cemaate mensup olmalarıdır. Şayet birbirinden farklı cemaate mensupsalar, aile çevresinde ve kendi aralarında çeşitli problemler çıkabiliyor. İlla ki diye bir şey yok tabi ki, ancak aynı cemaatten olursa uyuşma noktaları artabilir. Ayrıca hiç problem yapmamak gerekirken, bazen taraflar veya aileler bunu ciddi bir mesele olarak görebiliyorlar.

Aslında, Yahudi ve Hıristiyanlardan bile kız almayı, keraheten de olsa caiz gören bir dinimiz var. Bu konuyu dikkate almakta yarar var, en azından kimilerinin bu husustaki duyarlılığını veya saplantılarını hesaba katarak hareket edilmesi sorunları aza indirir. Sözgeşi, bazı cemaatlerin hassas olduğu noktalar vardır. Bunları sık sık gündeme getirip surat asmaktansa, hiç tartışmalı konulara girmeden ortak alanlarda konuşu labilir.³⁷⁴

Oysa ben farklılıkların bir zenginlik olarak görülmesini istiyorum. Hatta böylesi evliliklerin farklı cemaat, grup ve kültürleri birbirine yanaştıracağını ve tanıştıracığını düşünüyorum.

³⁷² Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.19-20

³⁷³ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.20

³⁷⁴ Tokpınar, *Gençlik ve Aşk*, s. 124

E) EVLİLİK ŞUURU VE OLGUNLUĞU

Burada evlilik şuuru ve olgunluğundan maksat, kişinin sadece yaşını başını kastetmiyoruz. 20 yaşında olur ama evliliğe tam bir hazırlığı vardır ve ideal bir eş olabileceğini gösterir. 35 yaşında olur ama çocuk gibidir; ne yaptığını, ettiğini bilmez. Aile sorumluluğunu hakkıyla yüklenebilecek kapasitede değildir. İstikrarsızdır, ayda bir iş değiştirmektedir, plansızdır, zihnen dağınık ve oturaksızdır, kemale ermemiştir. Böyle kimselerin yarın ne yapacağı belli olmaz. Çünkü yaşları ileri olsa bile şahsiyetleri geridir.³⁷⁵

Bazıları henüz evlilik şuuru ve olgunluğu kazanmamış biriyle evlenerek ömürlerinin bahar mevsimini kışa çevirmektedir. Mesela kadın, kocasına çekilmez çileler yaşattıktan ve yıllar heba ettikten sonra olgunluğa ulaşmış oluyor ama yaş da yolun yarısını geçiyor... 40'ından, 50'sinden sonra her şeyin rayına girmesi de o kadar büyük bir değer taşıyor...³⁷⁶

Aile terbiyesi farkından dolayı bazı hanımlar 18-19 yaşında bir aileyi gayet güzel idare edebilecek seviyede olurlarken; bazıları da 25-26 yaşında evlilik sorumluluğundan mahrum, şuarsuz, çocukça davranışlar sergileyen, kendilerini bile idare etmekten aciz bir manzara ortaya koyabiliyorlar. Kişinin mizacıyla beraber genellikle ana-babanın terbiye sistemine bağlı bir durumdur bu...³⁷⁷

Yapılan araştırmaya göre, ailenin tek çocuğu olan kimselerin toplumda iyi birer eş olma için gerekli bazı niteliklerden yoksun oldukları görülmüştür. Çünkü bunlar yıllarca toplulukta davranışların odak noktası olmaya, ana babalarının bitmeyen ve çoğu kez zaman aşırı ilgi ve bakımlarına alışmışlardır. Bu onları bencil yapmıştır. Birçok kardeşleri olan kimseler gibi ana babanın bakım, sevgi ve ilgilerini her yönden paylaşmaya alışmışlardır. Evlenince de bir çok durumlarda eşlerinden çok, daha önce kendilerini düşünmeleri olağandır.³⁷⁸

II. DENKLİĞE UYULMAMASININ SONUÇLARI

Müslüman genç erkeklerin çoğu bu asırda sosyete kızlara kanarak "Nasıl olsa düzeltirim, zamanla her şeyi hallederim, eşimi tam istediğim hale sokarım!" gibi acemice fikirler saikasıyla evlenenler, günün birinde heva ve heves düşkünü geçimsiz

³⁷⁵ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s.64 ; Akyürek, Ataman, "Yetişkinler", Bilim ve Sanat dergisi, S:42,s. 22-25, ss.1-3.

³⁷⁶ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s.30-31; Ekşi, Aysel, "Gençlik Döneminde Uyum ve Davranış Sorunları", Aile Yazıları-IV/282-290, ss.1-8

³⁷⁷ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s.31

³⁷⁸ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s. 41

eşlerinin şekline girmekten kendilerini alamamaktadırlar. Bazen mecburen ve usulen giyilen başörtüsü de bir kız hakkında fikir belirtmeye yeterli değildir. İşte günümüzde kurban olan genç müslüman erkekler makamları ve mevkileri de iyi olunca elbette sosyete bunlarla evlenecektir. İşte arada uçurum denecek farklılıkları Akgündüz kitabında şöyle açıklamıştır.

Kız kuaförden çıkıp okula gelir,müslüman erkek camiden gelir.

Kızın, bedeninin üçte ikisi açık, erkeğin ise anne babası tesettürlü

Kızın haftalık makyaj, deodorant ve kuaför masrafı 100 milyon lira, erkeğin annesinin aylık mutfak masrafı 50 milyon lira

Kız iki günde bir sinemaya, tiyatroya, konsere, diskoya, bara gider, erkek ise bu tür yerlere gitmez, gidemez...

Kız kesinlikle ev hanımı olmak istemez, mutlaka bir işte çalışmak ister, erkek ise eşini evde görmek ister.

Kızın dünya görüşü ayrı, erkeğinki ayrıdır.

Kız evinde hizmetçi ister, “Ben senin bulaşıkçın veya çamaşırcın değilim!” der, erkek ses çıkaramaz. Çıkarırsa kıyamet kopar.

Kız erkeğin yanında yabancı erkeklerle el sıkışır, başka hareketler yapar. Samimi havalara sergiler, erkek buna tahammül edemez.

Kız dışarıya tam iki saatlik süslenme faslından sonra son derece dekolte bir kıyafetle çıkmaya kalkar, erkek buna razı olmaz.

Kız yarin bir gün erkeği iyice tanıyınca, erkeği kocası olarak kendisine yakıştıramaz ve erkeği küçümser; erkek bunu da kabul edemez.

Kız günde iki paket en pahalı sigara içer, erkek ise ailede gelen terbiyeyle sigaranın bir numaralı düşmanıdır. Üstelik erkek, lisede sigaranın zararlarıyla ilgili bir kompozisyon yarışmasında birinci olmuştur.

Kız çocuklarına Melisa, Kaya gibi isimler bırakmaya kalkar; erkekse Ayşe, Ahmet’te ısrar eder.

Kız pahalı mağazalardan giyinmeye kalkar; erkekse israfa gelemmez.

Kız pop veya metal müzik dinlemekte ısrar eder, erkekse bunlardan nefret eder.³⁷⁹

Daha bunlar gibi denk olmayan sosyete kız ile, müslüman erkek arasında ne kadar uçurumların olduğuna dair ciltlerle kitaplar yazılabilir.

³⁷⁹ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s.42-43

Denkliğe uyulmamasının sonuçları iki yönden kendisini gösterir:

A) AKİT AÇISINDAN

Eşler arasında kefaet bulunmaması evlenmenin sıhhatine tesir etmez. Ancak kadının veya velinin icazeti inzımam edinceye kadar akit askıda kalır. İcazetein verildiği anda, evlenm akdin inikadı anından başlamak üzere muteber olur. Veli veya kadın fesh yetkisini kullandıkları takdirde gene akit başlangıçtan itibaren hükümsüz olur. Bu konuda mezhepler arasında fark yoktur.

Kadın gebe ise, Hanefiler evlenmenin feshedilemeyeceğini kabul ederler.³⁸⁰ Bazılarına göre, fesih yetkisi çocuğun doğumuna kadar devam eder.³⁸¹

Elbette takdir-i İlahi'yi zorlamak, iki ayağı bir pabuca sokmak, dengeyi kaybetmek, ortalığı velveleye vermek manasız. Tevekkül, şükür, ibadet, hayır, hasenat ve duayla sabredip beklemek gerekir. Kişi güzel, faydalı ve kişiyi geliştirip yetiştirecek faaliyetlere katılmalıdır. Bu faaliyetlerle kişi kendi ruh ve beden sağlığını korumalıdır. Aslında kişi şunları da yapabilir:

1 – Kişinin kendi dengini araması hususunda aşırı derece titiz ve aday beğenmeyen bir tavra girmişse, bu hatalı tavırdan mutlaka vazgeçilmelidir

2 – Kişinin kendisi de melek olmadığını bilmeli, kendisinde de bir çok eksikliklerin bulunduğunu kabul etmelidir. Bu konuda tek taraflı düşünmek gerçekten insafsızca olur.

3 – Kişinin kendisine denk ve münasip bir eş arayışını sürdürmeli. Bence bu iş ayaklara düşürülmemeli.

4 – Allah'a yakınlaşma konusunda titiz davranılmalı. Kulluk vazifesi ihmal edilmemeli.

5 – Devamlı samimiyetle şöyle düşünülmalı; kişi yanıldığını er geç anlayacaktır: “Allah benim hakkımda en hayırlısını takdir buyuracak ama benden fiili, kavli ve hali duaya devam etmemi istiyor; sabır ve metanetimi ölçüyor. Geç olsun da güç ve hayırsız olmasın.”

6 – Evlilik konusunda sağlıkla ilgili bir problem varsa, bunu gayet normal bir durum kabul edip tedavi yolları araştırılmalıdır.

³⁸⁰ CİN, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 165

³⁸¹ BİLMEN, II/73; CİN, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 165

7 – Kişi kendisini başkalarıyla mukayese edip psikolojik rahatsızlıklara kapı açmamalıdır.³⁸² Allah kişiyi bütün özellikleriyle en orijinal tarzda yaratmıştır. Kişinin, kendisinin dengi olan hanım evinde takdir-i İlahi'yi ve kişiyi beklemektedir.

Evlilik, balıkçıların evden çıkarken “Rastgele!” sözleriyle uğurlanması gibi olmamalı. Çünkü balıkçı akşama eve, eli boş da dönebilir, dolu da. Eli boş gelse, kaybedeceği sadece bir günlük gayret ve yorgunluktur. Fakat evlenecek kişi kesinlikle işi “Rastgele!”ye bırakmamalı. Aksi halde “Ne çıkarsa bahtıma!” deyip girişilen evlilik iyi bir geleceği kaybettirebilir.³⁸³

B) EVLİLİĞİN DEVAMI AÇISINDAN

Denkliğe uyulmadan yapılan evlilikler çoğu zaman mutlu bir şekilde devam etmez ve boşanmayla sonuçlanırlar. Elimizdeki istatistikler de bunu göstermektedir.

Nedenlere göre boşanma yüzdesinin son on yıllık trendi incelendiğinde Türkiye’de boşanmaların en önemli nedeninin geçimsizlik olduğu gözlenmektedir. İl, cinsiyet ve yaş grubuna göre boşanmalarda, yaş grubuna göre boşanmalar aşağı-yukarı ağırlık 20-34 yaş grubu arasında olmakta ve bu grubun boşanma oranına göre bütün iller aynı oranı göstermektedir.

İl ve nedenlere göre boşanma istatistiğini incelediğimizde boşanma sebepleri arasında geçimsizlik çok büyük rakamlarla ifade edilmesi, karşımıza evlilik öncesi denkliğe dikkat edilmediğini açıkça ifade etmektedir. Bu geçimsizlik oranı ise bütün illerde aynı yüzdellik oranı göstermektedir. Mesela Konya’da 995 boşanma sebepleri arasında; zina; 11, cana kast ve pek kötü muamele; 1, geçimsizlik; 911, diğer; 37 bu il örneğinde görüldüğü gibi denklik önem olarak açıkça ortaya çıkmaktadır.

Boşanmada şehir ve köyleri ele aldığımızda kadın duygusallığının yine burada ön planda olduğunu görmekteyiz. Şehirde de köyde de boşanma davasını açan genelde kadın olmuştur. Aslında kadın, duygusallık dışında, geçimini sağlayamadığı için kocadan nafaka temin edebilmek için, ekseriya dava açan taraf olmuştur. Yine boşanma köylere oranla şehirde daha çok olmuştur. Bunun sebebi ise köyde evlilik yapanlar denklik açısından birbirlerine çok yakındırlar ama şehirde hayat standartları farklı farklı olduğu için evlilik yapanlar arasında denklik açısından uçurumlar olabilmektedir.

Yaş grubuna göre ise trendi incelendiğinde ise, erkeğin küçük yaşta , kadının büyük yaşta olduğu grub boşanmanın en az olduğu grubu oluşturmaktadır. En fazla

³⁸² Akgündüz., *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s. 40-41

evlilik 25-29 yaş grubu içerisinde olmakta ve fazla boşanma da yine bu grub içerisinde olduğunu görmekteyiz.

Meslek grubu, cinsiyet ve nedenlere göre boşanma grubunda ise, meslek grubu ev kadını, emekli, irat sahibi ve öğrenci olan grub, boşanmayı en fazla oluşturan gruptur. Boşanma rakam ve oranları ise oldukça yüksektir. Bu grubun oran ve rakamlarının yüksek olmasının sebebi ise bu grubun sayıca evliliklerinin fazla olması ve denklige özellikle bu grubun dikkat etmemesidir.

Öğrenim durumuna göre ise, yüzdelik oranına göre en az boşanma yüksek okul ve fakülte mezunu grub arasında; en çok boşanma ise ilköğretim mezunları arasında olmaktadır. Öğrenim açısından denk görzükmelerine rağmen, ilköğretim mezunları arasında boşanmanın fazla olması, denklige oluşturan konuların (eğitim ve öğretim dışında) eşler arasında büyük farklar ortaya koymaktadır. Ama fakülte mezunları arasında fark olsa da, tahsilleri bu farkı azda olsa kapatmaktadır.

1) Sevgi Denksizliği Ortadan Kaldırır mı?

Sevgi denksizliği ortadan kaldırmaz. Çünkü ; bir evlenmenin sevgiye mi veya başka bir faktöre mi isnat etmiş olmasının kurulan yuvanın saadetinin teessüsü bakımından büyük önemi yoktur. Bu hususta taraflardan ta başlangıçtan itibaren devamlı bir yuva kurma ve onu yaşatmak istek ve iradesinin samimi olarak doğmuş ve bu durumun mütemadi olarak beslenmek suretiyle takviye edilmiş olması en sağlam temeli teşkil etmektedir. Demek, devamlı bir yuva kurmak istek ve iradesinin doğmuş ve onun devamlı bir şekilde korunup beslenerek takviye edilmesinin gerektirdiği denklik şartlarının mevcut olup olmadığına dikkat edilmesi gerekmektedir.³⁸⁴

Neredeyse klasik bir münazara konusudur :Evlilikte aşk lazım mı, değil mi? Denksizlik durumunda bu soruyu sorarsak, beylik bir cevap olarak herkes “Tabii ki lazım” der. Oysa evlilik için aşk şart değil, sevgi şart olabilir. Hatta aşk evlilik için bir rizikodur.³⁸⁵ Aslında bence buna herkes katılmayabilir onun için burada sevgi ve aşkı açıklamamız yerinde olur. Sevgi, karşısındakine ihtiyacını hissetmek, onunla beraber olmaktan mutluluk duymak, onun eksiklerini de hoş görmektir. Aşk ise ona muhtaç olmak, onsuz olamamak, eksiklerini ise görmemektir.³⁸⁶

³⁸³ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar.*, s.41.

³⁸⁴ Çağatay, Tahir, “*Evli Çiftler Arasında Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Alındığı yer: Aile Yazıları-IV/119, s.s. 1-36,

³⁸⁵ Karaçay, “*Evlenmeyi Düşünenlere*”, Zafer Dergisi, S. 300, s.23, ss.1-8

³⁸⁶ Karaçay, “*Evlenmeyi Düşünenlere*”, Zafer Dergisi, S. 300, s.24, ss.1-8

Modern çağın klişelerinin dayatmasıyla, çoğu gençler aşk evliliğini en büyük hayalleri olarak kabul ederler. Bu kişilerin çoğu, aşık olduklarında karşılarındaki kişinin eksikliğini ve uyumsuz yönlerini görmez, o coşkun duygunun esiri olup mantığı tamamen bir kenara atarak yanlış evlilikler yaparlar. Aşık olmuş birisi için karşıdaki, dünyanın en mükemmel kişisidir, kusursuzdur, onun için yaratılmıştır, o olmazsa hayat boyu mutsuz kalacaktır. Oysa aşk bir duygu ve duygular da geçici olduğu için bir süre sonra aşk küllenmeye başladığında, önceleri görülmeyen yanlışlar göze batmaya başlar. Coşkuyla başlayan ilişki hüsrarla biter çoğunlukla.³⁸⁷

Aslında aşık olan için bu denli riskler taşıyan bu duygu, aşık olunan kişi içi bile çok rahatsız edicidir. Düşünün; siz öylesine, gelişigüzel bir söz söylüyorsunuz (“inecek var şoför bey!”), aşığınız “ne hoş bir cümle kurdun” diyor.³⁸⁸

Zaten o yüzden değil midir ki, çılgınca aşık olunanlar genellikle aşıklarına karşılık vermez, acı çektirir? “Delice sevdim, ömrümü verdim” diye başlayan şarkılar, “O beni sevmedi, kalbini vermedi” diye devam etmez mi hep? Tesadüf değildir bu. Akıllı başında hiç kimse olduğundan büyük görülmek, hak ettiğinden fazla ilgi ve sevgi görmekten mutlu olmaz – kısa süreli bir zevk dışında.³⁸⁹

Bugünün her şeyi karmaşık hayat şartları içinde romantikleştirecek herhangi bir unsur kalmamıştır. Bugünkü anlamıyla birbirine çok tutkun gözükten aşıkların evlendikten sonra hayal kırıklığına uğramaları, evliliğin kendilerine yüklemekte olduğu külfet ve mes’uliyetleri layıkıyla idrak edemeyişleri ve evlilikten aşırı ve kolay saadet umduklarındandır. Bugünkü hayat şartlarında sevişerek evlenenlerin çok olduğu yerlerin biri Amerika olduğu gibi, boşanma ve evini bırakıp kaçma hadiselerinin de o nispette çok olduğu yer de burasıdır. Bununla beraber insanlar arası münasebetleri çok sıklaştıran bir unsur olarak kullanılması gereken sevginin kolaylıkla evlenmeye götürdüğü görüldüğü gibi, bütün denklik şartları ile doğru teşhis ve tespit olunmuş bir evlenmenin çiftler arasındaki hakiki sevgi bağının ortaya çıktığı görülen hadiselerdendir.³⁹⁰

Eski Roma’da, kimin kimle evleneceği aile ve hatta daha yüksek kademedeki içtimai topluluğun nizamı tarafından tayin olunurdu. Aslında burada cebirlik var. Bunun sonucunda dostluk, metreslik gibi münasebetler ortaya çıkmıştır.³⁹¹ Meksika’da ve

³⁸⁷ Karaçay, “*Evlenmeyi Düşünenlere*”, Zafer Dergisi, S. 300, s.25, ss.1-8

³⁸⁸ Karaçay, “*Evlenmeyi Düşünenlere*”, Zafer Dergisi, S. 300, s.26, ss.1-8

³⁸⁹ Karaçay, “*Evlenmeyi Düşünenlere*”, Zafer Dergisi, S. 300, s.27, ss.1-8

³⁹⁰ Çağatay, “*Evli Çiftler Arasında Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Alındığı yer: Aile Yazıları-IV/120, s.s. 1-36,

³⁹¹ Çağatay, “*Evli Çiftler Arasında Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Alındığı yer: Aile Yazıları-IV/121, s.s. 1-36,

Peru’da erkek ve kız çocukların evlenecekleri kimsenin ana-baba tarafından tayin edilmesi adeti hakimdi. Çin, Japonya gibi uzak şark memleketlerinde aynı esas hakim olmuştur. Batı memleketlerinde de çocuklarının, evleneceği kimseyi seçmek, tayin etmek işinin ana-babaya ait olduğu görüşü 19. asrın sonlarına hatta 20. asrın ilk on yıllarına kadar oldukça müteammim bir vaziyet arz etmektedir. 19. asrın Fransa’sında evlenenlerin çoğunda vasıtacılık rolünü papazlar, bohçacılar, her iki tarafın akrabaları v.b. rol oynamışlardır. Bu suretle iki taraf ailesinin anlaşmasının sağlanması ve onların kararıyla vuku bulan evlenmelerin ekseriyeti muvaffakiyetli olmuştur. Kurulan yuvalar da ekseriyetle mutlu olmuşlardır. Bizde de son zamanlara kadar devam etmiş olan ana-baba kararıyla yapılan evlenmeler bugün süratle yayılmakta olan gençlerin gönül bağlaması yoluyla yapılmakta olan evliliklere nazaran daha dayanıklı olmuşlardır.³⁹²

Sadece sevgi bağı ile evlenenler daha sonra: “Şüphesiz ki, kocamı çok seviyorum. Fakat o başka, ben de başka bir ada üzerinde yaşıyoruz. İkimiz de yüzmek bilmediğimizden birbirimize hiçbir zaman ulaşamayacağız.”

Sanatkarlar, şairler tarafından süslenerek cazip bir şey haline getirilmiş olan sevgi hadisesi, çok sert olan hayati gerçekler alanında pek çabuk cilasını kaybeden bir yıldızdan ibaret kalacaktır. Sevgi, esaslı bir ruhi anlaşma ve özleşme bağlılığı haline gelmediği takdirde kahhar olan hayati gerçeklerin kucağında erimeye mahkum bir yabancı unsur haline gelecektir. Zaten, tabii mahiyetli iptidai cemiyetler üzerinde yapılmış olan araştırmalar, oralardaki evlenme hadisesinde romantik sevginin pekte mühim rol oynamadığını açıklamaktadır.³⁹³

Çiftler seviyoruz diye evlendikten sonraki hayat şartlarını güçleştiren amiller esas itibariyle mizaç, ölçü, zevk, muhit ve alışkanlık ayrılığı gibi hususlara dayanmakta olup münakaşa, kıskançlık ve kavga gibi hadiseler olarak tezahür ederler.³⁹⁴

New York Üniversitesi’nce 37 ülkeden beş bin denek üzerinde yapılan araştırma, en ateşli aşkın bile en fazla 30 aylık ömrü bulunduğunu ortaya çıkardı. İnanılmaz bir hızla başlayan ve masalsi zannedilen aşklar, yine inanılmaz bir hızla bitiyor. 30 ay sonra ilk başlardaki hızlı kalp atışları titremeler, heyecandan ellerin terlemesi, ölümün bile ayıramayacağı romantik aşklar bitiyor; yerini tartışmalar, suçlamalar, kavgalar, gürültüler alıyor.³⁹⁵

³⁹² Çağatay, “*Evli Çiftler Arasında Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Alındığı yer: Aile Yazıları-IV/123, s.s. 1-36,

³⁹³ Çağatay, “*Evli Çiftler Arasında Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Alındığı yer: Aile Yazıları-IV/136, ss. 1-36; Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar.*, s.21

³⁹⁴ Çağatay, “*Evli Çiftler Arasında Münasebetlerin Bazı Tezahürleri Etrafında*”, Alındığı yer: Aile Yazıları-IV/1138, s.s. 1-36,

³⁹⁵ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, s.93-94

Özetlemeye çalışırsak : mutsuz aile yuvalarından gelen, birçok kusurları bulunan, huy ve düşünce yönünden birbirine uymayan, zevk aldıkları eğlenceler farklı, hoşlandıkları tip kimseler ayrı olan iki kişi evlenirlerse mutlu olma şanslarının az olacağı inancındayız. Kimi romanlar ve filimler evliliği genel olarak kötülüklerin, aldatmaların yer aldığı bir kurum olarak gösterirler. Sanki evlenmede tek başına rol oynayan aşktır. Hem öyle bir aşk ki, sevilen kişi ne kadar kötü olursa olsun karşısındaki aşık onu görmeyecek, kendini aşkına ve aşıkına verecektir.

Doğrusu evliliği bu şekilde düşünmek, ondan çok fazla şey beklemek demektir. Huyu bizimkine taban tabana zıt ve bir arada yaşanması güç bir şahsa aşık olmak olanak dışı bir şey değildir. Aşk bize akıllıca bir evlenme yapma yolunu gösteren sihirli bir kuvvet değildir. Bu bakımdan eş olarak seçilmelerinde birçok sakıncalar olan kimselere kazara aşık olursak ilgiyi uzatmamak yerinde olur.³⁹⁶

2) Flörtün Denksizliği Örtmedeki Etkisi

Önce masum gezmeler, el ele tutuşmalar, lokantaya ve pastaneye gitmelerle başlayan flört zamanla تنها mekanlarda buluşmalara yol açar. Sonunda ne olduğu anlaşılmadan bir çok gencin başı belaya girer. Çoğunlukla erkekler önce kızı zorlar (gerçi devir değişti, şimdi kızlar erkekleri zorluyorlar!), arzusuna kavuşunca da kızı ayıplar, “Düşük karakterli!” diye ona hakaret eder. Genelde bu hissi eğlencelerden sonra hep soğukluk olur.³⁹⁷

İnsanların birbirlerini tanımaları çok normal. Ama flört dönemi, gerçek beraberliği aksettirmez çoğu zaman. Eğer flört, gerçek hayatın aynısı olarak yaşanabilse, belki evliliğin nasıl gideceğine dair ipuçları verebilir, ama bunun da başka bedelleri var. Bildiğimiz anlamdaki flört, yani arada sırada görüşüp gezmek, sohbet etmek ise, aslında gerçek hayatta olanından farklı bir kişiliğin sergilendiği bir dönemdir. Üç-dört yıl flört edip birbiriyle çok iyi anlaşılan, ama evlenince birkaç ayda hayal kırıklığı yaşayan nice insanlar vardır.³⁹⁸ Evlilik hayatı başlayınca “Reklamları izlediniz, şimdi haberler” anonsu yapılmış gibi olur.

Evliliğe flört ederek adım atmaya savunanlar hayli fazladır. Ancak flört ederken evliliği gözetenler, birbirini gereğinden fazla kandırırlar. En azından ilk zamanlarda kim olduklarını, ne düşündüklerini, neye inandıklarını birbirinden gizlemeye çalışırlar.³⁹⁹

³⁹⁶ Şahinkaya, Aile ilişkileri, s. 50

³⁹⁷ Akgündüz, Eş Seçiminde Püf Noktalar, s. 93

³⁹⁸ Karaçay, “Evlenmeyi Düşünenlere”, Zafer Dergisi, S. 300, s.28, ss.1-8

³⁹⁹ Saygılı, Evlilikte Mutluluk Sanatı, s.24

Arkadaşlık veya nişanlılık devresinde pek çok kimseler kusurlarını karşılarındaki kimseye göstermemek için aşırı dikkat harcarlar, kazara hoşla gitmeyen bir davranışları karşılarındakince fark edilirse evlenince bunu değiştireceklerine söz verirler. Doğaldır ki bunların sözleri çoğunlukla sahtedir ve gayeye erişmek için her şeyi, yalanı bile hoş gören cinstendirler. Gerçek şudur ki flört, arkadaşlık, nişanlılık vb. her türlü yakın ilgilerde herkes çoğunlukla fikirlerini doğru gören, davranışlarını beğenen kimselerden hoşlanır. Her hareketini eleştirip değiştirmesi gerektiğini söylediğiniz bir kimse artık sizin yanınızda bulunmaktan huzursuzluk duyacak ve devamlı eleştiri onun benliğinde aksi etki yaparak kendini savunma durumuna geçecektir.⁴⁰⁰

Flört sırasında “tam istediğim gibi. Her konuda uyum sağlıyoruz.” denir. Güya, denk olduklarını her defasında vurgularlar. Oysa ki sorunlar, genellikle balayının bitip kişilerin gerçek yüzlerinin görünmesiyle başlar. Bu sefer yanlış insanla evlendiği, daha doğrusu evlendiği sandığı insanla evlenmediği neticesine varılır.⁴⁰¹

Çünkü flörtte taraflar bir birilerini sevdirmek için abartıya kaçarlar. Bu devrede kendi ilgisi değil, karşı taraf düşünülür. Buna karşı, tarafı sevindirmek ve o anı paylaşmak amacıyla yapar.⁴⁰²

Sefa Saygılı konu ile ilgili olarak bir olayı şöyle anlatır:

Ali evlendikten sonra eşiyle şiddetli geçimsizliğe girmiş ve soluğu hekime başvurmakta almıştı. “şaşıyorum doktor bey” diyordu. “flört devresinde annemin elini öpüyor, o kadar sıcak davranıyordu ki, annemin dünyanın en tatlı insanı olduğunu tekrarlıyordu. Şimdi yanına bile gitmek istemiyor, nefret ettiğini söylüyor. O neşeli, canlı kız gitti. Şimdi sessiz ve ketum. Bazen de çok sinirli. Ben hiç tanımamışım demek ki.”

Gerçekten duygusal şartlar altında birleşen karı-koca, romantik duygu fırtınası yatışıp da bir birilerini akıl gözleriyle görmeye ve bir birilerine özentisiz ve oldukları gibi gözükmeye başladıkları andan itibaren geçimsizlikler ve anlaşmazlıklar da ortaya çıkmaya başlar.⁴⁰³

3) Yakın Akraba Evliliğinin, Evlenmenin Denklikte Ve Devamında Etkisi

Akraba evliliklerini etkilerini incelemek üzere yapılan araştırmalar sonunda, akraba evliliklerinde görülen çocuk ölümlerinin fazlalığının sadece akraba evliliğinden ileri gelmediği, akraba evliliklerinde ölü doğumlar, bebek ölümleri ve çocuk ölümleri

⁴⁰⁰ Şahinkaya, *Evlilikte Saadet*, s. 94.

⁴⁰¹ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, s.24

⁴⁰² Saygılı, *Evlilikte Mutluluk sanatı*, s.24-25

⁴⁰³ Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*,s.25

daha fazla gerçekleşiyorsa⁴⁰⁴, bunlara neden olarak resessif hastalıklar ve malformasyon gibi faktörlü nedenler düşünülse de, çocuk ölümlerinde sosyo-ekonomik nedenlerin büyük ağırlığı olduğu, bu nedenler birbirinden ayırt edilemeden akraba evliliğinin etkisinin kesin olarak söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır.⁴⁰⁵ Burada anlatılan yakın akrabadan kasıt evlenme mani bulunmayan kimseler arasındaki evliliğdir.

Akgündüz, kısa olarak fazla izahata ihtiyaç duymadan olumlu ve olumsuz taraflarını şöyle sıralamıştır.

a) Olumlu tarafları

-Hayat üslubu konusunda (kültür, gelenek, görenek, damak zevki, vb.) problemlerin azlığı,

-İki ailenin de birbirine yabancılaşmaması, akraba ortamındaki uyum,

-Dayının kızı, halanın oğlu, teyzenin kızı, amcanın oğlu gibi yakın akraba bağlarının eşler üzerindeki koruyuculuğu ve huzur hassasiyetini artırması...

b) Olumsuz tarafları

Yakın akraba arasında denkleğin aranmamasındaki amaç ; Malın bölünmesinin önlenmesi, soy, başlık ödememe, güç ve kuvvet kazanma , yardımlaşma ve işbirliği geleneğinin sürdürülmesi, akrabalık bağına kuvvetlendirme, bakımın akrabanın daha iyi yapması anlayışı, tahammül ve katlanmanın akrabada fazla olması gibi sebepler aranabilir.

Günümüzde kentleşme süreci içerisinde, akrabalık sisteminin etkisinin azalması ile gençlerin eş seçiminin kendi arzularına bırakılması kuşkusuzdur.⁴⁰⁶

- Eşler arasındaki sevgi ve çekiciliğin azlığı,
- Sakat çocuk ihtimali,
- “Nasıl olsa dayımın kızı!” gibi gamsız ve pervasız düşüncelerle gelişen sorumsuzluk hissi,
- Aynı çevrede kalıp farklılıkları yaşayamamak....⁴⁰⁷

Denilebilir ki, İslâmiyet akraba evliliğini caiz görmüş ama teşvik etmemiştir.

⁴⁰⁴ Ulusoy, Mahir ; Tunçbilek, Ergül, “Türkiye’de Akraba Evlilikleri ve Çocuk Ölümüne Etkisi”, Aile Yazıları-II/517, ss.1-20

⁴⁰⁵ Motulsky, Vagel, Human Genetics, Problems and Approaches, Springer-Verlag, 417-427; Zikreden: Sayın, Önal, “Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi”, Ege Üniv. Edb. Fak. Sosyoloji Dergisi, s. 79, ss. 1-20

⁴⁰⁶ Tezcan, Mahmut, “Kırsal Topuluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin işlevsel çözümlemesi”, Eğitim ve Bilim dergisi, III/371, no:16, ss.1-9.

⁴⁰⁷ Akgündüz, Eş Seçiminde Püf Noktalar., s.122

III. GÜNÜMÜZDE DENKLİĞİN DURUMU

Aile bir milletin özüdür. Aile müessesesi sağlam olan milletler tarih boyunca payidar olmuşlardır. Fakat ailedeki ahenk, eşler arasındaki karşılıklı sevgi ve saygı sarsıldıktan sonra, o milletlerin mukadder akıbeti yıkılmak olmuştur.

Bunun için İslâmiyet, aile müessesine çok ehemmiyet vermiş, onun sağlam temeller üzerine oturtulması için gerekli her türlü tedbiri almıştır.

Asırlar boyunca evliliklerde İslâm'ın koyduğu ölçü ve değerler muhafaza edildiği için, aile müessesimiz sarsılmadan asırlar boyunca devam etmiştir. Fakat son zamanlarda bu değer ve ölçülerin nazara alınmayışı yüzünden, aile, müessesemizde de başıbozukluklar görülmeye başlamıştır⁴⁰⁸.

Müslüman ve muhafazakar muhitlerde büyüyen kızlar; doktor, mühendis, fabrikatörle vb. evlenmeye can atarak İslâmi olmayan kozmopolit muhitlere gittiği, muhafazakar erkeklerin de güzelliğine, cazibesine kapılarak dinle mukayyet olmayan kızlar aldıkları günümüzde sık sık görülmektedir. Maalesef dindar anne ve babalar da böyle evliliklere, gelinim güzel olsun, damadım zengin olsun düşüncesine taraftar olup denklige dikkat edilmemektedir.

Aile müessesini oluşturmadan önce dikkat edilmesi gereken denklik konusu, bu müesseseyi korumak için İslâm'ın koymuş olduğu ölçü ve değerlerde büyük önem arz etmektedir. İslâm'ın koymuş olduğu bu ölçü ve değerlere dikkat edilmesi gerekir. Kızlarımızı evlendirirken, zengin, fakat ahlaksız damat değil, fazla varlıklı olmasa bile, dini ve ahlakı güzel kimseler tercih edilmelidir.

Zaten Rasulullah (s.a.), böyle bir kimse kız istemeye geldiğinde katiyen reddetmemesini, mutlaka kız verilmesini ısrarla istemiş, ailede çıkacak fitne ve fesatların önünün böylece alınacağını söylemiştir.⁴⁰⁹ Bir hadiste:

“Kişi, kızını teslim ettiğine bakmalıdır”⁴¹⁰ başka bir hadiste:

Bir gün Rasulullah (s.a.)'ın huzurundan bir adam geçti, yanında oturanlardan birine: “Şu geçen hakkında ne dersin?” buyurdu. O da: “Eşraftan birisidir, Vallahi kız isterse kendisine verilmeye, bir şey hakkında konuşsa dinlenilmeye çok layıktır” cevabını verdi. Bir müddet sonra bir başkası geçti. Bu sefer yine : “ya bunun hakkında ne dersin?” buyurdu. Adam cevap verdi: “Ya Rasulalah! Müslüman'ın fakirlerinden biridir. Kız istese reddedilmeye, bir şey hakkında şefaet etse kabul olunmamaya ve

⁴⁰⁸ İzzetbegoviç, Aliya, *Doğu-Batı Arasında İslâm* (terc. Salih Şaban), s.287-288

⁴⁰⁹ Tac, Ter , II, 513

⁴¹⁰ Beyhaki, *İhya Ter*, II, 108

konuştuğu vakit dinlenilmemeye layıktır.” Bunun üzerine Rasulullah (s.a.) söyle buyurdu: “bu, yeryüzü dolusunca öbüründen hayırlıdır.”⁴¹¹

Rasulullah(s.a.): “kızını bile bile fasıklardan birine nikahlayan bir kimseye, her gün lanetler ineceği” de belirtilmiştir.⁴¹²

Çoğunlukla yaş, boy, sağlık, zeka, huy, din eğitimi düzeyi, mali ve sosyal durum, milliyet gibi konularda hep kendine denk yani benzerini arama yönelimi baskındır. Yüz, renk bakımından bile kendine benzeri seçeneklerin sayısı biraz daha kabarıktır. Bununla birlikte mavi gözlü bir kimsenin kara gözlü veya yine mavi gözlü ; esmerin esmerle veya sarışınla evlenmelerinin mutluluk üzerine belirli bir etkileri olmaz.⁴¹³

İnsan hayatında eş seçme(evlenme), meslek seçme gibi önemli bir dönüm noktasıdır. İnsan, nasıl ki kendi bünyesine, yapısına, yeteneğine uygun en iyi bir iş isterse eş seçiminde eşin kişinin kendisine denk olması, aynen bu iş seçimi gibi olmalıdır. Bilhassa yetişkin bir insanın yaşamaktan zevk alması, geniş ölçüde mes’ut bir evlilik hayatına sahip kimseler, meslek hayatlarında daha verimli, his hayatlarında daha kararlı ve dolayısıyla vücutça da daha sıhhatli olurlar. Bu mesut evlilik hayatına sahip olan kimseler, özellikle eşleri kendilerine denk olanlardır.

Şurası muhakkaktır ki, yirminci asrın insanı, evlilikten ve evleneceği kişiden çok şey beklemektedir. Eski devrin kader kısmet felsefesi, tesirini ve kuvvetini kaybetmiştir. Hele evliliği büyük bir kumar olarak telakki etmekten daha tehlikeli bir görüş olamaz. Bir sinemada bir tiyatro eserinde veya romanda, birbirini seven iki kişi nihayet evlendiler mi, memnun bir şekilde “Ah ne güzel bitti” deriz. Masallar bile “onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine” diye biter. Sanki evlilik demek “ömür boyunca sürecek bir saadetin eşiğinden atlamak” demektir. Yanlış anlaşılmasın. Hakikaten, denk olan isabetli bir eş seçimi neticesi vuku bulan evlenmeler, saadet eşiğinden içeri atlamak demektir. Fakat, eşler arasında denklik olmayınca, evlilikte saadeti temin ve devam ettirebilmek için, karı-kocanın her ikisinin de karşılıklı gayretine ihtiyaç vardır.

Zamanımızda evlenme; “cinsel ve ekonomik fonksiyonu olan ve bu çağa gelmiş kimselerin içinde saadet veya hüsrana bulacakları bir durum” olarak anlaşılmaktan çıkmış, fakat “devamlı ıslah isteyen, çok taraflı vaziyet ve münasebetlerin toplamı” olarak mütalaa edilmeye başlanmıştır. Çünkü bir çok kişi evliliği kendine denk olmayanla yapmaya çalışmakta...bu yüzden bir çok aile tesis edilmeden yıkılıyor.⁴¹⁴

⁴¹¹Buhari, *Sahih*, VII/178

⁴¹²Şir’atü’l-İslâm,s.44

⁴¹³Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s. 50-51

⁴¹⁴Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s. 39

Evleneceklerdeki denklik hususundaki karmaşık yapıları, gelişmiş kapitalist ülkelerin gençliğinde tutarsızlıklar, dağınıklıklar ve evlilik yapamamalar olarak kendini göstermektedir. Günümüz dünyası : ekonomik istikrarsızlıkların , savaş ve şiddetin geleceğe yönelik güvensizlikler oluşturması ve bu güvensizliğin kişinin hayatına egemen olmasıyla, endişe insan psikolojisinde derin ve geniş tahribat yaptığı, mutasyon ve uyumun giderek güçleştiği bir yaşam getirdi. Birçok konuda olduğu gibi denklik konusunda da insanlığı derin uçurumlara sürükledi.⁴¹⁵

Kararsız gençlik : çağımızda sosyal statü, erkek veya erkek rolündeki ögeye vermiştir. Toplumun gelişmesiyle birlikte, çiftlerin istemlerine de bağlı olarak bu dengeler sisteminde terazinin kefelerindeki ağırlıklar bir yandan öbür yana doğru yer değiştirmektedir.⁴¹⁶ Artık kadınlar erkeklerin rollerini, erkeklerde kadınların rollerini üstlenir oldular. İşte bunun için evlenmek gerçekten zor.

İnsanlar basitleştikçe, hayat standartları düştükçe, mesut olma veya kendilerini mes'ut hissetme ihtimalinin artacağı kanaatindeyim.

Diğer bütün insan münasebetlerinde olduğu gibi, evlilikte de, ideale yaklaşma her zaman mümkün olmaz. Hatta ideal noktaya erişmek tamamen imkansızdır. "ömürleri boyunca mesut bahtiyar yaşadılar" sözü, sadece masallarda kalan, hayal mahsülü bir deyimdir. Eğer eşler, kolay tatmin olan ve daima her şeyin iyi taraflarını hatırdan tutan kimselerse mesut olma şansları yüksektir.

Aile görgüsü ve ailelerin seviyeleri bakımından da aralarında benzerlik bulunması, evlilikte uyuşmayı kolaylaştırmakta ve dolayısıyla mutlu olma ve saadet ihtimalini arttırmaktadır. Bilhassa kızlar, umumiyetle evlendikten sonra eşleri kendilerine anne-baba evlerindeki hayatın aynısını veya bir derece üstününü temin ederse, daha mes'ut olmaktadır. Tahsil dereceleri birbirine denk olsa bile, aile görgüleri ; başka başka olan kimselerin, evlilik hayatında başka başka standartları, gezme-eğlenme konularında fikir ayrılıkları bulunması ve bu sebepten saadetlerinin gölgelenmesi, kuvvetle muhtemeldir.

Çoğunlukla memleketimizde ve diğer bir çok yerlerde adet, erkeğin kadından yaşça büyük olmasıdır. Fakat karı koca arasında 15-20 sene gibi büyük yaş farkı bulunması da, saadeti baltalayan bir sebep olabilir. Bu takdirde, evlenen iki şahıs arasında, aşağı yukarı, bir nesil fark var demektir. Bu, önemli problemler ortaya çıkarabilir. Zira, zamanımızda nesiller arasındaki düşünce ve yaşayış farkları çok belirgindir.

⁴¹⁵ Akyürek, Ataman, "Yetişkinler", Bilim ve Sanat dergisi, S:42, s.25, ss.1-3.

⁴¹⁶ Akyürek, Ataman, "Yetişkinler", Bilim ve Sanat dergisi, S:42, s. 23, ss.1-3.

Günümüz şartlarında, eşlerin uyuşmaları için artık denklik şart olmuştur. Arkadaşlık ve nişanlılık devresinde her iki tarafta da birbirlerine kendilerinin denk olduklarını belirtme ve kendilerini beğendirme arzuları ile, daha ziyade aynı fikirde oldukları noktaları belirtmeye meylederler. Kazara aynı fikirde olmadıkları bir konu ortaya çıkıverse, bunun üzerinde durmamayı, görmezlikten, anlamazlıktan gelmeyi ve önemsiz bulmayı adet edinirler. Evlenip zaman geçtikçe fikir ayrılıkları olan noktalardan haberdar olmaya başlarlar bu durumda, her evlilikte süratle fikir beraberliğine ve birbirlerinin denkleri olduklarını belirtme yoluna gidilmeli buna ihtiyaç gösteren konular;

A) Para sarfında fikir birliği: bu konu günümüzde büyük önem arz etmekte , günlük hayatta pek büyük rolü olduğundan ve anlaşma sağlanmazsa çok kötü karı-koca kavgalarına sebep olabilmesindedir. Özellikle kadın zengin ve zengin bir ortamdan gelmiş ve bu özelliği erkekten üstünse erkek bu konuda kadına karşı çok ezilmektedir.

B) Her iki tarafın ailelerine olan ilgileri

C) Cinsel anlaşma

D) Sosyal faaliyetler

E) Arkadaşlıklar ve arkadaşlarla olan münasebetler

F) Din anlayışı

G) Çocukların terbiye ve disiplinleri

Aralarında denklik bulunmayan çiftler bu hususların hepsinde ve hiç olmazsa, altısında anlaşmaya çalışırlarsa aralarındaki denklik problemi az da olsa ortadan kalkacaktır.

Aslında bu yedi hususun en az üçünde, uzun seneler geçtiği halde uyuşmamış olanların çoğu boşanma ile sonuçlanmıştır.⁴¹⁷

Ülkemizde eş seçimi, genel olarak, erkek ve kızları, ikiyüzlü olmaya iten, erkekler tarafından çifte standartların kullanıldığı, aileler arasındaki uğraşın bizans entrikalarına, eşler arasındaki ilişkinin ise küçük boyutlu bir soğuk savaşa dönüştüğü son derece gergin, huzursuz ve sağlıksız bir ortamda geçer.⁴¹⁸

Eş seçiminde görülen bir başka sorun, karılarının kendilerine denk, ya da üstün olabileceğini bir türlü kabul edemeyen erkeklerin, iyi eğitim görmüş kızlarla evlenmekten çekinmeleridir. Bu durum, ya iyi eğitim görmüş kızların evlenmelerini güçleştiriyor, ya da kızların eğitim görme hevesini kırıyor. Toplum yapısı Türkiye'yi

⁴¹⁷ Şahinkaya, *Aile İlişkileri*, s. 61-62

⁴¹⁸ Patai Raphael, *Women in the modern world*, s.39

andıran Hindistan'da böyle bir olgunun bulunduğunu görmek oldukça olağan⁴¹⁹ ama, zihinsel konularda erkeklere denk ya da onlardan üstün olduğunu açıklamaktan çekinmeyecek kadar cesur olan kızların oranlarında bir gelişme göze çarpmaktadır.⁴²⁰

Çok kaliteli bir hanımefendinin, iyi bir eş peşinde koşan bir erkekle karşılaştığı halde evliliğin gerçekleşmediğine şahit oluyoruz.⁴²¹ Erkekler içinde durum aynısı çok iyi yani kendisine denk birisiyle karşılaştığı halde bir türlü evlilik yapmamaktadırlar. Ve daha sonraları ise hüsrana içerisinde kalmaktadırlar. En önemli sorunun ise erkek kendisinin denk olmadığı kendisinden iyi bir bayana daima talip olması ve bu konuda ısrarcı olması, kadın ise daima beyaz atlı hülyaları kurmakta oysa kaç kez kendilerine denk biri çıkmış veya kendilerine denk birilerini bulmuşlardır ama sonuç negatif.

Günümüzde, eşitlik ve özgürlük gerekli şarttır. Fakat yeterli değildir. “hukukun eşitliği” hususi bir konudur. “hukukun benzerliği” ise başka bir konudur. Kadın ve erkeğin maddi ve manevi değerler açısından hukuken eşitlikleri hususi bir meseledir. Bu harekette kasıtlı veya kasıtsız olarak “eşitlik –benzerlik” yerine kullanıldı. Eşitlik ile benzerlik tek bir kavram sayıldı. “Nitelik-nicelik” in etkisi altında kaldı. Kadının “insan” oluşu onun “kadınlığını” unutturdu.⁴²² Bu unsurları, fabrikatörler, kadının iş gücünü sömürmek için, kadın hakları kadının ekonomik bağımsızlığı ve kadın özgürlüğü kadın-erkek eşitliği gibi fikirleri ileri sürdüler ve bu isteklerini kanunlaştırdılar.⁴²³

İnsanların; ister kadın olsun ister erkek olsun, eşitliklerini ve özgürlüklerini Allah'tan öğrendiğimiz gibi, kadının ve erkeğin hukukunun tek türlü olduğunu veya iki türlü olduğunu ayrıca toplumun ve ailevi birimin yarı tabii olup-olmadığının dersini de Allah'tan öğrenmemiz gerekir.⁴²⁴

Maalesef, 20. yy. da genç erkek ve erkekler, kadını istismar etmek için fırsatı kaçırmadı. Kadınla ilgili geleneksel yükümlülüklerden kaçmak, kadını bedava ve ucuza elde etmek için herkesten çok onun zavallılığına, uğradığı haksızlıklara timsahlar gibi gözyaşı döktüler. Bu mukaddes cihada(!) daha fazla katkıda bulunmak için evliliğini 40 yaşına kadar erteledi veya sürekli bekar kamayı tercih etti!!!.⁴²⁵

⁴¹⁹ Ross Aileen D. ,*The Hindu Family In Its Urban Setting*, s.199

⁴²⁰ Huber Juan, *Changing Women In a Changing Society*, s.116.

⁴²¹ Akgündüz, *Eş Seçiminde Püf Noktalar.*, s.53

⁴²² Mutahhari, *Aşk ve İffet*(ter. Eden;M. Selam) , s.11

⁴²³ Mutahhari, *Aşk ve İffet*(ter. Eden;M. Selam), s.11-13

⁴²⁴ Mutahhari, *Aşk ve İffet*(ter. Eden;M. Selam), s.19

⁴²⁵ Mutahhari, *Aşk ve İffet*(ter. Eden;M. Selam), s.29

Kadın ve erkeğin doğal ve fitri farklılıklardan söz edildiğinde, bir grubun bu farkın kadının noksanlığı, erkeğinse kemali olarak nitelendirilmesi ve sonra da erkeğin bir takım şeylerden yararlanması, kadının ise onlardan mahrum bırakılmaması şeklindeki telakki, şaşılacak bir telakkidir. Bu konuda noksanlık ve kemal söz konusu değildir. Yaradılış nizamı, birini mükemmel diğerini noksan, birini zengin diğerini yoksul yaratmamıştır. Feministlerin, lüks dairelerde oturup kadın haklarını savunması ne gülünçtür.⁴²⁶

Kur'an'daki kadın ile tabiattaki kadın aynısıdır. Kadınların, erkekleri etkileme yönleri de var. Cazibelik gibi, bu ise aralarındaki denksizliği bir an unutturabilir. Ama cazibeliğin ortadan kaldırılması veya kalkması nesil emniyetini tehlikeye düşürebilir. Günümüzde ise, müstehcenliğin çekiciliği yüzde doksan, ahlakçıların gençlere aşıladığı edepsizlik duygusundan ileri geliyor.⁴²⁷ Bu ise evliliği geciktirdiği gibi evlilikte eşler arasında denksizlik meydana getiriyor bu ise, "Evliyken zinada bulunmak"⁴²⁸, "Evli olmadan zinada bulunmak" veya "çapkınlık" veya "zina"⁴²⁹ kelimelerinin çok kullanıldığını görüyoruz.

Muhammed Emin İrbili'nin günümüze işaret eden denklik ile ilgili şiiri:

"Denk olmanın şartı beştir.
Müfred ile yazılan şu şiir
Onlardan sana haber verecektir
Neseb, din, meslek, hürriyet
Ve ayıplardan salim olmaktır
Zenginlikte tereddüt edilmiştir
Dediler ki: Denk olma altı yöndedir
Onlara karşılık verdim:
Geçmişte de öyleydi,
Günümüz insanları ise;
Zenginlikten başka bir şey bilmiyorlar.>>⁴³⁰

⁴²⁶ Mutahhari, *Aşk ve İffet*(ter. Eden;M. Selam), s.32

⁴²⁷ Bernart Russell, *Evlilik ve Ahlak*, s.77

⁴²⁸ Bernart Russell, *Evlilik ve Ahlak*, s.42

⁴²⁹ Bernart Russell, *Evlilik ve Ahlak*,s.43

⁴³⁰ İrbili, Muammed Emin, *Tenvir 'ül-Kulüb*(terc. Halil Gönenç), s.453

SONUÇ

İslâm'ın, evliliği birinci derecede cinsi tatmin aracı, yahut ekonomik üretim aracı, yahut da sosyal itibar vesilesi olarak görmediğini; kamil insanın oluşmasının en uygun ortamı olarak gördüğünü, eş seçiminde bu unsura ağırlık verilmesi gerektiğini açıkça ifade ettiğini çalışmamızda ispatlamaya çalıştık.

Çalışmamızda gördük ki, Hanefi mezhebi kefaete önem vererek bu konuda derli toplu bir teori kurmağa çalışmıştır. Şafii ve Hanbeli mezhepleri de bu konuda aşağı-yukarı Hanefileri takib ederler. Malikiler prensip olarak kefaeti kabul etmezler. Ancak belirtmek gerekir ki Hanefiler tarafından formüle edilen kefaet teorisi uzun bir gelişme neticesinde ortaya çıkmıştır. Çünkü mezhepler arasında olduğu kadar aynı mezhep içinde de kefaetin lehinde ve aleyhinde görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşleri anlatım içerisinde detaylı olarak vermeye çalıştık.

Eş seçiminde herkesin kendine göre bir terci sebebi vardır. Güzelliği, yakışıklılığı esas alanlar, zenginlik arayanlar, asalet isteyenler...

Fakat cidden huzur ve saadete önem vere kişi, seçeceği hayat arkadaşından her şeyden evvel samimi dindarlığı arar.

Ayrı dünyaların insanı iki kişi, hele dindarlık noktasında birbirlerine denk değillerse, asla mutlu olamazlar. Belik göstermelik veya zoraki bir sun'i mutluluk sağlanabilir ama o da uzun süre devam etmez.

Peygamber efendimiz (s.a.v.) Hz. Ali'ye (r.a.) şu tavsiyede bulunmuştur:

“Ya Ali! Üç şeyi geciktirme! Vakti gelince namazı, hazır olunca cenazeyi ve denk birini bulunca bekari evlendirmeyi!”

Başka bir hadiste Peygamber efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Zürriyetiniz için iyisini seçin! Küfüv (denk) olanlarla evlenin ve evladınızı küfüv olanlarla evlendirin!”

“Kadınla dört özelliği sebebiyle evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini, Sen dindar ve ahlaklı olanı al, eli toprak olası! (Eli toprak olası: toprak diye avuçladığın altın olsun)

Kişinin kendi dengini bulması evlilik için en can alıcı ve hayati önem arz eden hususlardan biridir dengini aramak, kavun karpuz seçmeye benzemez. Kabak veya çürük çıkan karpuzu çöpe atar, ertesi gün iyisini alır ama kişinin dengim diye aldığı eş için bu mevzu bahis değildir.

“İnsanın en fazla ihtiyacını tatmin eden, kalbine karşılık bir kalbin mevcut bulunmasıdır ki, her iki taraf sevgilerini, aşklarını, şevklerini paylaşsınlar ve güzel şeylerde birbirine ortak, gam ve kederli şeylerde de yekdiğerine muavin ve yardımcı olsunlar.

Evlenmek isteyen şahıs karşı kişiyle denklik şartlarını ararken gerçekten evlilik mi yapmak istiyor yoksa evcilik mi oynamak istiyor? Önce ciddi şekilde bu soruya cevap verirse evlilikte ciddiyet ona dengini bulmada yardımcı olacaktır. Aksi takdirde evcilik oyunu fikri, denk olmayan birini kişinin karşısına çıkaracak ve bu oyun daha başlamadan sıkıcı olmaya başlayacaktır.

Eşlerde samimi manada, yani tatbik edilen bir dindarlık, mes’ud evliliğin sigortasıdır. Bu asla göz ardı edilecek şey değildir. Karı-koca adayları her bakımdan birbirlerine denk olmalılar. Aksi halde çeşitli çatışmalar, tartışmalar, kargaşalar yaşanır ve aile huzuru daha başlamadan bozulur. Yani gerçekleşecek olan beraberlik her iki tarafın içine sinmeli ve her iki taraf gelecek açısından tatmin olmalılardır.

Güzelliğe veya yakışıklılığa takılıp kalınmamalı. Bunlar gelip geçici şeylerdir. 60-70 yaşında bile ilk günlerdeki sevgi ve hürmetle birbirlerine bağlanabilecekleri değerler, iki tarafın iki tarafın en fazla önem vermesi gereken hususlardır. Dindarlık, iyi huy, güzel huy, güzel ahlak ve fazilet sahibi olmak gibi... “Güzele 40 günde doyulur, güzel huyluya kırk yılda doyulmaz” ayrıca “Güzel kadın gözü, iyi kadın gönlü okşar” sözleri yerinde söylenmiş ve her zaman hatırlanması gereken sözlerdir.

Bakılmış, dibi kazılmış, suyu ve gübresi verilmiş ağacın meyvesi bol ve güzel olacağı gibi, seçilen eşin de temiz ve seçkin bir aileden olmasına dikkat edilmelidir. Dindar bir kızı veya oğlanı tercih etmek demek; güzelliği, kültürü ve hali vakti yerinde olmayı bir kenara atmak manasında anlaşılmalıdır. Samimi bir dindarlıkla beraber, güzellik, asalet ve zenginlik de olursa, bu Allah’ın hususi bir ihsanıdır, ikramıdır, lütfudur.

Lüzumundan fazla ince eleyip sık dokuyan, bir türlü kendine denk bir aday beğenemeyen kişi evlenemez. Diyelim ki, bunca hassasiyetle mükemmel bir eş arıyoruz, fakat o mükemmellik acaba bizde var mı? Madalyonun bizi yansıtan yüzü de o kadar kaliteli mi? Yani kendimiz aranan, peşinde koşulan, az bulunan, ideal bir kimse miyiz?

Bütün nimetlere bir anda kavuşmak zordur. Ama önemli olan dengeyi iyi kurmaktır. Mümkün merteye çeşitli ayak bağlarından kurtulmak ve işleri rayına oturtmak en güzeldir.

Evlenecek olan eş adayları bazı gerçekleri görüp çok iyi tefekkür ettikten sonra karar verirlerse, kendileri ve nesilleri açısından hayırlı olacaktır.

Madem evlenmek isteyen kişi, kendisine münasip ve denk bir eş aramayı biliyor, o halde bu kişide aranan kişi olmalı! Aksi halde kişi kendi dengini daha çok arar durur.

Özetle dinimiz, “Uygun olmazsa da, fasık da olsa, günahkar da olsa, denklik bulunmasa da evlenin! Ne olursa olsun evlenin, asla bekar kalmayın!”dememektedir.

Sonuçta, denk evlilik, ortak yaşamın yıpranması açısından başkalarına göre daha dayanıklı eşler oluşturmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

- Aile Yazıları, C. I-IV, A.A.K. , Ank. 1990
- AĞCA, Hüseyin, *Ailede Eğitim*, TDV Yay., Ank. 1993
- AİLEEN, Ross, *The Hindu Family In Its Urban Setting*, Tononto Press, 1961
- AKAY, Hasân, *İslâmi Terimler Sözlüğü (İTS)*, İşaret yayınları, 2. baskı, İst. 1993
- AKGÜNDÜZ, Abdülkadir, *Eş Seçiminde Püf Noktalar*, Genç Beyin Yayınları, İst. 2001 (2. bası)
- AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yayınları, Ank. 1965
- ALİ EFENDİ, *Fetava-yı Ali Efendi*, C. I-II, İst. 1245
- Antropoloji Dergisi*, Ank. Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, S.12, Ank. 1985.
- ATASOY, Gülay, *Aile Huzuru*, Yeni Asya Yayınları, 4. baskı, İst. 1994
- AYDIN, Faruk, *İslâm Hukukunda Hidane* (Yüksek lisans Tezi), Diyarbakır 2002
- AYDIN, M. Akif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Vakfi Yay. İst. 1985
- el-BAKIR, Muhammed b.Ali b.e-Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib (114/733), *Tezvicü Fatıma Bint Resulillah li Ali b. Ebi Talib*, Beyrut, ty.
- BEHÜTİ, *Keşşafu'l-Kına*, Beyrut 1402/1982
- el-BELAZURİ, Ahmed b. Yahya b.Cabir(279/892), *Fütuhu'l-Buldan*, Kahire 1932 (terc. Mustafa Fayda, Ank. 1987),
- BEŞER, Faruk, *Hanımlara Özel Fetvalar*, C. I-II, Nun Yayıncılık, İst. 1996
- BEYDAVİ, Nasuriddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envaru't-Tenzil*, Beyrut 1998
- BEYHAKİ, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Şu'abü'l-İman*, Beyrut 1410/1990
- Bilim ve Sanat dergisi*, S. 42, İst. 1992
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukuk-u İslâmiye ve Islahat-ı Fikhiyye Kamusu*, Bilmen Basımevi, İst. 1950
- Boşanma İstatistikleri, DİE, Ank. 1999
- el-BUHARİ, Ebu Abdillah, Muhammed b. İsmail b. İbrahim (256/870), *el-Camiu's-Sahih* (Terc. Mehmet Sofuoğlu), C. I-XVIII, İst. 1987
- CANAN, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, (Kütüb-ü Sitte), İst. ty.

- CESSAS, Ebu Bekir Ahmed b. Ali (370/980), *Ahkamu'l-Kur'an*, Beyrut ty.
- el-CEZİRİ, Abdurrahman, *el-Fıkh ale'l-mezahibi'l-erbaa*, Kahire, Ty.
- CİN, Halil, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Konya 1988
- COLLANGE, Christiane, *Boşanma Salgını*, (terc. Sevim Akten) ,Ank. 1997(2. baskı)
- DESUKİ, Muhammed b. Ahmed b. Arafe, *Haşiyetü'd-Derdir*, Kahire, 1304
- DİKMEN, Mehmet, *İslâmda Kadın Hakları*, Cihan Yayınları, İst. 1983 (2. baskı)
- EBU DAVUD, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistani(276/888), *Sünenü Ebi Davud*, Çağrı Yay. İst. 1981
- EBU ZEHRA, Muhammed, *el-Ahvalü's-Şahsiye*, Kahire 1368/1948
- EBU NUAYM el İsfehani, *Hilyetü'l-Evliya*, Kahire, 1394-1399/1974-1979
- Eğitim ve Bilim dergisi*, C.3, No:16, S.371, Ank. 1978
- ENİS, İbrahim, Atiyye es-Sevalihi, *Mu'cemu'l-Vasit*, C. I-II, el-Mektebetü'l-İslâmiyye Yay. İst. ty.
- ERDEM, Sabri, *Aile Hukuku*, İst. Matbaacılık, İst. 1966
- ERDOĞAN, Mehmet, *Fıkhî ve Hukukî Terimler Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İst. 1998
- EREN, Bilal, *Güzel Sözler Antolojisi*, C. I-II, Cihan Yay., İst. 1983
- ERTUĞRUL, Halit, *Adım Adım Evlilik*, Nesil Yayınları, İst. 2001
- _____ *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*, Nesil Yayınları, İst 2000
- ES'AD, Mahmud, *Tarih-i İlm-i Hukuk*, İst. 1331
- ESED, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, İşaret Yayınları, İst. 1999
- el-FERRA, Ebu Ya'la Muhammed b. el-Hüseyn (458/1066), *Maani'l-Kur'an*, Kahire 1938
- el-GANDUR, Ahmed, *el-Ahvalu's-Şahsiye fi't-Teşri'i'l-İslâmiyye*, Kuveyt 1972
- GÖZLER, Fethi, *Atasözleri ve Seçilmiş Güzel Sözler*, Altın Kitaplar Yayınları, İst. 1986
- HAMİDULLAH, Muhammed, *İslâm Peygamberi* (terc. Salih Tuğ), İst. 1980
- HEYSEMİ, Nuru'd-Din Ali İbnu Ebi Bekr (807), *Mecmua'z-Zevaid ve Menbau'l-Fevaid*, Beyrut, 1967
- HONİG, Richard, *Roma Hukuku* (terc. Şemseddin Talip), İst. 1938

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdulmelik (218/833), *es-Siretu'n-Nebevviye*, C. I-IV, Beyrut ty.

İBNÜ'L-CEVZİ, *Ahbaru'n-Nisa* (Terc. Yusuf Ziyaoğlu), Şule Yayınları, İst. 2000

İBN-İ ABİDİN, Muhammed Emin, *Reddü'l Muhtar ala'd-Dürri'l Muhtar*, İst. 1291

İBN-İ HABİB, Ebu Ca'fer Muhammed b. Habib b. Umeyye b. Ömer el-Haşimi el-Bağdadi (245/859), *Kitabu'l-Muhabber*, Beyrut, Ty.

İBN-İ HACER, Ahmed b. Ali el-Askalani (852/1448), *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe*, C. I-IV Kahire 1358/1939

İBN HANBEL, Ahmed (241/855), *Kitabu Fezaili's-Sahabe*, C. I-II, Mekke 1983

_____ : *Ahkamu'n-Nisa*, Beyrut 1406/1986

: *Müsned*, C. I-VI, İst. 1982

İBN HAZM, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said el-Endelüsi (456/1064), *Cemheretu Ensabi'l-Arab*, Kahire 1982

İBN-İ KUDAME, Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed (620/1223), *el-Muğni*, C. I-XII, Kahire, 1960

İBN-İ MACE, Ebu Abdillan Muhammed b. Yezid el-Kazvini(275/886), *Sünenu İbn Mace*, C. I-II, İst, 1981

İBN-İ MANZUR, *Lisanü'l-Arab*, C.I-IX, Beyrut 1955/1374

İBN İSHAK, Muhammed(151/768), *Siret*, Konya 1401/1981

İBN SA'D, Ebu Abdillan Muhammed (230/844), *et-Tabakatü'l-Kübra*, C. I-VIII, Beyrut 1388/1968

İBNU'L-ESİR, İzzuddin Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezeri (630/1232), *Usdu'l-Ğabe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, C. I-VII, Kahire 1390/1970

İBN HAZM, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said el-Endelüsi(456/1064), *Cemheretu Ensabi'l-Arab*, Kahire 1982

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdulmelik (218/833), *es-Siretu'n-Nebevviye*, C. I-IV, Beyrut ty.

İBNÜ'L-HUMAM, Kemaluddin Muhammed b. Abdilvahid es-Sivasi(861/1457), *Fethu'l-Kadir*, C. I-IV, Kahire, 1356/1940

İBNÜ'L-KAYYİM, el Cevziyye, *Zadü'l-Mead*, C. I-V, Kuveyt 1401/1981

İNAN, Yusuf Ziya, *İnsanın Davranış Biçimleri*, Yaylacık Matbaa, İst. 1996

İRBİLİ, Muhammed Emin, *Tenvir'ul-Kulüb*, Eser Neşriyat, İst. 1984 (terc. Halil Gönenç)

İZZETBEGOVIÇ, Aliya, *Doğu-Batı Arasında İslâm*, (Terc. Salih Şaban) Nehir Yayınları, İst. 1993

JOAN, Huber, *Changing Women İn a Changin Society*, Chicago Press, 1973

KADİHAN, Fahrudin Hasen b. Mansur (592/1196) *Fetava el-Haniyye* (Maa'l-Alemgiriyye) C. I-V, Bulak, 1310

KARABULUT, Osman, *İslâmda Evlilik ve Mahremiyetleri*, Kadiyayinevi, Konya 1998

KARAMAN, Hayrettin, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, C. I-III, İst. 1991

_____ : *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, C. I-III, İst. Ty.

_____ : *Günlük Hayatımızda Helaller Haramlar*, İst. 1979

el-KASANİ, Alauddin Ebu Bekr b. Mes'ud (587/1191), *Bedayiu's-Sanayi fi-Tertibi's-Serai*, C. I-IV, *Daru'l-Kutubi'l-Arabi*, Kahire 1327/1910

KESKİOĞLU, Osman, *Hukuk Tarihi ve İslâm Hukuku*, İst. 1996

KINALIZADE, *Devlet ve Aile Ahlakı*, Tercüman 1001 Temel Yayınları, İst. 1990

KIRICI, M. ALİ, *Boşanma Ayrılma*, Şelale Yayıncılık, İst. 1991

KOMİSYON, *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, Akit Gazetesi Yayınları, İst. 2000

KÖKNAL, Özcan, *İnsanı Anlamak*, Altın Kitaplar Yayınları, İst. 1986

KURT, İhsan, *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank. 1991

MALİK b. Enes(179/795), *el-Muvatta*, b.y.y, ty..

el-MESÜDİ, Ebu'l-Hasan Ali b. el-Huseyn b.Ali (346/957), *Murücu'z-Zeheb*, C. I-IV, Beyrut (Mısır 1964'den ofset)

MERİÇ, Ümit, *İslâm'da Aile*, İst. 1997

el-MEVDUDİ, Ebu'l-a'la, *Tefhimu'l Kur'an*, C. I-VIII, İnsan Yayınları, İst. 1997

_____ : *Modern Çağda İslâmi Meseleler* (Terc. Yusuf Işıcık), Tekin Kitabevi, Konya 1993

MİRAS, Kamil, *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, İst.1948

MUKATİL, b. Süleyman b. Beşir el-ezdi (150/767), *Tefsir* (el yazma), Süleymaniye Hamidiyye, 58, 477 varak.

MUTAHHARİ, *Aşk ve İffet*, Çizgi Yayınları, Ank. 1990 (terc. M. Selam)

MÜSLİM, Ebu Hüseyin b. Haccac el Kureyşi(261/872),*Sahih-i Müslim*, Kahire 1375/1955

_____ *el-Camiu's-Sahih*, İst. 1981

NESAI, Ebu Abdurrahman, Ahmed b. Şuayb (303/915), *Sünenu'n-Nesai*, C. I-VIII, Kahire 1964

en-NEVEVİ, Ebu Zekeriyya Yahya İbn-i Mür'i (676/1277), *Riyazu's-salihin*(terc. Hüsnü Erdem), Diyanet Yay. Ankara 1964

NURİ, Celal, *Tarihte ve Değişik Ülkelerde Kadın*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank., 1993

RAPHAEL, Patai, *Women In The Modarn World*, Free Press, 1967

RAZİ, Fahrudin Muhammed b. Ömer, *Tefsiru'l-Kebir*, C. I-XXX, Beyrut 1995

RUSSELL, Bernart, *Evlilik ve Ahlak*, Nobel Yayınları, İst. 1950 (terc. Ender Gürol)

SABUNİ, Muhammed Ali, *Kur'an-ı Kerimin Ahkam Tefsiri* (Terc. Mazhar Taşkesinlioğlu), C. I-II, Şamil Yayınları, İst. 1984

SAYGILI, Sefa, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, Türdav, İst. 2001 (5. baskı)

SAVAŞ, Rıza, *Kadın*, Ravza Yayınları, İst. 1992

SCHWARZ, Andreas, *Aile Hukuku*(terc. Bülent Davran), İst. 1946 (2. basım)

SEM'ANİ, Şemsü'l-Eimme, *Sübülü's-Selam*, Beyrut, 1407/1987

SERAHSİ, Şemsuddin Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed, *el-Mebsut*, C. I-XXX, Daru'l Ma'rife, Beyrut 1989

es-SEMHUDİ, Nüreddin Ali b. Ahmed (911/1505), *Vefau'l-Vefa bi Ahbari Dari'l-Mustafa*, C. I-IV, Beyrut 1971

- Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, AAK Yayınları, C. I-II, Ank. 1991
- Sosyoloji Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sayı:1 ,İzmir 1987
- SOYSALDI, *Mehmet, Kur'ân ve Sünnete Göre Evlenme ve Boşanma*, Şule Yayınları, İst. 1999
- ŞABAN, Zekiyyuddin, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, TDV. Yay., Ank. -1996
- ŞAHİNKAYA, Rezan, *Aile İlişkileri*, Kardeş Matbası Yay., Ank. 1991
- _____ : *Evlilikte Saadet*, Ank. Üniv. Yayınları, No: 57, Ank. 1964
- ŞELEBİ, Ahmed, *Mukarenetü'l-edyan; Edyanü'l-Hind el-Kübra*, Kahire 1964
- ŞEVKANİ, Muhammed b.Ali b. Muhammed (1250/1834), *Fethü'l-Kadir*, Kahire, 1349-1351
- _____ : *Neylü'l-Evtar*, Kahire, 1380/1961
- ŞİRAZİ, Ebu İshak İbrahim b. Ali (476/1083), *el-Mühezzeb*, Kahire, 1379/1959
- ŞİRBİNİ, Muhammed el-Hatib, *Muğni'l-Muhtaçıla Ma'rifeti Meani-Elfazi'l-Minhac*, C. I-IV, Matbaatu Mustafa el-Babi, Kahire 1378/1958
- et-TABERİ, Muhammed b. Cerir (310/922), *Tarihu'l-Umeni ve'l-Mulük*, C. I-XI, Beyrut 1387/1967
- _____ *Camiu'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an*, I-XXX, Mısır 1954/1373
- et-TEBRİZİ, Veliyyuddin Muhammed b. Abdillâh el-Hatib el-Umeri (737/1337), *el-İkmal fi Esmâ'r-Rical*, C. I-III, Dımaşk 1382/1962
- et-TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre(279/892), *Sünen*, I-IV, İst.1981
- TOKPINAR, Cemil, *Gençlik ve Aşk*, Nesil yayınları, İst. 2001
- TOPALOĞLU, Bekir, *İslâm'da Kadın*, Nesil Yayınları, İst. 1997
- TOZDUMAN, Aysel Zeynep, *İslâm'da Kadının Hakları*, Seha Neşriyat, İst. 1991
- Türk Aile Yapısı*, DPT Raporu, Ank. 1989
- ULVAN, Abdullah, *Kız İsteme Düğün Adabı ve Cinsel Eğitim*, (Terc. Yasin Kahyaoğlu), Konya 1997 (2. baskı)

el-VAHİDİ, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed, *en-Neysabu'l-Megazi*, C. I-III, Beyrut 1965-6

el- VAKİDİ, *El-Megazi*,

YAVUZER, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İst. 2000

Zafer Dergisi, S. 300, Sakarya 2001

ZİHNİ EFENDİ, Mehmet, *Nimet-i İslâm*, İslâm Yayınları, İst. 1986

ez-ZUBEYRİ, Ebu Abdillah el-Mus'ab b. Abdillah b. el-Mus'ab (236/850-1), *Kitabu Nesebi Kureys*, Kahire 1983 (3. baskı)

ZUHAYLİ, Vehbe, *el-Fıkhü'l-İslâmi*, C. I-X,

1. Aile Şurası Bildirileri, 17-20 Aralık 1990, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ank. 1990

Yeni Kamus, Bekir Topaloğlu-Hayrettin Karaman, İst. 1983

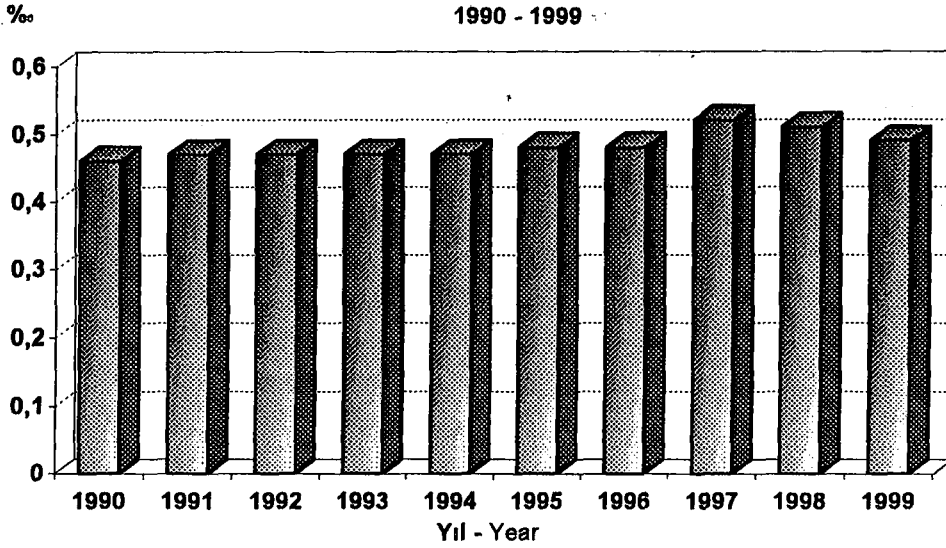
EK

BOŞANMA İSTATİSTİKLERİ
1999

1. Kaba boşanma oranı

Crude divorce rate

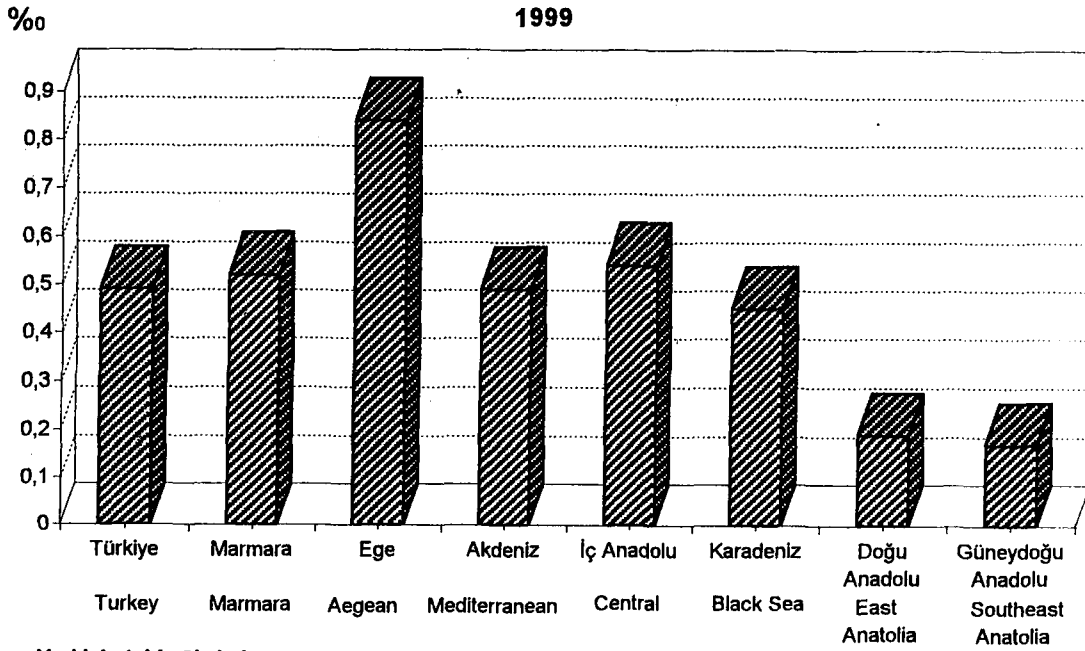
Veri için tablo 2'ye bakınız.

For data, see table 2.

Demografik göstergelerden biri olan kaba boşanma oranlarının son on yıllık trendi incelendiğinde, 1996 yılına kadar değişmeyen yapı gösterdiği ve 1997 yılından sonra ise azalma eğilimi olduğu gözlenmektedir. 1999 yılı verilerine göre Türkiye'de kaba boşanma oranı binde 0.49'dur.

When crude divorce rates, one of the main demographic indicators, are examined in the last decade, we observed that there was no variation for crude divorce rates which remained constant up to 1996. After 1997, it is observed that there is an decrease for divorce rate. The data for 1999 shows that the crude divorce rate is 0.49 per thousand.

2. Yedi coğrafi bölgeye göre kaba boşanma oranı Crude divorce rate by seven geographical regions

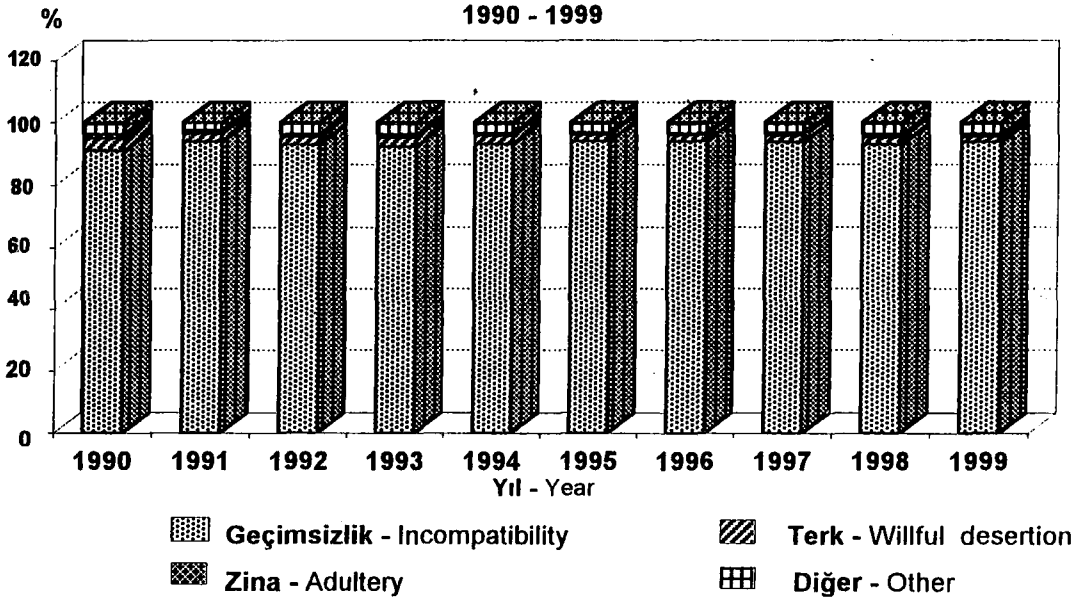

Veri için tablo 3'e bakınız.
For data, see table 3.

Kaba boşanma oranları yedi bölgeye göre incelendiğinde, Ege Bölgesi'nin binde 0.84 ile en yüksek boşanma oranına sahip olduğu gözlenmektedir. Bu bölgeyi binde 0.54 ile İç Anadolu Bölgesi ve binde 0.52 ile Marmara Bölgesi takip etmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ise binde 0.17 ile en düşük boşanma oranına sahiptir.

When crude divorce rates are examined according to the seven regions, it is observed that Aegean Region has the highest divorce rate with 0.84 per thousand. This region has been followed by Central Anatolia Region with 0.54 per thousand and Marmara Region with 0.52 per thousand. Conversely, Southeast Anatolia Region has the lowest divorce rate with 0.17 per thousand.

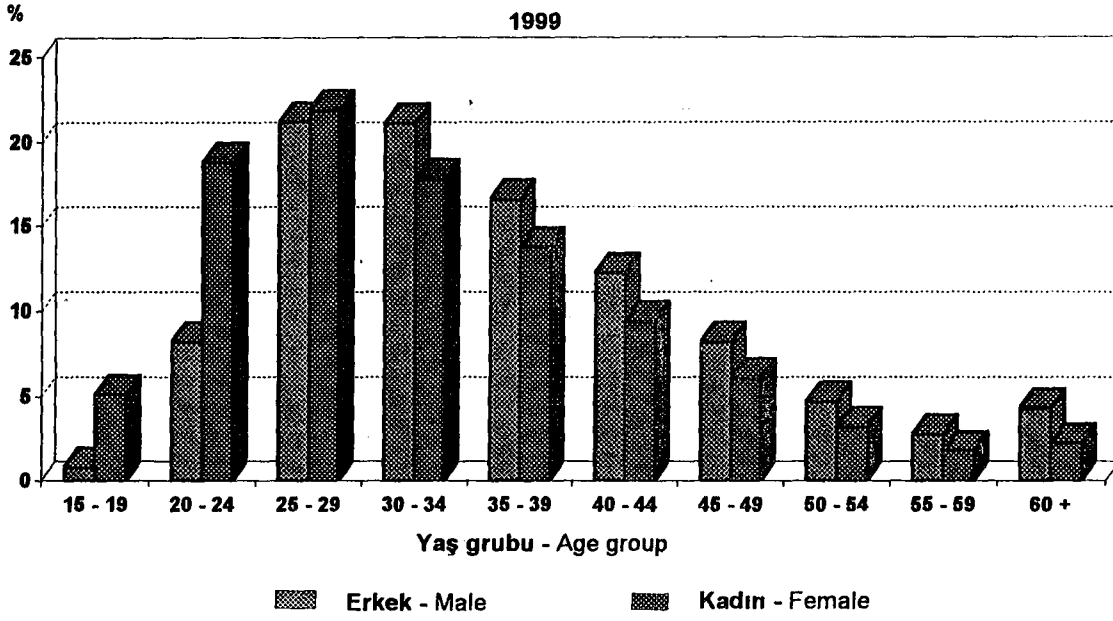
3. Nedenlere göre boşanma yüzdesi Percentage of divorces by causes

Nedenlere göre boşanma yüzdesinin son on yıllık trendi incelendiğinde, Türkiye'de boşanmaların en önemli nedeninin geçimsizlik olduğu gözlenmektedir. Boşanma nedeni olarak ikinci ve üçüncü sırada terk ve zina gelmekte olup her iki nedende de dalgalanmalarla birlikte azda olsa bir düşüş olduğu gözlenmektedir.

When the percentage of causes are examined in the last decade, it is observed that the most commonly cited cause of divorce is incompatibility in Turkey. The second and third most common causes of divorce are willful desertion and adultery, and also it is observed that there is an decreasing trend with some fluctuation.

4. Yaş grubu ve cinsiyete göre boşanma yüzdesi Percentage of divorces by age group and sex

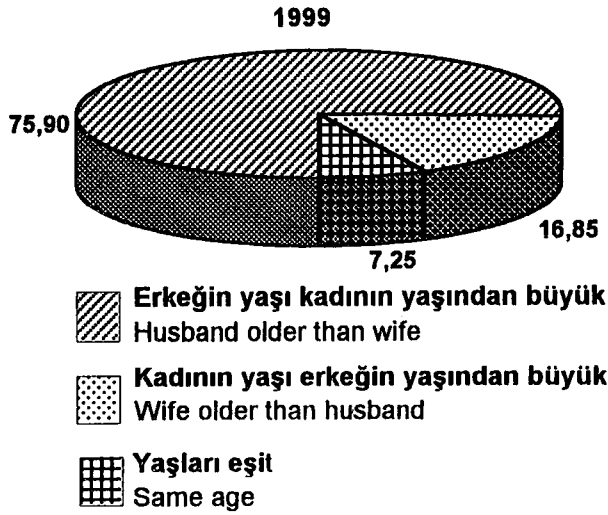

Veri için tablo 5'e bakınız.
For data, see table 5.

Yaş grubu ve cinsiyete göre boşanma yüzdesi incelendiğinde, boşanma olaylarının yaklaşık yüzde 59'unun 25-39 yaş grubu erkeklerde ve 20-34 yaş grubu kadınlarda meydana geldiği gözlenmektedir. Boşanan kadınların erkeklere göre daha genç yaş yapısına sahip olması, kadınların erkeklere nazaran daha erken yaşta evlenmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

When the percentage of divorces by age group and sex are examined, it is observed that approximately 59 percent of divorces are occurred between 25 and 39 ages for males and between 20 and 34 ages for females. It is thought that being at a young age at marriage for females compared to males cause a younger age structure for divorced females.

5. Eşlerin yaşlarına göre boşanma yüzdesi
Percentage of divorces by relative ages of husband and wife

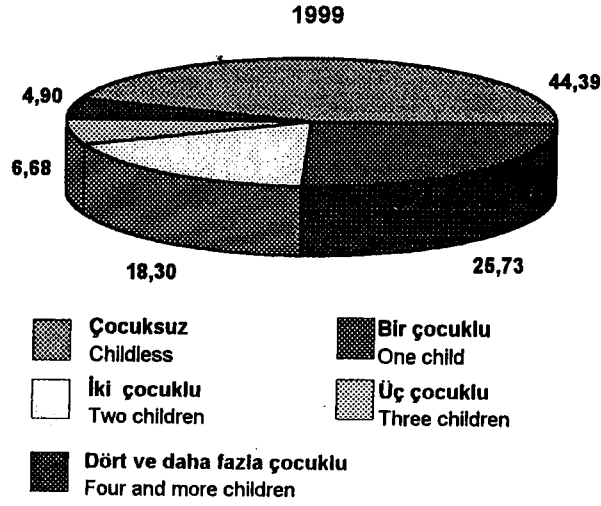

Veri için tablo 6'ya bakınız.
For data, see table 6.

Eşlerin yaşlarına göre boşanma yüzdesi incelendiğinde, boşanmaların yaklaşık yüzde 76'sında erkeğin yaşının kadının yaşından daha büyük olduğu gözlenmektedir. Ancak, yüzde 16.85 kadar boşanma olayında kadının daha yaşlı olduğu, yüzde 7.25 kadar boşanma olayında ise kadın ve erkeğin aynı yaşlarda olduğu görülmektedir.

When the percentage of divorces by relative ages of husband and wife are examined, it is observed that the approximately 76 percent of husbands are older than their wives in divorce cases. However, it is observed that 16.85 percent of divorced wives are older than their husbands and 7.25 percent of divorced wives and husbands are the same age.

6. Çocuk sayısına göre boşanma yüzdesi
Percentage of divorces by number of children

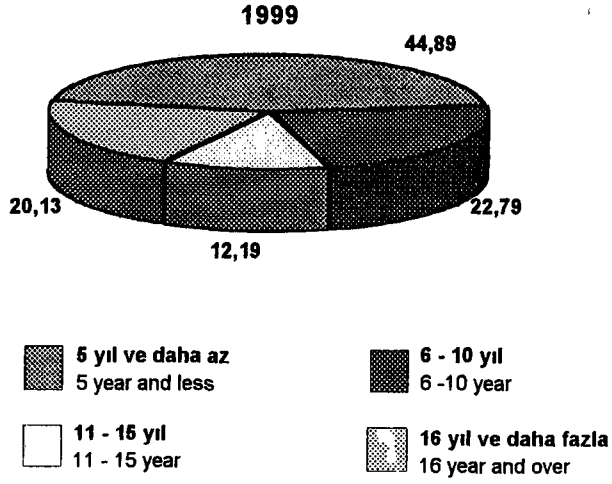

Veri için tablo 11'e bakınız.
For data, see table 11.

Çocuk sayısına göre boşanma yüzdesi incelendiğinde, boşanmaların yüzde 44.39'unun çocuksuz ailelerde görülmesi, çocuk varlığının boşanmayı önleyen bir unsur olduğunu göstermektedir.

When the percentage of divorces by number of children are examined, it is observed that 44.39 percent of divorces occur in childless couples which indicates that children help to keep the continuity of marriage.

7. Evlilik süresine göre boşanma yüzdesi
Percentage of divorces by duration of marriage

Veri için tablo 9'a bakınız.
For data, see table 9.

Evlilik süresine göre boşanma yüzdesi incelendiğinde, Türkiye'de boşanmaların yüzde 44.89'unun evliliğin ilk 5 yılı içinde meydana geldiği gözlenmektedir.

When the percentage of divorces by duration of marriage are examined, it is observed that in Turkey, 44.89 percent of all divorces occur in the first 5 years of marriage.

1. Seçilmiş ülkelerde yıllara göre kaba boşanma oranı

Crude divorce rate of selected countries by years

Ülke Country	Yıl Year	Boşanma oranı Divorce rate ‰
A.B.D - U.S.A	1997	4,34
Rusya Federasyonu - Russian Federation	1998	*3,42
Almanya - Germany	1997	2,29
İngiltere - United Kingdom	1996	2,91
Mısır - Egypt	1997	1,14
İsveç - Sweden	1997	2,37
Finlandiya - Finland	1998	*2,67
Kanada - Canada	1996	2,41
Avusturya - Austria	1998	*2,21
Bulgaristan - Bulgaria	1998	*1,26
İsviçre - Switzerland	1996	2,29
Norveç - Norway	1997	2,26
Japonya - Japan	1998	*1,92
Yugoslavya - Yugoslavia	1997	0,75
Fransa - France	1996	2,01
Belçika - Belgium	1998	*2,59
İsrail - Israel	1996	1,51
Romanya - Romania	1998	*1,78
Suriye - Syria	1997	0,77
Yunanistan - Greece	1998	*0,80
Azerbeycan - Azerbaijan	1998	*0,74
Türkmenistan - Turkmenistan	1998	*1,10
Özbekistan - Uzbekistan	1997	0,91
Tacikistan - Tajikistan	1994	0,76
Kazakistan - Kazakhstan	1998	*2,36
Kırgızistan - Kyrgyzstan	1997	1,41
Türkiye - Turkey	1999	0,49

Kaynak: B.M. 1998 Demografi Yıllığı

Source: U.N. Demographic Yearbook 1998

* Bilgi geçicidir.

* Data is provisional.

2. Kaba boşanma oranı, 1932 -1999 - Crude divorce rate, 1932 -1999

Yıl ortası tahmini nüfus				Yıl ortası tahmini nüfus			
Yıl	Estimated mid-year population	Boşanma sayısı	Boşanma oranı	Yıl	Estimated mid-year population	Boşanma sayısı	Boşanma oranı
Year	'000	Number of divorces	Divorce rate %/00	Year	'000	Number of divorces	Divorce rate %/00
1932.....	15 071	2 004	0,13	1966.....	31 934	11 130	0,35
1933.....	15 392	2 113	0,14	1967.....	32 750	11 244	0,34
1934.....	15 721	2 471	0,16	1968.....	33 585	11 255	0,34
1935.....	16 046	2 357	0,15	1969.....	34 442	10 807	0,31
1936.....	16 352	2 415	0,15	1970.....	35 321	9 568	0,27
1937.....	16 637	3 699	0,22	1971.....	36 215	11 026	0,30
1938.....	16 926	3 485	0,21	1972.....	37 132	10 066	0,27
1939.....	17 370	3 863	0,22	1973.....	38 072	10 737	0,28
1940.....	17 714	4 027	0,23	1974.....	39 036	11 547	0,30
1941.....	17 953	4 028	0,22	1975.....	40 078	12 926	0,32
1942.....	18 144	5 170	0,28	1976.....	40 915	14 732	0,36
1943.....	18 337	5 427	0,30	1977.....	41 768	13 426	0,32
1944.....	18 533	6 023	0,32	1978.....	42 640	14 741	0,35
1945.....	18 664	6 187	0,33	1979.....	43 530	14 540	0,33
1946.....	19 074	6 373	0,33	1980.....	44 438	15 901	0,36
1947.....	19 493	6 954	0,36	1981.....	45 540	15 406	0,34
1948.....	19 921	6 816	0,34	1982.....	46 688	17 103	0,37
1949.....	20 359	7 390	0,36	1983.....	47 864	17 475	0,37
1950.....	20 809	7 873	0,38	1984.....	49 070	16 987	0,35
1951.....	21 352	8 832	0,41	1985.....	50 306	18 571	0,37
1952.....	21 953	9 486	0,43	1986.....	51 433	18 774	0,37
1953.....	22 571	9 908	0,44	1987.....	52 561	18 305	0,35
1954.....	23 206	10 155	0,44	1988.....	53 715	22 513	0,42
1955.....	23 859	10 455	0,44	1989.....	54 893	25 376	0,46
1956.....	24 442	11 205	0,46	1990.....	56 136	25 712	0,46
1957.....	25 252	10 619	0,42	1991.....	57 024	27 167	0,48
1958.....	25 983	11 294	0,43	1992.....	57 915	27 133	0,47
1959.....	26 735	11 099	0,42	1993.....	58 808	27 725	0,47
1960.....	27 509	11 072	0,40	1994.....	59 709	28 041	0,47
1961.....	28 233	10 406	0,37	1995.....	60 611	28 875	0,48
1962.....	28 933	10 928	0,38	1996.....	61 528	29 552	0,48
1963.....	29 655	11 273	0,38	1997.....	62 455	32 717	0,52
1964.....	30 394	11 423	0,38	1998.....	63 391	32 167	0,51
1965.....	31 151	12 235	0,39	1999.....	64 337	31 540	0,49

Not:1.1932-1990 dönemi için yıl ortası tahmini nüfuslar doğal artış hızına ($P_n = P_0 e^{mt}$) göre hesaplanmıştır. 1991 - 1999 dönemi için yıl ortası nüfus projeksiyonları kuşak bileşenler yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bileşenler doğum, ölüm ve göçlerdir.

2. Şırnak ili Güçlükönak İlçe merkezinde 1997 Genel Nüfus Tespitinin usulsüz ve hayali olarak yapıldığı idari mercilerce tutanaklarla belirlenmiş olup, konu yargıya intikal ettirilmiştir. Yargı süreci devam etmekte olduğundan bu İlçe merkezinin 1997 - 1999 nüfusları Şırnak ili ve Türkiye toplamına dahil edilmemiştir.

Note:1. The estimated mid - year population for the period of 1932-1990 was calculated by natural increase formula ($P_n=P_0e^{mt}$). The mid - year population projections are made by the cohort-component method for the period of 1991 - 1999. The components are births, deaths and migrations.

2. 1997 General Population Count in the district center of Güçlükönak of Şırnak province had not been carried out according to the rules. This situation was certified with official records of administrative authorities and the matter was referred the court. As a result of this, 1997 - 1999 population of the district center of Güçlükönak has not been included in the population of Şırnak province and the total of Turkey.

3. Yedi coğrafi bölgeye göre kaba boşanma oranı, 1975 - 1999

Crude divorce rate by seven geographical regions, 1975 - 1999

A. Nüfus ('000) B. Sayı C. Oran (‰) A. Population ('000) B. Number C. Rate (‰)

Yıl Year	Toplam Total	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadol	Güneydoğu	
		Bölgesi Marmara Region	Bölgesi Aegean Region	Bölgesi Mediterranean Region	Bölgesi Central Anatolia Region	Bölgesi Black Sea Region	Bölgesi East Anatolia Region	Bölgesi Southeast Anatolia Region	
1975 (1)	A	40 078	7 977	5 361	4 506	7 567	7 021	4 403	3 185
	B	12 926	4 362	2 982	985	2 246	1 653	421	277
	C	0,32	0,55	0,56	0,22	0,30	0,24	0,10	0,09
1980 (1)	A	44 438	9 339	5 916	5 209	8 219	7 460	4 748	3 543
	B	15 901	4 804	3 679	1 335	2 579	2 231	658	615
	C	0,36	0,51	0,62	0,26	0,31	0,30	0,14	0,17
1985 (1)	A	50 306	10 994	6 699	6 072	10 036	8 043	5 186	4 753
	B	18 571	5 695	4 584	1 716	3 551	1 952	417	656
	C	0,37	0,52	0,68	0,28	0,35	0,24	0,08	0,14
1990	A	56 136	13 271	7 550	6 994	9 837	8 041	5 304	5 139
	B	25 712	7 458	5 612	2 733	5 166	3 143	721	879
	C	0,46	0,56	0,74	0,39	0,53	0,39	0,14	0,17
1991	A	57 024	13 548	7 669	7 116	9 971	8 110	5 371	5 239
	B	27 167	7 763	6 203	2 960	5 163	3 469	786	823
	C	0,48	0,57	0,81	0,42	0,52	0,43	0,15	0,16
1992	A	57 915	13 939	7 789	7 258	10 067	8 079	5 412	5 371
	B	27 133	7 202	5 776	3 138	5 735	3 705	725	852
	C	0,47	0,52	0,74	0,43	0,57	0,46	0,13	0,16
1993	A	58 808	14 336	7 908	7 400	10 163	8 044	5 451	5 506
	B	27 725	7 822	6 313	3 065	5 542	3 311	778	894
	C	0,47	0,55	0,80	0,41	0,55	0,41	0,14	0,16
1994	A	59 709	14 741	8 029	7 545	10 258	8 005	5 489	5 642
	B	28 041	8 530	6 018	2 982	5 565	3 258	729	959
	C	0,47	0,58	0,75	0,40	0,54	0,41	0,13	0,17
1995	A	60 611	15 151	8 150	7 691	10 351	7 961	5 526	5 781
	B	28 875	8 624	6 036	3 574	5 734	3 170	834	903
	C	0,48	0,57	0,74	0,46	0,55	0,40	0,15	0,16
1996	A	61 528	15 571	8 273	7 839	10 445	7 915	5 563	5 922
	B	29 552	8 282	6 780	3 658	5 533	3 366	831	1 102
	C	0,48	0,53	0,82	0,47	0,53	0,43	0,15	0,19
1997	A	62 455	15 999	8 397	7 991	10 538	7 864	5 600	6 066
	B	32 717	10 193	6 824	3 933	6 152	3 633	967	1 015
	C	0,52	0,64	0,81	0,49	0,58	0,46	0,17	0,17
1998	A	63 391	16 435	8 522	8 143	10 630	7 812	5 637	6 212
	B	32 167	9 201	7 065	4 151	6 236	3 460	886	1 168
	C	0,51	0,56	0,83	0,51	0,59	0,44	0,16	0,19
1999	A	64 337	16 876	8 647	8 297	10 722	7 758	5 676	6 361
	B	31 540	8 796	7 284	4 039	5 797	3 514	1 059	1 051
	C	0,49	0,52	0,84	0,49	0,54	0,45	0,19	0,17

İ: Tablo 2'nin dipnotuna bakınız.

İllerin yıl ortası nüfusları bağımsız olarak saplandığından bunların toplamı, toplam nüfuslarını vermemektedir.

Note: See footnote of table 2.

(1) Mid - year population of provinces are calculated independently. Therefore the general total of provincial population is not equal to the total population of all provinces.

4. İllere göre boşanmalar, 1990-1999 - Divorces by provinces, 1990-1999

İl Province	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Toplam - Total	25 712	27 167	27 133	27 725	28 041	28 875	29 552	32 717	32 167	31 540
Adana	615	570	547	517	515	505	621	374	429	335
Adıyaman	132	138	112	122	61	104	112	144	185	97
Afyon	408	427	278	490	454	383	499	529	367	523
Ağrı	12	15	19	26	9	26	40	29	20	30
Amasya	135	149	144	138	131	155	138	157	192	177
Ankara	1 953	1 517	1 947	1 844	2 033	2 247	2 164	2 276	2 657	2 090
Antalya	611	627	853	633	690	794	881	1 032	985	928
Artvin	65	43	52	51	45	48	59	60	53	53
Aydın	421	560	462	595	538	485	511	523	444	539
Balıkesir	601	675	596	640	510	658	696	670	740	638
Bilecik	69	96	69	70	95	65	37	49	93	127
Bingöl	17	37	43	21	12	22	18	42	42	58
Bitlis	9	10	6	7	2	5	8	2	10	13
Bolu	214	213	204	185	205	242	235	277	289	283
Burdur	198	244	175	184	177	173	162	142	196	237
Bursa	746	563	325	455	393	347	286	1 501	548	232
Çanakkale	190	181	209	232	231	288	292	290	202	273
Çankırı	101	102	60	100	64	69	90	59	61	118
Çorum	278	382	397	365	371	426	394	411	439	410
Denizli	443	437	350	345	322	394	353	263	779	300
Diyarbakır	56	55	53	58	44	59	75	40	81	42
Edirne	157	111	152	135	128	149	165	172	234	261
Elazığ	155	144	170	173	173	148	159	162	134	143
Erzincan	92	114	90	81	101	113	129	114	38	145
Erzurum	86	94	61	86	97	97	66	126	89	134
Eskişehir	475	548	516	400	537	486	481	608	651	648
Gaziantep	519	521	548	558	694	596	649	548	694	548
Giresun	295	264	309	291	297	287	316	284	291	319
Gümüşhane	54	80	58	56	60	44	62	58	37	25
Hakkari	1	5	3	3	4	3	1	2	2	1
Hatay	284	371	364	569	338	368	412	430	665	600
Isparta	236	265	292	249	287	324	280	279	298	310
İçel	495	650	623	658	795	978	958	1 163	1 195	1 127
İstanbul	4 944	5 233	5 115	5 244	6 028	5 988	5 648	6 258	6 044	6 144
İzmir	2 975	3 080	3 028	3 291	3 313	3 267	3 870	4 070	4 031	4 356
Kars	181	177	158	51	52	52	36	61	59	53
Kastamonu	129	144	189	149	184	169	179	178	148	146
Kayseri	276	540	506	492	382	454	329	453	340	129
Kırklareli	111	101	63	120	173	130	136	153	163	139

. İllere göre boşanmalar, 1990-1999 (devam) - Divorces by provinces, 1990-1999 (continued)

rovince	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
ırşehir	284	285	233	237	239	248	298	194	201	221
ocaeli	252	343	188	343	396	381	467	421	388	329
onya	871	916	1 202	1 171	1 097	1 058	1 007	1 153	920	995
ütahya	223	299	184	268	184	185	217	281	324	316
alatya	83	108	85	189	132	216	167	247	285	253
anisa	641	714	767	657	590	631	779	668	668	737
Maraş	294	233	284	255	180	277	344	382	334	380
ardin	49	30	35	40	36	40	34	72	22	96
uğla	248	346	332	392	356	409	346	251	181	204
uş	14	24	23	17	10	12	24	10	9	10
evşehir	200	195	206	175	198	163	227	137	239	193
ğde	121	62	139	147	88	119	112	142	206	179
rdü	299	299	303	260	295	258	217	337	301	291
ze	49	75	80	55	54	54	61	77	69	102
ıkarya	246	303	359	382	377	393	376	399	427	324
ımsun	591	703	697	620	438	513	499	513	458	263
irt	34	13	12	11	8	15	20	14	10	26
nop	194	169	206	180	149	132	167	199	194	236
vas	281	328	258	299	289	249	224	307	266	384
ıkırdağ	142	157	126	201	199	225	179	280	266	329
ikat	172	223	211	263	220	211	242	264	253	343
abzon	199	233	229	184	210	199	166	248	184	223
nceli	42	33	47	35	44	32	36	47	45	52
ınlıurfa	89	51	76	85	92	68	156	115	135	182
ak	253	340	375	275	261	282	205	239	271	309
n	29	25	20	17	17	27	30	40	41	30
zgat	223	264	229	209	194	220	282	270	235	266
nguldak	450	489	489	394	441	430	370	289	286	171
saray	136	190	179	180	163	168	146	173	142	203
yburt	19	3	21	19	24	4	1	1	16	26
raman.....	127	111	156	175	194	140	123	181	124	234
ıkkale	118	105	104	113	87	113	50	199	194	137
tman ⁽¹⁾	...	13	10	11	19	16	17	20	19	24
nak ⁽¹⁾	...	2	6	9	5	5	6	14	6	16
rtın ⁽¹⁾	...	...	116	101	134	153	165	178	184	279
şahan ⁽¹⁾	...	...	...	24	23	24	38	29	27	41
lır ⁽¹⁾	...	...	...	48	53	57	79	56	85	96
lova ⁽¹⁾	...	...	...	...	...	...	-	-	96	-
rabük ⁽¹⁾	...	...	...	...	...	...	95	102	66	167
s ⁽¹⁾	...	...	...	...	...	...	33	48	16	20
maniye ⁽¹⁾	...	...	...	...	...	...	...	131	49	122

t: Yalova ilinde 1999 yılında deprem olması nedeniyle Note: Data for divorces could not be collected because of earthquake in 1999.

1990-1996 yıllarında il oldukları için il olduğu yıldan önceki (1) Data couldn't be given for previous years since these provinces were established in 1990 - 1996. But, data related to these new provinces were given in related provinces as a district.

5. Cinsiyet ve yaş grubuna göre boşanmalar, 1990-1999

Divorces by sex and age group, 1990-1999

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

Yıl Year		Toplam Total	Yaş grubu - Age group									
			15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
1990	A	25 712	252	2 802	5 892	5 666	3 961	2 602	1 628	1 038	801	1 070
	B	25 712	1 600	5 272	6 192	4 686	3 077	1 800	1 078	751	556	700
1991	A	27 167	278	2 714	6 394	5 830	4 395	2 806	1 633	1 127	818	1 172
	B	27 167	1 620	5 615	6 460	4 789	3 482	2 075	1 112	790	503	721
1992	A	27 133	269	2 796	6 125	5 814	4 471	2 761	1 715	1 163	797	1 222
	B	27 133	1 623	5 759	6 219	4 962	3 377	2 109	1 116	757	502	709
1993	A	27 725	288	3 077	6 150	5 929	4 339	2 898	1 772	1 131	795	1 346
	B	27 725	1 688	6 072	6 148	5 000	3 329	2 163	1 225	823	511	766
1994	A	28 041	272	2 923	6 363	5 964	4 467	2 968	1 872	1 144	775	1 293
	B	28 041	1 593	5 892	6 381	5 016	3 427	2 283	1 362	807	518	762
1995	A	28 875	278	2 874	6 296	6 246	4 781	3 234	2 014	1 183	770	1 199
	B	28 875	1 595	5 977	6 293	5 327	3 871	2 451	1 450	772	480	659
1996	A	29 552	264	2 826	6 422	6 469	4 831	3 343	2 145	1 202	791	1 259
	B	29 552	1 569	6 082	6 307	5 388	3 930	2 589	1 600	885	527	675
1997	A	32 717	232	3 099	6 962	6 934	5 308	3 908	2 452	1 482	942	1 398
	B	32 717	1 701	6 465	7 129	5 757	4 436	3 036	1 847	1 018	597	731
1998	A	32 167	190	2 736	6 922	6 793	5 311	4 026	2 519	1 462	862	1 346
	B	32 167	1 619	6 148	7 043	5 703	4 558	3 079	1 815	969	523	710
1999	A	31 540	250	2 593	6 667	6 645	5 225	3 859	2 589	1 481	871	1 360
	B	31 540	1 611	5 923	6 895	5 614	4 333	2 974	1 921	1 014	559	696

6. Eşlerin yaşlarına göre boşanmalar, 1990 - 1999

Divorces by relative ages of husband and wife, 1990 - 1999

A. Sayı B. Oran (%) - A. Number B. Ratio (%)

Yıl Year		Toplam Total	Erkeğin yaşı kadının yaşından büyük	Kadının yaşı erkeğin yaşından büyük	Yaşları eşit Same age
			Husband older than wife	Wife older than husband	
1990	A	25 712	19 284	4 434	1 994
	B	100	75,00	17,24	7,76
1991	A	27 167	20 594	4 456	2 117
	B	100	75,81	16,40	7,79
1992	A	27 133	21 414	3 662	2 057
	B	100	78,92	13,50	7,58
1993	A	27 725	21 087	4 662	1 996
	B	100	75,99	16,81	7,20
1994	A	28 041	21 274	4 655	2 112
	B	100	75,87	16,60	7,53
1995	A	28 875	21 893	4 838	2 144
	B	100	75,82	16,75	7,43
1996	A	29 552	22 303	5 080	2 169
	B	100	75,47	17,19	7,34
1997	A	32 717	24 733	5 520	2 464
	B	100	75,60	16,87	7,53
1998	A	32 167	24 563	5 348	2 256
	B	100	76,36	16,63	7,01
1999	A	31 540	23 940	5 313	2 287
	B	100	75,90	16,85	7,25

Cinsiyet ve öğrenim durumuna göre boşanmalar, 1990-1999

Divorces by sex and educational level, 1990-1999

A. Erkek B.Kadın - A.Husband B. Wife

		Öğrenim durumu - Educational level								
		Okuma yazma bilenler - Literate								
		Okul bitirenler - Graduates								
		Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar			Okul bitirenler					
		Okuma yazma bilenler			Ortaokul ve dengi		Lise ve dengi		Yüksekokul ve fakülte	
		Okuma yazma bilmeyenler			İlkokul		High school and school equivalent		High school and university	
Yıl	Cinsiyet	Genel toplam	Okuma yazma bilmeyenler	Okuma yazma bilenler toplamı	Literate without a diploma	Toplam	İlkokul	High school and equivalent	High school and equivalent	Higher education and university
Year	Sex	General total	Illiterate	Total literate	Total	Primary school	high school equivalent	high school equivalent	higher education and university	
90	A	25 712	416	25 296	1 193	24 103	12 606	5 898	4 628	971
	B	25 712	1 274	24 438	1 945	22 493	13 929	5 026	3 009	529
91	A	27 167	388	26 779	1 117	25 662	13 131	6 457	5 031	1 043
	B	27 167	1 147	26 020	1 847	24 173	14 987	5 187	3 441	558
92	A	27 133	493	26 640	1 146	25 494	13 134	6 145	5 256	959
	B	27 133	1 143	25 990	1 800	24 190	15 047	4 913	3 655	575
93	A	27 725	473	27 252	969	26 283	13 112	6 052	5 955	1 164
	B	27 725	1 068	26 657	1 565	25 092	14 581	5 559	4 253	699
94	A	28 041	380	27 661	934	26 727	11 510	6 742	7 022	1 453
	B	28 041	957	27 084	1 323	25 761	12 844	6 402	5 652	863
95	A	28 875	330	28 545	820	27 725	11 746	7 249	7 374	1 356
	B	28 875	874	28 001	1 258	26 743	13 183	6 830	5 904	826
96	A	29 552	304	29 248	912	28 336	11 314	7 343	8 080	1 599
	B	29 552	818	28 734	1 347	27 387	12 705	7 039	6 692	951
97	A	32 717	283	32 434	882	31 552	12 112	8 069	9 728	1 643
	B	32 717	813	31 904	1 225	30 679	14 046	8 172	7 421	1 040
98	A	32 167	105	32 062	546	31 516	11 349	7 623	10 307	2 237
	B	32 167	39	32 128	973	31 155	13 338	7 467	8 935	1 415
99	A	31 540	279	31 261	647	30 614	10 971	7 873	9 850	1 920
	B	31 540	755	30 785	1 045	29 740	12 675	7 323	8 346	1 396

8. Nedenlere göre boşanmalar, 1990 - 1999 - Divorces by causes, 1990 - 1999

A. Sayı B. Oran (%) - A. Number B. Ratio (%)

		Boşanma nedeni - Cause of divorce							
Yıl Year		Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
1990	A	25 712	332	58	82	995	92	23 416	737
	B	100	1,29	0,22	0,32	3,87	0,36	91,07	2,87
1991	A	27 167	271	91	72	717	92	25 497	427
	B	100	1,00	0,33	0,27	2,64	0,34	93,85	1,57
1992	A	27 133	221	79	97	678	98	25 189	771
	B	100	0,81	0,29	0,36	2,50	0,36	92,84	2,84
1993	A	27 725	228	103	95	777	129	25 580	813
	B	100	0,82	0,37	0,34	2,80	0,47	92,27	2,93
1994	A	28 041	215	90	65	719	105	26 119	728
	B	100	0,77	0,32	0,23	2,56	0,37	93,15	2,60
1995	A	28 875	176	105	69	634	122	27 096	673
	B	100	0,61	0,36	0,24	2,20	0,42	93,84	2,33
1996	A	29 552	171	63	85	583	109	27 764	777
	B	100	0,58	0,21	0,29	1,97	0,37	93,95	2,63
1997	A	32 717	229	112	74	675	124	30 674	829
	B	100	0,70	0,34	0,23	2,06	0,38	93,76	2,53
1998	A	32 167	217	119	89	735	96	29 898	1013
	B	100	0,67	0,37	0,28	2,28	0,30	92,95	3,15
1999	A	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
	B	100	0,57	0,26	0,27	1,79	0,33	93,64	3,14

9. Evlilik süresine göre boşanmalar, 1990-1999 - Divorces by duration of marriage, 1990-1999

A. Sayı B. Oran (%) - A. Number B. Ratio (%)

		Evlilik süresi (yıl) - Duration of marriage (year)									
Yıl Year		Toplam Total	-1	1	2	3	4	5	6-10	11-15	16+
1990	A	25 712	668	2 692	2 893	2 244	1 969	1 715	5 894	3 228	4 409
	B	100	2,60	10,47	11,25	8,73	7,66	6,67	22,92	12,55	17,15
1991	A	27 167	619	2 428	2 929	2 372	2 131	1 843	6 093	3 750	5 002
	B	100	2,28	8,94	10,78	8,73	7,85	6,78	22,43	13,80	18,41
1992	A	27 133	913	2 772	2 672	2 324	2 134	1 680	5 866	3 775	4 997
	B	100	3,36	10,22	9,85	8,57	7,86	6,19	21,62	13,91	18,42
1993	A	27 725	825	3 178	3 000	2 557	2 206	1 785	5 786	3 517	4 871
	B	100	2,98	11,46	10,82	9,22	7,96	6,44	20,87	12,68	17,57
1994	A	28 041	777	2 835	3 015	2 393	2 263	1 973	5 939	3 560	5 286
	B	100	2,77	10,11	10,75	8,53	8,07	7,04	21,18	12,70	18,85
1995	A	28 875	797	2 887	3 155	2 543	2 110	1 934	6 213	3 700	5 536
	B	100	2,76	10,00	10,92	8,81	7,31	6,70	21,52	12,81	19,17
1996	A	29 552	758	2 986	3 073	2 541	2 363	2 021	6 425	3 621	5 764
	B	100	2,56	10,10	10,40	8,60	8,00	6,84	21,74	12,25	19,51
1997	A	32 717	2 525	3 759	3 076	2 661	2 347	2 072	6 759	3 781	5 737
	B	100	7,72	11,49	9,40	8,13	7,17	6,33	20,66	11,56	17,54
1998	A	32 167	1 916	3 883	3 093	2 517	2 153	1 950	6 905	3 781	5 969
	B	100	5,96	12,07	9,62	7,82	6,69	6,06	21,47	11,75	18,56
1999	A	31 540	563	3 197	3 297	2 706	2 393	2 000	7 188	3 846	6 350
	B	100	1,79	10,14	10,45	8,58	7,59	6,34	22,79	12,19	20,13

0. Dava süresine göre boşanmalar, 1990 - 1999 - Divorces by duration of divorce case, 1990 - 1999
A. Sayı B. Oran (%) - A. Number B. Ratio (%)

		Dava süresi (ay) - Duration of divorce case (month)								
Yıl		Toplam	-1	1-4	5-8	9-12	13-18	19-24	25-35	36+
Year		Total								
1990	A	25 712	2 241	10 598	6 262	2 715	1 922	1 144	579	251
	B	100	8,72	41,22	24,35	10,56	7,47	4,45	2,25	0,98
1991	A	27 167	3 185	11 501	5 877	2 751	1 701	882	824	446
	B	100	11,72	42,34	21,63	10,13	6,26	3,25	3,03	1,64
1992	A	27 133	3 655	11 591	6 195	2 649	1 366	708	474	495
	B	100	13,47	42,72	22,83	9,76	5,04	2,61	1,75	1,82
1993	A	27 725	3 143	11 352	6 427	3 010	2 025	833	645	290
	B	100	11,34	40,94	23,18	10,86	7,30	3,00	2,33	1,05
1994	A	28 041	3 313	11 273	6 306	3 142	1 923	941	645	498
	B	100	11,81	40,20	22,49	11,20	6,86	3,36	2,30	1,78
1995	A	28 875	4 102	11 697	6 412	3 040	1 828	811	553	432
	B	100	14,21	40,51	22,20	10,53	6,33	2,81	1,91	1,50
1996	A	29 552	4 260	11 944	6 364	3 060	1 989	844	584	507
	B	100	14,41	40,42	21,53	10,35	6,73	2,86	1,98	1,72
1997	A	32 717	4 142	14 340	6 747	3 214	2 185	954	658	477
	B	100	12,66	43,83	20,62	9,82	6,68	2,92	2,01	1,46
1998	A	32 167	4 390	13 383	7 269	3 314	2 051	903	470	387
	B	100	13,65	41,60	22,60	10,30	6,38	2,81	1,46	1,20
1999	A	31 540	2 880	14 515	6 375	3 132	2 490	934	680	534
	B	100	9,13	46,02	20,21	9,93	7,90	2,96	2,16	1,69

I. Çocuk sayısına göre boşanmalar, 1990-1999 - Divorces by number of children, 1990-1999
A. Sayı B. Oran (%) - A. Number B. Ratio (%)

		Çocuk sayısı - Number of children							
Yıl		Toplam	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+
Year		Total	Childless						
1990	A	25 712	11 207	5 859	4 505	2 199	1 090	465	387
	B	100	43,59	22,79	17,52	8,55	4,24	1,81	1,50
1991	A	27 167	11 234	6 118	5 100	2 524	1 268	491	432
	B	100	41,35	22,52	18,77	9,29	4,67	1,81	1,59
1992	A	27 133	11 567	6 266	4 895	2 448	1 116	445	396
	B	100	42,63	23,10	18,04	9,02	4,11	1,64	1,46
1993	A	27 725	12 582	6 745	4 662	2 060	947	389	340
	B	100	45,38	24,33	16,81	7,43	3,42	1,40	1,23
1994	A	28 041	12 725	6 895	4 862	2 049	841	344	325
	B	100	45,38	24,59	17,34	7,31	3,00	1,22	1,16
1995	A	28 875	12 934	7 227	5 152	2 019	897	357	289
	B	100	44,79	25,03	17,84	6,99	3,11	1,24	1,00
1996	A	29 552	13 354	7 438	5 171	2 089	868	341	291
	B	100	45,19	25,17	17,50	7,07	2,94	1,15	0,98
1997	A	32 717	15 128	8 085	5 794	2 176	890	323	321
	B	100	46,24	24,71	17,71	6,65	2,72	0,99	0,98
1998	A	32 167	14 546	8 436	5 620	2 113	856	331	265
	B	100	45,22	26,23	17,47	6,57	2,66	1,03	0,82
1999	A	31 540	14 002	8 116	5 772	2 106	880	342	322
	B	100	44,39	25,73	18,30	6,68	2,79	1,09	1,02

12. İl, cinsiyet ve yaş grubuna göre boşanmalar, 1999

Divorces by province, sex, and age group, 1999

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

İl Province	Toplam Total	Yaş grubu - Age group										
		15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+	
Toplam	A	31 540	250	2 593	6 667	6 645	5 225	3 859	2 589	1 481	871	1 360
Total	B	31 540	1 611	5 923	6 895	5 614	4 333	2 974	1 921	1 014	559	696
Adana	A	335	5	26	52	76	59	52	27	20	8	10
	B	335	18	59	65	61	52	37	22	13	3	5
Adıyaman	A	97	2	4	17	27	20	12	6	3	1	5
	B	97	5	18	30	16	18	3	2	3	-	2
Afyon	A	523	8	97	159	95	62	38	25	10	5	24
	B	523	55	148	132	60	49	29	24	7	4	15
Ağrı	A	30	-	1	8	8	6	2	1	1	1	2
	B	30	2	6	6	4	7	2	-	-	1	2
Amasya	A	177	-	21	44	45	29	14	10	3	4	7
	B	177	5	49	42	41	11	9	7	6	4	3
Ankara	A	2 090	6	127	370	469	400	281	194	112	67	64
	B	2 090	54	316	418	443	365	210	142	80	36	26
Antalya	A	928	4	66	196	177	190	102	86	47	23	37
	B	928	44	150	225	162	139	90	59	31	14	14
Artvin	A	53	2	2	11	14	8	7	4	2	-	3
	B	53	7	6	9	13	7	5	3	-	2	1
Aydın	A	539	4	44	90	119	86	69	56	28	22	21
	B	539	43	104	104	82	72	63	35	18	8	10
Balıkesir	A	638	8	57	134	122	104	83	40	29	21	40
	B	638	28	129	132	118	91	55	34	21	15	15
Bilecik	A	127	-	11	38	23	13	20	11	2	1	8
	B	127	8	27	27	27	10	13	6	-	1	8
Bingöl	A	58	-	3	11	16	15	7	4	-	-	2
	B	58	1	5	19	12	15	2	3	-	-	1
Bitlis	A	13	-	2	2	2	1	4	-	-	1	1
	B	13	-	5	3	1	-	3	-	1	-	-
Bolu	A	283	5	28	63	56	54	31	14	11	8	13
	B	283	13	66	59	53	38	21	9	12	4	8
Burdur	A	237	4	25	63	40	39	24	11	6	12	13
	B	237	22	48	57	35	35	13	9	10	4	4
Bursa	A	232	5	33	50	51	36	13	12	15	3	14
	B	232	24	58	57	31	17	14	13	5	4	9
Çanakkale	A	273	1	24	48	55	45	35	26	14	12	13
	B	273	18	47	56	50	37	29	15	10	5	6
Çankırı	A	118	2	15	28	27	19	11	5	4	2	5
	B	118	17	15	24	24	17	9	5	3	1	3
Çorum	A	410	3	46	98	87	54	38	23	15	17	29
	B	410	32	90	88	56	57	26	26	14	9	12

ovince	Toplam Total	Yaş grubu - Age group										
		15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+	
Anıtlı	A	300	4	37	76	60	44	27	19	19	3	11
	B	300	29	68	72	47	26	25	18	8	4	3
Arbakır	A	42	2	3	8	9	9	3	3	1	1	3
	B	42	2	7	11	9	4	6	1	1	-	1
İrme	A	261	7	28	54	51	35	34	24	11	4	13
	B	261	13	61	38	63	38	20	12	7	1	8
Azıç	A	143	-	6	27	37	34	13	10	4	4	8
	B	143	6	18	38	27	27	10	7	3	2	5
Zincan	A	145	-	18	33	39	25	10	4	2	8	6
	B	145	7	31	37	26	15	9	5	5	3	7
Zurum	A	134	1	15	37	31	17	12	3	7	8	3
	B	134	7	39	30	23	11	6	6	7	1	4
Kışehir	A	648	2	38	141	132	101	87	63	40	13	31
	B	648	29	123	158	123	81	52	45	11	10	16
Ziantep	A	548	8	56	126	125	94	56	38	14	13	18
	B	548	44	130	119	93	60	48	27	12	6	9
Resun	A	319	6	34	87	59	48	28	18	14	8	17
	B	319	32	71	74	44	36	18	19	10	2	13
Müşhane	A	25	-	4	3	8	8	-	2	-	-	-
	B	25	2	4	7	5	6	-	1	-	-	-
Kkari	A	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	B	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Iay	A	600	3	41	124	140	97	77	41	25	22	30
	B	600	40	108	136	92	81	58	38	20	6	21
Arta	A	310	5	46	86	47	37	31	19	9	4	26
	B	310	36	74	65	48	23	20	15	8	11	10
I	A	1 127	7	68	202	239	208	175	108	45	29	46
	B	1 127	40	186	234	190	210	117	77	29	16	28
Anbul	A	6 144	24	330	1 078	1 331	1 152	891	600	332	196	210
	B	6 144	157	891	1 325	1 257	930	701	432	229	105	117
İir	A	4 356	22	247	718	844	743	644	507	283	149	199
	B	4 356	137	633	853	795	668	545	349	190	107	79
rs	A	53	-	7	22	8	1	6	3	3	-	3
	B	53	4	15	13	8	1	5	2	1	2	2
stamonu	A	146	4	21	38	15	19	9	4	10	8	18
	B	146	18	30	19	19	15	9	11	4	8	13
rseri	A	129	1	6	51	28	15	12	5	2	2	7
	B	129	9	29	38	20	10	15	-	2	5	1
klarell	A	139	1	17	23	27	19	21	11	7	4	9
	B	139	7	30	35	12	25	17	4	4	2	3

12. İi, cinsiyet ve yaş grubuna göre boşanmalar, 1999 (devam)

Divorces by province, sex, and age group, 1999 (continued)

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

İi Province		Toplam Total	Yaş grubu - Age group									
			15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Kırşehir	A	221	2	30	61	64	29	20	6	4	-	5
	B	221	18	59	56	39	19	15	4	2	3	6
Kocaeli	A	329	1	28	66	63	43	36	29	29	4	30
	B	329	8	76	67	53	41	27	24	17	11	5
Konya	A	995	9	118	261	240	151	89	51	27	22	27
	B	995	63	248	217	188	125	62	51	15	13	13
Kütahya	A	316	6	57	95	50	37	30	15	9	8	9
	B	316	29	91	79	43	31	14	10	8	4	7
Malatya	A	253	-	14	47	61	47	35	21	14	4	10
	B	253	7	35	56	54	51	18	13	6	4	9
Manisa	A	737	7	60	167	164	110	84	56	41	13	35
	B	737	52	163	172	120	78	65	42	24	8	13
K. Maraş	A	380	2	42	100	89	50	35	26	12	8	16
	B	380	25	96	90	53	40	22	26	12	5	11
Mardin	A	96	3	4	25	22	13	12	3	4	2	8
	B	96	3	18	32	17	6	5	5	2	2	6
Muğla	A	204	2	13	36	36	37	34	22	13	4	7
	B	204	12	43	40	24	41	18	14	8	2	2
Muş	A	10	-	-	3	6	-	-	1	-	-	-
	B	10	1	2	4	2	-	-	1	-	-	-
Nevşehir	A	193	3	28	67	34	19	15	13	2	3	9
	B	193	18	63	34	23	18	19	8	4	3	3
Niğde	A	179	2	18	59	37	25	13	10	5	3	7
	B	179	12	45	50	29	15	14	8	4	1	1
Ordu	A	291	2	43	70	51	36	28	24	13	6	18
	B	291	31	68	53	40	29	20	17	11	11	11
Rize	A	102	4	9	24	20	11	14	6	3	5	6
	B	102	11	19	25	11	12	11	7	3	3	-
Sakarya	A	324	1	43	79	63	46	28	21	14	13	16
	B	324	24	82	71	47	36	24	14	7	7	12
Samsun	A	263	-	19	51	55	66	29	21	5	9	8
	B	263	12	37	62	46	43	29	18	8	3	5
Siirt	A	26	-	1	9	5	2	5	3	1	-	-
	B	26	2	7	4	6	3	3	1	-	-	-
Sinop	A	236	1	36	59	35	31	25	16	11	8	14
	B	236	19	61	39	37	25	22	12	6	8	7
Sivas	A	384	5	54	114	77	59	23	15	17	5	15
	B	384	30	87	90	72	45	20	20	9	7	4
Tekirdağ	A	329	6	22	73	69	43	48	36	9	7	16
	B	329	24	63	68	48	43	44	16	12	7	4

İl, cinsiyet ve yaş grubuna göre boşanmalar, 1999 (devam)

Divorces by province, sex, and age group, 1999 (continued)

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

vinçe		Toplam Total	Yaş grubu - Age group									
			15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Aat	A	343	4	37	102	73	42	20	18	16	10	21
	B	343	36	83	81	49	31	17	9	13	8	16
Bzoz	A	223	2	15	61	60	28	16	15	6	7	13
	B	223	7	45	65	36	27	15	9	3	5	11
icelli	A	52	3	4	12	7	8	6	3	4	1	4
	B	52	3	10	16	5	7	2	4	2	1	2
iliurfa	A	182	3	8	48	40	35	18	11	7	5	7
	B	182	10	37	41	30	22	13	12	4	3	10
ik	A	309	5	39	90	62	47	32	17	7	3	7
	B	309	23	61	82	48	45	21	16	4	4	5
i	A	30	-	-	4	11	5	3	2	2	-	3
	B	30	1	5	7	9	5	2	-	-	-	1
gat	A	266	3	32	81	58	44	21	7	4	4	12
	B	266	18	78	72	34	21	17	8	6	5	7
guidak	A	171	1	19	32	32	28	32	10	6	4	7
	B	171	4	28	31	36	28	24	8	5	4	3
aray	A	203	2	29	62	47	35	9	8	3	3	5
	B	203	10	53	59	32	23	6	10	3	4	3
burt	A	26	-	2	8	6	4	4	1	1	-	-
	B	26	3	4	8	6	3	-	2	-	-	-
aman	A	234	6	25	74	56	27	17	12	6	3	8
	B	234	17	74	48	38	19	20	6	3	3	6
kale	A	137	-	12	37	37	15	17	6	4	3	6
	B	137	11	30	33	22	12	16	4	4	2	3
nan	A	24	1	1	8	6	3	1	1	-	1	2
	B	24	4	5	6	3	1	2	-	1	1	1
ak	A	16	-	-	4	4	5	1	1	-	-	1
	B	16	-	1	8	1	2	-	3	1	-	-
in	A	279	5	37	52	62	32	33	25	16	7	10
	B	279	22	50	65	50	28	26	17	8	4	9
ahan	A	41	1	4	11	9	6	4	-	-	1	5
	B	41	1	10	12	5	5	1	1	-	1	5
r	A	96	-	10	28	18	17	10	5	1	4	3
	B	96	3	23	34	15	8	5	3	1	3	1
iva	A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ibük	A	167	-	13	43	44	17	13	11	6	6	14
	B	167	11	38	40	25	21	12	7	8	1	4
	A	20	1	1	8	3	3	2	-	2	-	-
	B	20	1	5	4	7	1	1	-	1	-	-
ianiye	A	122	1	12	20	30	23	18	3	7	1	7
	B	122	10	26	19	21	19	7	8	4	2	6

13. İli ve nedenlere göre boşanmalar, 1999
Divorces by province and causes, 1999

Boşanma nedeni - Cause of divorce

İl Province	Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam - Total	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
Adana	335	2	-	1	1	1	318	12
Adıyaman	97	-	-	-	5	2	88	2
Afyon	523	3	-	1	15	-	467	37
Ağrı	30	-	-	-	2	-	26	2
Amasya	177	1	-	-	6	-	163	7
Ankara	2 090	7	13	8	26	10	1 888	138
Antalya	928	4	1	4	7	-	906	6
Artvin	53	-	-	-	1	-	45	7
Aydın	539	6	5	9	34	2	461	22
Balıkesir	638	2	2	2	18	-	607	7
Bilecik	127	1	-	2	7	1	111	5
Bingöl	58	1	-	-	2	-	50	5
Bitlis	13	-	-	-	4	-	5	4
Bolu	283	1	2	-	5	3	260	12
Burdur	237	2	1	-	5	3	210	16
Bursa	232	1	-	1	11	-	213	6
Çanakkale	273	1	2	-	16	-	250	4
Çankırı	118	2	-	-	2	-	110	4
Çorum	410	1	4	7	11	6	352	29
Denizli	300	3	1	4	8	2	281	1
Diyarbakır	42	-	-	1	1	-	37	3
Edirne	261	1	-	-	2	-	248	10
Elazığ	143	1	-	1	3	-	137	1
Erzincan	145	2	-	-	3	-	134	6
Erzurum	134	2	-	-	5	1	112	14
Eskişehir	648	4	-	1	13	3	616	11
Gaziantep	548	2	2	4	9	1	503	27
Giresun	319	2	-	-	12	1	293	11
Gümüşhane	25	1	-	-	-	-	18	6
Hakkari	1	-	-	-	-	-	1	-
Hatay	600	8	2	-	3	1	559	27
Isparta	310	4	1	1	9	-	261	34
İçel	1 127	3	1	1	41	9	1 060	12
İstanbul	6 144	19	12	3	54	13	5 980	63
İzmir	4 356	17	1	4	16	11	4 301	6
Kars	53	2	-	-	3	-	46	2
Kastamonu	146	1	2	-	4	-	129	10
Kayseri	129	-	-	-	3	1	125	-
Kırklareli	139	1	1	1	5	2	127	2

13. İl ve nedenlere göre boşanmalar, 1999 (devam)
Divorces by province and causes, 1999 (continued)

İl Province	Toplam Total	Zina Adultery	Boşanma nedeni - Cause of divorce					
			Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Kırşehir	221	1	-	-	1	-	189	30
Kocaeli	329	1	-	-	11	1	309	7
Konya	995	11	1	2	32	1	911	37
Kütahya	316	7	6	6	12	1	259	25
Malatya	253	-	-	1	1	3	241	7
Manisa	737	7	3	3	21	1	667	35
K. Maraş	380	1	1	1	3	3	355	16
Mardin	96	-	-	-	2	-	79	15
Muğla	204	-	-	1	3	5	195	-
Muş	10	-	-	-	-	-	8	2
Nevşehir	193	3	-	-	-	1	181	8
Niğde	179	4	1	1	5	-	162	6
Ordu	291	4	1	-	1	-	255	30
Rize	102	-	1	1	7	1	76	16
Sakarya	324	5	6	1	13	3	293	3
Samsun	263	6	1	-	-	1	252	3
Silivri	26	-	-	-	1	-	25	-
Sinop	236	5	1	2	8	-	214	6
Sivas	384	2	3	1	14	4	327	33
Tekirdağ	329	-	-	-	1	1	319	8
Tokat	343	1	-	1	3	1	322	15
Trabzon	223	3	-	-	4	1	206	9
Tunceli	52	-	-	-	-	-	47	5
Şanlıurfa	182	-	-	-	2	-	178	2
Uşak	309	2	3	-	18	1	252	33
Van	30	1	-	-	-	1	26	2
Yozgat	266	4	-	3	1	-	237	21
Zonguldak	171	-	-	-	-	-	164	7
Aksaray	203	-	-	-	3	-	196	4
Bayburt	26	-	-	-	1	-	24	1
Karaman	234	1	-	-	4	-	220	9
Kırıkkale	137	-	-	-	2	-	133	2
Batman	24	-	-	-	-	-	24	-
Şırnak	16	-	-	-	-	-	16	-
Bartın	279	1	-	-	-	-	272	6
Ardahan	41	-	-	-	4	1	35	1
İğdir	96	-	-	-	2	-	94	-
Yalova	-	-	-	-	-	-	-	-
Karabük	167	3	1	3	9	-	145	6
Kilis	20	-	-	1	3	-	15	1
Osmaniye.....	122	-	-	-	-	-	114	8

14. İİ ve dava süresine göre boşanmalar, 1999

Divorces by province and duration of divorce case, 1999

Dava süresi (ay) - Duration of divorce case (month)

İİ	Toplam	-1	1-4	5-8	9-12	13-18	19-24	25-35	36+
Province	Total								
Toplam - Total	31 540	2 880	14 515	6 375	3 132	2 490	934	680	534
Adana	335	31	188	62	28	18	7	1	-
Adıyaman	97	29	43	13	4	4	1	2	1
Afyon	523	73	275	75	45	28	11	9	7
Ağrı	30	8	11	7	2	-	1	1	-
Amasya	177	33	80	36	15	6	2	-	5
Ankara	2 090	190	1 156	369	163	121	41	24	26
Antalya	928	104	455	156	89	66	27	14	17
Artvin	53	5	29	10	4	3	1	-	1
Aydın	539	27	221	122	62	63	18	16	10
Balıkesir	638	82	269	124	65	47	21	17	13
Bilecik	127	6	47	24	19	16	9	6	-
Bingöl	58	12	29	6	4	1	1	3	2
Bitlis	13	1	7	2	2	1	-	-	-
Bolu	283	24	120	48	29	33	13	11	5
Burdur	237	20	104	42	23	24	13	8	3
Bursa	232	13	104	60	34	14	4	3	-
Çanakkale	273	13	85	73	38	33	18	10	3
Çankırı	118	7	48	32	14	10	3	3	1
Çorum	410	45	204	59	47	35	9	8	3
Denizli	300	45	126	64	36	15	6	5	3
Diyarbakır	42	-	25	8	4	3	1	1	-
Edirne	261	23	130	50	22	19	6	7	4
Elazığ	143	24	40	30	18	19	5	2	5
Erzincan	145	30	65	27	6	5	6	6	-
Erzurum	134	18	46	33	13	14	4	4	2
Eskişehir	648	40	281	178	72	43	19	7	8
Gaziantep	548	34	339	117	29	20	3	3	3
Giresun	319	18	159	57	29	28	10	7	11
Gümüşhane	25	3	10	6	2	4	-	-	-
Hakkari	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Hatay	600	53	385	75	37	25	10	6	9
İsparta	310	39	132	64	29	28	10	4	4
İçel	1 127	92	601	197	97	62	32	23	23
İstanbul	6 144	608	2 629	1 275	645	461	210	168	148
İzmir	4 356	256	2 073	1 007	411	308	131	98	72
Kars	53	7	17	10	9	5	3	1	1
Kastamonu	146	11	73	35	10	8	4	3	2
Kayseri	129	28	44	25	9	10	5	6	2
Kırklareli	139	36	42	22	13	10	2	9	5

14-İl ve dava süresine göre boşanmalar, 1999 (devam)
Divorces by province and duration of divorce case, 1999 (continued)

Dava süresi (ay) - Duration of divorce case (month)

İl	Toplam	-1	1-4	5-8	9-12	13-18	19-24	25-35	36+
Province	Total								
Kırşehir	221	53	98	32	14	14	3	-	7
Kocaeli	329	16	92	95	37	41	20	17	11
Konya	995	52	411	213	132	101	39	24	23
Kütahya	316	44	179	37	26	14	10	5	1
Malatya	253	4	128	54	33	25	5	1	3
Manisa	737	38	312	193	76	65	25	20	8
K. Maraş	380	9	161	69	54	67	11	6	3
Mardin	96	17	45	14	4	10	4	1	1
Muğla	204	-	60	52	37	25	15	12	3
Muş	10	1	2	5	-	-	2	-	-
Nevşehir	193	23	71	30	30	30	5	4	-
Niğde	179	5	77	58	17	11	8	1	2
Ordu	291	31	107	39	46	45	7	9	7
Rize	102	-	45	26	13	11	1	3	3
Sakarya	324	13	133	73	43	43	14	4	1
Samsun	263	16	91	60	30	50	6	6	4
Silivri	26	6	9	5	-	3	-	1	2
Sinop	236	25	101	53	21	27	4	4	1
Sivas	384	14	181	79	45	39	11	9	6
Sekirdağ	329	40	157	57	30	26	8	5	6
Sokak	343	28	168	68	37	23	7	5	7
Sarıbafon	223	10	94	53	21	29	8	6	2
Sarıcelik	52	5	23	9	6	6	1	1	1
Sarıyer	182	25	89	34	14	11	1	1	7
Sarıyer	309	41	153	52	28	26	3	3	3
Sarıyer	30	1	12	9	4	4	-	-	-
Sarıyer	266	75	120	30	19	18	1	2	1
Sarıyer	171	18	85	32	11	10	6	6	3
Sarıyer	203	12	127	25	8	20	8	3	-
Sarıyer	26	5	16	4	-	1	-	-	-
Sarıyer	234	38	113	26	29	20	4	1	3
Sarıyer	137	18	69	33	5	8	2	1	1
Sarıyer	24	1	15	5	1	-	2	-	-
Sarıyer	16	2	10	2	-	1	-	-	1
Sarıyer	279	5	113	81	32	25	12	9	2
Sarıyer	41	5	19	5	4	4	2	2	-
Sarıyer	96	56	25	6	5	1	2	1	-
Sarıyer	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarıyer	167	12	65	30	22	15	7	9	7
Sarıyer	20	1	8	4	5	2	-	-	-
Sarıyer	122	27	39	22	15	9	3	2	5

15. Boşanma davasından önceki daimi ikametgah, davayı açan taraf ve nedenlere göre boşanmalar ,1999
Divorces by permanent residence before petition for divorce, plaintiff, and causes, 1999
A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife.

		Boşanma nedeni - Cause of divorce							
Daimi ikametgah ve davayı açan taraf Permanent residence and plaintiff		Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam Total	A .... B	11 974 19 566	124 57	6 76	20 64	394 170	49 55	10 933 18 602	448 542
Şehir City	A ..... B	10 056 17 349	83 44	4 62	18 47	291 151	40 45	9 276 16 545	344 455
Köy Village	A ..... B	1 918 2 217	41 13	2 14	2 17	103 19	9 10	1 657 2 057	104 87

Not. İl ve ilçe merkezi belediye sınırları içinde kalan yerler şehir, diğer yerleşim yerleri ise köy olarak alınmıştır.

Note. Provincial and district centers within municipal boundaries are defined as cities, other settlement units are defined as villages.

16. Karşılıklı yaş grubuna göre boşanmalar, 1999 - Divorces by mutual age group, 1999

		Kadının yaş grubu - Age group of wife									
Erkeğin yaş grubu Age group of husband	Toplam Total	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Toplam - Total	31 540	1 611	5 923	6 895	5 614	4 333	2 974	1 921	1 014	659	696
15-19	250	122	86	32	1	8	1	-	-	-	-
20-24	2 593	653	1 446	351	91	32	12	7	-	1	-
25-29	6 667	626	2 820	2 487	511	140	38	25	13	4	3
30-34	6 645	152	1 161	2 627	1 985	500	134	51	15	9	11
35-39	5 225	37	274	1 000	1 986	1 494	295	91	29	10	9
40-44	3 859	13	87	258	741	1 411	1 041	227	55	16	10
45-49	2 589	2	24	85	167	531	939	664	135	26	16
50-54	1 481	2	9	27	60	109	336	541	314	65	18
55-59	871	-	4	11	39	55	99	183	250	158	72
60+	1 360	4	12	17	33	53	79	132	203	270	557

17. Yaş grubu, cinsiyet ve nedenlere göre boşanmalar, 1999

Divorces by age group, sex, and causes, 1999

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

Boşanma nedeni - Cause of divorce

Yaş grubu Age group		Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam	A	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
Total	B	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
15-19	A	250	1	1	-	4	-	234	10
	B	1 611	8	5	6	26	3	1 509	54
20-24	A	2 593	10	8	12	41	7	2 428	87
	B	5 923	55	20	24	119	13	5 498	194
25-29	A	6 667	47	17	22	134	19	6 209	219
	B	6 895	33	17	19	120	27	6 438	241
30-34	A	6 645	45	13	19	104	24	6 209	231
	B	5 614	40	12	11	83	18	5 267	183
35-39	A	5 225	42	11	11	77	17	4 901	166
	B	4 333	24	7	11	78	19	4 070	124
40-44	A	3 859	12	8	9	63	16	3 640	111
	B	2 974	10	10	4	52	9	2 819	70
45-49	A	2 589	12	12	4	44	9	2 439	69
	B	1 921	7	5	7	32	8	1 809	53
50-54	A	1 481	3	7	4	25	5	1 397	40
	B	1 014	1	6	1	9	2	966	29
55-59	A	871	5	3	1	21	1	818	22
	B	559	2	-	1	11	2	522	21
60+	A	1 360	4	2	2	51	6	1 260	35
	B	696	1	-	-	34	3	637	21

18. Karşılıklı öğrenim durumuna göre boşanmalar, 1999
Divorces by mutual educational level, 1999

Erkeğin öğrenim durumu Educational level of husband	Kadının öğrenim durumu - Educational level of wife								
	Okuma yazma bilenler - Literate								
	Genel toplam General total	Okuma yazma bilmeyenler Illiterate	Bir öğrenim kurumundan Okuma yazma bilenler yazma bilmeyenler		Okul bitirenler - Graduates				
			Okuma yazma bilmeyenler Total illiterate	Okuma yazma bilenler Total literate	Ortaokul ve dengi İlkokul Junior high school and equivalent	Lise ve dengi High school and equivalent	Yüksekokul ve fakülte Higher education and university		
Genel toplam General total	Okuma yazma bilmeyenler Illiterate	Okuma yazma bilmeyenler Total illiterate	Okuma yazma bilenler Total literate	Ortaokul ve dengi İlkokul Junior high school and equivalent	Lise ve dengi High school and equivalent	Yüksekokul ve fakülte Higher education and university	Ortaokul ve dengi Junior high school and equivalent	Lise ve dengi High school and equivalent	Yüksekokul ve fakülte Higher education and university
Toplam - Total	31 540	755	30 785	1 045	29 740	12 675	7 323	8 346	1 396
Okuma yazma bilmeyenler Illiterate	279	209	70	20	50	32	9	8	1
Okuma yazma bilenler toplamı Total literate	31 261	546	30 715	1 025	29 690	12 643	7 314	8 338	1 395
Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar - Literate without a diploma	647	172	475	388	87	73	7	4	3
Bir öğrenim kurumundan mezun olanlar - Literate with a diploma	30 614	374	30 240	637	29 603	12 570	7 307	8 334	1 392
İlkokul - Primary school	10 971	302	10 669	520	10 149	9 609	370	155	15
Ortaokul ve dengi - Junior high school and equivalent	7 873	37	7 836	83	7 753	2 146	5 128	460	19
Lise ve dengi - High school and equivalent	9 850	31	9 819	33	9 786	754	1 734	7 147	151
Yüksekokul ve fakülte - Higher education and university	1 920	4	1 916	1	1 915	61	75	572	1 207

19. Öğrenim durumu, cinsiyet ve nedenlere göre boşanmalar, 1999

Divorces by educational level, sex, and causes, 1999

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

Öğrenim durumu Educational level		Toplam Total	Boşanma nedeni - Cause of divorce						Diğer Other
			Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele haysiyetsizlik Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	
Toplam - Total	A.....	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
	B.....	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
Okuma yazma bilmeyenler Illiterate	A.....	279	1	3	1	9	4	248	13
	B.....	755	6	3	1	23	6	668	48
Okuma yazma bilenler toplamı Total literate	A.....	31 261	180	79	83	555	100	29 287	977
	B.....	30 785	175	79	83	541	98	28 867	942
Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar - Literate without a diploma	A.....	647	2	3	2	22	4	583	31
	B.....	1 045	6	5	3	33	6	946	46
Bir öğrenim kurumundan mezun olanlar - Literate with a diploma	A.....	30 614	178	76	81	533	96	28 704	946
	B.....	29 740	169	74	80	508	92	27 921	896
İlkokul - Primary school	A.....	10 971	94	30	35	228	37	10 233	314
	B.....	12 675	111	33	44	286	42	11 778	381
Ortaokul ve dengi - Junior high school and equivalent	A.....	7 873	41	25	22	119	27	7 405	234
	B.....	7 323	25	22	20	108	25	6 928	195
Lise ve dengi - High school and equivalent	A.....	9 850	34	18	19	154	25	9 272	328
	B.....	8 346	23	19	14	102	23	7 890	275
Yükseköğretim ve fakülte Higher education and university	A.....	1 920	9	3	5	32	7	1 794	70
	B.....	1 396	10	-	2	12	2	1 325	45

20. Öğrenim durumu, cinsiyet ve çocuk sayısına göre boşanmalar, 1999

Divorces by educational level, sex, and number of children, 1999

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

Öğrenim durumu Educational level		Çocuk sayısı - Number of children							
		Toplam Total	Çocuksuz Childless	1	2	3	4	5	6+
Toplam - Total	A	31 540	14 002	8 116	5 772	2 106	880	342	322
	B	31 540	14 002	8 116	5 772	2 106	880	342	322
Okuma yazma bilmeyenler Illiterate	A	279	132	44	24	30	13	13	23
	B	755	323	113	81	81	57	35	65
Okuma yazma bilenler toplamı Total literate	A	31 261	13 870	8 072	5 748	2 076	867	329	299
	B	30 785	13 679	8 003	5 691	2 025	823	307	257
Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar - Literate without a diploma	A	647	322	84	88	57	33	15	48
	B	1 045	451	154	163	103	75	43	56
Bir öğrenim kurumundan mezun olanlar - Literate with a diploma	A	30 614	13 548	7 988	5 660	2 019	834	314	251
	B	29 740	13 228	7 849	5 528	1 922	748	264	201
İlkokul - Primary school	A	10 971	4 669	2 502	1 997	966	473	189	175
	B	12 675	5 373	2 990	2 381	1 095	503	181	152
Ortaokul ve dengi -Junior high school and equivalent	A	7 873	3 411	2 068	1 541	514	200	84	55
	B	7 323	3 223	2 026	1 425	417	143	52	37
Lise ve dengi -High school and equivalent	A	9 850	4 630	2 817	1 748	459	142	35	19
	B	8 346	3 990	2 400	1 465	361	92	28	10
Yüksekokul ve fakülte Higher education and university	A	1 920	838	601	374	80	19	6	2
	B	1 396	642	433	257	49	10	3	2

21. Evlilik süresi, cinsiyet ve yaş grubuna göre boşanmalar, 1999

Divorces by duration of marriage, sex, and age group, 1999

A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

Evlilik süresi (yıl) Duration of marriage (year)		Toplam Total	Yaş grubu - Age group									
			15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Toplam Total	A	31 540	250	2 593	6 667	6 645	5 225	3 859	2 589	1 481	871	1 360
	B	31 540	1 611	5 923	6 895	5 614	4 333	2 974	1 921	1 014	559	696
1	A	563	19	121	155	87	46	27	27	16	16	49
	B	563	87	166	113	61	52	21	23	13	9	18
	A	3 197	109	711	1 091	506	268	152	88	62	63	147
	B	3 197	613	1 069	665	327	198	118	86	44	28	49
	A	3 297	80	694	1 208	597	272	154	89	58	36	109
	B	3 297	487	1 236	776	327	172	107	76	47	21	48
	A	2 706	35	437	1 079	545	250	138	75	51	33	63
	B	2 706	271	1 013	730	332	164	78	56	32	14	16
	A	2 393	7	285	910	633	264	113	66	42	25	48
	B	2 393	123	880	704	340	161	77	44	25	23	16
	A	2 000	-	191	712	562	288	106	47	33	18	43
	B	2 000	30	631	708	318	131	90	45	22	10	15
	A	1 813	-	85	541	643	264	123	75	34	23	25
	B	1 813	-	443	677	360	169	63	50	18	20	13
	A	1 550	-	34	339	625	290	125	52	29	18	38
	B	1 550	-	225	597	377	175	73	41	27	17	18
	A	1 398	-	23	235	602	299	112	56	32	14	25
	B	1 398	-	148	552	374	161	64	47	22	11	19
	A	1 344	-	12	176	511	360	134	65	33	17	36
	B	1 344	-	96	478	382	215	82	40	19	10	22
	A	1 083	-	-	116	386	334	144	49	22	12	20
	B	1 083	-	16	358	388	186	78	28	15	5	9
	A	923	-	-	66	272	343	152	52	15	6	17
	B	923	-	-	251	376	192	65	16	13	5	5
	A	863	-	-	26	223	378	142	57	20	3	14
	B	863	-	-	166	366	218	68	26	6	7	6
	A	765	-	-	13	144	358	166	48	15	11	10
	B	765	-	-	83	356	207	75	17	13	8	6
	A	711	-	-	-	95	301	182	77	22	9	25
	B	711	-	-	31	303	230	90	34	9	7	7
	A	584	-	-	-	81	211	188	67	20	10	7
	B	584	-	-	6	194	242	77	43	15	4	3
	A	6 350	-	-	-	133	699	1 701	1 599	977	557	684
	B	6 350	-	-	-	433	1 460	1 748	1 249	674	360	426

22. Evlilik süresi ve nedenlere göre boşanmalar, 1999
Divorces by duration of marriage and causes, 1999

Boşanma nedeni - Cause of divorce								
Evlilik süresi (yıl) Duration of marriage (year)	Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam - Total	31 540	181	82	84	664	104	29 535	990
-1	563	3	2	-	4	1	535	18
1	3 197	13	13	5	54	9	2 989	114
2	3 297	20	13	9	71	9	3 086	89
3	2 706	9	4	10	67	9	2 520	87
4	2 393	18	3	10	46	5	2 240	71
5	2 000	13	2	6	30	5	1 896	48
6	1 813	14	5	5	22	9	1 706	52
7	1 550	10	1	7	29	5	1 433	65
8	1 398	14	3	2	18	3	1 299	59
9	1 344	8	3	2	29	5	1 250	47
10	1 083	8	1	4	21	3	1 000	46
11	923	7	5	1	12	3	868	27
12	863	2	4	4	14	6	814	19
13	765	4	1	3	14	7	702	34
14	711	8	3	1	11	-	663	25
15	584	3	1	2	9	1	551	17
16+	6 350	27	18	13	113	24	5 983	172

23. Evlilik süresi ve çocuk sayısına göre boşanmalar, 1999
Divorces by duration of marriage and number of children, 1999

Çocuk sayısı - Number of children								
Evlilik süresi (yıl) Duration of marriage (year)	Toplam Total	Çocuksuz Childless	1	2	3	4	5	6+
Toplam - Total	31 540	14 002	8 116	5 772	2 106	880	342	322
-1	563	500	54	9	-	-	-	-
1	3 197	2 886	241	68	2	-	-	-
2	3 297	2 607	576	96	18	-	-	-
3	2 706	1 758	779	140	29	-	-	-
4	2 393	1 364	804	186	37	2	-	-
5	2 000	928	781	237	35	18	1	-
6	1 813	774	689	270	54	24	2	-
7	1 550	590	633	247	61	17	2	-
8	1 398	462	535	302	70	21	6	2
9	1 344	380	478	374	78	24	9	1
10	1 083	222	412	321	83	29	11	5
11	923	180	296	316	88	29	10	4
12	863	123	273	321	103	29	9	5
13	765	101	198	296	119	35	7	9
14	711	94	185	286	99	32	11	4
15	584	76	127	228	97	34	13	9
16+	6 350	957	1 055	2 075	1 133	586	261	283

24. Çocuk sayısı ve nedenlere göre boşanmalar, 1999
Divorces by number of children and causes, 1999

Boşanma nedeni - Cause of divorce								
Çocuk sayısı Number of children	Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam - Total	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
Çocuksuz - Childless	14 002	61	33	30	268	54	13 096	460
1	8 116	43	22	26	140	22	7 644	219
2	5 772	46	14	18	87	20	5 401	186
3	2 106	21	5	6	39	7	1 956	72
4	880	4	4	3	15	-	828	26
5	342	2	3	-	6	1	319	11
6+	322	4	1	1	9	-	291	16

25. Anne ve babanın velayetine verilen çocuk sayısı, cinsiyet ve nedenlere göre boşanmalar, 1999
Divorces by number of children given to parent's guardianship, sex, and causes, 1999
A. Erkek B. Kadın - A. Husband B. Wife

Boşanma nedeni - Cause of divorce									
Anne ve babanın velayetine verilen çocuk sayısı Number of children given to parent's guardianship		Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam	A	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
Total	B	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
0	A	27 081	105	67	71	472	83	25 440	843
	B	19 402	132	49	45	378	78	18 094	626
1	A	2 381	33	8	4	51	10	2 200	75
	B	7 301	25	17	24	122	15	6 902	196
2	A	1 399	28	5	5	24	10	1 277	50
	B	3 597	18	12	14	48	8	3 377	120
3	A	444	10	2	4	13	1	401	13
	B	900	5	1	-	13	3	847	31
4	A	154	2	-	-	2	-	144	6
	B	264	1	3	-	3	-	245	12
5	A	64	2	-	-	2	-	59	1
	B	50	-	-	-	-	-	48	2
6+	A	17	1	-	-	-	-	14	2
	B	26	-	-	1	-	-	22	3

26. Karşılıklı meslek gruplarına göre boşanmalar, 1999 - Divorces by mutual occupational groups, 1999

Kadının meslek grubu - Occupational group of wife

Erkeğin meslek grubu Occupational group of husband	Toplam Total	İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler Scientific, technical, professional, and related workers	Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri Administrative, executive, and managerial personnel	İdari personel ve benzeri çalışanlar Clerical and related workers	Ticaret ve satış personeli Sales workers	Hizmet işlerinde çalışanlar Service workers	Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar Agricultural, animal husbandry, and forestry workers; fishermen, and hunters	Tarımsız üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar Non-agricultural workers and transportation vehicle operators	Diğer (Ev kadını, emekli, irat sahibi, öğrenci) Other (Housewife, retired, pensioner, student)
		Toplam - Total	31 540	1 165	17	1 844	762	195	39
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler - Scientific, technical, professional, and related workers	1 491	784	5	149	34	8	3	24	484
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri - Administrative, executive, and managerial personnel	98	10	4	9	8	1	-	3	63
İdari personel ve benzeri çalışanlar - Clerical and related workers	2 888	77	3	1 200	40	6	-	85	1 477
Ticaret ve satış personeli - Sales workers	9 128	129	3	226	534	42	2	194	7 998
Hizmet işlerinde çalışanlar - Service workers	641	23	-	23	18	55	-	27	495
Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar - Agricultural, animal husbandry, and forestry workers; fishermen, and hunters	3 102	4	-	2	2	4	29	43	3 018
Tarımsız üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar - Non-agricultural workers and transportation vehicle operators	11 364	89	1	189	101	66	2	1 694	9 222
Diğer - Other (Ev kadını, emekli, irat sahibi, öğrenci) retired, pensioner, student)	2 828	49	1	46	25	13	3	70	2 621

Meslek grubu,cinsiyet ve nedenlere göre boşanmalar, 1999 - Divorces by occupational group, sex, and causes, 1999
A. Erkek B. Kadın - A. Husband B.Wife

Meslek grubu Occupational group		Boşanma nedeni - Cause of divorce							
		Toplam Total	Zina Adultery	Cana kast ve pek fena muamele Attempt against life, cruelty or serious insult	Cürüm ve haysiyetsizlik Infamous crime or dishonorable conduct	Terk Willful desertion	Akıl hastalığı Insanity	Geçimsizlik Incompatibility	Diğer Other
Toplam - Total	A	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
	B	31 540	181	82	84	564	104	29 535	990
teknik elemanlar, serbest k sahipleri ve bunlarla ilgili meslekler - Scientific, cal, professional, and related s	A	1 491	8	4	2	24	5	1 404	44
	B	1 165	7	1	2	15	1	1 113	26
ebbisler, direktörler ve üst e yöneticileri-Administrative, ive,and managerial personnel	A	98	1	1	-	2	1	91	2
	B	17	-	1	-	-	-	15	1
personel ve benzeri lar - Clerical and related s	A	2 888	17	5	11	54	16	2 683	102
	B	1 844	3	5	6	25	10	1 728	67
t ve satış personeli workers	A	9 128	46	19	17	140	25	8 603	278
	B	762	1	2	-	17	4	723	15
t işlerinde çalışanlar workers	A	641	4	-	3	13	1	604	16
	B	195	1	-	-	3	-	190	1
ı, hayvancı, ormancı, ve avcılar - Agricultural, husbandry and forestry s; fishermen, and hunters	A	3 102	24	9	9	100	11	2 844	105
	B	39	-	-	-	3	-	35	1
ıştı üretim faaliyetlerinde lar ve ulaştırma ları kullananlar gricultural workers and ortation vehicle operators	A	11 364	72	27	27	177	34	10 650	377
	B	2 140	11	11	7	32	-	1 984	96
Other ını, emekli, irat sahibi, i - Housewife, retired, er, student)	A	2 828	9	17	15	54	11	2 656	66
	B	25 378	158	62	69	469	89	23 747	784